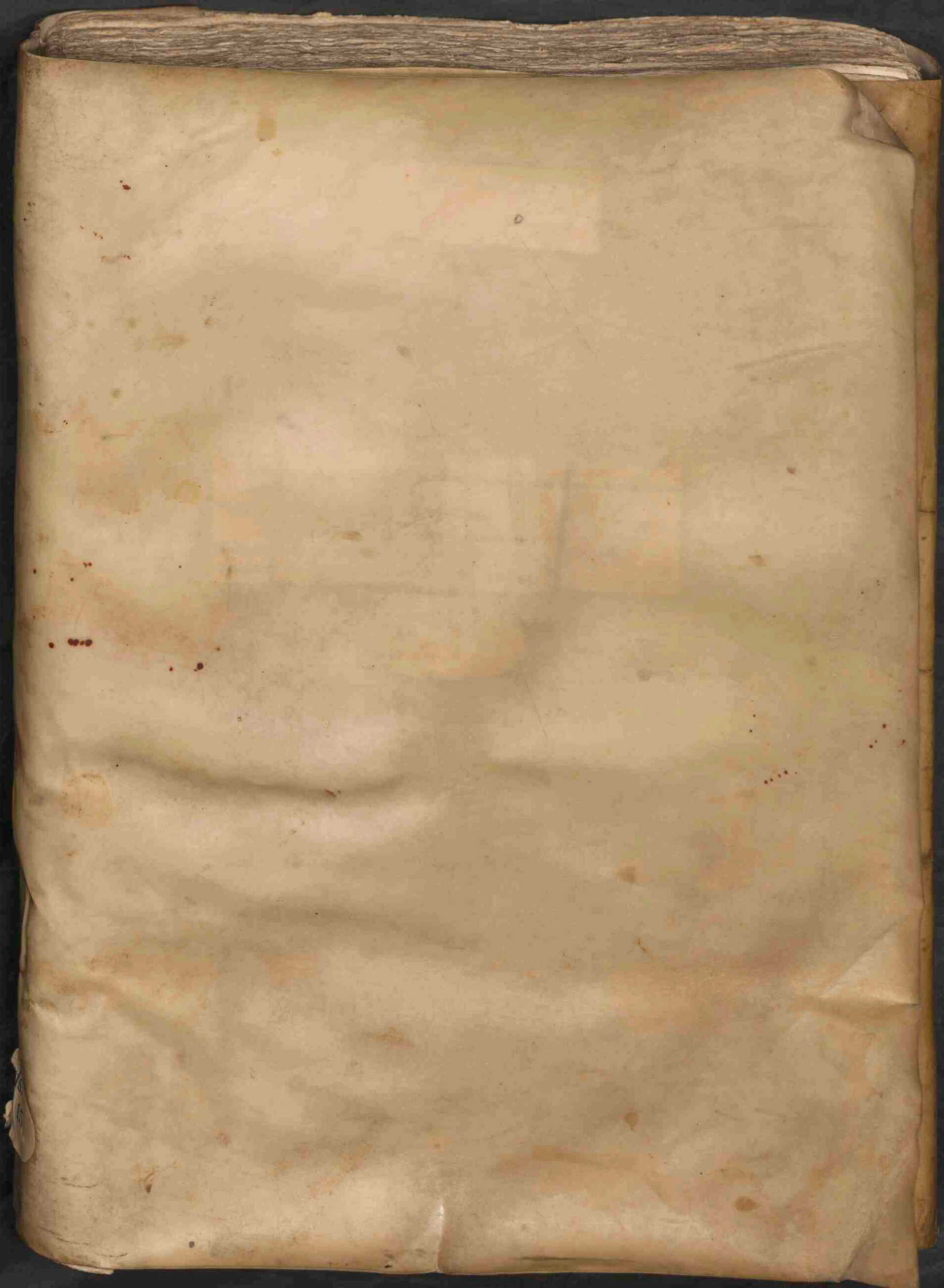

Ruralia commoda : liber I-IV et IX

<https://hdl.handle.net/1874/330456>

Aevum medium.
Scriptores ecclesiast.
No. 340

Hs. 4 D 15

N: 15

J. 714

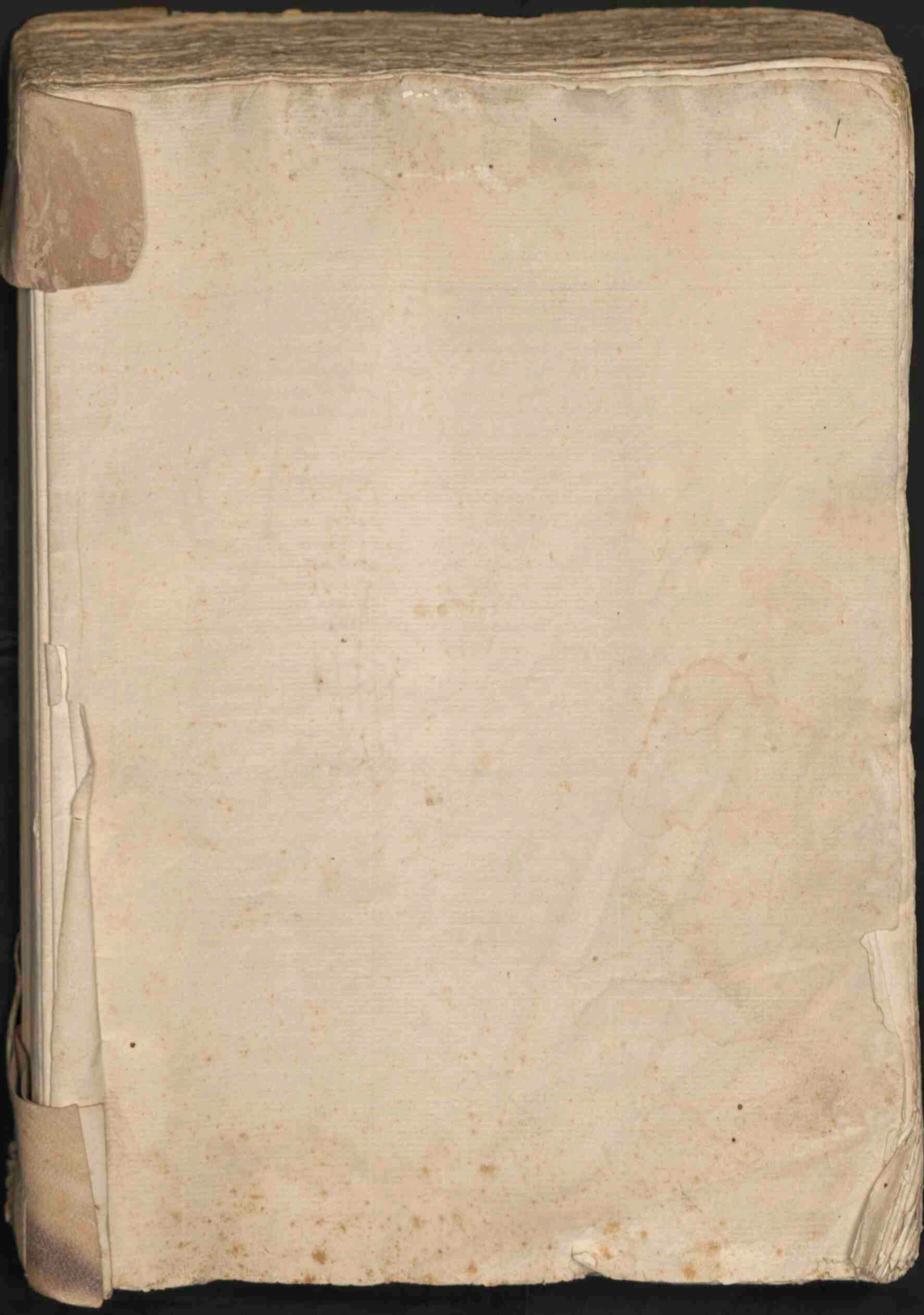
714 (Eccl. 340.) Charta. fol. 163 ff. 2 col. Saec. XV.

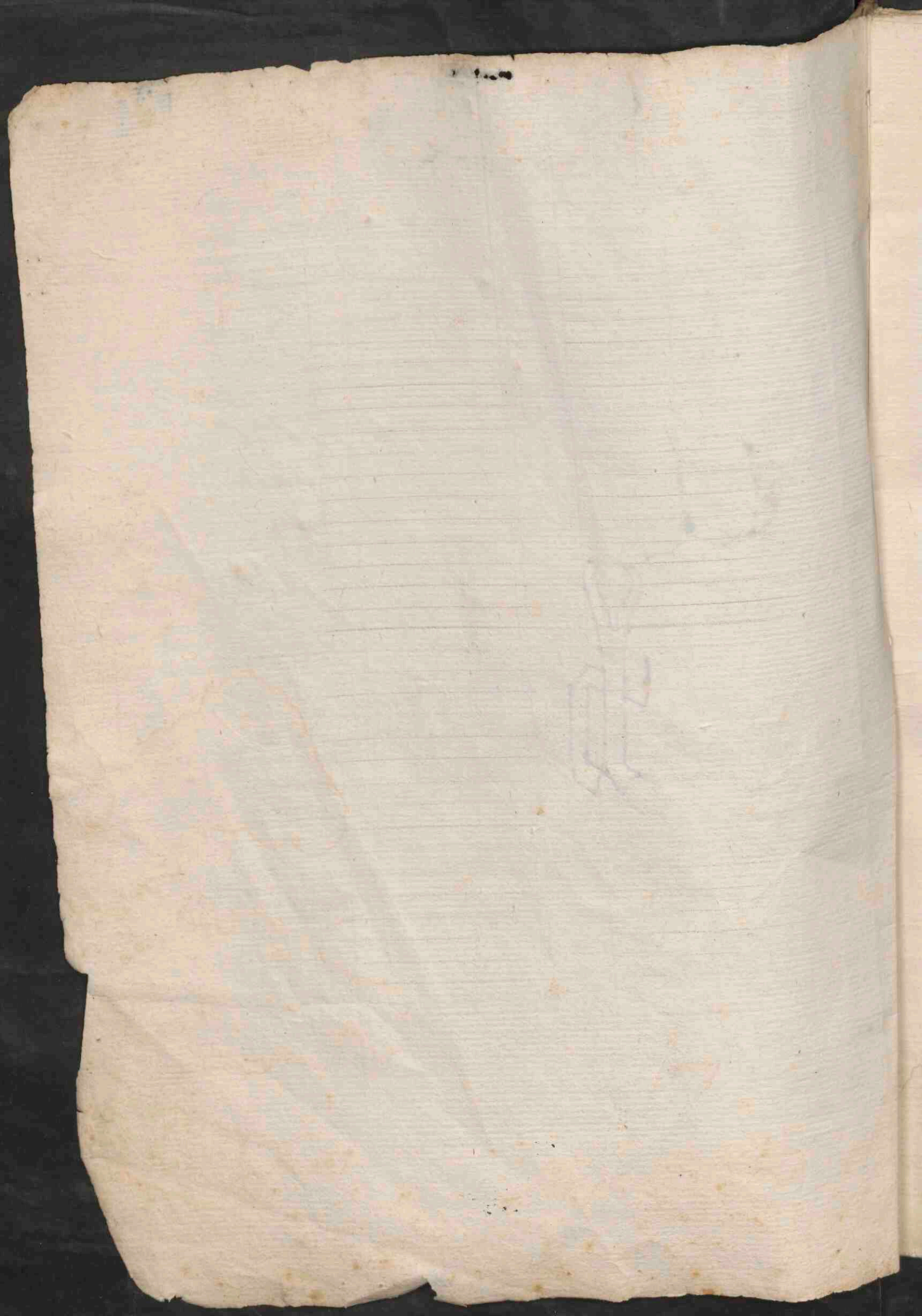
Petrus de Crescentiis, Liber ruralium commodorum. Liber I—IV et IX.

Fol. 1a. Incipit liber ruralium commodorum, cet.... Cum ex virtute prudentie, cet. Fol. 162b. De leporario et leporibus (cap. ult. lib. IX). Fol. 163a. Explicit liber nonus.

In hoc codice textus plenior est quam in codicibus 712 et 713 Bibliothecae nostrae, et in editione typis impressa.

Hs.
4 D 15

Incipit liber ruralium romo
dorū a petro Petro de tres
causis Cuius bonome ad
honore dei omnipotentis et
ad utilitatem omnium genera-
rum et conspilationis

Adm ex virtute
prudencie
qua inter bo-
num et malum
caute discer-
nitur. humanus informet
animus. ad valis et delecta-
bilis cognitione et eorum se-
quelam. et in terrenis rebus
pacificus et tranquillus sta-
tus valde valis dulcis et de-
lectabilis reperitur. merito
hic totis viribus querendus
est. et inuentus tanquam the-
saurus inestimabilis. cum
multa humilitate et pacia
conseruandus. Per eum namque
facile benigna dei dilectio
prouocatur. Vita hominis illesa-
tute seruat. et eorum abun-
dans copia valiter pcurat
Nunc tamen iniqui viri non
querunt. sed inuentum superbia
seu alio deflebili vicio cecati
lacerant. Quare licet eorum

fortuna prospera sepe videat
ad tempus. perit tamen nec
dimidiat dies suos. **D**icit
autem pacifici et humiles. licet
quandoque lesi fuerint. tamen
vincunt. et apud deum et homines
gratia inueniunt. tandem
impioze hereditant terra
Et itaque Petrus de crescen-
tijs. cuius bonomie. qui ipse
adolescencie in logica medi-
cina et scientia naturali
totum consumpsit. et deinde no-
bili legum scientie insudauit. pa-
cificus stratus anxius. post
flendum scisma illius eggre-
ssus. que vero et sibi ipso
nomine Bononia. bona
per omnia. in omnibus mundi
climatibus dicebatur: cog-
nouit quod commutata virtute
ac statu pacifico in dissen-
sionem odii et luore. non
erat iustu spiritus peruersi
diuisionis immiseri negotijs
Itaque triginta annis diuisas
prouincias cum eorum rectoribus
circumui. subiectis instanciam
libenter tribuens. ipse rec-
toribus fidele consilium et
ciuitates in suo iure at-
statu pacifico pro posse con-
seruans. Multosque libros

N. 139. C.

Legi antiquorum et nouorum
prudenciam plegi. et diuisas
ac varias operaciones
colenciam rura vidi. Demu
cuius. dicitur gra quodam
reformata. tedio late curauit
aionis et lese libertatis
affectus. ad ppria redij
de cernens. qd omi reru
ex quibus aliquid acquirit
nichil est agricultura meli9
nichil vberius nichil dulci9
nichil homi libero dignius
vt ait tullius. Et cognos
cens qd in cultu ruris.
status facile inuenit tran
quillus. exatatur otiositas
et pproxiu lesio deuitat.
Amplius qd cultus ruris
exquisita doctvina p qua
facilius et abundantius vti
litas percipit et delectatio
procurat. qm si negligent
et sine ita industria singla
consueto more colant. vris
bonis qui de suaru posses
sionu redditibus sine cuiusq
lesione iuste viuere volut
merito appetenda est ad
cultu ruris mente animiq
conuerzi. Et imploratu
dei omnipotentis auxilio.
actus et comoda eius. et

cuiuslibet generis agroru
et plantaru. atq animalu
doctrina. obsare ac impfe
ab antiquis tradita. et mo
derne satis cognitam. de
sola xpi liberalitate cofisus
dilucide. tunc scdm prudentu
naturalis phie sententias et
rationes apertas. qm ex qm
batis experientias. tradere in
scriptis proposui. **F.**
Liber iste ruraliu como
doz dicitur quia de como
dis ruris tractat. qui
duodecim conuoluit libros.
Primus est qd de locis habitabilibus
eligendis et de raris
et domibus et hys q habitant
non sup necessariis faciendis
Secundus de natura plantaru
et reru omi cultu auf
cuiuslibet generis agroru
Tercius de capistris agris
colendis. Quartus de vineis
et vno. Quintus de arboribus
Sextus de ortis. Septimus de
pratibus et nemoribus. Octa
uus de vnicaribus et de r
ibus delectabilibus et arbor
ibus herbis et fructu rparum
artificiose fiendis. Nonus
de omnibus animalibus que
nutritur in villis.

De omni de diuisis angeli
 mys capienda multa fra
 sequit ad huc rubrum
 in mediatu
 De long habitabilibus eli
 gendis & de curijs et
 domibus et hys que
 habitatori sut in rure
 necessaria faciendis &
 pmo de cognicione boni
 tatis loci habitabilis in
 rod **Capitulum pmi**

tabilium spectant et de
 quibusdam habitacione ne
 cessarijs. Nam corpa homi
 nubuscunqz comodis pecu
 niarijs pferri debent
 Picam igit in primis de
 cognicione bonitatis loci
 habitabilis in coi. que qda
 attendit circa quinque.
 Videlicet penes aeris puri
 tatem. Ventozu impetuositi
 tatem. Aque salubritate
 Situs qualitate. et terre
 fecunditatem. Quozu .iii.
 in hoc primo libro trac
 tantur. Quintu vero
 traditur in secundo. que
 oia diligenti consideranda
 sut. anteqm in empacione
 prediozu. et fabrica domoz
 pecunia collata. velox
 postmodu cu psonarum
 detrimetu aut rei fa
 miliaris dampnis. peni
 tencia non sperata sequat.

**De acre et cognicione lo
 nitatis uel malicie eius
 Capitulum 2m**

Aer secundu
 diuid. est
 vnu ex ele
 mentis ge

Quonia cultus
 rurus pp con
 tinuos eius
 labores. pci
 pue fortun
 habitatozu querit. Idcirco
 conueniens mihi visum est
 in hoc primo libro doctrina
 tradere de his. que ad cogni
 tionem salutis locozu habi

Comedia dic r villana cantu
 vel villana laus
 Et de ab oia qd est cantus et coma
 qd est cantu vel laus qd tetat de
 robz rusticanis

neratorum. cuius generalis locus
est circumdatus aqua et ab
elemento ignis circumdatus.
Et est eius natura calida
et humida. si nulla causa
extrinseca eum conuerterit
Cuius quidem esse in grauatis
inuat ut rarificentur et sub-
tilientur et alleuientur
et ad superiora eleuentur.
Circum cognitione boni.
aeris aduertendum est ne
sit putrefactus. nec nimis
calidus nec valde frigidus
ne distempere humidus. nec
etiam nimis siccus. Nam
aer putrefactus. putrefacit
humores. et incipit humorem
putrefacere qui cordatus
est. quoniam ad ipsum propinquius
accedit. Et aer fortis cale-
factus. iuncturas laxat
et humores resoluit. et in-
siti augmentum prestat. et
resoluit spiritum et deicit virtutes
ac prohibet digestionem propterea
quod calorem inanimatum resoluit
qui est instrumentum naturale. et
colorem citrinum efficit propterea
quod humores resoluit sanguines
colorem rubrificantes. Et
quia facit coleram humores
alios superare et cor calefacit.

calore extraneo. et facit hu-
mores fluere et ipse putre-
facit. et desert eos ad conca-
uitates: et membra debilia
et corporibus sanis non est
bonus. Confert tamen ydro-
pisis et paralitias spasmo
humido. Aer vero fu-
gidus calorem naturale ad
interiora reducere facit. et facit
catarrhum. debilitat nervos
et tracheam arteriam magis
ledit impedimento. Dyspnoea
efficit fortem. et omnes or-
tulas operationes efficit
fortiores. Exatit appetitum
et ad ultimum sanis conueni-
entior est qui aer multae cali-
ditatis. Aer vero humidus
pluribus complexioneibus est
bonus. colorem bonum efficit
et tutum. et reddit eam molliorem
et poros dimittit apertos
sed ad putrefactionem parat.
et siccus quidem existit huic con-
trarius. Predictis quidem
diligenter consideratis constat
aeris mediocritatem et claritatem
quantum possibile requirendam
esse. Aer namque si bonus
est tenuis et clarus. neque sub-
stantia extranea complexum
spiritus contraria ei admiscetur

est salutem efficiens habitantibus. et conservans. et placet ut ait Albertus ab eo proportionabiliter conualescit et fortificat. **S**i vero malus est. et eadem miscant vapores laud et stagnorum quibus turbatur. contrarium operatur. et tristificat aiam. et corrumpit humores et plantas corrumpit. **E**t ideo venti ventus et pruine mortificantes. ledunt et destrunt plantas. **E**t in sidma sidm Auid. **Q**uis aer qui cito infrigidatur cum sol occidat. et cito calefit cum ipse oritur. est subtilis. qui vero est contrarius existit e contrario. **D**emum deteria omnibus est ille aer qui cor restringit et aeris angustat attractionem. **P**reter hoc vero dicit palladius. qd aeris salubritate declarant loca ab infimis vallibus libera et nebularum noctibus absoluta et habitum condensatione corpora. **S**i enim color sanus eis inest. spiritus firma sinceritas. inoffensivum lumen oculorum. pures auditus. **S**i fauces liquide bonis comentum emittit. **H**is signis. aeris

benignitas coprobatur. **C**ontra p d noxiu illius celi consistit spiritum.

De ventis et cognitione bonitatis vel malicie ipsorum
Capitulum tertium

Sermo de ventis secundum Auid. et de eo quod ventorum causa generatur. duobus existit modis. scilicet sermo universalis absolutus. et sermo secundum illud qui unquam civitati proprius existit. **U**niversalis sermo est qd meridionalis secundum primas civitatum et locorum calidus est et humidus. **S**ed calidus propterea qd a parte solis venit. et humidus propterea qd pluvium marium a nobis meridionale. quare operatur in eis sol fortiter et evaporat ex eis vapores qui ventis admiscunt. **E**t ideo venti meridionales existunt lapantes fortitudine et apertis poris et trahunt humores et movent eos ab interioribus ad exteriora. et in sensibus efficiunt gravitatem et exitus corrumpit. et vadiationem extrinsecum efficiunt et debilitat

et mouent epilepsiam et affe-
runt sompnum. et faciunt febres
putridas sed non exasperant
gratum. **S**eptentrionales
vero venti sunt frigidi. eo quod
transeunt super montes et terras
frigidas multum inuadunt. Et
sunt sicut ipsa quod eis non multi
assuantur vapores. quoniam
resoluitur a parte septentrionis
fit minus. et transeunt secundum
plurimum super aquas conge-
latis aut super deserta. quare
ventus iste corroborat et
indurat. et que manifeste
fluunt prohibet. et claudit
poros. et digestum vitalem
fortem efficit: constrennit
ventrem et indurat prouocat
viam. et aerem putridum
pestilenciale sanat. **C**um
vero meridionalis septentrio-
nalem praecedit et sequitur
eum meridionalis. accidit a
meridionali fluxus. et a
septentrionali expressio in-
terius. idcirco multiplicat
tunc fluxus materiarum ca-
pitibus et pectoribus egrotantes
Et orientales quidem inter
caliditate et frigiditate sunt
temperati. sed sunt occiden-
talibus sicciores. Septentrio-

nales quidem orientis. minus
habet maria. quam septentriones
occidentis. **V**enti orien-
tales si in postremo noctis
et principio diei flauerint.
Venit ab aere qui iam spiritus
est pro sole. et subtilior
ab eo. et eius humiditas iam
fuit immixta. idcirco sunt sicco-
res et subtiliores. **S**i in
fine diei et principio noctis
flauerint. erit res contraria
Orientales. In occidentalibus
vniuersalis semper existit me-
liores. Occidentales vero parum
plus sunt quidem quam orientales
quoniam super maria transeunt. **S**i
si flauerint in fine noctis et
principio diei. Venit ab aere
in quo sol operatus non fuit.
Spissiores igitur et grossiores
erunt. quod si in fine diei et prin-
cipio noctis flauerint erit res
contraria. **P**redictorum autem
ventorum iudicia propter duas res
quandocumque mutantur. Est enim
in quibusdam ciuitatibus et locis
conueniens. ut venti meridio-
nales sint frigidiores ad eas
fuerint montes inuosi a parte
meridiei et coniderunt se venti
meridionales ad frigiditatem
eo quod super eos transeunt. **E**t

est ad septentrionales meridio-
nalibus calidiores existunt
ad circa deserti fuerit adusti
De aqua que hominibus co-
petit et cognoscere bonita-
tis et malicie eius

Capitulum 9^m

Aqua ut ait
Aur. est altere
ex elementis
generatorem
Et eius quidem locus nalis
est ut sit circumdatus terram
et circumdatus ab aere cum in suis
fimbriis naturalibus permanferit
Que frigida est et humida
si nulla causa extrinseca con-
traria fuerit. et ipsa quidem in
granatis iuamentum prestat
ad figurandas formas. humida
enim licet formas figuratas
cito amittit. cito in eas utitur
sicut sicut terrestris. licet durit
eas recipiat. duriter tamen
retinet eas. Cum humidum
aqua. et sicut terram se ad-
iudicem tempauerint adpif-
cetur sicut ab humido ut cito
suscipiat tensionem et facile
figurari. et humidum acquirat
a sicut ut retineat firmiter
quod in eo accidit ex vertifica-
tione et equatione et figuratio-

mbus. Et pro humidum reti-
netur sicut a sua separatione
et pro sicut prohibetur humidum
a sua fluxibilitate
a quarum consideratio in
hac scientia est duplex. Alia
enim aqua conuenit incolis. alia
vero plantis. Et primo
quidem de ea que hominibus
est salubris. sermone faciam
que igitur sicut dicitur. que
sunt aliis meliores. sicut aque
fontium terre libere in qua
in qua nulla dispositionum
et qualitate extrinsece su-
perant. Aut aque que sicut
petrose quia sicut digniores
ne tibi putrefactione pu-
tescant. Illa tamen que
est terre libere. melior est
petrosa. dum in sit currens
et sicut ac ventis discepta
ex his enim nobilitate acquirit
neque omnis currens discepta.
sed illa que sicut latus libum
non fertur. neque lacinosum
mcedit. Nam hec melior
est ea que sicut petris fluit
Vacuum enim mundum aquam
et aufert ab ea res extrinsecas
sibi admixtas et colat ipsam
sed lapides non faciunt illud
si hec aqua fuerit mlti-

et forti cucurvent cursu. que
pp sui multitudine illud quod
ei admiscetur in sua couertat
naturam. Et que suo cursu
ad orientem tendat erit me-
lior aqua. et quantomagis
elongabitur a suo principio.
Et post hanc que ad septen-
trionem vadit. Illa namq;
que ad occidentem tendit. et
meridiem. est mala. et ppe
ad meridionales sufflauere
venti. **E**t illa quae que a
lois descendit altis. cui alibi
bonitatibus est melior. et
talis est quasi dulcis. et est
in pondere leuis et cito infri-
gidatur et cito calefit ppe
q est resoluta frigida in
hyeme et calida in estate
in qua nullo modo sapor ali-
quis superat neq; ullus odor
Et quod in ea coquitur cito
cito coquitur et cito dissoluit.
Debeas autem scire qd pondus
est ex experimentis adiu-
uantibus ad cognoscendum
aque dispositionem. Aqua
enim que est leuior in plumbis
Et dispositionis. est melior.
Pondus autem cognoscitur
per mensuram. Cognoscatur
enim si in duabus aquis

diuersis. duo panem vniui pon-
deris madefiant. et postea
vehementi siccantur. Deinde
ponderentur. Nam aqua cuius
pondus fuerit leuior est
melior. **D**istillatio
quidem et distillatio aquas
rectificat malas et fit de-
rectio. Aqua enim delecta
ut testificant sapientes. et
minoris inflationis et velo-
cioris descensionis. Nam
delectio substantiae acquirit
subtilitatem et ideo clarificat
et grossa terrestri descendit
ad gradum. Nam corruptiones
terrestres leuiter a se subtili
descendunt. Sed a spisso et
vulso non facile descendunt.
Et ex aquis quoque laudabi-
libus sunt aquae pluuie. et
pripur ille que in tonitruis
in estate puenit. Sed in
aque pluuiali cito aduenit
putrefactio licet sit aqua
melior ppe q est valde sub-
tilis. et fit eius putredo causa
putrescendi humores. et ipedit
pertus et vocem. Nam vis
subtilis substantia plus vitupit
passione. **E**t si aqua pluuie
ebullierit eius putrefactionis
receptio minuitur: et rectosa

6.
quoz in comedunt putrefactioni
opponit. et ab impedimento
eius securitatem facit. **C**
aque vero putroz et aque
ductus sunt male. copiaroe
aquare fontis. Sicut em
aque constructe destruitates
longo recipientes tpe. Ex
eis tamen ille deteriores sunt
quibus ex plumbo vice facte
sunt. qm ex eius virtute aliqd
assumit unde frequent ad
dysenteria ducunt. **C** aqua
aut paludis deterior est aq
putei. quia manatio aque
putei accitit p illud qd de
illa extrahitur. Vnde p ducit
eius motus et no multum
morat in constructione. neq
manet in locis vni manat
longo tempore. **C** aqua
vd paludis ptea qd longo
tpe moratur in foratibus
terre putrefaciens. et ex
motus in manando et egre
duendo est tardus. et non est
nisi in terra corrupta et
putreda. mala est. **C** aqua
stantes lacuales. p pue dis-
coopte male sunt et graues
quia in hyeme no infrigunt
nisi p nives. Idoz generat
phlegma et quia calidus in

estate p solem et p putre-
factionem gnuant coleram.
et p spissitudine quid ipaz
et corruptione terrestrum ad
eis et p resolutione subtili
earum gnuant in eis qui eas
bibunt splenes et eorum inuat
subtiliat et interiora eorum
ingrossant et eoz extremi
marcescunt. et humi et colla
et comedendi desiderium in eis
supat et sitis. et construngunt
eoz ventres. et difficile vomere
possunt. et quoz veniunt ad
pdropisim. ptea q aquositas
in eis retinetur. Et quoz ad
apostema pulmonis et splenis
et ad dysenteria. et p ducit epata
debilitant et in eis multe alie
egritudines gnuant. et mulieres
difficile impugnant et cum
difficultate parunt. Et parunt
pueros apostomosos. et fre-
quent sit in eis mola et im-
pregnatio mendosa. Et pueri
eoz ppe parunt. varices et
tumor. vlcera insanabilia.
et quantitas abundant. et
multas alias egritudines pa-
runtur et in semibus febres
sunt aduertes p sicutat
naturam ipoz et ventroz
C aqua ptea quibus ad

miscet^o metallina substantia
aut eius sile. et aque sanguis
fugales. omnes male sunt
regularit. licet in quibusdam
exitudinibus afferant iuuva
mentu. **A**qua em in
qua supat virtus ferri.
iuuamentu pstat ad hoc ut
interioribus fortitudo turbat
et ut diffinitia phibent.
et ut virtutes desideratue
omnes procedant. **A**que
niuose et glaciales sunt grosse
Nip vero et aqua glacial
ad munda fuerit et no co
mixta alteri rei virtute
habenti malam. siue soluat
et fiat ex ea aqua. siue ipa
mutat in aqua. erit bona
nocet tñ dolorem habentibus
neruorum. sed ad coquit ad
bonitate redit. **S**i aqua
glacialis ex aquis malis
fuerit. aut fuerit nip vitute
contrahens malam et
extranea a locis in quibus
caedit. erit mala. **A**qua
pterea tempore frigida pms
melior aquis omnibus. lig
neruos impediatur. et apos
temata in interioribus ha
bentes ledit. Ipa em appe
titu exstat et stomachu

fortem efficit. **A**qua vero
calida digestionem corrumpit
et facit naturam cibum in
stomachum. et est ad ad pdro
posum adducit et etiam.
et consumit corpus. **A**qua
califacita tepida efficit nau
seam. et ad fuerit calidior
quā her. et in ieiunio bibita
multotiens stomachum lauat.
et ventrem soluit. eam tñ
frequenter bibere est malum
quia stomachi virtute debi
litat. **I**lla vero que multum
est calida est ad colicam
resoluit et splenis venosi
tates frangit. **A**qua
vero salina macrescens facit et
exstat. et primo facit ventris
lapsum p vni vadendi que
in ea existit. postea stringit
eum in fine p stantiam naturam
eius et corrumpit sanguinem
ideoque pruritum et scabiem
generat. **A**qua vero
turbida. lapidem generat
et opilaciones. Idemque post
ipam res comedenda pro
ratua. licet habenti plerumque
conferat ipa et omnes aque
grosse et graues ptea q
in eius ventrem tenentur
neque cito deficiunt. eius vero

tiviace existit res vinctuose
 et dulcis: **A**liqua p[ar]tia
 alluinosi mellezid sup flui
 tatem aures non p[er]mittit
 neq[ue] sp[er]are sanguinem. et
 prohibent illud quod de emo
 roidibus egreditur. sed cozpa
 que febribus sut apta fortit[er]
 ad eas p[er]ducit et ferree quide
 splenem resoluunt. et no coire
 valentes adiuvat. **E**ce
 vero corruptioni coplegionis
 vtilis sut. **E**mentatur
 aut aqua si vehement[er] colet[ur]
 et coquere quid[am] aqua cum
 q[ui]q[ue] colat vt dictu[m] est. et m[od]o
 pure aque substantia[m] et id qd
 ei admiscetur p[er]p[er]atione facit.
 et manus hoc toto est ipsam
 sublimando distillare. **A**
 : Aquam vero tu vmo bibe
 est ex eo. q[ui] eius v[m]ouet ma
 liciam tu ip[s]ius malicia fuerit
 ex g[ra]t[ia] pauca penetracione
Aqua ena ad pauca fuerit
 et non m[er]uerit p[er]p[er]ata. tu
 aceto erit bibenda. et p[er]p[er]e in
 estate. qm hoc a multo exai
 sat potu. **A**qua p[er]terea
 falsa ad aceto est bibenda et
 siurpo acetoso in qua p[er]llig[er]
 et mirri g[ra]t[ia] sut p[er]uenda
 et forte. **E**t post alluinosi

quide aqua et pontica bibend[um]
 est totu id quod natura soluit
 vmo quoq[ue] est ex eo quod p[er]
 ip[s]am potatid confert. super
 amara quoq[ue] exhibenda st
 dulcia et vinctuosa. **C**erte
 aqua stantem et palidest[er]
 in qua existit putrefactio.
 non sut gustanda nutrimenta
 calida sup qua scripta sunt
 exhibenda ex fructibus frigidis
 sicut citoma et macuma et
 acetula. **S**up aquas quoq[ue]
 grossas et turbidas vtendu[m]
 est alleis. et ex eo ena q[ui] eas
 clarificat est allumen ianem
Ex eis quoq[ue] qui durarid
 aquarid remouent malicia
 sut cepe. qm sut ut tyriam
 ead[em]. et p[er]p[er]e cepe tu aceto.
 et allea ena. et ex reb[us]
 frigidis sut lactuce. **V**olet
 aut[em] quandox ut palladius
 ait oculaorem noxia t[er]tor
 aquar[um] m[er]uere. Nam que
 p[er]funt racombus distem no
 potest. **I**deoq[ue] ip[s]am ex molare
 salubritate nostamus si fauces
 bibenda pure sint. si salu[m]
 caput. si in pulmombus aut
 torace aut nulla est causacio
Si venter aut vistera uel
 latera sive zones nullu[m] dolo[re]

aut inflatione deperantur.
¶ Si uia nulla desine sint
hec et huiusmodi. si apud in-
colas pro maiori parte
constare uidebitur. nec de aere
aliquid nec de fontibus
suspicies.

**De situ loci habitabilis et
de cognatione hominis
et malicie sue**

capitulum 7^m

Habitacionis seu
terrarii situs
duplex conside-
ratur. Una quidem uarietate
salutis habitatorum. Altera
ratione fecunditatis agrorum.
Et primo de primi situs
natura dicitur. ¶ Sciendum
est itaque ut ait diuinus. quod
locorum habitabilium disposi-
tiones in corporibus duplici-
tatem. causa altitudinis et
profunditatis ipsorum. et causa
dispositionis terre ipsius. ¶
¶ Si est lutosa. aut hume-
facta aut cretosa. ¶ Si est
in ea uirtus immoderata et dis-
positionis multitudinis aquarum
aut paucitatis earum et dis-
positionis eorum que eis uiri-
nantur sicut arborum aut
minarum aut fontium aut

radicatum aut arborum filium.
et ex montium aut marium uiri-
mitate. ¶ Loca habitabilia
taliter significat capillos
et mouissimum. ¶ Et ad in eis
magis fuerit resolutio. et
minuetur humiditas. cito ad-
ueniet sermo. sicut in terra
nigro. Felis namque qui ibi
morantur aduenit sermo in
annis triginta. et eorum corda
sunt timida propterea quod spiritus
multum resoluit. ¶ In locis
habitabilibus frigidis sunt
corpora maioris audacie et
melioris digestionis. que
si fuerint humida. erant ibi
morantes grossi et carnosissimi.
et multum abundantes adipem.
quorum uene erant profundae
et occulte. et ipsi erant
tenui et albi. ¶ In locis
habitabilibus humidis mo-
rantes. pulcherrimum sunt facies
quorum uene sunt lenes. et
ad expectantur cito aduenit
laxitudo et eorum estus non
multum calefit. nec hyemps
valde refrigerat. et eis ad-
ueniunt febres multe more
et ueniunt et sanguis multus
ex mensuris et
emorionibus. et multiplicat

m eis epileucia **I**n
 locis habitabilibus siccis
 exsiccantur complexiones et
 prope offusantur vires et ex
 siccantur et eorum cerebris
 cito aduenit siccitas. et eorum
 estus est valde calidi et hy
 emps multo frigidis. **I**n
 locis habitabilibus altis mo
 rantes sicut sani et fortes la
 boris multo patientes. et
 viuunt diu. **I**n locis ha
 bitabilibus profundis. in va
 porositate multa existunt
 et epus debilitate et aquas et
 abundant non frigidis. et
 prope si fuerit stantes. aut
 aque laticud aut stagnoru. et
 eorum aeres sunt mali. **I**n
 locis habitabilibus petrosis
 et discruptis. horu aeres in
 estate sunt valde calidi et in
 hyeme multo frigidis. Et eorum
 corpora sunt diuina solida. et
 multorum capilloze foras et
 iuncture manifeste. et vident
 in eis siccitas et sunt multo
 vigilantes. et sunt malorum
 moru inobedientes. et est in
 eis bellozu fortitudo et solerzia
 in artibus et acuitas. **I**n
 locis montuosis niuosis mo
 rantiu iudicia est sicut iudicium

alioru terraru frigidaru.
 Et eorum terre sunt ventose
 et diu nix moratur gnant
 in eis boni venti. Sed cum
 resbluit. si montes habent
 qui ventos prohibent. sunt
 vaporosa. **I**n locis habi
 tabilibus maximis temperat
 calitas et frigiditas pro sue
 humiditatis ad passionem
 inobedientia. **I**n habitand
 in locis septentrionalibus.
 iudicium est. sicut iudicium ciui
 tatum et huius frigidoru. in
 quibus multiplicanti constri
 gendi et exprimendi egrotu
 dmes. et multiplicamur in
 eis humores in occulto cor
 poris congregati. et solet
 inesse eis degestione bonitas
 et vite longitudo. **I**n
 corporibus prope eorum cito
 vlcera sanant. pro eorum for
 titudine et sanguinis bonitate
 Et prope quod extremus eorum est
 causa que ea laxet aut que
 ea detegat. sed pro multum
 calitatem cordiu eorum. sunt
 in eis mores lupini. **I**n
 habitand in locis meridio
 nalibus iudicia sunt iudicia
 terraru et huius calidaru. plu
 rimu autem aquaru que sunt

in eis est falsu et sulphureu
et capita in ipis morantur
sunt plana humidis materiis
qm meridies hor opatur. et
eoru ventres sunt soluti p
illud quod ab eoru capitibus
ad stomachos descendit. **C**
membra quoq eoru sunt
laxa et debilia et sensus
eoru grauis. et desideria et
comedendi et bibendi debi-
lia. et quolibet vino gra-
uantur ptea q capita
eoru et stomachi debilia
existunt. Vlcera quoq eoz
duri semant et molli-
tantur. Mulieribus quoq
accidit multus sanguis
menstrui exitus. neq con-
stringit nisi ad difficulte
et frequent abortiunt p
multitudine egritudine
eoz. **V**iris quoq accidit
a ventre sanguis exitus
et emoroides et obthalmia
huida. que cito semantur
Senibus v in prima
senectute ad transcur annos
quinguinta accidit palis
p eoru catarrhos. et accidit
omnibus eis ptea q sunt
eoru capita plena asma
et tensura et epilenca. et

accidit eis febres. In quibz
caliditas et frigiditas roian-
tunt. et febres longe hye-
males et nocturne. **A**ccidit
vero febres parua accidit
eis ptea q eoru ventres
multu resoluuntur et dissol-
uit subtile quod est in ipoz
humoribus. **I**n locis habitabilibus
orientalibus. **C**ivitas
que ab oriente est aperta.
et in oppone posita. est sana
et boni aeris. **D**ol em in
pntipio diei sup eam eleuat
et aerem eius clarificat
postea venedit ab ea. aer iam
clarificatus. et exsufflant
sup eam venti subtile quos
pvenitit ei sol. **D**emid ipse
met eos sequit. et inuenit
eoru motus. **D**e locis
habitabilibus occidentalibus
in civitate que ab occidente
est discepta. et est ab oriente
cooperta. non venit ad ea
sol nisi tarde. illico ad vent
ad ipam. magis elongari ab
ea. quia no ei appropinquado
incedit. **N**on q eius subtiliat
aerem. neq exsiccatur. sed
dimittit ipm humidu grossu
Et si ventos ei mittit. mittit
eos ab occidente et in nocte

Indicia q̄ ip̄ora sūt iudicia
auiditudo humiditudo cop̄lōm̄
caliditate habentia temperata
grossam Et nisi esset q̄d
illud quod ex spissitudine
p̄uenit acerb. eorū natura
verū nature silis existit
Sanitas v̄o in eis minus
existit q̄m in terris orientibz
cū diminutione multa. Quare
qui loca eligit habitabilia.
cognoscit debet terrā citatis
uel loci alterius habitandi
et quomodo eius existit dispo-
sicio s̄cū altitudine et pro-
funditate. et disceptuū
aut cooptuū. et eius aqua
et substantia aque ip̄uis. et
quomodo existit s̄cū suā pro-
lacione. et eius disceptuū
aut s̄cū suā occultatione
et ip̄uis profunditate. Et si
sit ventis exposita. aut in
terra profunda. Et debet
cognoscit ventos ibi flantes
Si sunt s̄cū frigidi. et q̄d
ei sit vicinū ex maribus
et pelagus et montibus et
minis. Et debet scire
qualis sit terra s̄cū s̄cū
et exortidine. et que exi-
tudines illic comorantibus
euenire solent. Et debet

9
cognoscit illic comorantibus
fortitudines et eorū desideria
et digestura. et nutrimentoꝝ
eorū bonitate. Et quomodo
eius existit structura. et an
sit ampla spaciōsa aut sit
intrinseca angusta. Post
hęc oportet vt fenestre
et porte sint orientales et
septentrionales. Sic quia
illud v̄o magis sollicitari
debet vt venti orientales
structuras ingredi valeat
et vt sol ad v̄ndiquemq̄
locū intrare queat que ibi
existit. q̄m ip̄e est qui aere
rectificat. Sanitas quoq̄
aquarū dulcū nobilitatē
remū multarū et mundarū
et que in hyeme infrigidant
et in estate calefiant. et
dūse ab his que occultant
et v̄o conueniens et adiuto-
riū prebens. De situ
ville. x. domus. tam ratione
habitatoꝝ q̄m fructuum.
scribit egregie Varo Villa
edificandam potissimū. ut
m̄ra septa ville habeat
aqua. sed nō q̄m p̄p̄me
que ibi sit nata uel p̄hen-
sio influat. si oīno aqua
non est viua. cisterne faciendz

sub tectis. et lacus sub diuo
ex altero loco. ut homines
ex altero ut pecus vti possit
dimicam operam. ut potissim
sub radice montis siluestus
villam ponat. Vbi passioes
sunt laxae ac vbi venti sa-
luberrimi flabunt. que
posita est ad exportus equi-
noctiales apertissima. quod
estate habeat umbram. hye-
me solem. Si cogaris pro
flumen edificare. curandū
ne aduersus eum ponas. **H**
hyeme enim fiet vehemet
frigida et estate non salubre
Aduertendum autem si qua
erunt loca palustria. et pro
easdem causas: et quae cum aues
aut uelant animalia quod
minuta que non possunt oculo
consequi. et per aera intus
in corpora per os et nares
peruenit ac efficiunt diffi-
ciles morbos: **I**te Saxosa
vitanda inquit. ne in eam
partem spectet villa. ex
qua ventus gravior afflare
solet. **M**elius in conualle riuā
sed ponas in sublimi edifi-
ces. eo quod ad proflatur si quod
est quod aduersariū inferat
facilius discutitur. **C**

Preterea locus qui a sole
tota die illustratur salubrior
est: quod et bestiole si que
pro nascuntur et inferunt
aut efflantur aut radicate
tito permit. **M**ilimbi et pen-
tin ac torrentes fluum peri-
culosos illis qui in humilibus
ac cauis locis edificata sunt.
ob hoc. et pro predonum
manus. superiora loca tutiora.
In villa facienda stabula
bubula. que hyeme possunt
esse calidiora. **I**te cellas
in loco plano. vbi vasa vi-
naria et olearia esse possunt.
Item vbi sunt fructus
aridi. ut granum et fenum.
in tabularis: **I**tem vbi
versetur familia prouidendum
ut fessi opere. aut frigore
aut calore possunt commodissime
se temperare villare: pro iamua
cellam esse oportet. cumque
sive quis introeat aut exeat
noctu. quid uic ferat. **P**rosertim
si hostiarum est nemo. **C**
Cattho scribit villa urbana
pro copia edificata. In bono
predio si bene edificaueris
libentius et sepius veniens
fundus melior erit. et fructus
plus copies. **S**i te vicinitas

libenter videbit. facilius
tua vendes. operas facilius
Locabis. operarios facilius
conduces

*De curijs sine turribus in
diuisis locis diuisis. facien-
dis. Capitulum 6^m*

Quare sine turbe
faciende in rure
occasione habi-
tationis domini et rusticoꝝ
et ad ead fructuum portandoz
et animalium nutriendoz
multiplex est consideratio
Aut em locus ubi curiam
facere disponis. situs est
int̄ alias domos ville. aut
est ab eisdem remotus **E**
Item aut est in plano aut
in montibus **E**t rursum
aut est in loco tuto aut pe-
riculoso positus: **S**i
quidem int̄ alias domos
ville situs est. no tanta eget
fortitudine et munitione
clausure. quia minus est
furum insidens expositus locus
talis. et quia proxima habz
vicinorū auxilium si fuerit
optimum **S**i vero est ab
alijs domibus in loco soli-
tario separatus. convenientibz

10
foueis ripis et sepibus undiqz
cingendus ppter appostas va-
caciones. **S**i si est in plano
siquid nimis depresso p tota
curiam. terra cumulanda est
aliunde translata. ne in ipam
curiam ingressus pateat aquis
fluentibus aliunde. et plu-
uie in eam cadentes. mox
possit facile deriuari. **S**i
vero in montibus fuerit ubi
foueis aquosis muniri non
pot. eligatur locus. cui nisi
p ordinatum introitu. sit asper
astensus. **E**t que fossura
circu muniti non potest
seueritate ripis et altitu-
munitur: **S**i aut locus
est ab impietate inimicorū
tutus: sufficit si talibus po-
ludmodo valletur munitio-
nibus. q. a finibus qui ead
plerūqz pars insidiantur
tempore securus existat. **E**t
cū in ipse parte periculosa fuerit.
siquidem valde potentibus
inimias expositus. tutus
locus desertus ad tempus ve-
linquere. qm incaute se et
sua morti civili aut naturali
exponere. nisi forsan parte
familias ad fabricam inoppug-
nabilis castri seu aris. diui-

b 2
D

causa moueat multitudo,
Si vero beruuij aut debiles
inimici partes illas quinqz
aurant et spolient scura
mure aut congruo palan-
tato tingatur. ad que si
dm facultas no suffiat in
vno angulo ~~for~~ tunc fiat
ripazum et fouee municio
fortis. et sup eadem buri-
fredu quoddam seu turris
in qua ad rebus suis se
paratim ad coloms tpe
oportuno utiqz possit **C**
Premissis itaqz iam
dictis considerandis
eligendus est locus curie in
magis ydonea parte agroqz
cuius magnitudo talis esse
debebit. qz proportionabiliter
colenduz terrazum mensure
respondeat. **E**t in toto cir-
cuiu fossazum latitudine
designata tantu infra
tumbam quantum est dimidia
fouee latitud vngz notet.
Vbiqz circa circa tpe congruo
videlicet Octobris seu no-
uembribz februarij ut martij
salicij ut pterqz aut vltimoqz
plante. quinqz pedibus
vel etia minus sibiinducem
equidistantes ponantur.

Demde foucas psequantur
fossures ad intervallum tumbae
terra solidam vniuersa po-
nentes. et terra solidam per
vnu pedem iuxta fossatum
vacua et disciptam vltimoqz.
Vbi postmodu aliquo ex dictis
mensibus spmazum plante
iacentes ponant. **E**t sup
ducta iteru dicta terra cu
vngz acronibus stiz form
vriparu disponatur. et bacul
ligneis specialit ad hoc factis
fortiter comprimant. **E**t cu
circa vnu pedem sursum exar-
uerit. iteru spmazum plantis
appositis sup eas. terra iteqz
accumuletur. **D**icqz agrandi
donec ad summitate fuerit
ripe puentu. **P**ossit tu in
dictis vris acies multe ut
paucis spmazum stidm dm vo-
luntatem apponi. **S**i vo-
timeat de ruina vriparum
Loco spmazum uel mri ipas
plantas. graminis vridis
ponant radices. **S**unt aut
spmazum plante tales quales
sunt plante spmazum inde si huius
possit. **I**psae em sunt mira-
biles ad pungendum. uel
sint spme albe aut spme
siluestres. aut plante rapae

filivstruū aut domesticarū
albarū. Rubus vō licet
fortem faciat sepem. tunc
omnes alias suffocant plantas
cū non magne existit. et
ideo michi nō multū placet
si possint alie ex sup̄ dictis
haberi. Plurimū aut ca-
uendū est. ne mē p̄dictas spi-
narij. acies arborū fructifi-
varū alique plante ponat
quia desiderio fructū. hōies
sepes destruit et fossata in-
tantū q̄ talis curia nūq̄m
poterit clausa teneri. Plante
silv̄ infructuose arborū ibid̄
nate. nō pariet̄ augmentū
quia eis crescentibz sp̄maz
dilecta custodia ex paratū
arborū vmbra et radicibz
inpn̄s. aut dīno periret
aut magna lesione sentiret
Præterea in primo et 2° ano
eadem sp̄marū plante singul̄s
estatis mensibus. herbis ibid̄
natis mudent̄. ne ab ip̄az
radicibus humore violent̄
attracto. plantule avescere
defectu nutrimenti cogunt̄
Plantule vō salicū p̄p̄
vel vlmorū quas prius dixi
esse plantandas. sine dubio
in summitate v̄pe p̄uincit

11.
que cū circa se terre noue
multitudine habeant et per
eazū radices transtant aque
p̄mguē curie defluentes
ad foueas. mirabiliter corū
lesant. In quibz fieri potit
sepis sicca. vel quod melius
est. statim cumula^{ca} v̄ipa. mē
eas multitud sp̄ssa plantu-
larū dictarū arborū m̄figur̄
Eadem autē cū adoleuerint
et matione atq̄ p̄litura
m̄sp̄ssate fuerint. fortem con-
stituent sepem seu q̄ palan-
catū quoddā. quod longissimū
sepe p̄durabit. Et ip̄as
vero dictarū arborū p̄mititū
plantarū vltra d̄cem pedes
in altū eleuari nō parians
quia vltra modū p̄uincit
curiam. que p̄ saluē habi-
tantū aciem salubre v̄quirit
solis beneficio et ventozum
eo excepto q̄ sup̄ quolibet
tūmbe angulo arborū v̄ia
q̄ntū ascend̄ poterit p̄mit-
tas in altū extolli. qm̄ hec
curia plurimū decorabit
nec p̄refatam p̄ eazū p̄uū
numerū inferre poterit
lesionem. Præterea et duc
silv̄ sup̄ portus dimittant
augeri. ad quaz v̄mbra

quiescant homines tpe magni
estus. **I**ns igitur diligens
observatis sine magno
expensis curia fossatis spina
zu sepiabus et arborum forti
munitione puncta. cu lau
dabili forma et comodo ha
bitandura tuta manebit. **C**
In circumne montium curia
domos fiant sepes ex plantis
malorum granatorum. **H**ec em
plante loca aspera non veni
sunt. quia hec arbuscula
modico nutrimento contenta
est et sepe constituit spissa
et formam ex multa pullu
lacione radicum ipsius. Et
volentibus per eam ingredi
pungentibus spinis eius
vixit se opponit. et nichilo
minus fructum utilem et decorem
surgit. **A**mb possessoribus
suis parat. **M**agis aut
arbores in talibus non conua
lescit locus. quia plurimo
indigent nutrimento. quod
ibi sufficienter haberi non potest
ubi terra nimis est superflua
Deceptame in locis declivibus
montium ubi est lectum solum
possent predictae plantaciones
et maxime spinarum et ulmarum
facile convenienter fieri. **P**

salix et populus in talibus locis
nisi sint iuxta vias et saltem
aut terra valde soluta ha
beant non conualescant ad votum
Si vero locus tante frigiditatis
existat quod regione illa expe
riencia iudice melius defendat
De clausura et munitione
curiarum que super dicta sunt
utiliter dixisse sufficiat. **C**
De nobilibus aut et mirabi
libus munitionibus et curiis
circa curias ex arboribus
artificiose faciendis. ad librum
reservatur octavum

De mixta dispositione
curie **Capitulum 1^m**

Curiam predictam
mixta disposi
ponatur hoc mo

In medio faciei anterioris
vie. fiat ingressus in eam
latitudinis decem pedum ad
minus. et eiusdem latitudinis
in opposita parte fiat egressus
per quem ad curiam vinea vel
agros posteriores eatur. **N**am
latitudo prefata sufficiat ad curiam
intus solum vel segetem pon
derari. **I**n locis eiusdem. fiat
porte nobiles vel ignobiles
secundum binplacitum domini. **D**id. **I**n

ferreis vertibus et clauibus
 possint in nocte firmari
 Supra eas fiat coeptura
 vel domus. Ut mundior
 et siccior fuerit introitus
 Et ne parte pluuys et rore
 bruniputrescant tempore
Charis dimidia curie que
 est ab vna parte portarum
 pro dno disponatur. hoc mo.
 videtur. **U** iuxta viam que
 curiam diuidit. dimidia fiat
 domus. que longa faciem
 iuxta viam teneat. et
 posterius paruo tendit. et
 qd domus non claudit
 suppleat sepiis alta vel muro
Sit aut domus magna
 uel parua murata. vel
 tegulis coopta uel canis
 scdm dni facultate et votu
In ea parte iuxta ripas
 tumba puzularu et vicia
 grana mobiliora plantent.
 que tandem. octo vel decem
 pedibus eleuate in altum.
 poterunt decora fac puzu
 laru sup ripas adherere
 arboribus antedictis **C**
Pomide quinqz vel sex pedibz
 infra curia arcuquaqz.
 humiles plantentur arbut
 tula. veluti fruib et mala

granata si aeris illius qua
 litas partur et mizole
 zezule et cotinore plantu
Per mediu aut ipu lori
 plantentur aliqne plantu
 puzoz et maloz. viginti
 pedibus ad minus distans.
 que pudent ipz dno
 puzoz et maloz generibz
 singul statib et autupm
 mensibus maturandoru cu
 diligenti industria mserant.
Mazid em vnu et arboreu
 fructus dno specialit i suadi
 erunt p fortes clausuras
 a vificozu voraci mptu
 securi **I**n eo eam loco
 amenu formabitur vni
 dauu et dntus ortulus
 et apu dilecta societas illepa
 feruabitur et turtures vecij
 et lepufculi. scdm modos
 quos in suis locis dicam
In alia vero parte dimidia
 fiant domus et tuguria.
 iuxta ripas arcuquaqz.
 Vel duas partes aut vna
 occupancia scdm exigencia
 familie colonoz et aialiu
 nutriendoru. curia vmanete
 in media expedita. domq
 meliores in vna parte de
 putentur habitacioni coloni

et alijs animalibus nutri
endis iuxta domos rusticorum
Habitus et puteus si
fons desit in parte conue
nientiiori fiant. sicut in modis
et formas consueti more
seruatos. Du in puteus a
fossatis curie et a palude
letaminis quantum poterit
elongentur. ne fossati aut
Petamur humor putredus
puteus occultos ingrediatur
terre meatibus. In alio uero
curie capite iuxta tignoria
bestiarum palus formetur
pro maturando letamine
a dimca quantum poterit
domo remota. **Q**uod si
tanta sit domo nobilitas
et potentia. quod dedigerint
in eadem cum suis habitare
colonis. poterit comode
in predicto loco sic disposito
facere moram custodem qui
castalio nominat. et seorsum
in alia parte sicut facere
locum palacis et turribus
ac vniuersis decorati
sicut quod nobilitati eorum
et potentiae crediderint
conuenire. **D**octorem
autem arce ortorum et celle
vmarie et columbarie

pullarum. stabulorum et tignorie
ferri. seruandi suis locis
tradenda feruo reseruo.

**De puteis et fontibus fane
dis et qualiter aqua iuciat
et pbatur. Raylin 8^m**

Let puteus
optime morat.
in curia ut
predictum est. in quandam pro
coem plim utilitate et aliqui
pro comoditate colonorum
Et quia plerumque aqua non
inuenitur in curia uel in
partibus et locis propinquis
aut inuenitur. Sed letaminis
liquore inficit. in campis
extra curiam fieri optatur.
quod cum accidit prudens
est hoc modo. Vbi aqua
in superficie aut non multum
profunde existit. Ita de mense
Augusti Septembris aut
Octobris fodendus est puteus
quia ubi aqua hinc non decet
mensibus. nullum alio tpe
defectum habebit. Igitur sicut
paladium ante solis ortum
his locis in quibus aqua
querenda est. equaliter prius
merito ad solis depresso.
spectabis orientem et in

quo loco subtili nebula. crispu
aerem surgere videris. et
velut rorem speygere scias
in loco sicis ibi aqua latere
Ped terrae genus conside
rabis. ut possis de tenuitate
uel abundantia iudicare.
Creta namq; tenues sed
optimi saporis venas veab.
Sabulo solutus. epiles et no
suaves. limosas et spatio
altiores submersas: **N**igra
terra. humores et stillantia
non magna ex vberibus ym
bribus et liquoze collecta. s
saporis egregy: **C**larea
mediocres et venas metas
sed sanitate pppuas. **S**a
bulo masculus arena et
carbuncle certas et vbertate
copiosas: **I**n saxo rubro
bone et abundantel sane
Sed prouidendum est. ne inter
rimas inuentas refugiant
sub radicibus monau: **I**n
salutibus vberes frigidus et
salubres: **L**onis campis stib
salse graues. tepide insuaues.
pleruq; quauu sapor si op
timus fuerit. noueris cam
sub terris exordia de monte
suppisse **S**ed in medijs campis
montaneoz forua suauitate

13.
sequantur. si vmbrautibus
tequantur arbutulis. **C**
Tum et haec signa indesti
gunde aque quibus tunc
credimus. si neq; lacrima
est neq; aliquis ibi ex con
suetudine humor madet.
Iuncus tenuis. salix saluatica
alms. arundo carpo. edera.
tetraaq; que humore multu
aquoso gignuntur: **L**ocis
q; vbi p dnta vberis signa
pedibus tribus latitudine.
altitudine pedu quinq; fedat
Et p pmo solis occasu. vas
puru erud uel plumbum
interius sicu ponatur ibi
imersu in sole fossione ipi
tino sup fossam trares facta
de virgibus et frondibus addita
terra. spatium totu operiat **C**
Sequenti die aperto loco
in eodem vase sudores inbe
ment aut stille. **A**quam
ibi esse no dubites: **I**tem
si vas figuli sicu neq; coctu
eadem ratione ponatur at
similit operiatur. **A**ltera
die si aquaz vena p pima
est. vas humore concepto
soluatur: **I**te si vellus
lane. eque positu uel cooptu
Et tantu colligit humoris

ut alia die fundat expressu
copias messe testabitur. **C**
Item lucerna oleo plena in
censa si ibi silit tecta po
natur. et secundo die indemat
extincta supantibus alimete.
aquis locus idem habebit. **C**
Item si in eo loco fori feceris
et terra vaporata humidu
fumu nebulosum qz viciu erit
aquis ibi fore agnoscat.
Chis igitur reperiis certa
signoru firmanie noticia.
puteu fodies et caput aque
requires. vel si plura sunt
in vno recolliges: tamen
sub iudicibus montiu in
septentrionali parte quere
sunt aque. quia in his locis
magis abundant vberioresqz
nasunt. **C**ed in fodendis
puteis est cauendu fossor
periculo. quonia terra
plurimuz alumen. sulfur.
bitumen. educit. qm spm
pestis exalant. et occupat
statim navibus animas tor
quent nisi quid sibi fuge
velocitate fuerint.
Crius ergo qm descendit
ad intima. in eis locis lucerna
lucernam ponat accensam.
que si extincta non fuerit.

periculo non timebit.
CSi vero extinguat. locus
mortifer est cauendo. **C**
Fodiendus est autem puteus
latitudine pedum octo vel
septem qm versus ut limos
pedes structura concludat.
fieri etiam pot latior seu
strictior. scdm q plures aut
pauciores ex eo aqua hau
vire intendunt. et scdm
magnitudine et puritate
venaru. si aqua limosa sit.
salis admixtione corrigu
Ced de foditur puteus. si
terra no stabit vno qz
dissoluti. aut humore laxa
bitur. tabulas obices vndiqz
directas. et eas transversis
vectibus sustinebis. ne fo
dientes ruina concludat.
Cpotest etiam in talibus
locis melius sin fossorum
periculo fieri. videntur q
fiat ex assidibus rota du
et fortis ad putei latitudiez
Cup qua fiat murus alti
tudinis vniqz puncti. anteq
punctus fodiat. Demde
ipius fossor ad mstris fer
reis in medio existens sub
muro fodiat. et ipm vsqz ad
terre equalitatem descendere

ficiat. et iterum tantum muret
et fodiat et terram. et tunc
aqua extrahat donec puteus
sit perfectus. Si qui in
alto sunt putei. perforatis
usque ad minima parte terre
ad loca inferiora possunt
vice fontis exire. Si vallis
subiecte naturam permittat

Aquam vero novam putei sic
probabis. In creta vase mado
sparges et si maculam non
fecerit probabilis iudicatur.

Item delecta eneo vaseculo
si arenam vel hinc non relinquit
in fundo. utilis erit. Item
si legumina cito valebit ex
coquere. Vel si colore per
hucido. cavens musto et omni

**De aqueductu faciendo
ca. nonum**

Adm vobis ducenda
est aqua aut
palladius. q
ducatur aut forma structili
aut fistulis plumbeis. aut
canalibus ligneis aut fictilibus
tubis. Si per forma structi-
talem ducatur. solidandus est
canalis. ne per rimas aqua
possit elabi. Cuius magnitudo

pro aque mensura facienda
est. Si per platum venezu-
m centenos vel sexagenos
pedes sensum declinetur
structura sexquiped. ut
vin possit habere curvendi

Si quis mons intellectus
occurrit. Aut per latera
eius aqua ducemus obliqua
Aut ad aque caput speluncas
librabimus per quas structura
perveniat. Sed si se vallis
interferat. aut plumbeis
fistulis clausam deici pacem.
et explicata valla consurgit

Sed quod est saluberrimum et
utilis. fictilibus tubis con-
cludatur ut ductus dignis
grossi ex parte una reddant
acuti. ut palmi vnius iporum
in altera possit intrare. Quas
iuncturas vna calce oleo
subacta illinere debemus.

Sed antequam hinc aqua cuius
admittatur. fauilla mixta
exiguos liquore parvum ut
glutinare possit si qua sint
vicia tubulorum. Ultima vna
est plumbeis fistulis ducere q
noxias reddunt aquas. nam
cerusa plumbo creatur que
multis corporibus nocet huic
Piligeris preterea erit aquarum

receptacula fabricari. Ut
topiam inops vena pariet
**De cisteris et cisteru
lis faciendis**

Capitulum .107.

Ovi aqua deest
cisterna secundum
palladium fiet
magnitudine
qua delectatur et cui sufficiat
cui omni conduci possit aqua
tertorum. Testatei pavimenti
suprafusione leniget. hoc
pavimentum omni cura tendit
est ad nitorem. et laudo
pingui cocto assidue perfri
candum. ne deducto humore
ruius in aliqua parte fudat.
et ita post diuturnam et solida
siccitatem. aque prebeat
hospitium. **I**n eius medio
formetur puteus. Deinde
omnis concavitatis repleatur.
In fundo de grossis lapidibus
fluminum in medio de mi
nibus. et de sabulo in sup
premo. Vbi autem desunt
fluminum lapides. loco eorum
fovracis petre ponantur.
In quibusdam autem locis fit
pavimentum de quadam creta
que ad mediocritatem est infusa
talis comprimatur et calcet

que aqua in se postquam vel
pluentem. optime recipit
et conservat. Anguillas sunt
piscis que fluviatiles in has
mitti possunt. conveniet ut
hora natam aqua stans agi
litate currentis mitterentur.
Rimas et lacinas cisternarum
piscinas aut puteos servemus
hoc modo. piscis liquide quatuor
volueris. et tantum fumet
auxungie uel cepti tunc in
olla utriusque miscebis et coquas
donec spumat. Deinde vino
ueas ab igne. sed aut fuerit
habet refrigerata compositum. saltem
supradictis minutatim. **E**t
ad vinum corpus omnia mixta
reuocabis. cumque velut styg
mentum feceris. in seors locis
corruptis et murantibus
et pressu solum se pressitate
calcabis. **I**n locis preterea
in quibus aquas fluminum
vtriusque. fiant cisternule cum
quibus clarificentur et limpide
fiant hoc modo. habeatur
vortex terre magnus in loco
frigido sub sabulo obrutus
supra qua sit vas ligneum uel
ferreum coctum. latitudinem
quadratum. habens quoddam
paruum ad canula in medio fidi

15
habeat per vnu digitu a
fundo eleuata. super qua
cratu ponatur inuersum
Deinde usq; ad mediu sabulo
impleatur. In quo postea
quorrens volucris flumie
aqua ponatur que in sabulo
distillatur per annulam
grattatum descendet infus
in vtrū in quo vtrū ser
uatur. **¶** Si maiorem
asteruila habere voluerit
poteris tam superius qm
inferius vteptaculum de
marmoribus uel lapidib;
et cemento aut testaceo
pauimento face' scdm for
mam et magnitudinē tibi
gratu

**De materijs domoru
ca. 11**

Adm sup & do
mitibus et edi
ficijs mencione
fecerim fabri
candis. que ex materia
Lignoru et murze sunt
Dicam que ligna copetunt
edificijs et que bona cementa
et que consideracio in fun
damentis habenda est. **¶**
Fundamenta igitur vt

pilladus aut stabilia et
diu durabilia. laetiora sint
ex vtraq; parte semipedis
spacio qm parietis corpus
inuestet. **¶** Si solida et co
structa inuenietur argilla
quinta uel sexta pars alti
tudinis eius que sup terra
futura est. fundamentis
deputetur. **¶** Si terra
laxior fuerit maioris al
titudinis obruant donec
munda sine rudru suspicione
ocurrat argilla. **¶** Que si
dino desit quartum inuestisse
sufficiat. **¶** Arena que co
prehensa manu edit stri
dores erit utilis fabricanti
¶ Item si panno vel lin
theo candido veste respisa
et epussa. nichil macule
relinquit aut sordis. egre
gia est. **¶** Sed si fossilis
arena non fuerit. de flu
minibus aut glareis aut
litore tollitur maxima
arena. tardius siccatur. et
ideo non continue sed in
missis temporibus construenda
est. ne opus onerata cor
rumpat. **¶** Amerazū quoq;
tertozia falso humore dis
solvit. Nam fossiles ter

torus et cassis colere sicut
tati utiles sunt. Meliores
qz si statim ad effosse fuerit
miserantur. Sed si vti
necesse sit. manus arena
erit comodum. prius lacina
humoris dulcis in megi
ut viciu salis aque. suauibz
eluta deponat. **C**alcem
quoz albo sauo duro uel
tiburtino aut columbino
fluuiali coquimz. In duabz
arene partibus. calis vna
miscenda est. In fluuiali
quoz ardua. si tertiam
partem teste crete addiderit
operid soliditas mira.
Tercio si calx et arena eqli
mensura miscentur. erit
fortissimu cémentu nuda
comptu. **A**lon est ptea
murus faciendus tempe
magm algoris. qz congelatq
dissoluet postmodum
adueniente calore. Tempe
mensis nouembri et decem
bris fabricaz materia est
cedenda cu luna devesit.
qua tunc magis humor
corruptibilis corrumpens
consumptus est p pcedente
autumno et lune etatem
et ptes presens frigus.

aeris fugit ad calore na
turali arboris ad radices
ad calidid ventrem terre.
Sed arbores que cadunt
aliqui diu parantur. ut per
eas partes humor si quis
in venis continetur. exsuarat.
Vtiles autem hęc sunt magis.
Abies videlicet. est em lenis
rigida. in operibus sitis.
pfecte durabilis. **B**ahp
uel lares scdm palladium
utilissima. ex qua si tabulas
suffigat in fronte atqz ex
mitate tectoru. presidu
contra incendiu conuulsi
neqz em flamas recipiunt
aut carbonibz creant. **C**
Quercus durabilis si
terrens opibus obuiat.
Rouer optima tam sub
terris qm sup terras. **C**
Castanea mira soliditate
durat in agris et tectis et
operibus interius. **C**
Fagus in sicco utilis humore
corruptitur. **P**opulus
albarus vtiqz salix et alia
in sculpturis necessarie. **C**
Alnus fabricis indtilis
sed necessaria si humidus
locus fundamentis palandz
est. **V**lmus et fraxinus

si fuerint. regerant ante
 amabilem: **E**t ipse
 egregia. Primus uel purg
 nisi in scititate non durat
 : Sedus durabilis nisi tan
 gatur humore. **Q**uocirca
 ante ex parte meridiana
 reduntur utiliores sunt.
 Que uero ex septentrione
 proceriores. sed finale uicant.
**De officio uillici Capite
 lio duodecimo**

Uillicus. disciplina
 bona utatur sed
 rationem ferre
 peruenit. alieno
 manu abstineat. **Q**uia
 diligentissime seruet **E**
 litibus familia suppedeat
Si quis deliquerit. bono
 modo uindict. familia male
 ne sit ne algeat ne eluriet
 opere bene exeat. facilius
 a malo prohibebit. Pro bnf.
 gratia referat ut alius recte
 facere libeat. **V**illicus no sit
 ambulacor. **S**obrius sit sp
Ad cenam ne coeat familiam
 exeat procuret. ut que dms
 impant sunt. ne plus constet
 sapere se qm dnm. **A**micos
 dnm habeat pbi amicos. **I**n

uissu dmi nemini credat. **Q**ui
 dms crediderit exgat mutuo
 nemini det. et ne quid insaente
 dno emat. **M**e quid dno rela
 uisse uelit. **O**pus rusticu
 omne ut sciat facti curat et
 id faciat sepe dno ne lapsus
 si fecit scribit in mente si
 mhe. et illi aio equore
 facient. **S**i hoc faciat
 minus libebit ambulare
 et ualebit rectius. et dor
 miet libentius: priuus
 cubitu surgat. posteruus
 cubatu eat. **P**rius uilla
 uideat ut clausa sit. et ut
 quilibet loco suo cubet. et ut
 iumenta pabula habeant
Boues. maxima diligentia
 curatos habeat. bubulus
 obsequiosus sit quo libentis
 boues curent. **A**ratra
 vomeribus faciat. ut bonos
 habeat. pecori et bobus
 diligent subseruat. **V**ingule
 curentur. **C**ribum pecori
 et iumentis caueat id ex fame
 et si impluit fieri solet. **O**pa
 omnia mature curficia. **N**am
 res rustica sic est. **S**i uia uen
 sero feceris. omnia opa sero
 facies. **O**stramenta si dnt
 fronden ligura legat. eam

substernat ouili bobusq; ster-
quiliniū magno hālū studat
et per autupniū euehat. Et
aridū oleas ablaqueat. Et
finiū addat. frondem popu-
leam vlnicam quevteam
per tempus cedat eam condat
nō per aridam pro pabulo
ouiu. Idem feniū aridū de
prato recondat. post ymbre
uatiupnatem rypma pabulo
lupinūq; seruat.

**Qualiter paterfamilias
debet agere eme ac villā
opa et ratione videre
Caplm. 13^m**

Atho scribit pre-
dium ad compare
cogitabis. sic in
animo habeto. Vti ne cupide
emas. neue opa tua paruas
Ne sans habens semel cu-
cuire. quociens ibis torrens
magis placebit quod bonū
erit. Viriū quo parto intrat
id quadiuertito: et vti eo intro-
eas et ardispiras: vti ind-
exare posse: vti bonum
reliū habcat ne calamitosū
Si et solo bona sua virtute
vulcat. Si poteris sub iudice
montis. si in meridie sperto

in loco frigido loco salubri
oparioze copia. Si et bonū
aquarū opidiū validū ppe
sit in his agris qui nō dno
sepe mutant. qui in his
agris p dia vendidit. quos
pignat vendidisse vti bene
edificandū sit cauto. ne aliena
disciplina temere contempnas /
A dno bono. colono bonoq;
edificatore. melius emetur.

Ad villam ad venias.
Videto vasa torcularia et
dolia si multa sint vbi non
erit fatis pro variorū fructū
esse instrumenta multa uel
paucā sunt videto suphu subq;
ne sit / Paterfamilias ad
ad villam venit. fundū si p
ea die si potest ardeat ut
die sequenti. ut cognoscat
quomō fundus cultus sit
opaq; fista infectaq; sint /
Postea villam voret ac m-
vogit quid opis factū sit
et quid restat. Sans ne tpe
opa sint confecta possint
que reliqua sint conficere
Et quid factū vni frumeti
aliorūq; om. vbi ea cognouit.
ratione miri oportet opa
diez / Si ei opus non apparuit
dicit villicus se dolo caruisse

se non valuisse tempestates
malas fuisse seruos ausu-
tisse. **U**bi eas aliasq; causas
multas dixit ad vacationem
operu operanduq; villicum
reuoct. **E**u tempestates
et pluuie fuerint que opere
p ymbrem potuerunt fieri
dolia lauari. picari villam.
purgari frumentu. triffervi
stercus foras efferri. sterqui-
limu fieri. Semen purgari
fines sartari noua fieri.
Centones cuculiones familia
potuisse sibi sartare. Per seruas
potuisse fossas veteres tergeri
viam publicam muniti. depre-
reandi. ortu fodiri. pratu
purgari. Virgas vincari
spmas vidari. **E**u serui egro-
tauerint abaria tanta dari
no oportuisse. **Q**ue opera
veliqua sint curet vt pfaciant
Si quid desit in anu ut pet-
que supsit vt veniant. que
opus sit locari ut locent.
Et que opa fieri et que locari
ut impet et ea scripta re-
linquat. **P**ecus omne consi-
deret. oleu vnu frumentu
et quidquid supsit vendat.
Boues vitulos armenta oues
lanam pelles plastru fenum

17.
vetus. seruu. senem et mor-
bosum vendat. patrem suum
em vendacem no emacem esse
oportet. **I**tem que pincer-
sationem suo quoq; tpe man-
festanda sut que vendenda vi-
dend. **I**ta em que seruari
non put anteqm se committent
celeriter celerit pmat et
vendat. **Q**ue seruari put-
tunt vendat cu caritas est
Sepe em diuiciu seruatiu
non mod vsura adiciunt
sed etia fructu duplicant.
Si tempore congruo pmat
**liber sctus de natura
plantarum et de rebus
coibus cultui cuiuslibet
generis agrorum ne-
cessariis. phemiu**

Quoniam in superiori
libro de his
que necessaria
sunt saluti ha-
bitancu rura.
quedam scripserim. conse-
quent de ipse opacionibz
in villis agrudis dicendum
est. **V**erū quia vniuersa exa-
cia variant scdm varietate
plantarū locorū et tpm quoz
diuisus sūt noticia nature

plantarū et parva parva /
eorū etiam que plantis neces-
saria sūt pfecte cognosci nō
pōt. De his in hōc secundo
libro agendū est. Et quia
quedam sūt corū cultū cuius
libet generis agrorū. De
his etiā in eorū libro dicitur.
Quam itaq; in primis de
his que omni plantis conue-
niunt scdm generacionis
pncipia.

*De his que cū plantis q-
uēiūt scdm generacionis
pncipia. Ca. 1. p. 1.*

In plantarū ge-
neracione scdm
Albertū sunt
Septem. sine
quibus nulla oīno nascit
planta. quorū tres sūt q̄
efficiētia. calor videlicet
celestis circuli qui est p̄mū
et viuificā p̄mū plantarū.
Secundū est tōrmet
calor loci. quasi in loco sit
virtus frigoris mortificatiua
nō suscipiet virtutē caloris
celestis circuli. **S**imilit̄
si locus vehement̄ sit adustus
erit heremū avenarū et eiq;
quod vocat mortuū sabulū

eo q̄ nō est talis locus suscep-
tuus celestis virtutis. plan-
tas viuificantis. **T**erciū
autē est calor qui materie
seminali quocūq; illa sit
inhebet. quia sine illō aut
nō esset v̄aptua calorib;
viuifici aut recepti calorib;
viuifici nō esset virtutis.
et nūq; formaret̄ ex ipa
plantarū aliqua. sed euanes-
ceret per euaporationem.
Probat autē hoc opa rusti-
cacionis. qm̄ in quibusdā
plantis tū p̄mū formant̄
et sūt tenelle valde. Umbra
cula oportet fieri. ut calore
solis nō eumescant. sicut
quondā ex semib; pullulat
cipressi uel ficus.
Tria autē sunt instrumenta
substantiale materia. quorū
p̄mū est humor natural
inherens ei quod formatur
in plantis spem. qui p̄mū
sp̄mū pullulat sursum et
evaporat ad terre superficiem.
qui tū pullulat euacuat ab
inferiori materia humoris
totam p̄dam humoris format
instrū plantule et inferius
ad radicem. : Destituta at
virtus caloris subiecto attr̄.

humore loci. Et iste est se-
 cundus humor ministrans
 concepte plante nutrimentu
 sicut ministrat matris sang-
 uinem menstruum in conceptu
 et formatione animalis. ¶
 Tertius aut est humor plu-
 uiaz et rosus et niuus desup
 venientiu. que se habet ad
 plantas sicut humidu nutri-
 mentale ex cibo sumptu
 in animalibus. Et ideo humidu
 hoc desiderat a plantis iam
 formatis et ad spem deducte
 sicut abus desiderat ab aia
 natis animalibus. ¶ Quartum
 autem quod exigitur. est aer
 convenientis continens extrim-
 scus. Ille enim conservat si
 bonus est. aut corrumpit si
 malus est. plantas. Et ideo
 venti ventos et pruine mor-
 tificantes ledunt et destrunt
 plantas. Ab aere aut tempe-
 rato proportionaliter condiescit
 et fructificans. Amplius aut
 arbor in que suo est calida
 et humida. Et calor quid
 aperit meatu et impellit
 humidu. Humidum aut abun-
 dans sufficiens ministrat ma-
 teriam. et ideo statim exurgit
 in stirpem et auget illud et

roborat. et mittit in eo ramos
 multos et in ramis plures
 virgas

**De diversitate generacionis
 plantarum Caplm 2^m**

Considerandum est
 aut principaliter
 de diversitate ge-
 neracionis plantarum. Ex
 diversitate enim generacionis eius
 fere factur tota natura plantarum
 Et de hac quod diversitate ab
 antiquis fere nihil amplius
 videtur. quoniam quod dicitur de
 arboribus. et plantarum
 quedam quodammodo plantis. quod
 ex semine. quedam per seipsas
 ex ipso elemento corruptione
 et virtute celesti que
 tali corruptioni virtute insunt.
 Vegetabilem Et ea que plan-
 tantur aut a radice nata evul-
 lantur aut a stirpe aut a ramis
 aut a semine nata tota consistunt
 de loco ad locum que proprie non
 plantantur sed transplantantur
 Et illi que per transplantantur
 quedam totaliter integre sus-
 plantantur et quedam per durici-
 sue fibre et corticis. aliquantulum
 conteruntur et scinduntur infuso
 ubi insunt terre. ut facilius

et acius attrahant nutrimentum
Ad huc autem eorum que sunt
partem aliqua plantantur in
terra quedam plantantur
sicut fit de vite et salice et
buxo frequentius. Quedam
autem plantantur in alia ar-
borem. et hęc plantatio
vocatur inscio. Quod autem
in generatione plantę valde
nobis occurrit est. qđ plan-
tatur. quedam ex semine hęc
generatione que non producit
semen melius. et quedam
peius. Aliquando enim qui-
busdam malis semibus bene
arbores pueniunt ut ab
amigdalibus ananis et ^{et aliis} ~~quibus~~
aliqui fiunt dulcia. **E**t
sicut a malis granatis
sive puniceis acidis aliqui
fiunt dulcia et aliquando
ecumoso. **Q**uorundam autem
plantarum semen est debile
fuerit aut ex loco aut ex
aere tunc inuolumentis.
Deficit. et illarum genera.
in tali loco non est ex semine
sed ex aliqua alia planta-
tione. sive vniuersę sive va-
riab. **E**t hoc patet est
in piceis et palmis. sicibus
et malis granatis. et silis

in omni abiecta natura.
Nulla enim istarum semen facit
tante efficacie qđ pullulare
potest nisi vauo. nam ex semine
palma palma quę pullulat
et cyressus. et maxime
palma si palma semina
simul coniungantur. **E**x vno
enim simplici semine vauo
pullulat. **S**ed cyressus
et ficus pullulant ex vno
quomo seminato admodum
habere primum et diuulscunt
paulatim: **N**on autem de
facili fit. qđ ex semine malo
pueniat bona planta. nec
ecumoso. licet aliquando
hoc fiat. **S**ed in animali
hoc contingat multoacens. **P**ro-
pter diuersitatem enim habitacionis
et aeris et ventorum et mari-
menti. cui animalis sit facili-
aliteracionis. frequenter fit
qđ semen male complexionati
animalis alteratur et fit
melius. et bene complexionari aliter.
fit peius. et autem generatur
fit secundum seminis ex quo gene-
ratur dispositione vel peius
vel melius. **E**t vni signum
est qđ omnia domestica animalia
videmus valde differencia
in quantitate et colore. quod

non accidit eis nisi ppter
 sui nutrimenti multā dūer-
 sitatem. et dūersa fometa
 stabuloꝝ et alioꝝ locoꝝ in
 quibus comidantur. **¶**
 quod etiā carnes eozꝝ in
 sapore dūssificant a caribus
 animalū peluistrud. **¶**

Talis autē dūersitas in
 plantis non est aut nō tanta
 quia radicibus terre affixe
 sunt. et neqꝫ loca mutant
 neqꝫ nutrimentū.

**De substātia et origine
 et opatione plantarū
 Caplin 3^m**

Locus in quo orit
 planta est sicut
 mater in ani-
 malibus. Et sicut sicut
 humor in tali loco pparatur
 et attractus. sicut sanguis
 mensuratus in matricibus ani-
 malū. Vis autē celestis
 est sicut virtus indistincta
 et non determinata ad spem
 que quantū ad plantę naturā
 sufficienter determinat. et
 distinguit per qualitatem
 elementozꝝ et modū com-
 positionis eozꝝ in materia
 seminis plantę. **¶** Opera

autē plantę scdm qꝫ planta
 est sunt tria. s. vt alimēto
 et augere et generare. **¶**
 Videntur autē alimento suę
 trahit ipm tantū purū con-
 ueniens et p̄ se sibi. et hoc
 totū est conuertibile in substan-
 tiam membroꝝ. et ideo nō
 habent ventres et venas
 sed tantū poros. et terra est
 eis pro ventre. In qua dimir-
 tunt omnem impuritatē
 siccam vultū et humidam
 Et h^o est causa qꝫ infigit
 radices ori p̄ se in terrā
 in qua sicut ex stomacho
 surgunt nutrimentū. et
 dirigunt radices deorsū
 maiores plantę vel ad locū
 calidū terre vbi calor melius
 consistet et dirigit nutri-
 mentū. **¶** Et si aliqua plantę
 magis in superficie acuat
 ab eis in finē per calozꝝ
 solis. et nō cogitur spirare
 in radices eazꝝ per loci
 contmentū. **¶** Augere
 autem ipazꝝ plantarū dicitur
 quiddā esse in infinitū. assu-
 mentes plantā augeri qm̄
 diu radicibus terre adheret.
 quibus non est constituendū
 quia terra est om̄i naturā

*pp̄t ad dicit qꝫ nō p̄p̄t dicitur
 nō orit qꝫ nutrimentū qꝫ dicitur
 p̄p̄t p̄t*

constantem esse quantitatem
determinatam inter duos ter-
minos maximam et minimam
in suo genere. Habent enim
sicut egregie dicit Avicenna
omnia ratione magnitudinis
et augmenti. Licet enim ex
nutrimentali fermentur
et auferantur humido plantis.
tamen pars cui facienda est
additio in tantum videtur
processu temporis. ut extendi non
possit. et tunc constat aug-
mentum in longum. et tamen
ex eadem causa stabit eadem
ad alios. duos diametros
que sunt in latum et profundum

¶ De operatione autem
generacionis plantarum multa
dicta sunt in locis alijs.
Unde hoc solum dicitur quod fugen-
do per poros habent nutri-
mentum. et de eo quod extrin-
secus in gremio eleuatur a
spiritu egredienti format
omne quod gignitur.

**De diuisione plantarum
per suas partes integrantes**

¶ **Capitulum 4^m**
Consequenter autem
de partibus vege-
talibus plantarum
determinanda est et de his

que accidunt eis ex natura
et non ex cultu. De fructibus
enim et cultu dicam postea.
¶ Oportet igitur scire quod sicut
in animalibus. ita et in plantis
quoddam est. quod est poten-
tia que libet pars plantis.
et vocatur succus. Et quoddam
est quod est pars plantis actu
sicut radix stipes ramus et
humus. **¶** Est autem succus hu-
mor et per poros radicis
attrahitur. ad nutriendum totam
plantam. qui per partes plantis
a virtute nutritiva distribuitur.
Necesse est igitur quod ad plantis
silitudinem calore digestus sit
terminatus. Non enim nutrit
nisi simile. quod ex contra-
iacentibus passionibus per
digestionem ad silitudinem
componis eius membri uel
partis que nutritur. al-
teratur est. **¶** Ex his enim
necessario relinquuntur quod humor
ribalis plantis magis sit
inspidus in radice. et secundum
quod magis et magis a radice
procedit. sic plus et plus
accipit saporem plantis con-
uenientem. Sicut autem
accipit saporem. ita autem
accipit inspissationem et sub-

tiliacionem et acumen **E**t
 actione em calorib in ipm
 necesse est oia her euenire
 circa ipm . nisi per accidens
 impediatur . ut infra doctur .
Et in quibusdam quid plantis
 calore egalante plurimum
 humidu remanet . terrestr
 viscosu lucidu . ppt multa
 dyaphani naturam in ipo .
Et est odoriferu pp actione
 caloris in ipo . eo quod qd
 convenienter digestu est . aro
 matia . quod aut corruptu
 est . fetidu . et hoc humidu
 quando calore aperiente
 pariu stillat frigiditate aeris .
 et vocatur gummi **L**iquid
 etia distillat per vultus
 fru sero in planta . et tur
 etia gummi vocatur . sed non
 est tante virtutis ut pditu
 est **P**artes aut q actu
 sicut ptes plantu diuidunt
 in duo genera . quoda em
 sunt sicut membra officinalia
 in animalibus . quoda sunt
 sicut plia . Modi em et
 iuncture et sic p nudum
 venaru extense et radices sunt
 sicut membra officinalia in
 animalibus . et nutrimenti
 officia deseruientia **S**ed

liquidu in habentibus lignu
 et caro hbalis in no hntibz
 lignu . est sicut membroru
 filu in animalibus **E**t ad
 hunc modu est de ceteris
 partibus plantu **S**ed
 nodus ille qui vocat mecolus
 est factus a natura . ut in
 ipo stet surtus . et ampliori
 accipiat digestionem . eub . signu
 eub qm si in ramo filu
 arbore fiat infusio vltu
 medullam ita q medulla
 sit abstracta . et postea lignu
 consolidatur . trahitur ma
 licia fructu . et melioratur
 sapor eoz **C**ausa aut
 est . q ibidem retortu poru
 inueniunt nutrimentu ascen
 dens per trunau stat . et
 diucius . digestu in meliorat
 transformatur fructus **H**uor
 aut modis habent ptpue
 ea que rare sunt substinae
 et habent magnas medullas
 aut in toto sunt concinna . et
 tu hoc sunt valde longa . ut
 est vuis et viticella . cucurbita
 et arundo et gna frugiu ut
 triticu et siligo et ordu
 et auena et alia huius **R**
 adures tame planta ovi
 similes qntu ad tractu nu

trimenti: habent autē scdm
aliud modū silitudinis et efforū
cordis radices plantarū qm
cor nutrimento attracto
primū infundit calorem viui-
ficiū. per quē membra moueri
incipiūt. et hoc sunt radice
in plantis. Nam ex radice
datur eis calor et forma
vire potencialis. per quem
ad omnes partes plantę nali
motu mouent. **¶** Dicitur plantę
voraces dicte et abstinentes
ppter suarū radicū disponē
contrarias varas et porositas
et alidas habentes radices
multū trahunt de nutrimento
plus qm conūti possit et
terminari a natura arborē
¶ Et tunc arbor generabit
fructus verruculosos et pu-
trescentes. si non exsudet ut
alē emittat supflūū hūidū
in iuuentute autē plantarū
hoc magis accidit p calorem
iuuentutis earū. Aliqñ ar-
ruunt ex hoc q pferunt
iuxta radicem. sibi em exat
supflūū quiddā sicut per
flegbotemiam. **¶** Si autē
plantę calide et vire radice
sicut in terra siccā in qua pluit
vare. et in qua cadit cū ipetu

pluuia. sicut in terra climas
secundi et terci et forte qñti
pro aliqua sui parte trahit
radice plantę multū virebus
inter vallatis ex abundantia
pluuie multū nutrimentū
quod anteqm alia pluuia sup
ueniat. trahitur ad partes
superiores. et completa di-
gestione pfiat. Et ideo tales
in talibus locis plantę sepius
florent et forte fructus emittit
¶ Et hęc est causa. quare in
terra maiorū sepe florent
arbores in vno anno. **¶** Sit
autē et hoc in vris climatibz
licet non pducant plantę vire
nisi paucos flores. quando p
estatem quiddam sequitur
autumnus valde calidus et
siccus. **¶** Dicitur autem
quedam plantę calide hūmide
aquatice molles. et illic quo-
cūqz modo insigunt terre
de facili radices emittunt et
conualescunt. hoc autē etiā
faciunt quedam dure ppter
silitudine ligni radice et
corpis plantę. sicut lupus
cuius ramus in terrā insigens
de facili conualescit. **¶** In
quibus autē hoc non fit
causa est q destructur lignū

nutrimento anteqm ex se
 formare possint radices.
 fo q aut porrip non est
 aut non habet calore suffi-
 cienti trahente. et ideo avest.
 antequa ex se emittere
 possit radices. Et ideo gaudet
 talid sup ramis infipis
 in terra coualescit. sicut
 lupus et similia et multe
 alie. Et iteru quedam mol-
 les sunt tactu. ab humore
 terre nutriunt. et implem-
 et coualescunt. sicut salix
 et talia. **¶** Quaedam autem
 hanc naturam disponem
 habent. frequenter avestant
 quando vanni earu tve mfi-
 gunt. **¶** Vena autem in
 planta ppeo loquendo non
 est. sed magis sicut multu
 manifestam similitudine habet.
 Sed vix nutrimenti dicitur.
 vena eius que aliquando
 directe sunt ascendentes
 Et tunc crescit planta qsi
 per quasdam turas herbas
 et lignas. quare una suppo-
 nitur alteri. que aliquando
 sunt tortuose. et tunc efficitur
 planta nodosa. Aliquando
 autem diffunduntur reticulati
 in plantam et per vias di-

rectas nutrimentu trahit
 et per transversales retinet.
 et vprimitur in partes
 plante ipm nutrimentum.
¶ Veniat etiam vix iste aliqui
 a radice ascendentes. aliqui
 etiam ex medulla ad exteriora
 plante. sicut linee multe
 dicitur ab eodem centro.
¶ Talis quoniam est dispositio
 venarum in planta. medulle
 autem plantarum videtur esse
 sicut micta in animalibus. et
 per medullam arborum
 decurrit et pulsat plus
 de spu plante qm p aliqua
 alia via. Et in ea est
 rigor specialis plantae. quia
 aliud plantae distantes a
 radice non bene vivificaret
 ad formam speciei plantae.
¶ Et ideo plantae habent ortu
 et principiu vinnorum qui
 oriuntur a corporibus plantarum
 a medulla. quasi ex vinnario
 radias. Et quando ligna
 stundunt p ariditate. pfun-
 datur frequenter fissura con-
 tinua vsq ad medullam.
¶ Et ultra non videntur pfidari
 fissura nisi raro. **¶** Plantae
 autem que nutriuntur ex medulla
 per poros transversales.

no bny

84

habent medullas maiores.
et que nutriunt per poros
directe ascendentes. habent
medullas minores. et quicquid
non vident medullas habere
quando magne efficiuntur propter
hoc quod liquet tunc avertate
per alias circumvestientes
comprimunt. et quasi insensibiliter
faciunt vitam medullarum. Et
probabile est quod hoc sit causa
una corruptionis magnarum
plantarum interius suffocatis
vulnere spiritus vitalis in medul-
lam inclusi. per hoc quod con-
stringitur per crustas indu-
vatum et constructum lignum. **C**
Ipsa autem substantia medulle
videtur esse sicut purgamentum
quoddam coloratum quod paratur
de auribus animalium. et hoc
fit propter calorem spiritus et motum
qui pulsatur in medulla. Cuius
signum est. quod fere omnes me-
dulle plantarum perfectarum
inveniuntur a primo iuventute
plantarum earum albe et humide
et in processu etatis declinat
ad citrinitatem et siccitatem.
Sunt autem plantarum quedam fere
totam partem habentes medullo-
sam sicut sambucus. ebulus
et huiusmodi. et omnes ille. nodos

habent multos et nutriuntur
ex medulla. et ideo multa
est in eis. Et in hoc genere
est vniuersus sed minus est medul-
losa quam sambucus et ebulus. **C**
Alias autem experiri plantarum
in toto concavas sicut fistulas
quasdam et calamos. Et hoc
fit ideo quia ille multo indiget
spiritu fumoso libero. qui elevatur
in concava plantarum illarum
ex nutrimento qui ascendit
per directos poros laterum
plantarum. Sicut plantarum arborum
dum et calamos gemas et
huorum. Hec igitur est dispo-
sicio medullarum. Cortices
in plantis sunt coria in animalibus
nisi quod non adeo adherent
plantis. quemadmodum coria in
animalibus. Et sicut in animalibus
propter corium excoriata et absista
non recrevit sine magno
animalis curatio. Sed scissa
per longum et latum percellis cito
consolidatur. Ita est in corti-
cibus plantarum. propter quod ex-
siccantur plantarum frequenter
quando in stipitibus in circuitu
cortex ab eis abraditur. usque
ad carnem plantarum ligneam
vel herbalem. Non est autem
cortex ex conceptione venarum

sicut corium animalis. sed sicut
 cortex generatur ex bestia
 plantis expulso ad superficie
 ipsius. Est autem cortex
 duorum modorum interior. s.
 et exterior. Interior mollior
 et exterior durior et asperior.

**De divisione materialium
 et simplicium partium plantarum
 et de causa augmenti
 in capitulo 1°**

Sicut autem in ani-
 malibus inter
 reticulaciones
 venarum et nervorum
 sunt supplementa partium sim-
 plicium que sunt carnes. uel
 ea que sunt loco carnis in no-
 habentibus carnes. Ita sunt
 in plantis lignee partes uel
 herbaries que simplices sunt
 et materiales. quibus auctis
 augetur planta. et quibus defic-
 ientibus et diminutis. planta
 uidetur exsiccare et diminui
 et talia proprie dicuntur proprie
 partes simplices in plantis
 et naturales. eo quod ille influunt.
 per nutrimentum et effluunt per
 exsiccationem plantarum sicut
 materialia supplementa in
 animalibus. hoc autem quoad

cori et uisitata anotomia cog-
 nostitur in ortica malore
 et canabo et lino et multis
 alijs que duas venales sunt
 multo fortes et viscosas et
 directas. Et quoniam in aqua co-
 putruit in eis caro materialis
 et postea exsiccat et commi-
 nitur et conficitur. ueredit.
 et remanent uene illarum
 plantarum admodum laue longe
 candidae molles. pro viscosum
 subtile quod est in eis. et
 fiunt ex eis panis. Et
 hic est modus que habetur
 antiqui fisiologi in corporibus
 hominum et aliorum animalium. quod
 ligabant corpora contra
 ictum aque uehementis et
 tunc abluta carne materiali
 et molliori remanet reticu-
 lacio ex nervis et uenis
 et demonstrabat modum
 divisionis eorum in corporibus
 animalium. **E**dicit autem
 est in ortica et canabo et
 lino. ita etiam absque dubio est
 in alijs plantis. licet mate-
 riale non ita possit ab offi-
 cialibus partibus sepe ueri in
 eis. Pars enim non simpliciter
 dicitur esse. que ex pluribus
 simplicibus est composita.

sicut radix ramus et quidi
 : Planta dicitur a platone esse
 figure hominis euersti. Radices
 enim habet subterris ori similes
 sed dilatantur undique ut nu-
 trimentum accipiant et ideo
 dilatatur planta inferius
 superius vero dilatatur pro ramorum
 infusione. Quia multipli-
 cantur ex duobus causis
 quarum una est materialis
 nutrimenti abundantia.
 altera autem efficiens que est
 calor solis undique exterrus
 tangens arborem et ebullit
 faciens succum et euocans ad
 exterrus. et ideo erumpit
 in ramorum multitudinem
 in superioribus ubi magis con-
 stringitur et per digestionem
 amplius subtiliatur. Et hinc
 signum est quod plantae que circa
 septem sunt multis aliis plantis
 sicut arbores in nemoribus
 spissis et umbrosis crescant
 in altum et non multiplicantur
 in eis rami et nec multum
 ingrossantur easque steriles. Et
 rarencia quidem ramorum est
 eo quod per calorem solis non
 potest in eis euocari et ebul-
 liri succus ad superficiem.
 sed potius frigore umbræ

concludit calorem interius
 qui interius multiplicatus pro
 fuga contrarij eleuat totum
 nutrimentum in altum. et cum
 motus frigidus sit ad centrum.
 quoniam motus caloris expellit
 a centro nutrimentum ad circum-
 ferentiam ut impinguit et
 dilatat stipes. tonens reflectit
 tunc a frigore loci umbrati
 in se nutrimentum et impedit
 stipes ingrossationem fieri.

**De generatione et natura
 foliorum florum et fructuum
 Caplin 6^m**

Dicimus igitur
 quod folium in omnibus
 plantis materia
 est humor aquo-
 sus. non bene digestus et
 terrestri sicco ne bene a ferre
 terrenitatis purgato aliquo-
 tum passus et corruptus.
 Finalis autem intentio foliorum
 est ad fructuum coactionem
 eo quod natura purgatione
 indiget et a superfluitate
 humidi aquosi. et ad sit
 sagax et ingemisa. eodem
 purgamento utitur ad
 fructuum defensionem. **M**ateria
 autem terræ foliorum quod fructuum

est qm duo sūt vapores in
genere tam in ventre plante
qm in alijs vaporantibus
omnibus. Vapor .ē. humidus
aquosus. et vapor siccus
ventosus. Vapor humidus
est materia folij. Vapor at
siccus ventosus est materia
fructus. ppter quod etiā fructus
scdm genus suū ventosi eē
iudicantur. Hec aut foliū
per umbram hpatā vstrungit
solis arsurā. tunc quia
fructus multa indiget vi
solis pducit foliū alijntulu
distans vt non obstet di
gestioni que fit per solem.
Florū autē substantia ge
neraliter facta ex humido sub
tiliori quod calore primo
ebullit. et p abundantiam
que est in ipso dilatatur ad
modū folij. Ideo tamen quia
humidus habet magis digestū
Florū fere naturaliter est odoris
boni quod nullo modo esset. nisi
humidū optime digestū et sub
tile haberet sicut et terrestre
quod in ipso subtilissimū est
et valde compactū cū humidū
Cū em ex vapore terrestri
ventoso fit fructū est in ipso
vapore subtilius aliquid et

humidus et minoris tēditate
quod non defuāli constat. et mspissat
calido digestū. et hoc tamen fit
magis vaporabile qm residuum
eiusdem quod est in substantia plante
in loco gēme in quo erumpit fructus
primo calore statim erumpit et formatur
in florem ppter quod adheret flori
ros qui mel producat et ceram.
Et hoc invenimus in interioribz
florū in profundo. quia tamen nata
formatur subtili et bene mixto siccū.
fluit ex ipso subtile et bene decoctū
quoddam humidū aqueū p modū
dulcis flegmatis in creatione humore
in animalibus. Constat ergo
q florū substantia fit ex subtili
aqueo. compacto cū subtili terreo
quod subtilitate sua potius infor
mabile est in figuram florū qm
in grossitudine fructū. Et
idē primo calore veris florū
p subtilitate pte sue materialis
prumpunt et facilius cedunt a
frigore qm folia vel fructus p
eandem causam. Et sūt multū
redolentes p subtile humidū
quod a siccū coactū passū
est et quasi spūdit ita vol
uitur in ipso substantia. Et
humidū foliorū magis grosse
aque indigestū est. Et humidū
fructū in pōtino sui magis est

stiptari et terrestre indigenis
multa digestionem. pro quod
ultimo complet. post folia
et flores. Amplius ad fructus
cadit et germinant. et no-
trahunt augmentum uel nu-
trimentum a carne illa sed
a terra. Cuius signum est. quod
ad auferitur tota caro raris
postea melius germinant
semina quam ad in eis uidentur.
Præterea nutrimentum fructuum
putrescit facilius. eo quod natura
non excogitauit illud nisi ut
putrescat completo semine
et cadens in terram seminis finiet
et infundat limum in quo semine
facilius ualescat. **Q**uius
signum est opus rusticorum. et
enim uires feraces uolunt
facere. finant eas ex pan-
pinis et acinis que colligit
ex ipsa eadem uinea cuius uires
feraces esse intendunt. **H**er-
etia considerant in opibus
nature. Si enim caro fructus
ad fecunditatem et semine non
conferat ad natura nunquam
desinat in necessariis. paul-
dubio preparat semina per
residuum et apturam a carne
fructuum cadentium. **E**t quibus
contrarium uidentur in nature

ope. **O**portet enim quod simacum
terre que sit per putredinem
carne fructus ad fecunditatem
seminis eiusdem operetur.
Contingit autem frequenter
deperire fructum quam fecundum
ex aliqua triu causa.
Aliquando enim magis sunt
plante et quidam ponunt ad
nutrimentum ex quo formandus
erat fructus. **D**ed subtile
quod transit in florem non
est ita corpore plantæ. et
tunc perit fructus et non fit.
Aliquando autem non ita cito potest
moueri grossum et uicium per
subtile quidam. **E**t tunc post
terram forte uel quarto anno
fructificant. licet omni anno
floream. **A**liquando autem non
potest tantum attrahi pro diuina
sua uadit. et tunc forte
non attrahunt sufficiens nu-
trimentum fructibus nisi per
duos annos uel tres. **E**t
quod congregatum fuerit in
planta sufficiens nutrimentum
tunc fructificat et non in
aliis annis. **I**n oleis igitur
pinguibus. tale est iudicium
sicut dicitur. **D**ed oleæ prope
peruicantur fructu. eo quod ad
fructum eius multus humor

pinguis exigitur et in hunc
calor digerens Et ideo ex
dictis causis frequenter im-
peditur

**De umbone plantarum
et divisione ca. 1. A.**

Est autem unus
modus unius
qui fit p. insidios
in qua planta
plante dicitur. sicut stipes
radici. et ramus stiperi co-
tinuatur ad ipsa. Ita q. per
omnia efficiuntur eusde ligni
et eusdem nutrimenti. ad
tamen no. sut eusdem spec
aut forte eusde generis qn
fit insido. Et planta que
insidetur intantid trahit
nutrimentid ab ea tu insid
est q. inferius cui fit incisio
natura sua nihil pducit
nisi radices. superius aute
magis ramos emittit usq
surculos. nisi raro digerit
in surcus ad natura et modu
insite. et non eius cui insit
Et ex hoc scimus in arbor
esse duas digestiones licet
admodum sint satis similes
quaru una est in radice /
altera in stiperie et in ramis

Quare pbabile est meliorem
esse incisionem inferiorem
qm. superiorem. Et quanto
magis inferius. tantomagis
fructu et saporem eius imi-
tari et domesticari. quanto
vero fiat altius tanto minus
qua maior est. imitacione
ovis in toto qm. in parte
Et maior in maiori arbor
parte qm. in minori. **E**
Et quod his mirabilis est
taro fructus est sicut natura
et virtus digonis stiperie
et sapor nuclei et vigor est
sicut naturam et virtutem
digestionis radices. Cuius
causa est. q. pulpa carnis
fructus est de primo fluens
Substantia autem nuclei.
no. potest de primo fluere
sed de ea parte est que loco
cordis plante. ex cuius virtute
tota arbor informatur. et
hec est radix. Similiter
aure est in semibus aialud
que ex maxima parte abscin-
duntur de cerebris aialud
et attrahuntur ut distillat.
per totu corpus ut totius
corpis virtutem suscipiant
Sic em. et narcici trahunt
a primo membro arboris

ad

ut accipiant virtute totius
et maxime radice que est
virtutem tribuens toti corpori
plantarum. Dubitatur
quare in animalibus diuisa
non conualescant diuisorum
aut in plantis utriusque con-
ualescit. **Solutio** **¶**
videlicet planta per similitudinem
suarum partium utriusque sicut
per se ob quoddam sicut nutri-
mentum. et in se quasi in
ventre et venis digerit. et
ideo conalescere potest. **¶**
In animalibus quibus habent
in multis filia corpora. et
ideo diuisa in utraque parte
retinentur sensu et motu.
tamen quedam organa diuisa
a reliquo corpore habent
~~in~~ formam sicut os. **¶**
ideo quicunque partes illas desi-
tuuntur. conualescere non
possunt. eo quod nec nutrimentum
possunt sicut. nec ad congruitatem
sui corporis digerere sine
illis. **¶** In diuisione autem
ista magis delacerata con-
ualescent. nisi sint valde
cave substantie. sicut visus
et palus. hoc autem ideo fit.
quia ad lacera. ad inferius
ramusculus retinet meatus

aptos et vias integras versus
nutrimentum. et ideo statim
et sic ille ad nutrimentum
attingam sicut incipium
et conualescit planta. **¶** Sed
autem fecatur uel maditur
tunc poro dirigunt cor-
pura vnde ad nutrimentum.
et non per longitudinem aliam
nutrimento insigunt. et
in ipsa sitione totum corpus
plantae contrahit. et ipsi
poro curantur per collisionem
et compressionem impetus sicut
¶ Et tunc frequenter avestur
in sicut. preter viam et salicem
que sunt vane sub sitione
¶ Sed tunc magis conualescit
ex transverso aliquantulum
longo vulnere absque vana
quam directe absque curvatura
¶ Et hoc contingit ut dixi quia
poros plures tunc aptos
habent versus nutrimentum
quam ex transverso sicutur quod
quando ex directo. **¶** Quibus
signum est. quod quando diuidit
radices antiquorum arborum
secundum longitudinem melius
fructificant. eo quod per totam
longitudinem diuisionem per
poros sit actus nutrimenti
¶ Si autem ex directo sicutur

in profundu. nichil oino con-
 fert et forme nocet tñ
 et avescunt arbores ille
 : **A**lia vō mao est q longi-
 tudē diuisa nō impedit cur-
 sum nutrimenti **S**ed latitudē di-
 uisa statim viam et cursū
 nutrimenti incipit et im-
 pedit **E**t ideo fissura in
 arboribus p longitudine
 facta. nichil oino in saporē
 et figura variat fructus
 quō est sumata. **S**i autē
 diuidant' vltra medulla
 que in medio est ramusq'q'
 et consolident' statim va-
 riabitur fructus et sapor
 eozū p diuisione quod
 contingit p nutrimentū
 et impedimentū quod fit
 in necessitate q nascitur
 ex. **S**edm lati-
 tudine diuisa planta **E**t
 ideo diuisio scdm latitudine
 est quida modus incisionis.
 et non diuisio in longū. sicut
 ostendem' in sequentibus pla-
 tis. **P**reterea passione et vesti-
 tutione partū organitarum
 reddit continue inuentus **C**
Contingit autē aliqua partem
 amittere radicem. et pullula-
 bit ex stipite alia radix nutriet

ramos. et pullulabit ex radi-
 cibus stipes et rami. et siluā
 contugget amittere et recipere
 ramos aut omes aut aliquos /
**De transmutatōe et mu-
 tatione vniū plante i
 aliam Caplin 8^m**

Ultus modus transmuta-
 tionis est. q
 raro potest p'fadi
 silua quevima uel fagina co-
 pletozū lignozū et magnozū
 q' recrescat in eadem spe na-
 p'fatis arboribus p'ortis. ve-
 crescant arbores. que tremule
 dicunt'. et arbores que mirice
 vocantur in partibus alamanie
 que maioris sūt ignobilitate
 qui prime fuerant: **C**ausa
 autē huius est. q' radices ve-
 tustarū arborū solide et dure
 sūt et clausorū porozū. nō
 valent vltra pululare postq'
 stipites arborū stantū super
 eas p'fati fuerint. putrescunt
 igitur et calor exalans ex
 ipis et sead trahens humidū
 efficitur formatiuus plante
 alterius spei **E**t quia desti-
 tutus est a vigore arborū
 anteriorū. pullulabit in ar-
 bore ignobilē. et aliqui

no pullulabit omo. aliqui
non grauiatur inde nisi fungus
vel germen. uel aliqua alia
herba. **E**st et alius modus
valde multiplex sicut certissime
probari poterit omnes qui ex-
peritur. In talibus. fere em
quotienscumque una et eadem arbor
fructifera in stirpe absidit
et uelinguatur inferior parte
in terra. sicut fit in macione.
et rursus eiusdem arboris fun-
gus. in eodem trunco inseritur.
sunt inde plante. quare fructus
nec in figura. nec in sapore
ad precedentibus educuntur. **E**t
autem inserunt fraga primoque
vel cimo uel aliorum fructuum
ossa habentium in trunco salubres
efficitur fructus sine ossibus.
Similiter autem si vitis inserit
in cerasa uel pira uel mala
indemittitur vna mature quod
cerasa sunt matua. uel pira
uel mala. **E**t tales mutaciones
valde mirabiles uidentur se his
qui diuise studiosi fuerint in-
sionce. **E**t scem oportet est
quod ad inserunt fraga parua
in primi uel cimi trunco siue
stirpem. quod mutantur amborum
arborum nature. et sunt escula.
Et uidetur hic fieri sicut in

animalibus ex primitione uiaque
seminum in complexione. sicut
asini et equi ex quibus gene-
rantur muli uel burdones.
Non enim longe est parua a
primo uel cimo. et ideo cum
utraq; arbor uere substantia
sit. utraq; uirtute sua colat
alteri. et sic ex primitione vir-
tutibus in loco macionis fit
sicutus primitione uirtutis. **E**t
ideo tunc illud quod super locum
macionis extollitur. primatur
paulatim in speciem aliam que
est esculus arbor. quia per
figuram folioze agnoscitur. quod
illa aliquid uicinitatis habet
ad cimo et primo. **E**t ossa
que sunt in esculus etiam habent
et indicant hanc uicinitatem
ut predicta scribit frater
Albertus. **E**t est autem
propter dictas mutaciones illa
quia de siluestri fit domestica
et de domestica siluestris. cuius
modum et causam oportet cog-
noscere. **E**st enim & experientis.
quod omne planta domestica. sub
tracto cultu siluescat. **E**t omne
siluestre domesticat quando
cultus adhibetur. **S**iluestres
autem habent plures fructus
quam domestice. sed habent eos

minores et aciores. sed domes-
 tice habent pauciores et dul-
 ciores uel minus acres et ma-
 iores fructus quam siluestres.
Modus autem quo domestica fit
 siluestris est per subtractione
 culcus et loci indurationem et
 arefactione. et precipue si ad sa-
 bulositatem et areuositate con-
 uertatur et tunc enim durities
 non permittit ad plantas distillat
 uel euaporare nutrimentum
 efficiens. In factio autem pri-
 uabit nutrimentum et sabulo-
 sitas siue areuositas vndiqz
 facit euaporare. et non constat
 vapor circa radices plantarum
 et tunc plantae marce et spumose
 et plurimorum fructuum efficiunt.
Multitudo autem fructuum earum
 ex siccitate provenit. quia siccitas
 est causa diuisionis in multa et
 parua. Vndiqz enim intercipit
 nutrimentale humidum suum sicco.
Et ideo in multa parua diuidit.
Efficit autem fructus acerbi
 uel amari. propter hoc quod tale nutri-
 mentum non obedit digestionem
 complete. sicut facit humidum do-
 mesticationis. **M**odus
 autem quo siluestris conuertunt
 in domestica. Vult est multi-
 plix. et versatur circa terra in

genere. **H**oc est circa naturam
 fundi. et circa naturam plantarum
 et circa umbras et soles ipsarum.
Quia oportet fundum ipsum conuer-
 tere et inpinguare et solidum
 et continuu facere. et tunc non
 dempsetur ita quod superius stil-
 lantes bonitates recipere non
 possit et inferius ex terra
 vaporantes circa radices plan-
 tarum continere. **E**t oportet
 congerere eum ex tali terra que
 cum stillicidibus in se fluentibus
 infundatur et cum euaporando
 moueatur aperte et congrue
 contempetur ad complerem
 plantarum. **C**irca plantas
 autem est considerandum puritas
 earum per ablationem spumarum et
 superfluum. et per incisionem
 et aliquam per virgulentum et mol-
 lianem eius. et per diuisionem
 corticis eius. ut in grossari
 possit planta. **E**t quod fit incisio.
 si debeat siluestris domestica
 oportet quod aut frangit eum in partem
 stipite suo manentia ultra
 medullam ex insueto in adit
 et religuntur. quia tales nodus
 incisione uel incisione gnatus
 ex soliditate sua. magis et met
 caliditate naturalem. sicut
 lapis calefactus maiores et

magis diuturnu habz calore
qm lignu. Humor etiam in
tali nodo diuicus stat. tu
pp tortuositate. tu eoa pp
soliditate ipsius. deo et melig
ibi digeritur. et fructus
tunc sunt dulciores et coue
nientiores. Et iste est papu
us modus domesticacionis
Consideracione aute dili
gentissima oportz habere in
vmbra et solibus talu loco
qui quida non bene coualescit
nisi in vmbra. vt cucurbita.
Et quedam nisi in sole calido
vehement. sicut vitis. et ita
in alijs multis. et ideo ista
sunt valde attenuata. ¶
¶ Aute maiores et pauca
res sunt fructus domesticoru
qm plurimu plantaru. causa
est. humidi abundantia nutri
menti. quod no est tot diuisio
nu. eo q hoc tanta habet de
sicis et acutis partibus pau
nutrimentu plurimu. Et ideo
cu sit abundans non facile di
uisibile. in paucora diuidit
¶ Sed in ea in que diuiditur
abundancius fluit. et magis
crescunt et ingrossantur eoz
fructus

**De attenuacione diuisitate
q fit i plantis. m^m 9^{on}**

Secundu aute ge
neracionis diuisitate.
notanda etia occurr
attenuacionis diu
sitas in plantis. eo q ipsa
frequenter causat generacionis
diuisitatem. Et de hoc traditu
est ab antiquis: q arbor lori
frigiditate et antiquitate. mi
nus induratur. et in partu
habet corticem. qui includit
poros radices. per quos nu
trimentu trahere debet. Et
si scindatur radix eius papue
in ramis eius maioribus ipi
radices. et salsure illi lapid
mittatur ne iterato claudat
et consolidetur. incipit trahere
nutrimentu per poros parau
salsure. et iterato degitavi et
fructificare. et sic de sterili
arboze fit alij fertilis. ¶
¶ Amplius quida arbores dicunt
masculine et quida femine. et
discernunt in hoc. q prout
pullulat mascula pp forius
calida mouens. et q folia eoz
structura et minora sunt pp
feminate masculi. Et hoc habent
in plantis pluribus locis. sed

maxime in plantis in quibus
ramis uel puluis masculi po-
situs sup ramos femine. confert
ad generationem et matu-
ratione fructus.

C Idem est si plantae masculus
iuxta femina. ut odor masculi
beneficium uenti deferatur ad
femina.

C Similiter si ar-
bores malozupunicozqz plan-
tantur iuxta oliuas. ut vapor
balanstru ad oliuas feratur
conferunt.

C Et p oppositu
quedam plantaz couertere alijs.
impediunt generatione et for-
tificationem eoru. Sicut corulu
uicem impedit: et nix feve
impedit omes alias plantas
p b. penetrabilem amuratu
omem quam habet.

C p alteratione etia aliqui
contingit. qz tantu aliquado
etia ex frigiditate uel alia
causa alterat planta. qz mutatur
omnino in alia speciem plante. uel
sdm totu. uel sdm partem.

C Et hoc modo dicit calamentu
mutari in mentam aliquado.

C Similiter aut triticu in siligine

C Aliqz et eorum saligo in
triticu. ut ait Albertus.

C Causa aut maxima alterationis
istaz est. p cultu. intermetu

et locu. **C** Amigdala etiam
et malagranata et quedam
alie plantz. a sua malicia de-
facili mutant per cultura.

Malagranata etia stercore por-
cino simata. et dulci aqua frigida
irrigata meliorant.

C Amig-
dala em picipue. qn humidu
supabundat. si clauus infi-
gatur. uel rana pfovetur in
aliquot locis ut distillet sup
fluud humidu cu gummi. quod
rpa multu emittit post con-
sipationem et pfovationem
emudatione recipit.

C Sic
etia plantz que vermiculosos
faciunt fructus curant. Sed
rustici no faciunt nisi vnu fo-
ramen p quod distillat sup
fluud humidu: quod cu emittit
aliud melius. durgu. a calore
comptonalis.

C Hoc etia arti-
ficio plantz siluestres morten-
ses quz comidunt. **C** Edunt
em ex ipis humidu in cultu
et per cultu alterant rorpa
coru sicut per medicinu. et
tunc ad alia complectuntur ad-
uertunt.

C Sicut medicus educit
humore. et postea pbet nutri-
mentu botu. et alterantibus
studet ad generatione sanguinis
boni. **C** Locu tunc et labor

8
no

8

industrius in cultu multum
conferunt. magis ad tales
alterationes. et proprie tpe
anni in quo fiunt plantaciones
et alterationes huius:

Quaedam enim plantacione non
emendantur. nisi tunc plantentur.

Tempus vero in quo proprie
plantentur est in primo veris
cum tota virtus adhuc est in
plantis. tunc enim tunc plantacione
convalescit. quia iam in se vixit
humorem et calorem ex quibus
pullulat. et adhuc vigore
vivat. ne humidum et calidum
eius evanescent per evaporationes.

Plantacione autem plantacione
in hyeme. quia iam facta est
plantacione in hyeme et melius
convalescit. quoniam ea que facta est
in vere. **Q**uoniam in hyeme enim
calidum naturale clausum est
in semibus plantarum. Et calidum
quod est in visceribus terre con-
clusum. facit evaporare sub-
tile humidum ad vadrem que
in locis calidis terre insigunt.

Nam visceribus terre magis calida
sunt in hyeme quam in aliquo
alio tpe anni. **E**t cum autem
viscera plantarum sic humido va-
porante implentur. et impugnantur
sole appropinquante. emittunt et

convalescunt. **E**t hoc est causa
quod plantacione que fit profunda in
visceribus optime convalescit in
hyeme: **I**n autumno autem
paucissime plantantur. quia
tunc humor emittit et calor
et terra videtur est in cinerem
frigida per calorem estatis. Et
sic nec ex parte terre. nec
ex parte plantarum convalescit potest
est. **I**n estate autem generaliter
mala est plantacione per calidum
et siccum. quia evanescent facit
vigores plantarum. proprie tunc
in canovo et in Leone. postquam
oritur stella que dicitur canicola
quia tunc tempus calidissimum
et siccissimum est. et sunt corpora
plantarum et vicia. et virtutes
eorum debiles. et terra privata
humido nutrimentali. **I**n
paucis tamen locis qui tanto favore
temporibus. fit plantacione in tpe
dicto. sicut est locus qui vocatur
canova. frigidus vallis et
humidus. aut ex montibus.
aut quia est multum iuxta polus
aquilonarum.

**De diversitate plantarum
supra iuxta diversam fructuum
tunc productionem**
Capitulum .10.

Quedam arbores uno anno fructificunt. et in alio vesunt. Et tales sunt multe. precipue magne arbores: sicut oliue et Piri. ficulnee et huius. que licet vnos pducant quib9 cooperunt. et dilatant. tñ in vnis illis no est abundans fructus nisi alternis annis. eo q9 multitudo vni9 et huius sicut ad sui nutrimentu: et no pmitit pullulare fructu nisi in tertio anno cu vduat humor in arbore. Sicut et magna alicia ming ponit in semine q9 parua. **¶** Amplius quoda in iuuetute sterilis sterliores sūt qm in pueria etate. quod ideo contingit. quia succus totus tran sit in incrementu eoz. et tñ melius fructificant: sicut vna que vetula est. meliores et vberiores pducunt vnas qm iuuenis. demodo ad xpma et decrepita no pueniat senectute. Illa em in omib9 fit sterilis. p9 frigidu et sicut quod abundat in ea. **¶** Quodam aut e contrariis. melius fructificant in iuue

tute qm in senectute. sicut amigdala piri: **¶** Huius aut plantaru natura pfecto et calida et huda in iuuetute. ex quibus qualitatibus post iuuetute mutat in frigidu et sicut. et ideo pmo tunc steriles efficiunt. deinde in totu aride. Et hoc plus patuit amigdali qm piri.

De his quibus indiget omnis planta
Capitulum 11^m

Omnis planta tota in omnibus partibus quatuor indiget precipue sicut aiat semelli. e. humido et tinnato. loco conuenienti. et aqua sive humore tepato nutrimento. et aere sibi consili et pportionali. **¶** Et si her quatuor pfecta et conuenientia fuerint. optime nascit planta et crescit. Si autem her aut aliquod eoz desserit ab ea. debilitat generatio. et incrementu plante pportionalit' dederit eoz.

De his que faciunt ad plante gnatione et augmentu
Capitulum 12^m

Herbe autem et que
quid vegetatur
et vestit radices
in seipso terre. indiget uno vel
pluribus de quinque rebus.
: Herbe autem sunt. semen.
putredo. humor. aqua. Plan-
tatio. que est planta nasci
super aliam plantam. **H**orum
autem quinque. primum quod
in se virtute habet forma-
tivam plantam. et est in ipso
materia et efficiens simul.
Secundum autem virtute formativam
accipit a virtute stellarum.
Humor autem qui corruptus
est ex elementis. tibi est
et materia. tam generationis
quam generationis iam plantam.
Habet enim planta prima.
Digestione depuratum trahit de
terra. Aqua autem sicut in omnibus
nutrimentis non deservit. nisi
in hoc. quod ipsa alimentum vehi-
culum. nec fluxum haberet ad
partes tibi. nisi per motum
aque. Inevitabilis enim existit
in se. bene tremabile facti-
tibi ad membra. et ad partes
illas que nutriunt. **C**
Plantatio autem super plantam
aliam est. que fit per incisionem.
et coalescit propterea. quod planta.

interius habens humore putrida
virtute solis exhalat illud. et
sic in planta aliam in ipsa planta
in figura differens ab ipsa.
: Sunt igitur tria istorum gene-
rationum plantam & servientia.
Duo autem conferunt ad nutri-
mentum: Ad generationem enim
conferunt. semen et putredo
et plantatio in planta aliam.
Qui enim ad generationem confert
oportet quod habeat in se for-
mam aliquam. et ad speciem
plantam deducens. **H**oc autem
formativum a virtute inferiori.
sic semen a virtute divini sui
superiori. sicut putredo. et
herbe quod duo specialiter con-
ferunt ad plantam generationem.
: Tertium autem quod est plan-
tatio plantam in planta aliam.
conferunt plures ad generationem
et transmutationem ipsius in
figura. Similiter autem que
conferunt ad tibi plantam. dupli-
tatem habent duplicem. quoniam
humor est tibi substantia.
Aqua autem conferunt primum tibi
motum ad partes nutritas.
: Sunt autem quedam adhuc
que videntur conferre plantam
generationem et incrementum
de quibus eadem supra facta est

29
mentio. sicut locus convenientis
et aer naturalis. Sed hoc
non facit aliquid ad esse
plantae sed ad bene esse. et
non conferunt. nisi variatione
seminis aut putredinis. aut
humoris. que sunt temperata
ex loco et aere plantae generati-
libus et convenientibus. Sic
autem aeris quod venit in
plantae constitutionem inmiscetur
humori seminis. et putredinis
et tibi plantae. sicut fit etiam
in animalibus. **A**mplius
plantae vegetantur in calido
tempore in umbra noctis. et
liguescunt ad solis fervorem
eo quod calore et humore per
evaporationem destituantur.
In hyeme etiam quando constringuntur
plantae exterioribus. inveniunt
minus fructus valde.
magis quam in estate. **C**eterum
videns autem quod multum va-
riat et vivat natura plan-
tarum. est cultus hominis. et
hoc est idem. quia plantae in
generi aëriatorum iuxta elementa
sunt et elementorum vires. et
materie multum habentes. et
ideo quod mutat qualitates terre
et humoris in qua sita est
planta. mutat multum naturam

29
**De putredine sive letam-
ne et steroratioe et ubi
Capitulum 13^m**

Item natura sola
fit principium vegete
naturalium cum
omnibus his quorum substantie
sunt immutabiles. multum
vivat arte et cultu ut in
melius vel in peius immutet.
Hic igitur consideratione
loquetur de agris. et de
eorum cultu. et ortis. et de
pomis et vitibus per que
fit cultus plantarum et remo-
ventur a pluritudine ad do-
mesticationem. **S**unt autem
maxime quatuor que circa
hoc consideranda sunt. scilicet
videlicet. aratio. sive fossio.
seminatio. et incisio.
Circum haec student omnes agri-
cultores precipue. scilicet
aut non est aliquid simplex
elementum. **O**portet igitur
tibi plantarum commixtum esse.
Si enim simplici planta nutri-
retur. ex alio nutriveret
et ex alio constaret quod
omino irrationabile est. adhuc
autem tibi non est aliquis

qui ad membra plantae deduci
per se possit. propter quod indiget
planta vigare cibo. ut hoc con-
ferat ex vigationibus quod
animalibus confertur per potum.
qui vehicula est cibi decurren-
tis ad membra. **C**ibus
igitur primus plantarum erit
aliquid compositum humidum. Res
autem humida composita integri-
tate et solute consistens. non
est in via mutationis ad aliud
sed saluat in seipsum. propter quod
nichil mutatur a nutrimento
in sua specie et suo esse salvato.
Sed potius ab eo quod iam ante
corruptum est. et desinit ab esse
proprio. Aut est in via ad illud.
propter quod animalibus creatis
est ventres in quo ab eis corrumpit.
et extrahat ab eis id quod
nutrit animal. **Q**uidam
nutrimentale ipse est extrac-
tio humidum spiritus quod attrahit
in abum. corruptio eius quod
nutrit quod in ventrem in-
gestum est per manducationem
Omnis enim corruptio que est
secundum naturam sic fit. quod extrahit
humidum et remanet
sicut decidens in cineres. sicut
cito incensat omne stercus animalium.
Cui igitur ventres non habent

plantae. sed terra pro ventre
utantur. oportet in terra
circa plantas esse putrescentem
cibum plantae. et tunc attrahi
a radicibus eius humidum et
illo cibari. **H**oc autem plantarum
opera rustorum. qui stercor
quod letamen vocant propter omnem
plantarum firmitatem generant.
quod non ad radicem distillat
nisi vigatione pluvie aut aequae
desuper fiat. **H**oc autem
letamen in genere duos habet
humores. unum quod supernatantem
et aerium. qui non finale
est incorpabilis plantae. sed
potius attrahit et maduit
a sole. **A**liud habet autem
admixtum et hoc in aqua subter-
ratum quod est in ipso. et hoc
est vere abum plantarum.
Plantae generaliter corpus
siccum et durum est quam
corpus animalium et tali indiget
cibo. qui terrestritate indura-
bilis et scabulis sit. **V**ltimus
enim abum nutritivus. similis
est nutritio. **Q**uidam autem
et hoc attrahit plantarum. que
nimis pinguis et humidum nutrit
letamine. **C**ontrahunt enim
fructus earum sapore ex letamine
et sic earum contrahunt nas-

renas et putredines.
Ex letamine aut quod ead-
 unata cu suo terrestri habz
 humiditatem et bona pmp-
 tionem. edulescat et robo-
 rantur et fructus pferunt
 congruos et vitales: **A**d huc
 aute si nimis humidu et pmguc
 fit aquosid planta contrahit
 humiditatem pluviam et lupu-
 vrabit in folijs et mollibus
 ramusculis infecundis. et
 non sufficiente profert fructu
Et ille que profert erit aquosid
 et indurment: **H**oc aute
 ostendunt omnes silvestres plate
 que nutrimentu suu habent
 et terrestre: fructus em illar
 calidiorib et sicciorib sunt
 et fortiorib odorib qz extensin
 que cibant letamine aquosid
Ad huc aut in phabris
 dictu est fructus causari ex
 humido virtuosid. **H**oc aute
 no est nisi qz terrestriati forti
 commixtu est: hoc igit est qd
 maxime cibant et mutat sa-
 pores et modos fructuum
Item quod stercus aliud non
 aquaticu et pcpue colabaz
 pcpit palladium pmservi ad
 letamine **P**tercus em h
 feruens est vult. et suo calore

in letamine superfluum gsumit
 humiditate. et tunc magis educit
 plantarum cibo: **I**dem em asinum
 equinum ouium et caprarum stus
 a rusticis assumitur **H**ec
 em animalia stus habent diges-
 tiones. et p mductas vomo
 magis congrunt letami plantarum
 : **H**ac de causa pcpit caveri
 a sterore porcum. quod tam
 ex spe qz accitit quia stus id
 est plantis affert in modu no-
 cumentu: **D**ic igit dispo-
 sitio in cui disposito letamine
 oportet qz ipm letamine sit in
 via corruptionis potius qm
 iam sit mtrivatu et ad
 terrestriatem inervu dductu
 et calore naturali dstitutu
Nam optime congruit. qz iam
 p putrefactionem vesudat ad
 superficie. suu naturali humidu
 id em huc humidu nutrit
 qm diu ad radices plantarum
 vesudat. tam diu d bnd plantis
 prebet nutrimentu **Q**uare
 neqz verens letamine oino quevit
 neqz quod iam detustate miam
 vatu est. **S**ed quod est annu
 uel tres partes anni habens
 optimu esse pndat a cul-
 toribus plantarum. **R**ecens em
 adhuc in se claudit humore

8

8

8

Vetustu aute in toto amittit in
admirandum humore suo
in nutrimento: propter quod
eum prooves medicorum non
sumptorum habitum papue
sub tali letamine fieri fomentum
et huius letaminis a fumigatio
sua aliquid carnibus coctum
per poros prebet humidum.
h^o etiam videtur industria albe
miorum. qui optimas quasque
maturationes in clybario
letaminis percipiunt fieri. vo
cantes clybarium letaminis
calorem qui ad tali de quo
dictum est humido expirat
ad firmi superficiem. Adhuc
aut sicco letamine posito. et
non bene corrupto. videmus
arefere multas plantarum
radices. nisi multo phibent
humido aquo per continuam
irrigationem. quia sicus calor
qui ex tali firmo circa radices
generatur. incendit in tales ra
dices plantae et exsiccant et
in ariditate conditae tota planta
Ad quod ex omnibus hinc colli
gitur. letamen quod plantae
nihil humiditate esse debere
in distictibus iudicis. Sic igitur
administratio letaminis mutat
plantae naturam plusque ab eis

mutat aial quod nutritur
ab ipso. Animal enim magis
diligens est et longius a se altat
tibus quam planta. Et ideo ad
letamine hoc sit tibus plantae
et vicinior et plior sit tibus
quam aial. cuius mutabitur
ex cibo quam aliquid aialium.
Adhuc aut iam superius
habitu est. quod planta terra
habet pro ventore. et in terra
prima ab eis plantae veritas
assimilatione. propter quod tenetur
ad se plantae mutatione.
Virtutes vin terre percipiunt
sua virtutes plantarum. et
sicut terre mutatione erit
et plantarum mutatio: non
est aliquis modus ita con
ueniens ad mutandum plantae
naturam sicut per letamen et
letamine contempatione. Jam
enim ostendimus quod in planta
non sunt tot in nio digestiones
sicut in aiali. Primum aut
quod sicut in corpore sanctorum
est mutatio quam eterogenerum
et ideo videmus quasdam plan
tarum ex cibo non solum mutari
ad alterum modum suorum sicut
tiam suorum. sed etiam frequenter
transcunt in alias species ex
continuitate tibi et letaminis

sicut superius diximus de
 tritico. et silygine: **H**oc aut
 ondit artis industria. qm
 si quis in arbore pforatis
 ramis qui sunt iuxta ramus-
 culos a quibus dependant
 fructus. impleat pulueribz
 optime contritis foramina.
Ita q pulueres ipi sint ex
 speciebus multo aromaticis.
 et obstruant ab utraq parte
 optime cu cera forti et spissa
 foramen. fructus erit in
 sapore aromatici. saporem
 pulueru retinentes. quibz
 ad fructu piam no pervenit
 nisi per evaporationem **C**
Opportet qm multo magis
 letamie tuis humor ingreditur
 per piam corporis plante et
 fructu. matet naturaliter hu-
 miditate ipius **O**pportet
 autem diligenter cavere. ne leta-
 men congestu sup tra. sumet
 ad flores et fructus. aut et
 ad gemas plantarum fumus
 em ille siccus et intensus est
 et fetidus. et p poros ab in-
 teriora plantarum attingit
 et plus erumpit qm malis
 tibus. sicut et animalia corpa
 corruunt humi fumi et odoris
Hoc autem iam experti sumus

in vitibus. sub quibus sarmenta
 et palee et ouoz teste fuma-
 bant ad gemas flores et
 fructus. et multe ex hys
 perierunt oino. quazdam aut
 germe indoles forte pnt. et
 quazdam flores. **S**i que aut
 aliquid vitium protulerunt. ois
 postea aruit. et efficitur est
Talis em fumus maxime
 nocet hys que vive substantie
 sunt plantis. sicut est vitis
Sic etia plus nocet vivis
 qm fuis p raritate corporis
 vitibus **I**tem em hic indi-
 gestus et no alteratus. ptingit
 intra corpus. et idem corrupit
 naturas tam plantarum qm
 animalium p id quod ex herbis
 et locis plantarum eradicand
 est longius pici debet ab hys
 ne corruptioe sue fetore
 plantis prebeat noxietate **C**
Opportet aut nos no latere
 ex ea de causa paludes ab agri-
 cultoribus fieri debent **E**tiam
 em palca sarmenta et stera
 no apte maturant sed potius
 corruunt p fumu suu quem
 emittunt. **H**umefacta autem
 lacu resolunt in superficiebus
 et efficiuntur molliora. per
 quoru spongiositate. exsudet

ad superficiem naturale humidum
et matuoretur in plantarum
conueniens nutrimentum. **C**
Quis autem iudicium est. quod
plante etiam sicut animalia attra-
hant humidum et abibi sui
vehiculum. Et ad non potest
ut animalia paludalis potius
etiam permittit letamini qui
sunt in plantis undique
fluere. et ipse partes in-
fundendo nutrire et mutare
Nec obstat quod videmus quosdam
rusticorum parare loca cultum
suoque per incensibus resputes
et ligna. et tunc melius tra-
sfructificare in plantis. Hoc
enim non fit pro plantis sed ad
temperanda dupliciter terre
malicia: friget enim terra
et ex frigidityte sterilis hoc
modo aliquid caloris concipit
que semina in ea iactata melius
conualescit: Similiter autem
et humida nimis. et ex hoc
fecunda interitio et in ipso
timere in cuius poris aqua
non tenet. contrahit sterilitate
tempata. per qua magis abibi
efficitur ad fructificanda. **C**
Et per omnibus istis perditis.
constat letamen esse unum
eorum que proprie plantam

mutant a siluestritate ad
domesticacione. Siluestritas
autem plantae nichil aliud est
nisi neglectus cultus eius. et
sapor fructus eius qui visibus
humans non competit. Et
domestica dicitur. quia per cultum
eius sapor ad delectacione
hominum et utilitatem redigitur.
Hoc autem fieri per letamen
probat ea que in animalibus
videmus accidere. Quicquid
enim animalia sunt domestica
plurimum sunt carnis propter
nutrimenti abundantiam.
et multumque sunt qualitate et
dulcorum colorumque nutrimenti
dulcedinem. et sapor carnis
eorum est alius quam siluestrium.
Oportet igitur proportionabiliter
habet etiam in plantis accidere
ex nutrimenti aduersione
ut ait frater albertus. **C**
Dalladius autem refert. quod
stercorum congestio sua loca
tenebre debet qui abundet
humore. et propter solis horreda
a partem conuertit. aspectu
humor abundans hoc prestat
stercori. ut si qua insunt
semenia semina. putrefiant.
C Stercus azmorum primum
est. maxime ortus. dicitur

ouinu et caprimu et iumen-
 toru. porcinu vero pessim
 : **F**ineres optimi. sed
 colubinu feruidissimu. recte
 vniuersu amu satis vtile
 excepto palustru **F**
Lassus vero scribit. vt
 refert Varro. colubinu ee
 precipu. post ipm stercus
 homib. tertio caprimu ouiu
 et asinu. equinu vero
 bonu nisi pratis. **F**
Stercus quod ano vique
 uevit satis vtile. nec habet
 creat si vetustus est. nimis
 proderit. **F** Pratis vero
 recencia stercora pderunt
 ad vbertatem inrbaru **F**
Et maris purgamenta
 si aquas dulcibus eluuntur
 mixta reliquis vice stercoz
 exhibebit **F** Varro scribit
 qd pro vrbem duo debent
 esse sterquilimia. vel vni
 bifaria diuisim i et quod in
 vno ano nouu est debet
 dimitti donec mature fiat
Altaru vetus in agru tolli
 necno illud sterquilimiu
 melius. cuius latera et sumu
 virgis ac frondibus et a
 sole defensu. non em sumu
 que quirit terra. solem op

fyge oportet **F** Itaqz periti
 pauant qd aqua in eu fluat
 qua magis retinet sicutus
 : **S**tercorandi sunt
 agri spissius in colle. In
 campo varius cu luna
 minuitur : que res. h'bis
 si seruitur offiaet **F** Vni
 iugevo asserit columela
 vngtiquatuor stercora
 carpenta sufficiat **F** In plano
 vero decem et octo **F** Rustici
 ty mri duplu ponit et
 vltra. sed tusti no tantu
Item cumuli tot dissipandi
 sunt quot ea die poterit
 exauri. ne stercora exsic-
 cata. nil profint **F**
Eiciuntur quod letamina
 qualibet parte hyemis **F**
Sed si tpe suo vni no po-
 terunt. anteqz seras. moue
 semis per agros pulueru
 stercois spargas vel capnu
 picu. et terru sartul misce
 : **N**ec pdest nimiu stercoru
 vno tpe sed frequentior
 et modice : **C**etero aquosius
 plus stercois querat. sicut
 minus. **F** Sed si letamis
 copia d'ist. hoc p stercoru
 optie credit vt sabulosus
 l'as. tertia. id est myllum

spargas **C**retosis et nimis
spissis: subulo hoc et sequit⁹
proficit et vineas pulchri-
mas reddit. Nam letamen
in vineis. conficitur vini
virare saporem. Vel serri-
nentur lupini in agris
cultis et vineis de mense
Augusti et de mense Aprilis
vel Maii. Et tunc ad debitu
quasi augmentu pueniunt
euectant. Sic enim loco le-
tamis vinea et terram impig-
uant. **S**ed duobus annis
ad plus rorari durat in eis
pinguedo. **I**n partibus
autem Tuscie cultores expti
lupinos serunt tpe quo se-
minantur vix in terris
cultis. uel strulis bis annis
videlicet circa tres corbas
in iugero et exese serne
operiunt. **D**einde tpe octobris
ligonibus madunt et in
sulas ponunt. et ibidem semi-
nantes frumentu aratro
semen operiunt. et inde bonu
frumentu colligunt in estate
sequenti. **M**ediolanenses
vero seminant rancias spissas
et tunc trahunt. eas autem
Alii autem seminat agrestem
et euectus tunc ad substantiam

Venerit **C**onplectitur / **C**
Alii autem terras que sua
mari edime pauca aut nichil
fructificant. ad intra ferti-
litatem tunc irrigatione hoc
modo redunt. sicut qd ex terra
de campis segete induit
in agris aqua per viuculos
aut sulcos ordinatos. **E**t
autem melius si aqua est
turbida de torrente que sup
fontem agri terra nouam
indurat. et vplendo sulcos
agrum equat. primum si fuit
ager cretosus. Nam si solutus
fuerit sufficit aqua clara.
Prodest autem magis talis
irrigatio in estate tunc aqua
in agris steterit sub radio
solis feruentis. hoc enim mo-
dus talis ager plurimum impugnat
Item dicit mediolanenses
et omnes coram hoc obferunt.
q ubi limu serri debet.
lupinos quos ibi serauerat
euectit. noscitur si magni
sunt. sed etiam si tunc non sunt
et validi terram impugnant.
Et plus dicit qd si aliquibus
diebus mollificent in aqua
ita qd bonu germen emittat
et manu serant et tunc arant
eam validi impugnant.

27.

Idem dicit & cineribus. et
ideo firmo roburunt et manu
seminant et evertunt ad limi
uel alterius cuiusvis semine.
: **M**onendum est autem leta
men in campis. vineis. ortis
et arboribus proprie in fine
mensis septembris. p. omnes
menses sequentes. usque ad
mensem maii subsequens.
Et in tpe fortis gelu. sup
iam nans segetibus potest
congrue spargi. **P**otest
etiam sequentibus mensibus
in terris spargi. si eade die
terra cooperiatur. et vineis
et arboribus si fuerit valde
maturum letamen. **E**t est
sciendum. q. ex uno carui pa
learum. quinq. uel sex turvy
parantur. **E**t q. sex annis
vna stercoreis sparsio. terram
fenuidat. **C**
Item notandum q. Letamen
absq. cinibus fit hoc modo
videlicet q. in hyeme palee
uel alia stramenta picuntur
in vna lutosis turvis uel
fossatis et quibusdam foueis
et ad ibi p. xv dies uel ita
steterint et fuerint concal
cite sepe q. pluuys madeste
coaccruantur. et ad magnum

Letamine montis p. sup. land
ut pluuiaz aquas recipiat
post dies aliquos deferunt.
et ad p. tota estate steterit.
spargatur in agris.

**De aqua que conuenit
maturitati letamnis et
nutrimeto plantaru**

Capitulum 19

Aqua paludalis.
conuenient letame
quod est nutri
mentu plantaru maturat
et plantas irrigat. **A**qua
enim fluente no bene maturat
net irrigat planta. qm
illa quod frigiditate sua con
stringit poros letamnis
ne exeret in eo calidum
et humidum naturale ad sup
ficiem. **S**imiliter aut eadem
frigiditate. constringit poros
radicu et no sunt eis apwi
in fetu nutrimenti. et quod
est circa radice lauatur et
deducatur: et ideo no foris
fluentibus aquis pauca
aut nullas nasci videmus
plantas. terram enim fudi
lauatur et educitur. nec rma
net nisi lapis durus et
frigidus in quo planta nasci
uel nutiri non potest.

Aqua autē stans. fixa in se
recipit solis radium et calefit
et illo calore coadunat ad
letaminis maturacione et
radicum apertione et pullulacione
seminum. Et maxime aqua
que descendit in pluuys et
roribus ex nubibus super
terram: Hec enim est calida et
vaporabilis. et ideo palus ex
illa couermentissime fit uis
letaminis. quia calore ut dixi
mus maturat. et vaporabi-
litate comiscet subtili com-
mixtione et confert ei leuitate
et motu quibus eleuari possit
in uenas et poros organicos
plantarum: Si aut aqua
lacualis uel fontana adhibet
in loco paludis. oportet quod
stet sub radio solis prius quam
letamen. et com-
misceat eum eo fortiter et mo-
ueat. ita quod ex motu spuma
fariat et vaporabilis fiat pro
dictam causam. Aqua
aut muiua et grandina si
non diu stet antequam fluat ad
plantas. plurimum sua frigi-
ditate plantis nocumētum
affert. Est enim in ea frigi-
ditas mortificans radices
et frigidum letaminis congelans

et hoc nocumētum non defacili
aufertur. Cuius signum est
quod terre inuolte parum profertur
seminis. et quod profertur est
imaturum. Et licet cale-
fiat quicquid aqua per solem.
tamen nocumētum quod inculit
primam frigiditatem non aufertur
quia hoc fuit mortificatum.
Hoc videmus in terris grandinat
et agris qui infra tres annos
vix postea referuntur ad cultum
Sed aqua pluuie licet sit
frigida. tamen excellenciam frigi-
ditatis non habet. et habet ca-
liditatem ex nube ex qua descendit
et vaporabiliter. Ros aut
est calidus et humidus et
dulcis qui defacili mouetur ad
membra plantarum. Palus aut
de qua dictum est non erit sita uis
plantas prope. quia nimis fusca
planta impeditur a fructu con-
uenienti. sed mediocriter
infusa conalescit. pro quod
letamen in triu conuenienter
in alacri parte orti vel agri
tenetur. ut spiritus nutrimentum
et virtus cum planta descendit
ad plantarum deducit radices
ubi calore terre sumat in ra-
dices arborum et aliarum plantarum
et fugitur humor eum a calore

mat. ff
minuat

34.
naturali radice. Et hoc est
causa quare aque pure ma-
lente et impetu fluentes
steriles efficiunt terras quas
influxit: Aque aut lacunosae
et paludosae faciunt eas pingues
proprie quando ex pluuio
calidis accipiunt incrementum
per quod exeunt ab alveo in
agros. sicut nilus qui est
a pluuio sub equinociali
descendentibus que sunt calide
et humide. et ideo optime
virgat sicut egyptiorum.
Alia autem aqua grauis est
potius descendens a partibus
letamiae et a radiabus plantarum
quoniam deponit ad ipsas. et ideo
non est adeo conueniens in la-
cubus in quibus stant aquae
medicamen accipit ex coti-
nuis vadis solis. et ideo pu-
trescentes in eis funde herbe
quasi in natura conuertuntur
letamiae: pro quod etiam lutum
de fundo talium lacunarum pa-
ludum. accipit. pingue atque
et fecundum facit. habens effectum
letamiae in ipso. Omnino
autem conuenientissimum plantarum
est letamiae in paludibus reperta
humiditate putrefacta et ex
conuenienti stercore composita

per causas inductas. Sed
aqua salua pro omnibus cauenda
est ne admisceat letamiae aut
plantarum. quoniam illa exsiccatiua
est et adustiuia. et omnino con-
traria plantarum pullulandi.
Licet enim arredo salis facta
sit in humido aqueo. ad ebore
tamen salis conuertitur in arredum
et amaritudinem. Et tale
nutrimentum omnino plantae
refugium. Et alia habet in
se plurimam siccitatem potentialem.
et robusta salis trespicitur
et ex hoc contrahit poros
plantarum et obturat et ex-
siccatur letamiae. Ita quod si
humida non valet exsiccare
in plantarum abactione.
Adhuc autem aquae metallorum
que per mineram decurrunt
aut fistulas metallicas diu-
diu aut longe fluxerunt.
sunt inuenientos. quoniam ex
natura metalli corrodam
potius quam infundant in radice
letamiae et plantarum.
Aqua igitur maturata letamiae
est aqua paludalis ex plu-
uio et voribus congregata.
Si illa non habet sit aqua
lacunae sub sole diu calefacta
et forte mota. Si autem

ner illa parata est. sit aqua
de fontibus aut fluminibus hausta
fortit^{er} comixta et sub sole
taliter facta.

**De utilitatibus arano-
nū et fossionū**

Ca^m II

H Rationes autem
et fossiones in genere
quatuor conferunt
utilitates. quarum una est. terre
aperitio. Secunda eiusdem ade-
quatio. Tercia agri comixtio.
Quarta eiusdem cominutio.
Terrium autem aperiri necesse
est. quia aliter nec semina in se
iacta recipit. Nec ea que in se
habet sufficienter exquirere emittit
et ideo aperiri oportet terram
in omni mutatione plantarum
quando de siluestritate in do-
mesticate mutantur.

Soliditas quippe superficies
per pondus ipsius terre et
concussatione hominum et bestiarum
adque autem per imbrium
ictus et fluxum facta. impedit
ne aliquid in se ab exteriori
utriusque aut etiam aliquid in
interioribus suis emittat.

Quidem planta in ea fixa aut
gignit aut mutetur a dis-
positione una in alia propter quod

perfringi terra oportet. aut
aratro aut fossorio. **Q**uidem
autem nisi fuerit adequata
non bene mutabit plantam sed
potius contrarie in ea dispo-
sitiones forte corrumpent.
Terra enim continue id quod est
in superficie terre suo pondere
et fluxu humoris tendit ad
inferius in terra visceribus. est
terra inferius magis ad duos
vel tres pedes magis propius
quam in superficie. **E**t ideo inferius
superius elevari. et superius
inferius deprimi per aratro
et fossione oportet. **U**t ad eam
virtus sua in una virtute unita
moueat plantarum radices et
fecundet. **A**d hoc autem benefi-
cium visceribus solis celestibus temper-
avit primitus superficiem. **S**ed cum
non sit retinens aliquid eua-
nescat. et propter redundanciam
conseruatur in interiori tere.
Et hoc adequat quod inferius
superius ponitur. et e converso.
Et multe alie adequationes
virtutum terre sunt pro fossura
terre et aratione. **C**omixtio
etiam est necessaria. quoniam nisi
partes quilibet sibi comixte sint
non erit ipsa proprius locus ge-
nerationis. **P**lante enim que

comixtura sui virtutu. locu
 sue gudaonis querit esse co
 mixtu. nec pot fieri. qd sit
 equalit humidus aer et equalit
 siccus. et equalit calidus. et
 equalit frigidus. nisi sit hoc
 beneficio fissionis et avacionis
Cominuatio aut est nictoria
 et subtilitatis nictis: nisi em
 minuatur no subtilabitur.
 Et nisi subtilietur. non erit
 educiensibus et materia
 plantarum. ppter qd papit
 agri cultor paladius. qd no
 aretur qm terra laeva est
 qua tunc in pulu no videtur
Nec est tempus congruam ava
 rioni tempus expone siccitate
 qua tunc glebe magne non
 dividunt. sed potius tempe
 quo pavu molliu est terra.
Si tm habet humoris qd con
 tinent se partes nictis. tunc
 em pte cominuat et subtiliat
 et aptatur semibus et plantis
 p vacuans inducias **H**ac
 de causa periti in agricultura
 ter uel quat trudu agoru
 avari papit. dicentes qua
 libet de tribus uel quatuor
 avacionibus fructibus addere
 pporacionabilis sui numeri
 quantitate. et qd stia avacio

addat altera fructu ptem.
 tertia terru. et quarta qita
 et ultra no pgerdu. qua
 sufficit qd per quatuor ava
 riones terra sit subtiliata
 et ad cibum paratu **H**ac
 de causa papit ~~in~~ periti
 in rusticatione. glebas mag
 nas. magne malleis com
 minui. qua alit ut diximus
 no couent generandi plantarum
Quod aut diximus de quatuor
 uel tribus avacionibus. va
 riat stdm qualitate agri
 qui colitur **I**tem em et glu
 tinosus. et adulterinis herb
 repletus no extollit ad emen
 datione et subtiliacione nisi
 quatuor avacionibus **P**
Porosus aut subtilis et hu
 mida terra habenti forti
 sufficit vna avacio uel due
 aut tres ad plus. p quod
 etia papit paladius terra
 considerari. qm si labor
 fructus excedat utilitatem
 vel iniqua est. **S**i aut
 fructus excedat laborem mentu
 insistendo dicit esse cultui
Quod aut agri qui non
 avando sed fodiendo tyant
 et huius sunt quoque multa est
 pugnatio in profundo. quod

Vomer aratri nō p̄t attingē
Ad hos em oportet adhibē
fossorū quod profundus tra
sulcat qm̄ vomer aratri **C**
Comptū est em copaciam
rustroz vsq; ad decem pedes
pluuie hūorem p̄p̄urdm̄
sup̄ficiē terre seu de ferre
in d̄tillar in p̄fundo **C**
Amplius aut sicut videmus
animalia aquatica que sub
terra p̄funde generant in la
cubus subterraneis venenosa
esse. eo q; lucis expercia sit
et vaporibus sp̄issis nutrita
Ita etiā id pingue quod in
profundo terre latet. magruū
est et grossū et frigidū. nisi
ad sup̄ficiē aliquā toto tollat̄
et luce solis illustret̄ et subti
lietur et dissoluatur et sp̄ualis
fiat. quo vaporabili sp̄u ad va
tices et semina p̄tingit et pe
netrare possit. et vsibus la
borancū adaptari **N**on aut
om̄s ager foditur uel arat̄.
Si em antiqui egypti ager
primo mensuris geometrice
distinperunt. quatuor agrore
genera esse dixerunt in quib;
plante domesticant̄ p̄ cultū
Satimū videlicet. consiliū.
compastū et nouale. **Et**

hys aut duos tantū arando
et fodiendo coluerunt. satimū
videlicet et noualem. **V**ocātes
satimū qui serit̄ continue singul̄
annis uel in eodē aīno pluries
Noualem autē qui alternis
aīnis aut tertio m̄t̄n̄ss̄. aut
quarto uel quinto aut sexto.
aut forte septimo aīno quiescat.
et hos fodit̄ et arare p̄cepit̄.
Per causas quas diximus **C**
Compastū aut et consiliū nō
fodiendos esse p̄cepit̄ **C**
Compastū aut vocant̄ eū
qui prati ferebat in pastum
arabū. **C**onsiliū aut eū qui
arboribus erat consilius que
portabant fructus salubres
vsui hōim. **E**t compastū
nullomodo. consiliū vō non
fodiebant. nisi forte parum
iura radices et nō vbiq;
cui; cultus nos inferius varior;
dicem;. **S**ed huc dicit̄ sufficit̄
q; satimū et nouale ager
fodiendi et arandi sūt. q;
alib; semina in eis nō bene
coluāntur p̄ causas quas
diximus.

De cultu agri satini

Capitulum 16

36.

Divesificant autem
in arando et cultu
Saturnus et novat
ager. Quoniam Saturnus virtute
habet magna et feracem fructu-
tificandi in terris. quod si continue
non maceretur in partu. pinguis
dine nimia luxuriabit in
spuria diversarum plantarum. quod
postea sine magno labore
emendari non poterit. aut forte
in humore. ita quod ipse humor
nimis abundans subingat
seminum virtutem. Et si quid
adeo ferax est quod timeatur
luxuria adulteriarum herbarum
plantarum. continue scribitur
omni anno. aut forte in anno
pluribus. eo quod calidus et humidus
est talis ager. et soli calido
expositus. qui etiam sol ab equi-
noctiali descendens. calorem
terre ad pullulationem seminum
sufficiens mittit. nam calor
solis commiscet inferiora superio-
ribus ad eorum generationem
que in terra nascitur. Et ideo
quod solis calor inferiori terre
humore elevat in superficiem
agri factum. efficitur ager
continue calidus et humidus.
et est ille ager semper parvus
terre et bone compositionis. et

facilis cultus. et parvo labore
multa profert fructum uberi-
tatem. et ille proprie vocatur
ager Saturnus. Quando autem
virescente calore solis. elevatum
de profundo humidum non commiscet
agrum. sed mollescit eum. sed
consumit. et plus consumit
sol de humiditate vel humore
quam elevat. efficitur ager pul-
verulentus et sabulosus et
salsus et pessimus. qui non utitur
bonitate per cultum. sed ager
siccitate redigitur in heremi-
solitudinem. in qua nulla plan-
tarum recipere potest ad bonum usum
mutationem. Adhuc autem
si tanta sit solis debilitas ut
nihil de profundo terre elevatum
possit ad superficiem sed potius
continue comprimitur ager. loci
frigidityate mortificante. quantum
tunc ille colatur non reddit
fructum plantarum nisi forte
silvarum. eo quod silvarum arbores
in valde profunditate magna
dirigitur radices ubi est calor
fumans ex superiori terre co-
structione. Ad tanta autem
profunditate nec fossio pertingere
potest. nec aratio nec seminatio
Et ideo tales agri. nec ara-
biles nec satini dicuntur.

Omnia enim haec quae in superficie
terre nascuntur ex vaporibus
de subterris ad superficiem per-
tingentibus oriuntur. **T**
ertius igitur ager optimus
est. qui vaporibus pertingente et
non consumpto. superius est ca-
lidus et humidus. mollem
habens superficiem et porosam.
qua in cultu facilis est. et
ferax seminibus in eadem iactis.
Est autem hoc imaginari per
similitudinem caloris balneorum.
In his enim si quis calore mo-
derato mouente quod humidum
sed non consumente usus fuerit
defundit. humidum naturale
mixtum cibali humidum per
corpus suum. et extendit
ranchas suas et impinguat
eas. **S**i autem calore imo-
derato et diu utatur. ex-
trahit humidum eius et des-
truitur et marcebitur
corpus. pro quod dicit paladus
magis eligendum esse pingue
et varium agrum. qui calore
vivificatus non dissolutus sit.
et quod multo spualiter ad
superficiem reflexo impinguat
sit. **S**ed autem mihi dicit
esse pingue et densum. hic
enim et densus sit aratione

est subtrahit et inuicibilis.
et tunc efficitur conueniens pingui
et denso. hic enim labore quod
cultus cum cultoribus non neg-
ligentibus ad vota videtur.
Tertium autem iste dicitur dispositio
magis inueniantur in agro culto
pinguis et varus. magis
vinctis congruit. eo quod vitis
vari ligni sunt. et ex denso
non ita fugere possunt. **A**d hoc
autem plurimum indigent calore
et humore vineae. pro quod non
conuenit ad vitis terra densa.
que et calorem impedit ad
radices pertingere et humore.
Pinguis autem et densus fru-
gibus magis congruit. que
solidum exigit solidum et densum
et rabi pro quam firmitatem
et soliditatem. **S**ola autem
nimis macra et melancolica
quodammodo ariditate. nec frugibus
copiose nec vineis. haec enim
repressa in vitis sui profun-
ditate habent humiditatem. **E**t
haec humiditas parum sperat nisi
forte ad arborum ex profundo ge-
neratione. **E**t haec fructus
aut nulli sunt pro frigus. aut
imaturi et inuicentes. et
ideo plantae in tali terra non
domesticantur. **E**t haec autem quo

~~est~~ nimo calore siccitatem patitur. pre omnibz peior est. Illa em in profundo et in superficie destituta est humido. et ideo heri steremus vocatur. eo q in solitudine sit vedata nec aliqd pferit p adustione et saluaginem sabuli nisi forte herbas minutas valde et siccas ex aliquo modico vapore aliauz tempore ipis generatas. **¶** quod optimus agricultor paladius dicit illud detrimetu terre genus esse. qd est siccum simul et spissu. maru et frigidu calidi exppuacione.

De medicinae agru ut fiat sativus

Saplin. 11.

Sunt autem quida agru in se quidam frigiditate stiles aut humore / qui culti pmo arripunt medicina. et postea in eis optie plante pcpue fruges pueniunt. **¶** In talibus em terris argilla fassa turb frigidis misctur. **¶** Et argilla quid terra frigida accipit fecunditate. eo q argilla calida est et sicc. pprictate habens masculi. Terra aut

frigida est et quida. eo qd frigus inducit humidu. et ad calidu pmo pmisset frigidu humido. sit temperatu / et tunc terra illa ferax ita diu efficit qm diu p illuaciones pmbriu no distillabit ab ea argilla. **¶** Et tunc plante in talibus terris. ad mltu veniunt imitantes plurimu pprictates in domesticu qualitates. tam in quantitate fructu qm in qualitate. **¶**

¶ Terra siccata et amara est. indqm accipit medicina / quicquid em ingeri pt tili terre. totum adustionem et pspedme et siccitate rontur. **¶** quod oria terra ad ioum exclamasse in fabulis poctae legu conquesta de incendio pphitontis et no de gelicido saturni. sciens q materia q ex frigore est pt tempore non aut adustio que ex siccitate pspugnis existit. **¶**

¶ Similiter aut si humore terra infecunda. infecunda est / aliqd utipit temperatu / fodit em fossas p insuesu ad que pmo descendit humor sup flans. et postea defluit ab ayro et tunc utipit temperatu

quod omnes fossas agrorum ad
vna maiore declivore dirivari
facias per transversas arandis
et fossas ut p declivore ag
a superfluo muddet humore.
eo modo qua etiam immutationes
et evacuationes corpora curat
aialud ex humore et no quali
tate tm infirmorata. Sic em
hec duplex causa est egritu
dimis in aialis corpe. qd videlicet
aut qualitate aut humore infir
mant. Ita est etia in agro.
Et ideo in terra frigiditate
sola vnicibili est sterilib. studat
agricola m fund aliterum
argilla. Si aut ex humore
silo eius fecunditas est. studat
evacuantibus ea redige ad
cultura p modu fossarum qui
dicitur est. Sed terra que
tam sic destituta robusta est.
despata est. sicut aialis corpus
mortuum et mcineratu.
In his igitur modis ager sanus
vivatur. Domestratione
plantarum pariter in frugum
cultu. qui de vnicis sermo
erit postea cum de agro con
silio tractabimus. In talibus
em no optimis agris qui
medicina plurima et con
tinua indigent. Diligenter

observanda sunt ipsa cultus et
faciendis. In terris autem
frigidis. autipnalem tepestue
oportet fieri faciendum. ut
planta aliquid roboris ante
hyemis aduentu accipiat.
Nam si debilis nimis ad hye
mis pervenerit frigiditatem
ipsa gelante glacie. mortifica
bitur. et a fructu optato desti
tuet. Hoc aut magis est in
eo agro qui ad frigidit. eam
est sterus. nisi em tunc tepestue
perveniat facis no habebit
robore in hyeme. maara et
tenella plantarum. In agro aut
calido et pingui. Deservenda
est facis quantum comode pot
est frugore hyemis. nam si
perveniat in tali agro facis ante
seini et fructum lupurabit
in herba. et ad totu in herba
posuerit humidu substantiale
no habebit verno tempore
unde pducatur semina vitia.
nam eius facis no accipit a
frigore hyemis aliquid nocivum
eo q locatu est semen in agro
calido et pingui. et sic a frigore
hyemis ledi non pot sed planta
potius impugnet et velinetur
a frigore hyemis ne lupuret.
et tunc verno tempore veniente

calore multiplicia ex se formabit
semina et fructus in maxima
ubertate producet. **S**imiliter
considerandum est in agris inter
frigida et humida qui circa
positi sunt maribus et paludibus
multis. hoc enim non expedit
seminari autumno. nimium enim
profundum quocumque frigidum. et
seminum forma ablutur et
perit. Ita quod evanescent in vere
et a fructu destituentur. **D**ed
verno tempore sata multiplex habet
humidum affluens et vaporosum
tam quod agris fundo quam ex locis
adiacentibus. et ad calorem
solis coalescent. cito crescent
et fructificant. **E**t huius signum
est quod videmus tales in siccitate
temporibus que alios agros optime
optime fructificant. tempus enim
siccitatis nimis ad huiusmodi adiecta
facit transmittit et fructum red-
dit ubertatem. **I**n quod dicitur
tales agros per siccitatem fabae
vel lini. si aliquando infertur sicut
redire ad ubertatem. eo quod
talia radices euulsas. superflua
consumunt humiditatem. **P**er quod
studium cultura sit circa huiusmodi
agros ut per conductos agros
affluente redundancia impe-
diant aquarum ne agros opiant

58
superficiem. et per fossata in extre-
mitate agrorum apta. ea que
nimium influunt aut per pluvias
venit educant aquae humiditatem.
Nullo autem ingenio curari valent
terra ut dictum est ex adhesionem
longa et siccitate sterilibus effici.
Raritas enim sua quocumque in-
durat non retinet. **S**iccitas
autem letamine absument apponit.
et amaritudo mata impedit
seminum aut plantarum nutrimentum
Frequenter in super huiusmodi salu-
gine. superficiem quandoque esse
leuis et pinguis. que alluvione
maris adducta est in demum.
aut forte que longa putredine
habere ibi est quada. flumina
enim in mari intrantia pluri-
ma stant transierit terra. qua
erudit ex terris optimis que
du mare ad pervenerit infusa
piscatur super salugine litore
Et dum hoc fit continuo tempore
longo. superficies talis terre
fertacissima est in fructibus
qui non in profundum figunt ra-
dices. eas vero in profundum que
figunt radices. nutrire non
possunt. **E**t ideo talis terra frugum
quidem fert copia. sed arborum
aut nullae aut valde paucis
nascuntur in ea. **M**agis autem

signu est quod videmus maria
que bis in die naturali influunt
et refluunt iuxta litora sua
tales habere agros. Maria aut
stanaa oino iuxta litora sunt
sterilia.

**De cultu agri montuo
si et valluosi**

Capitulum 18

Agri autem in conepi-
tatibus montuo-
siti. frequenter
patiuntur sterilitate et macredie
quoniam pingue quod est in eis de-
fluat ad valles. et ideo quidem
terre pinguisime. conepa autem
montuo sunt arida. pro quod pluu-
m eis non bene conestuant
per cultu. pro quod etiam tales
loca parantur ab agricolis
per transversu sulcari. ut in
sulcis stet retenta pinguedo
que decurreret in precipis si ex
directo sulcus descenderet
pro quod et sunt ut macula ex
transuerso ante agros ne humus
defluat postquam fuerit exarata.
Quidam autem subtili ingenio
humidum humum ferunt non exarata
sed duram. et postquam semina
uerunt euerunt eam super
semina. aut aratro. aut ligno
aut alio fessorio. et non arant

eam nisi semel. nec coninuunt
in ea magnas glebas. quoniam si
arata sepius coninuaret. cum
pluuia que impetu descendit
ex conepo montis tota portaretur
ad vallem et pariret quod
seminandum est. Demum igitur
in tali agro tenuis et non bonum
debet esse. tu pro cultus defici-
tu pro impossibili retinendi
pinguedine et quorem ex quibus
semina conualescunt. Et ideo etiam
simus letamis sub terra in
montibus non ponit. sed potius
in superficie. ne terra in motu
mota pro quorem et impetu
descendat in vallem. nec letamis
equaliter spargit in montibus
latere pro toto. sed alius plus
letamis ponit. et scdm quod de-
clinat conepitas de letamine
ponit minus et minus. Infiora
enim pro se descensu humorum
pinguescunt. Superiora autem
pinguedine pro alluione desti-
tuntur. Sed aut plus letamis
ponit. ubi plus de humore ab-
luatur. et minus in loco ad quem
plus letamis pro alluionem
umbram oportet. fit quidem
exaranti equalitas. **F**ructus autem conuenciores
sunt montuo quam valluo. quoniam

reuerberatio solis ad monte
maior est. et humor moderat
tius obedit digoni. Et
loca ipsa montana sunt vaporosa
quia vapor maturante adiuuat
calorem. Et hinc quod adiuuat
tendum est. quod quaedam plante
aromaticas et calidos fructus
habent et siccas. has magis
conferunt in montibus plantari
et seminari pro loci calorem
et siccitate. quaedam autem
solides et humides habent
fructus his magis competit in
vallibus seminari quam in montibus.
Et quod vna aromatica melica
sunt in montibus. et in genere
frugum aucua melius quam tritum.
et siligo in montibus prouincit
frumentum autem ordea et siligo.
melius in vallibus prouincit
Et siue granorum soliditatem
in vallibus autem agro necesse
est fieri fossam in medio vallis
magnum et multa parua ad ipsum
descenduntia per que humoris
impetus effluat. ne venientes
de monte torrentes submergant
semina que iacta sunt in valle
Sic autem agro cultu domesticu
seminibus et radicibus plantarum
inueniuntur nutritiuum. et ideo plantarum
planta domestica tunc efficiuntur.

29
cu ager satius ut dictum est
operatur. **E**tiam enim terra venter
et mater sit vegetabilium. operatur
ipsum ad cultum ad cultum redacta
semina secundum agrum suas mutat
dispositiones. **D**igere enim abum
et facit eum coloratum aut fleg
matum aut sanguinum. et postea
per dispositiones sibi alteratur
corpus et substantia plantarum.
Nam sicut arte medici dispo
sitiones laudabiles acquirit ventris.
et tunc ad laudabiles dispositio
mutat cibum et corpus. Sic
sapientis agricola ad laudabiles
dispositiones mutat agrum per
cultum. quo laudabiles dispositio
eandem plante laudabiles acquirit
dispositiones. **E**t eadem autem
operatio est in partu et
matricem. et agrum et plantam.
quonia licet operator sit sperma
masculi. qui sicut artifex mouet
et format partum. tamen quod
sanguis mensuratur trahitur
alimento. partus in matris
sequitur matris matricis dis
positionem. in agris et plantis
hoc est plus quam in matris et
partu. quia in plantis sicut
in ante habitis est ostensum.
non est proprie masculus et femina
sed proprie sunt hae virtutes

in eodem: pro quod terre dispositio
tota est que alterat planta ad
domesticam uel siluestrem dispositio

**De cultu agri uel no-
uit** Capitulum 19

Ager autem qui nouat
ab antiquis sapientibus
uocatur. duplex est
Unus quidem qui primus ad
cultum redactus est. Alter autem
qui ad quem necesse est in posterum
quibusdam quiescibus. in suam
redit nouitate. sicut est ager
qui in duobus annis seminatur
in tertio quiescit. aut quarto.
quinto. sexto uel septimo: usque
ad hunc enim tantum inuenimus
diuersificari quiesces agerum
Moualis autem qui uno anno
seminat. et pluribus annis
quiescere uult aut duobus
aut tribus aut pluribus. Ita
quod forte decem quiescere uult.
pro certo malus est. et cultui
et cultura ad vota non respon-
dens laboris. **¶** Studium
autem quod habet in agro no-
uali qui nunc primo ad cultum
est redactus. est extirpacio
stragum siluestrium. quarum uel
dices nisi extirpent. omnes
fugunt agri quomodo. et

non permittunt semina nutiri
et ad debitum vegetari. **¶** pro
quod etiam precipitur ager non
seui diuersis seminibus. ne
unum adurat aut exsiccet alterum
ad se attrahendo nutrimento
Extirpatis autem illis. seruatur
ager. Et primo quod pro
non exhausta uirtute terre
qua contrahitur. longa in ipso
putrefactione herbarum et stragum
diuturno. diu ferax est. aut sine
aut pro letamine. **¶** Deinde
oportet adhibere letamine si
ferax debeat primario. Et
in si sit pinguis ager.
oportet aliquid interponere in po-
lacionem. presertim quod cum
sua herbarum uel palmarum. plantae
seminate. aut metuntur aut
radicibus euellunt. **¶** Extirpata
enim agri pinguedine et uirtute.
necesse est. ut ager in diu
soli opponatur. tertio uel alio
anno. cuius calore et lumine
uirtute accipiat generandi sicut
habuit in prima seminatione
¶ Spiritus enim uiuificus plantae
du per semina et plantas attra-
hitur quomodo et spiritu uiuificus
terra destituit. et determinato
tempore quiescens ad agerum iterum
reuocatur. sicut reuocatur

ad uterū virtus contempendi
 per quietem inter partū et
 partū. **¶** Ad vñd em agrum
 vedit cūus. et ad altitū tardis
 fidm qz ager magis et minus
 fecundus et calidus. et humidus
 et pinguis. et porosus et subtil
 inuenitur. **¶** Hoc aut ondit
 ipm nome. qm noualis est qd
 vedit ad virtute pristinam
 inouatu per quietem. **¶** Dim
 em opzū phisicorū testant
 her opa. que em cū labore et
 expensa virtute pficiunt. nisi
 quiete mēpota restauū ari
 piant. dissoluuntur et corrūpūt
¶ Quiaqz igitur agri cotinuat
 facombus fructificanc contine
 ex celo et humore suozū pom
 tipicorū accipiunt inouatōez
 quibus instaurati semp pnt
 atrepe pullulacionem. et
 ideo cotinue seminat. **¶**
¶ Quisqz aut ager. cotinuo
 humore non modo infusus
 est. sed etia coopertus. Ille
 in maiori parte am. hoc et
 in hyeme et in vere quado
 debent pullulari semina.
 et in autumno qm ferenda est.
 aut cooptus est. et nimio hu
 more frigidus et grossus infusus
 hic ab egyptis qui primitus

agros distemperat. vocatur
 ager subremus aut tenalens
 et ille neqz noualis est. neqz
 fatuus. quia in estate quado
 in superficie sicatur scinditur
 magis fissuris lūe. quod
 est in superficie ipius ex aqua
 frigida grossa que coopert
 eū in supiori parte lūe eū.
 Et hoc impedit pullulacionez
 bonozū plantazū. **¶** De
 que etia nascuntur plante
 in tali agro. siluestres vmanet
 quia acide uel amare sunt
 in sapore. **¶** Grossitatem et
 frigiditatem et cruditatem quozū
 et etia semine et fructu desti
 tuentur. **¶** Defectū subtilis
 humidi ex quo causantur
 semina et fructus. **¶** Adhuc
 autē quia tempus estatis no
 est ad pullulacione fructū
 sed ad maturitatem et exsic
 cacionem. et ideo pndicant
 De hoc agricultores qz dese
 vendus est. quia nulla vtil
 plama in eo mutari potest
 ex siluestri ad conuenientē
 domesticis plantis pmutatē
¶ Aliquando aut ager vlymopu
 esse dixerunt antiqui cultores
 de quo vnicuocati dixerunt
 ipm ad cultū vedyi nō posse

Hec autem vligo sicca. siccitate
continue obtinens. hec est
siccitas pulverulenta. et hinc
est qui heremi habet naturam
ad em partes in superficie non
habeat solidas et continuas
non radicabit in eo et floret
aut fructificabit aliqua
perfecta plantarum. Nam planta
querit locum solide continuitatis
in quo radice et floreat
et fructum faciat. **I**n vligi-
nosa enim tota superficies est
porosa et quod est subtilis hu-
moris in fundo totum evaporat
nec retinetur aliquid in super-
ficie quod reflexum retineat
et constet et planta perfecte for-
metur ex ipso. et ideo quia
talis ager plantam non suscipit.
nec potest eam per arationes
aut fossas ad hoc redigi. ut
in eo fiat aliqua domesticatio
plantarum. et ideo velinquenda
esse censetur et in piscinas
et lacunas redigendus.
Que perditia sunt de terra
vliginosa. sunt verba et
sententia alberti. **A**lij tamen
dicunt ut ysidorus et thimothaeus
et idem albertus in libro de
prophetiis vero libro. 14.
sub rubrica de agro quod tra-

vliginosa est. in qua semper
inseparabilis manet humiditas.
dicentes. quod vligo est naturalis
humor terre ab ea nunquam
recedens ut inseparabile accidit.
et in hac opinione videtur
paladius. qui ait. quod omne
triticum solo vliginoso. per-
tertia facionem in genus sili-
ginis commutatur. **N**am talis
transmutatio ex superflua hu-
miditate potius quam ex super-
flua siccitate procedit. et
in multis aliis locis. idem pa-
ladius sentit. et ad eo concor-
dat vavo et alij multi qui de
hac materia tractaverunt.
**De tempe et modo arandi
et dissipandi hbas
malas Caplin 20**

Pinguet et siccis
agri. locis aridis
de mensis Januarii
et februarii possunt perfringi
et arari. In locis vero humidis
et in humidis de mensis martii
et aprilis. videlicet quando in eis
superflua humiditas est dissipata
et terra iam ad equalitatem
in humiditate et siccitatem
peruenit. Eodem mensis aprilis
et martii. pingues agri qui

diu aqua tenent pscindunt
 cu omnes herbas ptulerint. et
 eoru semina nondū sut matu-
 ritate firmata. **E**t sicut de
 quibus primo dixim⁹. pnt
 stda vice arari mense Junij
 et Julij. **S**eda vice arantur
 agri hūdi quos dixim⁹ de
 mense martij apulib ul' maij
 esse saluandis. **M**ense augusti
 hūmīdi agri stda vice. **S**icut
 vō 3^a vice arant mense sep-
 tembris. **P**rimus ager et
 qui diu tenere consuevit ha-
 morem terra vice arabitur
 quāuis hūdo ano possit et an-
 tertia. Nam qd hūdus plang
 epulis feritur et aratur. **S**icut
 graues nūc primū arandi
 sut et ferendi. **B**ovēs
 melius collo qm capite iungūt
 quos vbi ad versura venerūt
 arator retineat et iugum
 pcellat et eoru colla refrigerent.
Dulcis aut in arandib⁹
 scdm paladium longior qm centū
 vngmī pedū esse nō debet. sed
 ex consuetudine cultozq' libardie
 et romanolū usq' ad duccos
 pedes et ultra sulcus expendit.
Cetera terra p fundus. **S**olum
 vō minus p funde aratur.
Conseruand⁹ est ne int' sulcos

terra non mota relinquatur
Slebe omēs dolabris et
 malleis aut ligombus dissi-
 pande. **S**ed equalit' totam
 terrā motā esse agnosces si
 transversū per sulcos ptra
 mittas. que res sepius facta
 bubidos ad huc negligencia
 submouebit. **O**bseruandū
 est ne lutosus ager aretur.
 aut qui sepe sit post longas
 siccitates ymbre leni p fusus.
Nā terra que lutosā tractat
 in principio. toto fertur anno
 tractari nō posse. **Q**ue aut
 leni sup infusa est. et subty
 sicca. si tūc aretur. asserit
 p tūcennū fieri sterilis. et
 ideo mediocrit' ager infusus
 ut nec lutosus sit nec aridus
 debet pscindi. **S**i collis
 est transversū sulcetur p
 latera que forma ad semen
 accipit est seruanda. **S**i
 agros incultos apud
 volucris. considerabis an
 sit hūdus ag' an siccus.
Pilus in gramie. felice uel
 fructus vestitus. **S**i hūdus
 erit fossaz ductibus ex oi
 parte siccatur. sed aperte
 fosse note sut. **C**eterū vō
 hoc gnē fiant. **I**mpūndatur

sulci per agrum ex insuressu
altitudine pedum trium. postea
usq; ad medietatem lapidibus
repleantur aut glauca et desuper
terra equant. **P**ed fossare
capita vna patente fossam
petant. ad qua decliues decur-
rant. Ita et humor deducit
et agri spacia non peribit.
De defuerint lapides. sment
uel stramine cooperiantur
uel quibusda virgulis. **H**er
aut de mense maij apte
fiunt et ead alijs mensib;
sicut qualitate humiditate terre
consumptae. **S**i nemorosus
est. extirpans. aut vire vlt
arboribus colatur. **S**i la-
pidosus. p multis partibus
saxorum turba collecta pur-
gari potest et muni /
ficus et gramen et filices
frequenti aratione vincant.
Si filicem. si sepe faba confas
uel lupinos. et si subinde
nascentur murone falcis mactis
inter epistud tempus absu-
mes. **M**ense July vitula
uel ante tuniculaves duo
filicem extirpabimus et carice
hoc mense ad sol cancri tenet
prospiciat luna septa in capri-
corum signo posita. gramen

ablatis. gvari afferunt mascul
de radicibus redditur /
De seminaoie in cor
Capitulum 21

De seminis aut
natura et vir-
tutibus iam in
precedentibus dictum est. **D**ed huc
est attendendum. qd semen duo
continet. quorum vnu est virtus
formativa. qua habet a celo
cu calore et spiritu. qui instru-
mentali formativa deseruiunt.
Calor quidem digerendo. seque-
rando. et subtiliando. **S**piritus
autem vehendo virtute. **A**lteru
autem qd habet semen
est substantia formalis. que
imixto sibi humido suscipit
formationem et figuracionem
in planta. et plante organa.
At attendendum est qd in omni
seminacione vt seratur semen
quando adiutoriu manus habet
e celo. hoc autem est quando
iuuatur calido humido. et
vniuifico lumine solis et lune
simul. Luna enim quaterre
vicina est veget omnia terrea
ad pullulacionem et procreant.
Hoc quia ipsa mouet lumine

solis temperato. quod in ipse
 aliquantulum tepatu est. **I**n
 sole em est coniunctu siccio.
 et ideo est aliquantulum adustum
 humidi semis. **E**t ideo nouella
 semia et plantis teneras.
 aliqui obumbunt a feruore
 solis fm qui ortos prudenter
 excolunt. **P**ed in lumine lune
 est lumen eiusdem solis coniunctu
 frigidu temperato et humido.
 ut ex lumine solis habeat calidi.
 mouente. et ex frigidu tepato
 recipiat temperamentu. et ex
 humido moueat siccitas ipsus.
Incensu igitur primo lumine in
 luna. cu ipa est calida tepate
 et humida. iacencia sunt semia.
 qua tunc conuenientius iuuat
 virtus eoz a luna p varietas
 iam inductus. **M**ouebit em
 tunc virtute formatua calor
 eus. et spūs iuuatur a tepato
 calore lune. et ab humido
 lune iuuatur materia formalis
 que formanda est. **N**ec
 oportet attende ad stellas at
 q virtus etia conuenit lu
 mini solis et lune. p appha
 rationem lune ad eas que orbis
 applicatur respectibus eoru
 quolibet mense p accessu et
 recessu. **E**t ideo ab antiquis

sapientibus Luna celestis mi
 licie regina vocata est. et
 Vitruu dicitur lampas. **R**atio
 nominis eius est. quia vicina
 nobis existens plus influat
 sup inferiora qm alia celeste
 virtus. et applicans se in spacio
 mens. quolibet mense mutato
 lumine qd omnia pfiunt
 in spacio multoz annoz. **Q**uod
 quod egregius phis arc
 dixit. q luna fuit in mense
 qd sol facit in ano. **H**oc est
 hyemem et estatem. ver et
 autumnu. quia in prima
 accessione usq ad dimidiatione
 luminis eius est calida et hu
 mida sicut ver. **E**t a dimi
 diatione luminis usq ad pleni
 tudine est calida et sicca.
 sicut estas. et a plenitudine
 usq ad dimidiatione scdam
 est frigida et sicca. sicut
 autumnus. **E**t a dimidiatione
 secunda usq ad defectu est
 frigida et humida. ut hyems
 corrupto simili humore flag
 matus. **Q**uod si facio
 fiat tpe quo est calida et
 sicca. exspirabit humiditas
 stantiale seminu quod formari
 debet in organa plantis. et
 no pueniet plantis pfectio.

no by

Si autē tpe illo fiat sero
quo est frigida et siccā. non
mouebitur calor seminū. nec
iuuabitur humidū. et ideo
facio non erit conueniens. **S**i
autē tpe quo est corrupte
senectus frigida et humida
egre. putrescent forte semina
et nō pueniet utilitas faciois.
In prima autē accensione oia
iuuant. et pueniunt utilia.
et ideo dicitur vitrea lampas
operari a frigore luce suscepta
Operam em nūmen aeris
fabulam esse poete. qui aer
existit spūaliter in corpibz
animatoz. Lampas autē huius
spūs. corpus lunare est. qd
lucem vtepta et temperatū
a sole. format p̄fundit. et
spūs animatoz. et mouet
eos. et nō p̄ferunt virtutes
ad naturalē operationē.
quas sol. si per se moueret
dissolueret. p̄ nimia sui
intemperantia et siccitate
Ideo em frigus lune poptime
obsequitur: quia continens
extremus. et accendens
intrinsecus. temperat. et
mouet interius spiritus
ad naturalē operationē.
et non sicut easdē dissolui

per euaporationē quia frigus
temperatū rursū. extin-
scus v̄p̄imit et reflectit
spūs. ut in interioribus con-
fortentur. **M**axime autē
h̄ est in plantis que nō agunt
nisi naturalē operationē et
nō sensibiles. **P**ensus em
magis confortant. extra. et
naturalia magis vident in
interioribus. **R**etendendum
igitur. est. ut in accensione lune
seminet istis rationibus.
Oportet autē considerare
quartam rursū. certius in
qua mouentur summa viuifica.
ad in circulo dēclui sit gene-
ratio et corruptio vegetabilū.
Non est tñ in omnibus p̄tibus
causa generationis sed potius
in arietē quarta. que est ab
arietē in canē. **O**mnis
q̄ facio est p̄fecta anteqm
sol accipiat arietē. quia tñ
semina in materialibus suis
nō indemēs sed in matribz
terre. euorabit ea. et viuifico
lumine mouebit. **E**t
autumnales quid facioer-
tunt vadente mouebuntur
in debita p̄e substantiā q̄nti-
tatem. et florē et seminū
formationem. **V**eriales

autem seminationes. eam tunc
 in matrice terre iacentes.
 tunc pullulabunt et coadunat
 sole tempore fidebitur et
 germinabunt ante tempus
 epimie siccitatis. **N**ec oportet
 qd multum obseruentur venti.
 qm licet auster euocet tra
 et pululaze. faciat plantas.
 tamen aquilo qm no est mor
 tificans et frigiditas. con
 trinet semen. ne euaporans
 dissoluatur. **D**ed cauendum
 est ne ager non seratur. **S**ed
 simul semine. **E**xpe em non
 tinguat. qd vnu semen magis
 attrahit qm alterud. et tunc
 vnu adurit altere. **E**t alioq
 p oppositu fitu vtriusq
 dicitur a germinare. **V**idimus
 em qd planta iuxta eleboru
 posita uel uis pannoniam
 contrahit pectates eius. **E**t
 Zizania iuxta triticu posita
 adurit ipm. **S**ilv farru
 corulus uel caulis vitem. et
 sic est de multis. **E**t sic est
 abry dubio dicitur seminis
 pubtile humidu qd est in agro
 contrarijs virtutibz corruptu
 qd no bn pfit ad fructu
 domesticu. **S**icut etia dicitur
 tab seminu animalu quando

vnu coit cu femina alterius
 spec. corrumpit vtriusq. ita
 q neutru pfit fecunditati
 p quod cauendum est ab huius
 dicitur in pluribus. **Q**
Quanda ty semina p exper
 entia mdeunt semine
 non led. sed simul sata
 coualescunt. et fructus vber
 tate successue afferre vlti.
 cu seruntur tpe congruo in
 pastinato solo. **S**emina atvi
 pluu. spmatoru. femaloru.
 lacturoru. petrosilli. blinis.
 et cauliu. **E**t quibus pmo
 euelluntur atriplicis. **E**t
 spmacia. et ex caulibz qda
 ut insplantent. uel omes
 et nimis spisse variscant
 et sarculant. et successue
 colligunt. remanentibus
 ex quolibet gend quibusda
 p semina. **E**t item serant
 simul congrue frumetu et
 spelta. Milu pauicu et
 fustolu. siliter ordiu et fru
 mentu. **E**t amplius aure si
 ultra mensura semina iacuat
 in agro. macilentu et non
 pfiacna erunt. **D**ed si
 seratur ager stimo pporcos
 cibalis humidi quod est in
 ipso. ita q radices et dilatari

in

et confortari possint. tunc etiam
planta exurgens fortis erit
et profereens fructum que querit
ex labore culture: hec igitur
diligenter esse attendenda. et
naturaliter suadet ratio expe-
riencia cultus: **O**portet etiam
attendere ne ipsa semina iacta sint
corrupta. et ideo paritur a
paladio ne semina iacta vetus-
tiora sint quam annua. **S**i enim
vetustate habent ultra annum
nimis exsiccata sunt et virtus
formativa propria substantia
humoris radientis destituta
evanuit. et ideo talia varo pro-
ficiunt. **P**reterea frumenta
et cetera semina eligamus
propria in ea regione quam
colimus vel exprobecimus ad-
iecta. nam omni succulenta
vel frigida grana preclara
terris tuis ad propterea
committi debent. In omni enim
genere seminum ante exprimentum
non est spes tota ponenda.
Et nota quod semina locis hu-
midis citius quam siccis degenerantur.
Omnia legumina
gravis auribus. feri iubentur
in siccis terris. faba tamen
in humida terra iubetur
spargi. Licet tamen agris

severanda sit et si siccitas longa
fuerit. semina sicca occata
melius quam in agris quam in ortis
seruabuntur. **S**i necitas cogit
de falsa terra sperare aliquid
post autumni plantanda uel
conserenda est. ut malicia eius
imbecillitas ybribus eluat aliquid
eius terre dulcis uel flumialis
arene subiacendi est. si illa
vulgata committimus: **L**ocis
vliginosissimis aut epilibus aut
frigidis aut opacis de mense
septembris circa equinoctium
tardum et alia semina que ante
hyemem seruntur. dum seruitas
constat congrue seruantur. ut
eorum radices ante hyemem con-
ualescant. **S**iccis vero aut
pinguibus. aut calidis. aut
soli expositis locis. post dicta
tempora seminantur. dum usque ad
hyemis gelidum nullatenus
differatur: **S**unt preterea semi-
naria in quibus nutritur tam
semina quam succuli. ut cum abo-
leuerint in aliud transferantur
locum. **H**oc seminandum talem
terram et taliter paratam desiderat
ut infra in tractatu proximo
scriptum est. **S**ed ut scribitur
Varo. que in seminario nata
sunt. si loca erunt frigidiore

que molli natura sunt. per
 brumalia tpa tegeve oportet
 frondibus aut stramentis:
 si erunt pmbres sicuti vidend
 ne aliubi aqua consistat. ¶
 Veniend em est p gelu radiab
 tenellis sub terra et supra
 virgultis ne eodem tempore
 equa crevant. quia terte teve
 tempore pparantur. ¶ supra
 terram. deie frigidore strin
 guntur. Itaqz ita esse docent
 silvestria ad que sator no atres
 sit. Nam prius radices nasci
 solent. nec longius procedunt
 nisi quo tempore venit sol. ¶
 Duplex causa radia. Nam
 quedam arbores naturalit longiq
 producat radices qm alie. A
 qua alia terra facilius vira
 radibus dat qm alia. si aut
 seminari. sicutis consitu sit
 cacumina que molliora eua
 natura ut olea aut ficus. inte
 genda sunt binis tabellis. deqz
 et sinistra hyatis. ¶ Deveca
 scribit catho. qz terra seminari
 talis esse debet qualem desiderat
 semina et sicuti in ea sata
 tem dicit qz sicuti no debent
 emneve nisi quatuor digitis
 sup terram. et cacumina
 debent fumo bubulo oblimiri

De plantaco et modis pla
 tandi et de electione pla
 taru Caplin 22

Arboreu quoda
 fructu faciut et
 semen in carne
 fructus reclusu ¶ Quoda vob
 nulla fructu ferunt. In quo
 semen aliquod indemat. ex quo
 possit planta similis generari.
 Quoda fructu et semen faciut
 quoda illud parvum et debile
 faciut / quoda grossu parv
 et potens. testa reclusu ¶
 Que semen parvum et debile
 faciut virtutem generatiua
 habent. tum in semine qm in
 ramis diffusam. Et ideo ex
 utroqz plantari et conualescere
 possunt. ¶ Sicut plantatio ex
 semine tali fit periculosa.
 et quandoqz in longa trinit
 speretur etatem. et ex eo no
 domestica sed silvestris planta
 nascitur. ¶ Ex ramis vero
 plantatio ticus et sanius con
 ualescit. et nide domestica
 no silvestris planta puenit
 si ex domestica planta fuit
 ramis acceptis. Et in hoc
 genere et vitis. malapumca.
 ficus et multe alie. ¶ Que

Verò semen forte facit. Virtu-
tem generatiua habent maxie
in ipso collectam semine. Ideoq;
ex ipso semine. melius. qm ex
ramis pueniunt. **¶** Et frug
generis sunt nux castanea
amigdala et similes. **¶**
Arbores vero. que nullu ferunt
fructu. Virtutu generatiua
diffusa necessario habent in
ramis. ad natura eis speciale
no deputauerit locu. Vbi eaz
sparma seu semen colligunt
Ideoq; ex ipis ramis aut ex
plantis ad radices uel suc-
ce radice matre diuisis.
optime conualescunt. et maxie
que poros habent apertos p
quos facile transeat nutrimentu
¶ Sive aut ex semine. sive ex
ramis. sive ex radice plan-
tis aliunde diuisis plantar
desideras. considera. utru
locus sit insidius animalu
expositus aut clausus et
tutus a noxiamento corrosione
eoz. **¶** Si est insidius bestiar
expositus. melius est qm
aliquo loco clauso vmbra ad
libo aut terra sit plura dilu-
et aliquantulu stercozata et
optime subacta. lignibus.
et maxime noua fursu desubi

eleuata. et omnia semina vomi
uel plantule. duobus distantes
pedibus aut vno. in seminario
plantentur. videlicet si sint
fortia semina. ut nux et amig-
dale et similia singulariter.
¶ Si vero sint debilia. ut vitis
malagranata. palme. pua
et similia. tira uel quatuor
coiecta ponantur. ut debilis
virtus vnus alterius auxilio
sustinetur. et assidua seu frequen-
tatione dissipent. herbe nas-
centes. nec ibidem aliquo do-
mestice seminentur. **¶** Siant
etiam irrationales tempore
maximi estus. ad celestis diu-
negantur infuso. **¶** Sit aut
aqua virgins. no frigida mor-
tificans nup de puteis vel
fontibus hausta. sed de piscinis
seu palude letaminis. aut de
foueis corruptis accepta uel
sit putore uel fimo. postq;
eam exhaustam et in aliquo
loco postquam vertificauerit
calor solis eam multu pdeu-
si in ea modicu fimi ponas.
eamq; sepe moueas et spingues
¶ Et ad eandem finem. iuuuam
corrosione bestiaru. duobus
uel tribus annis elapsis euertu-
tu vniuersis radicibus triffecantur

ad sarobes in loco videlicet ubi
 eas postmodum stare disponas
 supra quas palos figas et spino
 si oportum esse videbitur munitas
Si vero locus clausus. et
 ab iniurijs bestiarum tutus ex
 istat. statim semina ramos
 uel plantas in loco ubi pe
 tuo stare debent confidenter
 pone. et eis eadem tribuas
 auxilia. que sup in hinc quas
 in seminario nutriendas esse
 dixi sunt relata **S**patia
 vero in arboribus seu vitibus
 conseruentur scdm magnitu
 arborum et terrarum consuetudines
 approbata. et precipue scdm qd
 de singulis plantandis suo loco
 dicitur **S**arobes autem
 fiant late ac p funde secundu
 magnitu. plantule et radia
 du tm in solo arido uel decliui
 pfundius. et in humidis ac
 depressis. minus profunde pla
 tentur. et in mediocri. medio
 criter infigantur **S**i
 terra nimis cretosa est. eidem
 plurimu contrite letamen
 et sabulu miscentur **E**t si sa
 bulosa nimis. letame cum
 creta ponatur **I**ta tamen q
 in macra terra plus. in pingui
 minus letamis apponatur

Sit autem finus qui hinc
 apponitur no porcinus sed
 alioz animalium bene maturo
Cu autem planta transferretur
 domestica uel siluestris: ps
 ad meridiem versa. rubrica
 uel alio signetur. ut trans
 lata eisdem rebus quibus ante
 steterat radicibus apponatur
Cu vero plantas in sarobe
 deponas. quod de radicibus
 lesis inuenies. amputabis.
Observandum est tamen. ne
 terra in qua plantat sit ni
 mis madida. aut nimis sicc
 cu planta disponit. qua
 nimis mollis. incongrua va
 dicibus aptatur. que vob
 nimis sicc est. sua supflua
 siccitate radia plantule
 naturalem humiditate con
 sumit: sed in vtriusq p dicitur
 tenens modum. puluerisabit
 seu dissolubilis sit. ut toue
 ment adaptetur radicibus
 aut ramis sine radice plan
 tatis. et pedibus mediocri
 conculentur **Q**uod si ueritas
 te coegerit in terra nimis
 solida uel molli plantare.
 de locis alijs conueniens ap
 portetur usq ad om coepans
 radia. et ead usq ad quasi

facilis replecione. si habueris
abundantia eius. **E**
fiunt autem plantaciones
predicte de mensibus octobris
aut nouembri. in locis aridis
et montuosis et calidis. ut
eiusdem terre supflua siccitas
circa plantas. humiditate
hyemis temperetur. **I**n
humidis aut aut valliosis
locis et frigidis. conueniens
in february et martij mense
plantatur. ne supflua hyemis
et loci humiditas debilis plantae
naturalis calorem extinguat.
In temperatis aut locis
utroque tpe satis congrue plan-
tantur. uel etiam transplantantur.
Haec quidem que dicta sunt.
in his que ad radicibus plan-
tantur. locum habent proprie.
Quae uero plantantur. semina
mense Ianuarij ponenda sunt
non amplius. quatenus dixit
sub terra posita. ut semine
de mense subsequenti tumescat.
statim ad primo solis et
veris calorem senserit. apert
cortex et pullulet noua pla-
ta. **S**i locus sit ca-
lidus et siccus. conueniens
octobris uel nouembri mense
ponitur. Et ramis qui sine

radicibus plantant. de mense
martij insigantur. ab arbore
super absist. ad uindis succus
sit cortici iam infusus. Quae
quidem plantatio satis etiam
apte fieri poterit de mense
octobris. post humidum autumnum.
cum nondum humor et spiritus
uiuificus plante fugi habuerit
ad radices. Nam tpe maximi
frigoris calore naturali arboris
ad terre viscera calida fugiente
secumque humorem et spiritum
trahente. Si tunc ramis aut
palmitibus rescindantur a matre
plantati debiles coalescant.
Ramusculus qui plantatur
torquendus non est. nec aliquo
modo expandendus. Et pars ea
de qua radix speratur. iuuuere
nulle subiciatur. et maxime
in his que amplios poros et
ligni uariam compositionem
habuerint ac medullas magnas
ut est fagus et vitis et similes
hoc seruabis. **E**t de m
his plantis que solida et spissa
lignum habent. ut buxus et
sanma et pice forsan potuit
si pars ramis scindat inferuor.
et in fissura mittat lapillus
ut per longitudine pororum plantae
facile humor terrestris insidens

Planta nutriat et dualiter
 fanat. **C**aput inferius in
 terra figendum. non rotundo
 sed longo vulnere transversu
 ferramenti madatur acutis.
 ab arbore vel lacervatus. plan
 tetur. sic enim poros quibus
 recipit nutrimentu aperiores
 habebit. **I**n omni plantacione
 que post hyemem in locis ca
 lidis et siccis facienda est. vult
 puto sivebe. terra modico ma
 turo letamine mixta vpleta
 ficio. aut lauativa letaminis
 aspergatur leniter. ne tunc
 condenset. et fossa modica va
 cua relinquitur. ut estate tpe
 facilius ymbres colligat. qui
 eius supflua temperent siccitate.
In his aut plantacionibus q
 ante hyemem fiunt cur melius
 terra circa plantas expargatur
 namqz forcius opprimere. ne
 ad plantas supflua humiditas
 digestionem impediens colligat
 : **N**am qui plantandi sunt
 vocantur biennales qm anni ex
 istunt. excepte vitibus et
 quibusdam alijs. In quibus
 anni triennio esse debent.
Atqz tales eligantur qui sunt
 leti. succosi mitidi. gemis spiss
 et pluribus oculati grossis.

et ad vna tantu materia sint
 vedarti. **I**n pluribus aut
 amputat congrue scimitas
 et indetminata longitudine
 vlinquit. ut in salice. vite.
 oliua et vliuo si placet. et
 in quibusda alijs qis silibus
**De insinombz et m
 stombz p quas plate
 siluestres domesticantur**
Capitulum 23

Insino fit multe
 modis. **S**ed ea
 que maxie pfit
 ut p eam vidis siluestria
 dispositio mutetur in domestica
 et vsu conueniente dispositio
 est. q siliu fiat insino ad
 similia sicut genus et non
 sicut spem. sicut piri in pize
 et mali in malu. et sic de alijs
Si enim diuisa genere in
 diuisa inserantur. nutrimentu
 talid ad aliam dispositionem
 ablatu tunc bene nutriet et
 forte corrumpet plantam
 insitam. per varione quam
 dignitas de coniugione semis
 aualid et agroze. quando
 diuisa genere semina pmiscet.
 : **E**st aut plantaz adhibere
 m omnia ammata plurima

similitudo. licet enim arbores
specibus suis differunt. In
ligno vni? spei arboris. no
multu distat a ligno speciei
alterius. Et hoc contingit
ideo. q? forma formalis plan
tari? anima plus est
inmersa materie. et quasi in
nullo uel in modico eleuata
sup eam. p? quod eia vita
eius occulta est. **H**oc igitur
de causa fit. q? arboris vni?us
nutrimentu. digestionem habet
sufficiente prima ut nutriat
alia. et scda digestio adhi
bita per alia conuertit suu
in saporem et figura fructu?
secundu q? venit scda. **E**t
ideo eia q? diffiles sibi pla
te inserit. conualescunt et
fructificant. **O**ptima
aut inscio est ut diximus
sibi qntu fieri potest in
filia. p?pue in truncu aut
ramos inscise omne ut
sepe probaui. **I**tem aut
vavo. q? melior est inscio in
arboris conuictu. qm plustre
quia meliores fructus pducit.
Et melior est. si fiat
inseus in stipite qm in
ramis in altu. quia melior
fit imutatio in toto qm in

parte. **Q**uia aut omnis
inscio est per infirionem vni?
in alia. et per fortem alliga
tione. ita q? insita quasi venas
radicales spargit in ea cui in
serit. sic q? illa cui? mollior
tanta est q? rarius contetur.
qm insigi et colligari valeat.
non possit inseri alia? plantis.
Et ideo herbe molles habetes
stipites et deua. et nimis tenelli
surculi. nulli plantis qm diu
tales sut. inseri possunt. qm
insecta no cito radicat in ea
cui inseritur. sed oportet q?
p?cessu tps confortetur et
continuetur ad ea cui inserta
est. **H**ec igitur est causa. q?
molles planta. nec in molle
nec in diua. nec in firmam
nec in dissimilem inseri potest.
Ad huc aut nec in ea que mltu
diua est. inseri pot? educem?
Multu enim diua. no defacili in
se venas radicales recipit p?
ariditatem et difficultatem
diue pforationis. et ideo et
insciores frequen? male ger
unt. **E**d inserentes
quere? debent parua fraga
verencia. in quibus sit multa
succositas et parua duricies
que quid? sustine? possit colliga

tionem et facile aperatur a calore naturali. **H**oc em tu miserit facile et cito aperit se versus eam cui miseritur. et emittit in ea venas radi tales per quas fugit melius nutrimentum quod sugeret de terra. et ideo tunc coalescit in ista melius qm si interea esset figa. **E**t hec est ratio miserans pp illud de ipa sup dictu est in eodem libro.

Item sunt succuli miserendi steriles. quia ferentes fructu tm in eo ponit. q no facile ad debitu venire pnt augmentu.

Item de nouo nati pp vomb predictas. **I**tem gemis grossis et spissis et pluribus oculati. quia vbi multitudo gemaru grossaru et spissaru ibi abundancia generatur virtus. que maxime in humore digesto et spisso et optime commixto in gemis coadunato consistit.

Item ab orientali parte arboris parte decipi. quia in ea magis qm in alia parte in ramis pp illustratione tyari caloris solis. est caliditas et humiditas. que in omnibus animantibus sue causa vite.

Sed etia ex alijs accepti ptes

coalescunt.

Oportet aut scire q misia omni multi sunt modi qui optime pueniunt. et a siluestritate ad domesticationem plantu transmunt.

Primu quide est. q fraga eus arboris omnia. vltra media medulle ex insuervo mandant. et tar alliget quod misiu est. sicut vulnere ligari consueverunt. et tunc ponatur terra uel lutu ad pluuiam et extrinsecorq nocu mentorq defensione. et ne rumpi aut eoz plage apiri agitatione ventoru possint. **C**oconuenientibus partibus nutiant.

Statim em consolidato vulne superior pars emudatu in sapore pferet fructu pp digestionem succi in nodo factam.

Et hec pprie datur misio q quidem plantu in altera no transmuntat spem seu genus. sed eam de siluestri domesticat facit.

Secundus aut modus est. q vna et eadem arbor absidat in trunco. et fragu superius in ead arbor acceptu. trunco suo inferatur. tunc em coalescens in ista profert fructu alterius generis. in sapore et quantitate

et figura in prius pertinet
Et iste modus fecit dicitur
omne que est in malis et
pulis et ceteris fructibus.
Tanta enim est vis nodi et con-
uersionis pororum qui prius
ascendunt. q. sicut ex nodis
et poris veterum dixerunt
ad aliam forma plantulam.
que forma monstrat in quan-
titate et sapore fructus.
Tercius modus inventus
est in vite et in quibusdam
alijs que ex medulla vestit
dulcet q. gemma vitis vni-
quodammodo usq. ad medullam
profundato vultu et infuse
transverse vtriusq. obliquato
et tantummodo de grana altius
vitis erunt et loco alterius
ponitur. et fit colligatio sicut
in alijs: et tunc coalescit
et fructificat. Et fiet
forte in alijs arboribus. sed
in vite expertum est.
Quartus v. modus in frons
est quo frons vni-
us arboris
in aliam inserit arboris et
coalescit. et fructificat in
ea per modum qui sepe dicitur
est: Et iste modus regulariter
ad fuerit. magis similitudinis
melior citius coalescens: et

fit prope in illis arboribus que
tertos habent poros. et per-
tinentes et lignas a radice
accipit nutrimentum. Sed
iste modus et sicut scinditur in
plures subdiuidit modis
Et vnus quid est. quo surculi
inserendos in corticem et
lignum noue matris imponitur.
Secundus est in surculis sasso
infligit ligno. Tercius qui fit
more emplastri. Quartus qui dicitur
ad bucellum. Quintus
est in amida. vel salua partem
perforata. de quibus per ordinem
est videndum.
Primus quid modus. quo
surculus in corticem et lignum
deponitur fit hoc modo.
Tunc sarva vestimenta acuta
in loco mudo et siccato. vni-
us fascia corticis desuper ponitur.
Deinde vni-
us salua aut vni-
us lignum. vni-
us in corticem et
lignum tunc ferretur vel ostium
in acumen tendens. ab vna parte
plum. et ab alia quasi rotundum
tribus parte dignis considerantur.
Deponimus in corticem fascia
fundatur. et in eadem subdito
cuneo. statim surculum in vni-
us ab vna parte dicitur: salua
medulla et cortice partem aliam

pellicula exteriori remota. ita
 q̄ optime trunco adheret
¶ Trunci mensura qui supra
 truncum quatuor aut sex digitis
 emineat. uel usq̄ ad .viij.
 Duos aut uel tres aut plures
 furculos pro trunco restitui
 qualitate. quaterme digitis
 uel amplius aut minus in
 eod̄ spatio r̄linguam. et lura
 desup̄ educient̄ ponimus.
 et disponimus. pericam et
 ligamus **¶** Hic aut̄ modus
 optime coprehendit et con
 ualescat. sed fieri non potest
 nisi de mense martij ul̄ april
 cum iam pt̄ lignu a cortice
 repari **¶** Sed nec fieri pt̄
 nisi in trunco grosso ul̄ mediocri
 et in hys arboribus q̄ grossu
 habent corticem et p̄cipue.
 ut frax p̄ruis et malus.
 et filix. **¶** Truncus fit autē
 magis iuxta terrā hūidi
 factū massio. et etiam in qua
 cuius parte stypticis et ḡrossis
 ramorū satis congreuit
¶ Sed duobus ad minus annis
 p̄teritū p̄ uenturū uariū
 admirabilis eget **¶** Modus
 aut̄ secundus. qui factus sit
 stypticis. hoc modo agendus est

Reseretur truncus. et desuper
 poluatur ut dictū est in modo
 p̄dicto. **¶** Deinde frindatur in
 ea parte que magis succosa
 uidetur. et que corticem ibidem
 planū. et ad equationem furculi
 r̄gulari seruetur habere. quod
 maxime uidem̄ ubi manus
 est spatium in cortice et medulla
 p̄ abundantia nutriti quod
 ad partem illam accessit. quod
 si anteq̄m scindas unculū p̄
 furculū stypticis ligaueris truncū
 a nimia longitudine fissure
 defendet. Deinde cuneū duobus
 digitis uel modicū minus
 longū forinabis in furculo
 ab utraq̄ p̄te detraso. salua
 medulla et aperta fissura
 in aliquo cuneo. et de ipsius
 fissure labis sublata omni
 lanugine. si defuerit. ad puncto
 parui cultelli acuti. furculū
 inueges. talū. q̄ corticē cortici
 adqueatur in parte interiori
 et lignū ligno exteriori. ut
 fructus inter cortices et ligna
 possit liberius p̄transire
¶ Incisura etiā furculi optū
 trunco noue m̄ris adheret
 Dein subdito cuneo. ut in
 trunco furculus sponte con

stomachum immisus sup vimulas
et cortices coniungendis. aliquid
corticis eiusdem arboris. uel
panni linei reuati ponatur.
et ad iunco stricte liget. ¶
Deinde ut aut metho subtili
puluid in superiorem fissuram
missa creta plurimum compressa
ad pauca arena et fimo
bulalo ut idem ait. uel ad
reua sup truncum et ligatura
ad defensionem caloris uenti et
pluuie. congruus disponatur
et pecia fastuctur. ¶ Ego
aut plusq milibus probau. et
semp in eadem sufficere solam
cretam. bene compressam. sine
fimo. arena et reua et puluid
in fissura. ¶ Hoc etia p dicitur
ne vapor a radice maris
ascendens. ad nouum alendum
filid eadem foras egrediens
deuget. ¶ Notandum est
tamen. q istiusmodi artus et
operatio duplicat secundum
duplitate grossitudinis et
temutatis stipitis inserendi
et cunei furculi incidendi. ¶
Nam aut inserendus stipes
est valde grossior furculo.
aut modicum aut nichil. ¶
Si quid stipes est valde
grossior. duobus p scindi

modis. ¶ Uno. ut ab una pte
usq ad medullam trunco. ad
congruus ad hoc schalpro sandu.
¶ Videmq unus tantum furculus
infigatur. alio. ut ab una pte
stipitis ad aliam fissuram
ptam seat. ibiq duo furculi
s. unus a qualibet parte
ponatur. uel unus tantum si
placuerit ab una parte. altera
vacua remanente. ¶ Si uero
stipes est modicum grossior
furculo. uero p modum scindat
et unum solum uent. furculum.
¶ Obidq aut unus tantum
furculus ponendus est. debet
cuneus eius formari et mensura
ex utraq pte facta tertia
in cortice conuenienti una
neat. ¶ In quarta uero que
intra stipitem stare debet
nichil corticis et latitudinis
uideatur aut modicum. eo modo
quo melius furculus tam in
cortice qm in ligno stipiti.
exterius et interius adequat.
¶ Vbi aut duo furculi sunt po
nendi. fiat mensura cunei
a duabus partibus usq p
medullam. que sensim ad
medullam et acumen accedat
ab alijs duabus partibus.
sit quasi eiusdem latitudinis

Ita q̄ pars parū laeior ai
omni cortice p̄manēs extor
tū cortice maris equetur. p̄
vevo structior remota extibri
corticea versus medulla styri
interius disponatur. **¶** Si
autē styris est equalis furculo
que inferitur. formet cōneus
ut ab utraq̄ parte sit cortex
et utruq̄ fiat equatio. et cor
tice uel percola sup̄ vimulis
posita ad subtili iuncto scisso ut
cordula ad modicā structura
ligetur. et postmodū ad creta
seu terra et percola susnectur.
Et h̄c modus iuxta terram
et in altis. et in summitatibus.
optime coualescit. **¶** Et
omēs iste forme que fiunt
scisso tunc. possunt fieri co
uenient̄ de mense february
et martij. et etiā de mense
aprilis. si furculus omni
parte tenens priuetur. **¶**
melius si colligant̄ anteq̄m
pullulent. et diu sub terra
in loco frigido et umbrato fuerint
submersis ad summitatibus.
Et etiā de mense January ad
calcificationē q̄m facta incisio
comprehendit. ad eius auxilio
coagulans curvat succus.
¶ Sed tūc h̄c erit incisio

49.
ceteris melior et melius co
ualescens. ad iam cortice se
viridis succus intulerit. et
seme incipit esse suspecte.
Ego etiā malorū incisores
feci circa principū augusti
de succulis illa estare matu
ratis. et satis congruē pue
nerit. Verūtamen talis
incisio faciendā est sub terra
uel modicū sup̄ eam. et cu
malacione terre a tanto estu
mista defendetur. **¶** Cui mltū
proderit si q̄m virginitatibus
adiuuet̄ quinquaginta diebus
aliquibus umbra defendat
uel sup̄ eam vas stillans sus
pendatur aliquid. et hoc
auxilio poterit hoc tempore
etiā in altis fieri. **¶**
Et etiā h̄c incisio ut au
tavo comode in solsticio q̄tuo
et canale signo. et papue
in scio. ut in tractatu incisio
sic lacus styri. **¶** Potest
etiā fieri p̄dicta incisio sub
terra et circa terra uel modicū
sup̄ eam. Vbi sine dubio mlti
ramusculi pueniunt omnibus
alijs locis ad incrementa maiora
quia ibidem lignū et cortex
maxime beneficio solis adhaerent
humesat. **¶** Cui loci incisio

magis conuenit plantis quibus
in quibus inscio celebratur.
Si vero planta mediocri
magna fuerit. comodius
erit eandem in locis altioribus
insere ubi cortex sit munda
et succosa. quoniam ipsam circa
terra insere. quia sic fructus
ex ea pluribus annis tardius
haberet. Veruntamen quod
magis inferius fiat. tanto
magis domesticus fructus
ut super probatum est. **S**i vero
fuerit arbor magna pluri-
mos habens ramos. nihil erit
utilius. quoniam ramos in locis
nitidis reserare. ibique quoscumque
uolueris insere. **Q**uod si
adeo vetusta est arbor quod
ramorum cortices nimis sunt
rugosi ac humore consupte.
arbor eadem incidatur et
relinquatur in aqua usque ad
annum sequentem. et tunc insere
surguli qui in ea nati fuerint
leniores et in comodioribus partibus
locati. circuncis ceteris et
abiectis. qui tot numero
esse poterunt quot insenti
placebit. quia omnes numero
surgulorum sufficienter nutriet
talis arbor. **M**odus quidam insendi que

paladius emplastrationem
vocat. sic ab eodem fieri affir-
matur. Ex nouellis uinibus
nitidis et ferantibus. gema
que bene apparebit sine dubio
pressura. duobus digitis qua-
dratis circumsignetur. ut ipse
statuat in medio. et ita subti-
liter cortex leuetur acutissimo
scalpro ne gema ledat. **Q**uod
item ex ea arbore cum gestibus
insere sicut cum gema tollit
emplastrum. nitido in atque uberi
loco. tunc ibi inducitur et
pressum circa gemam uinibus
cogitur sine lesione perminis
reserare. ut ea que apponit
reddatur. locum gemae prius
includat. tunc luto sulphuris
et liberam gemam relinquet.
Cui multum prodest si percola
in terra super iunctura et
uimulas corticis apponatur.
ad extremorum defensionem
nocturnorum et nutriendis
succi et vaporis diuisi-
retentionem. **R**amos
deinde superiores eius arbore
reserabis. ne mater prius
uolens nutrire uinibus. aliquid
sibi pro utilitate tardius
peruendit relinquat. **D**einde
de. pp. dicitur ex parte

aut pluribus. resoluuntur
 reperies exterius feminis gema
 nire in arboribus alune medon
 trisist. **Hic autem modus**
 de mense Junij fieri possit
 asseritur, licet et ante et
 postmodum comprehendat. dum
 gema conveniens habeatur.
Et modus quidem qui
 vulgariter dicitur ad bucellum
 qui hinc primo plurimum est
 affinis per hoc modo **Hic**
 bucellum parvum grossitudinis
 pollinis longum. cuius gema in
 medio de novo surculo ele
 vatur. in novo surculo eiusdem
 grossitudinis. suo cortice in
 tres vel quatuor partes scisso
 et denudato ponatur. et
 tunc ad inferius considerandum
 comprimatur. quod ligno stipite
 mediocriter sturte adhaerent
 et cortex appositi anuli non
 fundatur. et sine gema posita
 super locum gemae sublata ponatur
 sine non infulomus sine aliquo
 ligaturae vel alterius rei auxilio
 conualescit. **Abstergenda tunc**
 est omnis arundinis soboles sur
 culorum ne in se invicem
 nutrimentum. **Et tamen admicula**
 prestabit. si cortex pendens taliter
 vendatur. quod venienti apponitur

bucellus subtiliter adqueatur
Et per dictam causam. percola.
 deinde retina super iuncturam
 et totum bucellum ponatur. libera
 gema veluta. deinde ne retina
 cadat linea perna fastatur. **Hic**
 autem hic modus de mense
 martij postquam cortex separatus
 a ligno. Et de mense aprilis
 et maij. si surculi antequam
 gement collecti severtuntur
 ne pulverentur. in loco frigido
 et umbroso sub terra parte
 submersi. **Hic egyptus**
 est in mense Junij circa finem
 et Julij. bucellum parvum cuius
 gema de novissimo surculo
 elevatur. et in novissimo
 surculo postquam eiusdem grossi
 tudinis. sine gema adqueatur
 sine non. sine aliquo auxilio
 ligaturae vel alterius rei. optime
 conualece. **Et tamen hic modus**
 quoniam superior proximus. qui em
 plasterum dicitur locum habet
 in his solum arboribus. quibus
 succus pinguis est in cortice
 vel fimo. oleis. castaneis et
 similibus. **Potest etiam**
 sine abscissione inferendi sur
 culi elevari bucellum et do
 mestrum eiusdem grossitudinis
 ab una parte scisso ibidem

apponi. et cu filo ligari. et
parari ut dictu est sup Et
cu comprehensisse videtur bu-
cella. absidi. velata enim
summas. surcu ad burellum
foras attrahit qui absasa
Et hoc mo possit plures eius
speciei et diversu in vna
vinea formari **C**
Modus vero qui fit in ameda
uel salicis partia fit h mo.
Partia uel baculus lignoz
dutoru pforatur subtili cere-
bra et acuta. ut q mo vnu
foramen et alteru sit spacu
sempedis. et surculus modicu
vas cortice intromissus iacens
in gano in srobo. surculus
elevatus. Ita in q partice
salte salicis aliquid vnamet
sup terram. Hinc vob post
anu materia totidul elevata
et int surculos incisa plana
qualibet radibus plurimis
decoratam in ordinata srobo
deponit. cui forsanz p d v r
et si creta ul cera foramina
et cere scissure vndiqz optie
obturentur **¶** Quidam
aut michi asseruit se ex pto
fuisse. hanc in sione in palo
salicis vndis pforata. vsqz
ad medullam. solimo. et

infixisse surculos equalis
grossitudinis remoto cortice
quatenus intrabam forame
ut cortex surculi equaretur
cortici pali. et cu cera oem
vundam obturasse. et posuisse
palo sub terra quatuor digiti
iacens in loco aquoso. ita q
de palo nihil apparuit. sed
soli surculi sup t rans compre-
hendisse. optime omes. et
vesicato inter surculos tercio
et plantasse et bene coadunasse.
¶ Aliud aut in sionu modus
vulgi columela dicens /
gallia crebra vsqz ad medul-
lam arborem pforandam
plaga. interius leuiter
inclinata. vbi deducto omi
fragmine vitam uel ramu
ad modu foramis dolobrandi
succidit in et humorem
strictu imprimi vna uel
duabus gemis fons velat
et tunc argilla. muso locu
diligent operari. et ita
vites in vltimo inferi posse dicit.
Predicti aut duo modi. comode
fieri possunt in mense marzo.
et in principio aprilis at
februarii fine. cu vndis et
nouis succis caloze aeris
dissolutus mouet in cortice

Item scribitur de alio modo
inferendi suo tempore inventu
esse in quibus arboribus.

hoc modo **¶** Ex arbore qua
vult habere furculu in ea
qua inferer vult ramulu
traducit. et in eius ramo p
riso ac defisso implicat in
locu qd tangit ex utraqz pte
ita qz mius est facile extenuari

Ita qz ex una parte qd celu
visum est corticem cu cortice
equatu habeat eius ramuli
que inferet tamen ut di
rectu sit ad celu tunc postero
anno cu copprehenderit vult
purgari est ab altera arbore
psidit **¶** Ex pvediat igitur
patet qz licet infero in silva
sit melior. tu et in diffilia ple
vuz coualescat et infinita mi
rabilia fecit. que apparent
hys qui experiri desiderant
et in talibus exstantur

**Ex quibus dissonibz
et in quas trismute
planta siluestre in
domesticandis**

Capitulum 29
A que ~~data~~ supra
determinata sunt
sunt plantas

siluestres esse spmosas scabro
sas in cortias substantia. et
paruoqz ac multoqz folioz
et plurimoqz fructu. et in
quantitate minoz et acutiori
et calidior qz siccior et succosior
. et omnia hec no dubitamus
attidare plante p sua nutri
mentu. et ideo planta in oibus
hys dispositionibus mutatur
per nutrimentu caloru qz
in oppositas dispositiones **¶**

¶ Spmositas em venit ex fluidu
nutrimentali intenso. quod
cogit ad superficiem ptingere
a medulla ipsa sua intensione
et h' in domestica mutatur
per abundantia humidu et no
partitur calore accu. sed frangit
et no sinit terreste aggere
gari. sed infundit et curvere
ipm sicut in poros plante **¶**

¶ Similiter aut eiusdem humidu
abundancia fluit in maioru
folioz digestionem: h' ena sicut
ut maiores sint fructus domesti
caru. Et quia humor siluest
ruu tenuis et subtilis est p
pariu eazum nutrimentu. cui
humor domesticaz spissus et
viscosus ad flegmaticitatu acc
dens p eius abundantia leu
minis administrati corruptione.

tenue autē et subtilē facile
dissipatur a calore. et dividit^r
in plurima. et idē numero
sūt plurimi fructus arborū
siluestriū. et nō vermiculari
sed integri. in arboribus diu
p̄sueverantē. qm̄ subtile et
tenue nō facile putrescit nec
defacili claudit porū suę vege-
tationis per que fugit in arborē
p̄cipue cū in eodē humido
sicut in p̄prio subiecto sit calor
acutus. **A**bundans autē et
spissū et viscosū humidū per
magnas partes fluit in vniū.
et non est facilis digestio
eo q̄ calidū eius est herbes.
et ideo sūt ex eo magni q̄d
et non tot numero fructus
sūt. ex tenui subtili et acuti
caloris egente. et cito herbes
eius calor p̄mittit claudi ip̄is
porū per que fugit ex arborē
Ita q̄ multi talia fructuū
cadunt ante tempus matu-
ritatis et defacili attrahunt
vermes. **Q**uid autē emendat
fructū et dirigat in domesticū.
nodi p̄cipue sunt insidiosi
qui tenent in torturis suis
et t̄nsuerpalibus porū hūidū
donec ad suauem maturatur
saporem. et talis quid est

transmutatio eaz̄ p̄ insidios
domesticū arborū. **E**t
Ille autē plantę que sūt de p̄m̄
gromozę et clerū. ex solo cultu
et cibo domesticant. in hoc q̄
substantie multiores efficiuntur.
et sui saporē et suozes min⁹
efficiuntur acuti p̄ causa quā
sup̄ dixim⁹. Subtilitas v̄m̄
corticis que est in domesticis
et plantis. sine dubio ex bo-
nitate et ex abundantia p̄uit
nutrimenti.

De locis vtilib⁹ et viti- libus ḡnāci plantaz̄

Capitulum .ii.

Planta in genera-
tione sua duobus
indiget. quozū
vniū est materia ex qua fit.
et alterū est locus suę genera-
onis. queadmodū et pater. **E**t
materia quide impedit locū sal-
fugo. ex eo q̄ exsiccat hūidū
radicale plantaz̄. cui⁹ signū
est q̄ terre salis t̄mixte vel
sale seminate steriles efficiū-
t. **L**oci autē p̄cipue in vniū
recepta omni nō copetunt
generacioni plantaz̄. q̄ experi-
mento copetimus inueni a
temperamento esse v̄notissima

p[er] frigus glanale quod est
 mortificatiu[m] **O**portet at
 scire q[uo]d si aliquis locus in se
 t[er]ratu[m] in hyeme frequen[ter]
 sit niue cooptus. Iste ex niue
 tribus decausis fecunditate[m]
 accipit. quare una est q[uo]d vis
 terre euaporans. reflectit[ur]
 superius ad terram p[er] niuis coo-
 perimentu[m]. Alia aut[em] quia
 niue i[m]p[er]sa. caliditas ad
 illam terram spirans conuenit
 generacioni p[ro]bet nutrimentu[m]
 humidu[m]. quod paulatim et
 per vias distillans. superiorib[us]
 partibus terre. vigorem na-
 tuitati plantar[um] continuc in-
 fundit. **T**ercia causa est. q[uo]d
 niue frigiditate sua locu[m] curat
 stant. vigorem p[ro]p[ri]u[m]
 generatiu[m]. plantis continet
 ne euaporet et continet t[er]re
 superficiem. ne emittat intus in
 visceribus terre vapores gene-
 ratos. qui congregati ad superficiem
 ingredit[ur] radices plantar[um]
 et p[ro]stant eis nutrimentu[m] et
 fomentacione[m] et generacione[m]
 materie que ingredit[ur] plantis
 conuersioni **D**icit aut[em]
 dicitur q[uo]d locus p[ro]p[ri]us in
 frigore p[er] niuositatem. non
 conuenit generacionem plantar[um]

Ita eodem mo[do] in locis salitis et
 siccis no[n] apparet multu[m] generatio
 plantar[um] p[er] remotione[m] terre
 a temperamento. **H**ec em[en] loca
 multu[m] saluginis habentia sal-
 suginis. multe s[un]t siccitatis
 et per consequens multe frigi-
 ditatis. eo q[uo]d calor co[n]plexiu[m]
 no[n] conualescit et retinet[ur] nisi
 in humido temperato. et si alius
 calor aliquando sit in talibus
 locis. est adurens. et talis
 calor no[n] remanet. sed euolat
 adustus frigidus. et inu[er]sificat
 ea que forte nasci debuissent
Et signu[m] huius terre est. q[uo]d
 minuat[ur] et contrahitur ex
 siccitate et frigiditate. quia
 elongat[ur] a calido et humido. q[uo]d
 eleuant[ur] et faciunt t[er]re loca
 et exaltat[ur] p[er] q[uo]d terra dulcis
 que abundat in calido dissol-
 uente et humido vaporante.
 frequen[ter] eleuat[ur] in colles et
 montes. **E**t terra saluginis
 multu[m] deprimat[ur] et inferuat[ur].
 : In locis aut[em] calidis p[er] conue-
 nientia materie plantar[um] et
 loci apte et bene nati p[ro]ueniunt
In talibus em[en] locis est dulcis
 aqua et subtilis et bene digesta
 eo q[uo]d calore loci talis ex p[ro]fundo
 attrahit[ur] terra et bene conu[er]sit

58
ap[er]t

et bene digerit a calore loci
eminante. A calore enim in alto
non adueniente provenit quida
decoctio. Calor enim talibus
locis ex duabus causis abicit.
quarum una est calor loci extrinsecus
calorem. **E**t calor solis qui
ex aliqua reverberatione potest
multiplicari super locum illum.
Et loci quidem calor est. sicut
instrumentalis: calor autem solis
est sicut terminans et format
et quasi vivificans. et ideo con-
tinue formatur humidum in
plantis. **P**er etiam impetus
est humidum locorum talium. et ille
iuvat ad hoc ut humidum superius
servandi educantur in planta
figura. **M**ontes autem eo quod
sunt subitus concavi et vapor
vost attrahat a sub com-
vitatibus humore. et adiuvat
ad hoc caliditas multa que
est in diebus solis et stellandi.
et multum ad concavum montis
reverberant. et ideo festinat
in his humidum decoctio. primum
in locis clivosis montium quod
ad illa fit ab utroque latere
converso contra calorem solis.
hoc est circa meridie. **I**n quibus
plante multe et hinc decoctio
provenit in montibus et papue

minuunt. Humidum enim attractum
ad montis superficiem ex figura
depressionis continue defluit
et ideo superius humidum remanens
optime decoquitur quia melius
vinatur a calore qui non est
superfluum. nec omnino saturatur
quia continue exhalat a con-
cavo montis et fouet pluviam
et voribus. **E**t hoc est causa
quod in alto deorsum montis est
vna odorifera et plante aro-
maticae. et sunt sicciores aliquan-
tulum. **A**d pedes autem eorum
montium sunt plantae et vna magis
humida et nimis digesta et
plante spissiores et grossiores
per multum humidum a concavo
montis continue ad talia loca
defluens. **Q**uedam tamen loca
sive plana sive montuosa propter
sunt sterilitatis. et hoc vocantur
heremi. et sunt arenae
et salsa. et hoc sunt videntes
in se habentia et saliditatem
et siccitatem. et in arenae
locorum talium sunt varietates. eo
quod partes arenae sunt contiguae
et non continue sibi oppositae. **P**
lanta autem non potest generari
ex vapore continuo qui diffu-
ditur ex circuitu loci et ex
multis partibus loci continue

ad virtute solis evaporantis
In talibus igitur locis. aut
non generatur planta oino.
aut rava et debilis essencie
sicut est saxifraga. et quedam
alia gramina parva. partibus
em loci non coherentibus pro
adhesionem. impossibile est
partes vaporis solis. essencie
et coherentis esse. pro quod etiam
exspirat in arenam per duplas
partes. et non formatur in planta
Amplius autem latus nobile quod
ingenium est et liberum a grossa
terrestri virtuositate
sua cito producit planta sua
vinctuosam et esibilem
Planta autem que super solidis
nascitur lapides pro carencia
humoris vix longo contingit
et crescit tunc
Planta enim
vmanens et crescens. indiget
terra et aqua et aere
Et
raro habet planta que in
lapidibus soliditate est erupens
Est et alia planta consideranda
ex loco plantae convenienti. quoniam
si fuerit in loco qui est prope
solum. hoc est ad directum
solum respectum versus orientem
et meridiem. aeris nascitur
et crescit. eo quod calor solis
directus et directus manens

59.
super eam convenientibus et
fortius movet humidum eius
Et quoniam fuerit ad aquilonem
et occidentem. ita pro sol cito
declinat ab ea. tardabitur
generatio eius. et nutrimentum
diminuetur. Est autem hoc
duplex. naturaliter. scilicet aut per
accidens quando locus aliquis
ex montibus vel aliis causis
proprietatem accipit orientis vel
occidentis
Similiter autem et
in loco plantae sit aqua frigida
grossa. in se claudens aerem
sive vaporem aeris. qui sua
frigidityte et spissitudine. as
cendere sive evapore non permittit.
Iste non permittit plantae nu
trivi ad magnum nutrimentum
Eodem autem modo impedit
siccitas retenti in loco aliquo
nutrimentum plantae propter
defectum humidum nutrimenti.
Tunc enim calor naturalis dif
funditur ad extrema loci. et
igitur in illa comburendis et
obstruendis poros vicinorum. sicut
obstruuntur in vestro adusto
Et tunc aqua nutritiva etiam
si adesset non haberet meatum.
per quos in planta nutrimentum
evaporaret. et remanet
planta destituta nutrimento

et ideo non consistens in magna
quantitate

**De terra et cogni-
tione fertilitate et steri-
lilitatis**

Capitulum .26.

Terra est unum
ex elementis
generativum.

Et eius naturalis locus est in
medio totius in qua naturaliter
manet quies. et ad ipsum ad
naturaliter movetur. ad ab eo

separata fuerit. **E**st autem
siccata et frigida de natura
sed accidentaliter verbis exhi-
scentibus immutatur. eius vero
esse in quatuor iuamentis
prostat. ad retentionem faciendam
et fixationem. et ad servandas
figuras et formas.

In
terris vero secundum paladium
fertilitas querenda est. ne
alba et nuda gleba sit /
ne macer sabulo sine admix-
tione terrarum. ne creta sola /
ne arenae squalentes. uel
ieiuna glareae. ne arenosae
pulveris lapidosa macer.
ne salina uel amara uel creta
viscosa terra. Ne totius
arenosus atque ieiunus. Ne
vallis nimis operata et squa-

lida. sed sicut gleba pura et
ferva nigra et ad tegendum se-
gminis sui creta sufficiens. ad
magis calor / que et si vana
sit in pinguis et creta. soli
adiunctione glutinetur. Quae
prohibet nec scabra sint nec
retorrida nec siccata naturaliter
exenna. **Q**uod quoniam alia terra
dandis frumentis idonea. et
alia magis vineis amica est.

Proterendum quod frumentis dandis
utilis est. que naturaliter et sua
sponda producit. ebulum pinguis
iucum gramini. folium calaminum.
rubos pinguis prima silura
lappas farsima malua et
ceteras huiusmodi herbas. que la-
titudine et pinguedine foliorum
latae solae et secunda deorsum
Color tamen terre non magno
desideretur. sed pinguedo atque
dulcedo. **P**inguedinem sit ag-
nostis terram. glebam parum
dulci aqua conspicias et subigit /
si glutinosa est et adhaeret
constat illi esse pinguedinem.

Quem serbere effossa et replata. **Q**uod
si superaverit. terra pinguis
est. Si defuerit equalis. Si
conuenit equata mediocribus
; Dulcedo autem cognoscitur
si ex ea parte agri que magis

displacet. Si equalitatis
 eiusdem totus ager videtur
 glebom simili vase dulci aqua
 madefacta. iudicio saporis
 explorare. ¶
 Vnicis quoque vtilem per
 signa cognoscet. Si reparis
 aliquando vini aut vesluti est/
 Vngula que pferit. lenia.
 mitida. preva. fecunda sum.
 Ut prius siluris. pimus. rubi
 referatq. huor. nec intorta
 uel debilia uel stilia neq.
 macra. exilitate languentia
 Et fiet in tibi dicta sufficiat
 de terra congrua vnicis. quia
 plenus de ipa dicitur libro
 vnicis. ¶ Sed ad sint quid
 terrarum plurima pinguis
 aut macra. spissa uel vana.
 siccata uel huda. lapidosa ut
 no lapidosa. montuosa uel
 plana. et ex hys plerumq. vi
 cosa. tamen p. seminum et
 plantarum dicitur sepe nitra
 maxime ad et absolute eu
 gendus est. pinguis et vplur
 ager vbiuq. situs. quia sic
 minus laborem petit et fructu
 maximu reddit. ¶ Sed mihi
 est spissus est et pinguis
 quia licet maximu petat. h
 ad vota vndit. ¶ Illud vo

det vnum genus est quod vni
 sita simul spissa. macra et
 frigida. qui ager mori pestiferi
 fugendus est. ¶ Vnde ad
 agri sunt variis vtilitatibus
 deputati. vno tractat in
 nouem genera. Carthageni
 dimissis. et gradum vtilem
 stupuisse. Alii em meliorem
 agrum esse illud. vbi vincta
 possit esse bono vno ac multo
 1. vbi ortus vnguis. 2. vbi
 vbi salua. 3. vbi oliueta
 4. vbi prauu. 5. vbi camp
 frumentarius. 6. vbi cedue
 silue. 7. vbi arbusta. Non
 vbi glandaria silua. ¶ Sed
 aliqui dicitur primatu bono
 prius qz modicus aut nullus
 expensis requirunt. com
 in vnicis eo qz fructu sepe
 sumptu deozant.
**De situ qui cognuit
 agris ratione fecu
 ditatis eoru**
Caplin. 21.
Situs terraru no
 sit ad v planus
 ut frugnet. nec
 pruptus ut defluat. obrutus
 ut in vnu dicitur valle sub
 fidat. nec arduus. ut tem
 pestatis imodice fenciat et

calores. Sed ex his omnibus
vtilis semp et equata mediocri-
tus requiritur. videlicet ut ipsa
aprior sit et humore pluuio
cliuo fallente subducens. uel
collis molliter per latera incli-
nata deductus. uel vallis cu
quada moderacione et aeris
claritate uel lapitate submissa
vel mons alterius cacuminis
defensus obiectu. et a molestis
vibus ventis aliquo liber auxi-
lio. uel sublimis. asper. sed
nemorosus et herbidus. ¶
Preterea passus agri qui
eligendus est ea sit in frigidis
pluuijs orienti meridiano uel
lateri aqer debet esse oppositus
vel alicuius magni montis
obiectu. hys duabus partibus
exclusis. algore uigeat. ¶ In
calidis vero pluuijs paruo
spocius septentrionalis optenda
est. que utilitati. voluptati.
et saluti. equa bonitate res-
pondeat. ¶ Item aut dabo
q̄ quatuor extra fundu con-
sideranda sūt quibus fundus
vtilior est. uel minus vtilis
redditur. ¶ Primum est si
regio proxima est infesta
quibus fertilis sit fundus. est
¶ In vtilis pp latrocina.

Secundu si in regione p̄p̄na
sūt homines. qui emanant que
in fundo sūt coenalia: uel
no care vendant que fundo
sūt oportuna. fructuosior em
fundus est. ¶ Tertiu si nimis
longinqua est. ut ex ea difficile
necesse portentur ad fundum.
minus fructuosior censetur.
¶ Quarto eundem fundu fruc-
tuosorem facit. Vecture si
vie sūt. quibus plaustra ut
naues portare exportare ve
necessaria possint. ¶ Refert
etia ad fundi fructus. quod
modu vicinus in confinio con-
suetu agri habet. Si em ad
limina que vetu habet non
possit recte stdm eam plua
severe olea. qd usq̄ eo est
contraria natura. ut arboris
non sola minus ferant sed
etiam fugiant. ut introspu
in fundu se uel mem. et
in confinio vitem et fundum
faciant sterilem. ¶
**De munitionibus vi-
nearum agrorum et ortorum**
Capitulum 28.

Vincarii agrorum
munitiones. multis
modis fiunt. ¶

Quida[m] em[en]t[ur] - quida[m] sepibus ex palis et vimibus factis. **Q**uidam s[er]uoz[ur] et aliaze arboru[m] plantis: et fossaru[m] quida[m] inuentiones plurimu[m] defendit ab inossu homi[n]u[m] et aialu[m] v[er]p[er]at[ur]. et ab iniuria vicinaru[m] aquar[um] ad loca defensa fluenau[m] et maxime si rypas habet uelut sufficientes aggeres eleuatas. **M**ulta eti[am] co[n]ferit agris et vniuers[is] nimio humidis et aquosis ut ad eas fluat sup[er]fluis humor aquosus. et segetes necans et in loliu[m] et aueria co[n]uertens et completa digonem humoris ouas nutritis impediens: **E**t her[et] quida[m] fossata mag[is] uel parua facienda su[n]t. scdm q[uo]d maus uel minus aquosa sunt loca / et scdm q[uo]d maus uel minus homi[n]u[m] et aialu[m] in trare volenciu[m] timent noxa / fiunt aut[em] toto optime estur tpe. si aqua sub[ter]ranea uel in fossatis v[er]parandis collecta no[n] impediunt. **I**n quibusda[m] locis facienda su[n]t de mense augusti. **S**eptemb[er] et octob[er] quibus mensibus aqua fossar[um] et sup[er]fici terre magis co[n]supta

est. **Q**ualit[er] aut[em] noua fiunt fossata notu[m] est. q[uo]d ab utraq[ue] parte latitudis flu[ui] uel funis extenditur et signatur. demde cu[m] vange[m] in creta et azuombus in sabulo fodiu[m] et cu[m] badilib[us] ex terra v[er]manens. contrita terra p[er]icit[ur]. et vipe cu[m] zappis seu vange[m] ul[ter] azuombus poluit. **V**etera vero fossata v[er]parant[ur] hoc modo. **P**rimo quida[m] omnia fossore in pedienca ad vunchombus ext[er]pentur. demde cum ligone fundus vadatur. et terra cu[m] herbis vasa p[er]icit[ur] ad via[m]. demde cu[m] ligombus adequunt[ur]. et forment[ur] vipe scdm q[uo]d stare debent et post libere fossatu[m] q[ua]ntu[m] placuerit fodiat[ur]. **N**otandu[m] est t[ame]n. q[uo]d in terra cretosa no[n] debent fieri vipe nimis sed parat[ur] pendentes. quia post gelidam hyeme. adueniente veris calore dissoluentur et ruerent. **S**z in lapidosa uel soluta tra no[n] facile vint vipe. **N**um[er]aciones sepia que de palis vel vimib[us] fiunt. p[er]cipue loca habent ubi materie ip[er]az[ur] habetur

copia. et ubi multitudo arborum
spinoz plantarum et cedule
cena impediret. **¶** Quequid
qualiter fiant notum est: qd affixis
pulis acutis. semipedibus distan-
tibus teruntur vineis et
spinis de sup muniant. **¶** Et
in paucioribus pulis et vinei-
mibus. debitorum tñ. fiant.
affixis pulis duobus vel tribus
pedibus inter se remotis. quor-
partice distantes equaliter ex
transverso ligantur. deinde
sursum directis vineis po-
sitis contiguunt. **¶**
¶ Munitiones autem que de plate
spinoz et arborum sunt. hoc
modo faciuntur. Videlicet
qd fiant in loco munitionis
sulcus uno pede conuenit
et tandem lacus in quo plate
aliunde radicatus. uno palmo
aut duobus distantes ponat.
et terra que inde remota
fuerat optime tuta operant
radices. **¶** Deinde fodiat
fossatum si fieri debet. ibidem
et terra sup dictas plantulas
eleuat. et ad tota sursum
eleuata fuerit. In summitate
si placuerit alius fiat sulcus
et filis plantarum fiat. **¶**
¶ Poterunt etiam multe plan-

taiones fieri ad fortorem
munitione si placuerit. sicut
modum in primo libro traditum
ad de tumbis et curijs loquitur.
¶ Notandum est tamen. qd ubi
multum est necessaria clausura
ex spinis tñ faciuntur
plantaciones. **¶** Ubi vero
non tanta est necessitas. et
liguroz habetur penuria. **¶**
¶ In istis. potest comode fieri
plantaciones et perperam super
qd plantis morum vel spinoz
curioz et filis. **¶** Que
omnes plantaciones tertio an-
no valuerint affectentur et
placentur. ut fortis fuerit et
spisse. et ubi potest fuerit
repavent. **¶** Deinde ad spisse
trouerint. intricate disponant
et ligent. **¶** Ubi opus fuerit
et non iuxta terram. sed uno
pede supra meridiam. tempore
octobris et nouembri. et
melius february et martij
usq. qd incipit turgescere
grine. hoc enim modo loca sp
clausa erunt et sepius inspis-
sabitur pululans in summo sti-
piti in medio in radice. **¶**
¶ Ex his tñ que in medio
superiori arce plantate sunt
poterunt aliqui. quibusdam

pedibus distantes sine matione
velinqui. ut fructu ferant. aut
pro igne seruantur. uel edifi-
cis deputantur. **Et** plantae
quidem spinoze in aere inferiori
ponendi sunt spinoze sub ut
alboze aut primoze at rozae
siluestri et silu spinas acutas
habentiu. **Quae** uero in sup-
ma ponende snt arbores. snt
sine domestice que sub defen-
dunt. et spissa eaz pulularia
claudunt. igni terro uel qnto
ano ferunt. et plurimu
fructu ferunt. uel snt plante
ulmora uel salicu ul populoze
uel niguloze ul citomoz
aut maloz granatoze in calido
aere ul tempero et silu arboze
et propue facile pulularia
a radice. **Notand** est tñ
q si terra sit adeo frigida
et dura. q in ea plantae
difficile coproscribunt. plantae
solummodo citomoz ad radicibz
uel sine ponant. ibid. que
no refugit terro talen. **¶**
Ad si campus est. vltus est
vtilior omnibz alijs plantis
q et sepe sustinet et attollit
vitas et frondem iocundissimaz
instituat omnibz et bobus ac
vulgab paret. sntibus. for

et seruo. et est multis opibus
optima. **Si** uero plantae
desunt in illis ptibus aut
aliunde portentur radicibus
cooptis et opte parant ut
a calore deficiant et veno.
Aut maturitatis fructu
tpe colligant et sole siccant
sema. et in semario mense
ianuarij et februarij sata ac
plantata nutriant. ut snti
uel terro duo ipaz copia
facile habeat. **Paladius**
tñ precipit matua colligi
sema rubi et spme. que
rubes cauum vocat. et ad
feruaz orbi ex aqua macata
misteri. **Fines** demde sptos
veteres inxtioni sic nudi
et m^o fines semina vtepta
seruent. usq ad veru tps
micia. tñ ubi sepe futura
est duo sulci tribus pedibus
a se sepati. sexquipedis alti-
tudine fiant. et per utrosq
ad semibus obruant. fines
leni terra. **Ita** tricesima die
predunt sentes quos tenetos
admirales opus est adiuuare
qui m^o se per spacia vltata
vacua iugent. **¶**

**De fluminu defecio-
nis Capitulu 29. 2 vlt^m**

Ca. 292 ult.

Humina suo impetu sepe ripas possessionum fodunt et in eis operunt minas. et quae sui cremento et depressione vicinorum locorum inundant et operiunt terrarum superficiem. **U**bi sua valde operantur rupes modicum superius penarum fortes fiant secundum impetum amnis. aut ibidem mergantur riste aut magnum conibus lignis ad modum crucis ab utroque capite factis et viminibus contepte et lapidibus plene que berguli dicunt. **U**bi vero aquarum abundantia superficiem operit et segetes necat fiant aggeres fortes et magni tales. quod eorum potentia aquarum rivis contra dicat. **S**i in aliquo loco debilitabitur agger. antequam deficiat aliud remedium post ipsum fiat. et debilitatus in quibusdam madat locis. Ut curvas bestie ac homines novum aggerem pariter et concussione cognantur.

Explicat liber Secundus

liber tertius de campestribus agris colendis et de natura et utilitate fructuum qui in eis proficiunt

Incipit

Ampestrum agroreum cultus in libro secundo generaliter traditus est

Nunc autem in hoc tertio libro dicta singulariter. de cultu et utilitate cuiuslibet seminis et fructus qui seminatur in eis et ex eis percipiuntur secundum ordinem alphabeti: et primo quidem dicta de avena et de oryza. que vniuersis seminibus communia et necessaria sunt.

De avena

Avena longe a villa esse non debet propter expostionem fructuum et ut fructus non timeat dominum vel priorem vicinitate suspecta. **S**it autem ut paladium aut vel sancta silice vel super montis excessa. vel sub ipsa triturae spe vngulis pecorum et aque admixtione solidata.

Sit circa hanc locos altior
 planus et purus. in quem
 frumenta trassusa refrigeret
 et orveis miserantur / que res
 in eorum durabilitate proficiet /
 fiat demum prope tractu
 vel habeant septoria et
 filia. ut tpe ymbribus subito
 munda scitrita trasserantur.
 uel cooperiam. **S**it autem
 loco sublimi et pflabili unde
 tunc longe tñ ab oras et vnicis
 atq; pomerijs / Nam sicut
 vadibus virgultore profunt
 letamen et palce. Ita mactentes
 frondibus pferant et corruptur

De orveis

Sitis orveorum si
 perior et longe
 ab omni calore et
 letamine et stabulis ponendus
 est. frigidus ventosus et siccus
 Sed factis granarijs ut pala
 dius ait. amurca luto mixta
 parietes liniatur. cui aridi
 oleastri folia uel oliue pro
 paleis adiciunt. que ut sicata
 frumenta fuerint condecuntur
 Mer res gurgulionibus ac
 muribus et ceteris noxyjs
 animalibus inimica est. **A**liqui

coriandi folia frumentis mis
 cent ad seruanda yfutura.
 her paladius **N**ihil tamen
 comodius erit. diu custodiend
 frumentis. qm si ex orveis
 in altero loco vicinũ trassusa
 refrigerentur aliquot diebus
 atq; ita orveis miserantur
Negat columela ventilauda
 esse frumenta. quia magis
 miscentur aialia totis acruis
 que si no mouantur in sirmi
 tate intra mensura palmi
 subcidunt. et hoc corrupto
 velut conio. ilesa durabunt
 : Ab orveis tñ esse debet
 auster aduersus **A**d huc
 cauendum est. ne pavimentu
 sup quod ponitur. humididsta
 aut vuid. sed solidu et bene
 pfland. ne muribus pbeat
 habitaculu pforamen **I**
 usup etia diligenti attendend
 est. ne sit locus exidens in
 frigore uel calore. quia vtriusq;
 segetes corrupit et pdit in
 eis virtute naturalen. **T**
 Aliqui putres faciunt et hore
 solum. et latera paleis sub
 sternunt. et curant ne humor
 aut aer tanq; possit in se ad
 prmittere ad vsu. quod em sps
 non puenit ibi no oritur

pm

curatio Sic conditio triticum
manet annis quinquaginta
Melius vob plus annis centum
ut vobis scribit

De auena

Auena duplex est
Siluestris et do-
mestica. Siluestris
nascitur in fumento. cuius quid
eius sativ. nimia mollitie et
intemperantia terre conuertit
in auena. que ab eo in silva
cognoscitur. quia laniores in
vidiores et pilosiores habet
frondes. et frug. granum
nigrum et pilosum est. et ma-
turat et cadit ante matu-
ritatem fumentum. Domestica
est alba non pilosa. et semi-
natur tempore seminandi fumentum
et eodem modo et melius in se
februarii et martii. et etiam
in macra terra bona provenit
et eundem querit aerem et
silem terram desiderat. Albus
tamen dicit quod si terra querit
agriv. et modicum ante messes
fumentum maturat et colli-
gitur. Et tamen herba utitur
auene quoniam semen est optimum
papule equorum et bouum et

asmodum et mulorum. **A**uena
in quibus hies in suo cibo dicit
utitur. Virtus habet
relaxandi omnem tumorem
et duricias. et facit imudicias
depurandi ut dicit plateau
De titercula ciceris

Auere. notum est
et eius quidem
diversitates sunt.
quia quoddam est albidum. quoddam
sanctum. Et ex his grossum
quoddam. quoddam parvum.
Quoddam est rubrum. quoddam est
nigrum. Ex quibus sanguinem
tunc rugosum habet coctum
et est melius retens. Reliqua
omnia coctum habent politum.
Optime nascitur in acre terato
et humido. et terra desiderat
pinguissimam et stultam. et
cretam etiam non formidat.
et terra quidem valde macul-
lenta reddit. **A**uena
mense februarii in locis calidis.
tempore mense martii. frigidis
vobis de mense aprilis: cui plerumque
ut cito nascatur si molle fecerit
et maxime aqua letum cum
tarda fertur. et cum silis
ortivum optime plantatur.

Et cu maturu est colligitur
 remanentibus h[ab]is **M**ledia
 corba seminis. tubulca rotunda
 est. Et sarrulatur et herbis
 mudat ut faba sed nebulis
 leditur. **E**t p[ro]vide aut molu
 mine facile parit. colligitur
 quide gromis exantibus siccis
 et ad luna multu gresserit in
 defectu. **E**t iter albu p[ro]m
 ysaac. calidus est in primo g[ra]du
 humidu in medio. Rubeu aut
 est calidius et minus humidu.
Ded Aucena dicit q[ue]d utruq[ue]
 est calidu et sicc[u] in primo g[ra]du
 et nigru est fortius. **E**t
 iter plurimu est nutrimenti
 et ventrem humectat. sed
 inflatione generat et ventositate.
Idem auget spuma et coitu
 valde confortat. quia tres habet
 in se causas ad coitu p[ro]mptas
 s. calore nutrimentu et infla
 tione. **I**demq[ue] valde copetit
 admissarib[us] equib[us] cu multu
 equoru n[ost]ro habem coire. **E**t
Opportet dicit q[ue]d reteris p[ro]p[ri]et[at]ib[us]
 due s[un]t. et cu coquit eas amittit.
 et in aqua ubi coquit vedunt
 una dulcedine. altera salugie
Et dulcedine sua nutrimento bono
 nutrit. et lac augmentat et
 ventrem humectat. **E**t salugie

vero humore grossu dissolvit ac
 minuit. Urina et menstrua
 p[ro]vocat. et valet uterico et
 ydopis. et ad totus corpus
 p[ro]vigine. **E**t si eius iure
 lauetur. impetigine et serpi
 ginem madificat. **E**t
Ver[um] s[ecundu]m galenu. iter edunt
 lumbricos. et valet ad opi
 latione splenis et epatis et
 fellis. Lapidis frangit in
 venibus et vesica. **E**t
 noamentu est pulueribus
 venu et vesice. **E**t iter
 nigru est magis diureticu
 et aperitivu. et ideo plus
 valet in aperuione splenis
 et epatis. et fractura lapidi
 et lumbricis educendis. et
 p[ro]p[ri]e si cu apio coquatur.
 et ius ipius bibat. **E**t
Albu vero est melius in aug
 mentatione lactis et spumate
Aucenu dicit q[ue]d iter clar
 ficat vocem. nutrit spleni
 melius q[ua]m res aliqua. et
Item hoc sunt p[ro]p[ri]etates ex
 farina iteris. **E**t oportet
 q[ue]d iter comedat neq[ue] in p[ro]p[ri]o
 capio cibi neq[ue] in fine. sed in
 medio eius. et vesicemener
 addit in coitu: et eius infuso
 sunt exgere membra fortis

quando bibitur a ieiuno /

De atravilla

Atravilla nota est /
Aerem humidum
desiderat et terram
pinguem et croctosam / **S**emi
nari potest in solida terra ut
faba. deinde arari et sulcari
tempore Januarii february et
principio martij / **D**icitur
et media temporibus bubulcom
repleta / **B**onus tibus est
animalibus. et homines ea
utuntur eliya. et in turtis
et in pane. et alijs generibus
bladi pro famulis. et sps
qui laboribus exstentur /

De canabo

Canabu. est de
natura limi. et
ideo silem aerem
et terram desiderat / **S**ed
non oportet ut sit tonens
exarata. Debitumque qui vo
lunt habere canabu pro
fumbus. seminare debent
ipm in locis pinguisimis
in quibus longa valde pueniet
et grossam et multa stupa

habens ex grossa cortinis eius
Et quanto varius seminabitur.
tantomagis variosus erit / **Q**ui
volunt ex eo facere pannos.
s. factos. linteumina et ca
nistas. seminat eu in locis
mediocribus pinguisibus et solute
spissis in quibus pueniet sine
varnulis quasi magnum linteum.
et tale expectens erit per dies
operibus / **E**t etiam erit in
pistatoribus pro rotibus eoz
nam canabu valde molus et su
ditur in aqua quoniam linteum. et
silitur vethe ex ipso factum /
Deitur autem de mense
aprilis et in fine martij. et
herbis sarculo mundatur / **E**t
manibus colligitur canabum
cum matura sunt semina eius
s. masculina. Et in fistibus
ligatu ponit in aliquo loco
duo fascis simul. et semina
vniq sunt sup semina alterius
et radices oppositi / **E**t operantur
suntares seminu cum herba ut
quolibz stramine. sup quo po
nuntur lapides aut terra. ut
seminu maturitas compleat.
Et cum sit per sex aut octo
dies steterit. eleuant stramen
et lapides. et ponitur linteum
sub vel iuxta semina. et operantur.

semen quod facile cadit. **S**ed
femininum quod semen non habet
totum per decem dies ante mas-
culinum colligitur ad albestit
deinde totum simul maceratur
in aqua. ibique dimittit. donec
stupa possit a ligno separari et
ipsum lignum putrefactum conterere.
et maxime quod ex eo subtile
est. quod vero grossum est
valde et longum velut parure.
deplari potest a ligno stupa.
que finale ab eo carpitur post-
quam fuerit maceratum et in aqua
lauandum concussu et postea de-
siccatu. **E**t nota quod ex eadem
semine canabris nascitur cana-
bia variosu quod semina infanter
producat. et aliud non variosu
quod semibus omnino caret. **D**emon-
strans eius optimum est pro animalibus
et ipsum libenter assumunt sibi
in escam.

De frumento

Fruentum est
granu. quod ceteris
omnibus corporibus
humani nutrimentu conueni-
entius est. pro similitudine sue
repletioms. **E**ius quidem
duplicitate multe sunt. Nam

quodda est nouu. unius vultus
anni uel minoris etatis. et
hoc maxime conueniens pro
nutrimento. et tale serui debet.
Et quoddam est maioris etatis
et hoc minus laudabiliter nutrit
nec feminibus competit. qua-
raro uel debiliter nascitur sicut.
Et cuiusdam granu est longu
mediocriter. albu uel rubru
subtile habens cortice et farina
interius alba. et hoc est optimu.
Quod uero est grossu rotundu
rubru uel albu. aut lucidu.
uel minus bonu. et pasta quod
que fit ex eo non est tenax
nec eius panis crescit in altu.
que uero ex pommo est valde
tenax et eius panis multu
augretur. **S**ed ex agro collectu
mensure minus respondet quam
grossu. **E**t granu quod quod
in pingui terra nascit. est ping-
uius grauiusque in pondere et
nutribilius. quod uero in tra-
matura contraria existit. **E**t
quod in regione uel terra ca-
lida nascitur est calidius. et
quod in frigida frigidius. quod
in sicca siccus. et quod in humida
humidius. **E**t est quoddam
in specie tenui. et hoc licet
breuis faciat specie et nebula

seu melius timeat plusquam
restosum ut quidam dicunt tamen
magis a radice pululatur. et
spicam numerum duplicat.
Processus vero et maxime spicas ha-
bens rubens. licet eas magnas
producat et granosab. tamen
paucis pululatur. et variores in-
venitur spicas habere. ¶
In omni climata habitabili
nascitur frumentum. licet abun-
dantius et nobilius proveniat
in regionibus temperatis
sicut in tertio. quarto et
quinto climata. ¶ **Tertium**
desiderat pinguis aut medio-
cris pinguedinis et dulcis
saporis. ¶ **Et** etiam deliquit
et imediorum solium. bonum
provenit. nimis vero soluta aut
sabulosa refugit. nudum petenti
agro letatur. et leditur. vmbis
locis humidis et aquis dege-
nerat in lolium et avena con-
vertitur. ¶ **Frumentum** quod
collis grano robustus est. pro
mensura minus videtur. ¶
Deminiatur aut in frigidis
et nivosis locis in fine augusti
et toto septembri. ¶ **Temperatis**
in fine septembri et toto
mense octobri. ¶ **In** calidis vero
in fine octobris et toto mense

novembri. ¶ **In** quibus omnibus
locis primo. exiles terre ferunt
ut frumenti saxi radices ante
hyemem coalescant. ¶ **Ulin** lo-
pinguis que si mature ferant
luxuriant in spuria diversaque
herbarum que frumenta necant
In iugero seu bubula semis
corbis una sufficit. ¶ **Et** si
pedito tpe terra fuerit nimis
spera. semina sparsa melius
in agris quam in orveis fructus
Si vero nimis molles geladio
sequentes hyemis corrumpitur
Si extra agrum aqua poterit
divinari ne germen exiguat
Si terra sit temperata. octo
diebus & terram egreditur vel
paucis post. ¶
Uolitur campestris frume-
tarius ager hoc modo. s. fo
diligent excolto secundum doctrinam
in generalibus tradita. et eo
seminato iterum aratur et lego-
nibus vniuersum semen operiat.
Glebe videntur et ex eis sulci
mudentur tam directi immores
quam transversales maiores per
inferiores agrorum partes in-
pressi. per quos aque pluviales
libere sine obstaculo ad fissura
dividentur. que saltem aque
si tpe quo granum est in lacte

et incipit germinare in agro
remaneant. semen extinguit
¶ Incipit vero Januarii post
gelicidum. Februarii et Martii
postquam frumentum est quatuor
foliorum. serculo et manibus
ab omnibus adulteris herbis
mudetur. Ita qd herbose locis
maturus. no herbose locis
seruus. **¶** Mense vero Maii no
sunt tangenda ~~herba~~ frumenta
quia florent octo diebus. dein
flore deposito. diebus xj. gran
deficiunt usq. ad maturitatis
eucum. **¶** Idem dicit paladius
de ordolet de ceteris que sunt
seminis singularis. **¶**
Mense Junij locis maritimis
et calidioribus ac siccis. **¶**
temperatis vero et frigidis me
mense Julij tritici messis
absiditur. quod parum esse
cognoscis. si equaliter spicorum
plures maturato rubore fla
uescit. **¶** Et modus quid me
tendi notus est. **¶** Pars vero
galliarum plamior hoc copendio
vntur ad metendum et ppter
hominum labores. vni bonis opa
spacium totius messis assumit
Fit itaq. vespiculum quod duabus
rotis breuis fertur. huius sup
ficus tabulis inunitur. que

62.
forissecus declinet in sumo
reddant spacia longiora. Ab
eius fronte carpenti breuior
est altitudo tabularum. vbi
dentacula plurimi ac vni
ad spicorum mensuram consti
tuitur in ordine ad superiorem
partem de curru. **¶** Tertio
vero eiusdem vespiculi. duo
breuissimi temones figurantur
vbi bos capite in vespiculo versu
iuge aptatur. et bos mansuetus
qui non modum copuloribus excedit
hic vbi vehicula per messes
reperit pellere. omnis spica
in carpenti dentaculis copre
hensa cumulat. abruptis
ac velutis paleis altitudine
uel humilitatem pleuiz bu
bulco moderante qui sequitur
et ita per paucos itus ac
reditus. breui tempore spacio. tota
messis expletur. **¶** Hoc cum
pestribus locis vel equalibus
utile est. vbi necessaria palea
no habetur. **¶** Decata fru
menti in mane. usq. ad tria
vel tota die cum aer tepidus est
ligantur. quia in horis nimie
siccitatis spice ac lignamina
frangunt. **¶** Demum ligata ad
aream portantur fasciculis
nunciatq. sub tecto aliquo

Aut in barthe talis disponit
q̄ aqua pluens intrare nō possit
Ibis congregantur. donec fuerit
vniuersa messis copleta. Post
modu trituantur. aut virgis
aut equabus. sed virgari tritu-
ratio melius totu frumentu
de paleis excutit. Trituratio
vero equazq̄ velocius et fractione
palearu eas nutritiuo adalu
melius ppavat. Ab omnibus
folliculis et semibus extrinsecis.
euentatione mudent. et conue-
nienter siccata et refrigerata
de aruis ad orrea seruanda
portantur. **¶** Cuius durabilitati
prodeunt si sepe inquiratur ne
intra se aerui extrinsecos infi-
ciantur calore. quod quidem
cu accidit per granaria sine
horrea moueantur uel euer-
tentur. **¶** Vel quod melius est
ad solem et aerem desecant
et refrigerata iteru orreis
inferantur. **¶** Benevaliter
t̄n de omnibus granis p̄ter
milla d̄p̄erta est. q̄ si in
stipulis suis melius q̄ p̄cipue
seruantur. **¶**
Frumentu scdm ysaac calidu
est et humidu t̄pate / coctoz
eius calidus et siccus et mudi-
ficariuus. Nutritiuu eius

est paruissimu. In aqua calida
missus et p̄fructus atq̄ colatus
coctus q̄ p̄torea et pulmones
vstosib̄ humoribus purgat.
Et si aqua mutatur in lac-
nutribilior est. **¶** Si tu vino
aqua mixto coquatur. et fiat
cathaplasma de eo. mammillis
duris p̄ lactis congelatione
dissoluit. **¶** Psidius autē dicit
q̄ farina frumenti cu melle
mixta faciei pustulas sanat.
mammillis ex congelatione lacte
induratis cu adipe et vino d̄rota
duriciem molliciat / collectos
et apostemata maturat. Nervos
indignatos et duratos quasi
spasmos relaxat. **¶** Et eadē
dicit de ~~o~~ distordib̄. **¶**
Fermentu cu sale mixtu. appo-
temata maturat et aperit.
Tritici recentis et noui nutri-
mentu p̄uū crudu flatu et
inflatu egredit. rugiu et
dolorum lateribus comouet.
Assatu magis nutrit. ventositas
minus fuit. et stypticu est.
In aqua coctū grauissimū est et
inflatu digestionē duru. et
rugiu mouet. humores densis-
simos et viscosissimos generat.
D̄ t̄n si bene digeritur multu
nutrit. et membra confortat

91.
propterea duri oportet. ab qui mag-
nis laboribus exercentur. **P**
Primum fructu sicut lacte coquat
bonum sanguinem nutrit et laudabi-
bilem generat et nutrimentum
multum. **S**i tamen sepe su-
matur. opilationem epatis et
duriciam splenis. et lapidem
in vesica et vembus facit. magis
si venes calidas naturaliter uel
accidentaliter induerit. **E**t
pasta quidem frumenti qua
pluribus utimur modis. Siquid
agrima viscosa est. inflatua
et ad digerendum diuina. Idcirco
inflationes et dolores et opila-
tiones generat. Et nutrimentum
duri grossum et illaudabilem
parat. quare excrementibus in
conuenit. **S**i vero fuerit fer-
mentata. bonum et laudabile
generat nutrimentum. **S**i
vero frigida uel sub primis cortex
mala est. quia exterius diuina
et interius viscosa. et semicortex
venant. **S**i vero nec ossibus
dopentur pro viscositate et cru-
ditatem intumescant. nec ex-
crementibus. pro duriciam et ad-
ustionem excrementum. **P**
Panis in forma magnus
corticem subtiliorem et duriciam
habet. propterea eius cortex

parum nutrit. et est ad durgendum
durus. humiditate desiccatur.
Unde et ventrem constipat /
medulle vero multum habet
et ipsa medulla est grossa.
viscosa. humida inflatua / et
fleuma viscosum generat. **P**
Panis autem parui. et subtilis.
interiora ignis perficit. et
medulle humiditate desiccatur
unde parum nutrit et tardum
egreditur. Ventremque constipat
proprie si frigidus sit. et non
uno uel duobus a coctione
longinquus. **P**anem vero
est mensure medie in forma.
est medie potestatis. **E**t
panis quidem. cuius ignis in
coctione magnus et fortis
fuit. habet exteriora desiccata
et indurata. Interiora vero
non bene cocta. quia cortex
velociter induratus. non permittit
focum ad interiora penetrare
Idcirco cortex est durus non nu-
triuus sicut fere incensibus. Unde
siccissima sanguinem parit. et
constipat ventrem. **E**t mira
quidem viscosa grossa et indi-
gesta. Unde crudus et viscosus
generat humores. **S**i enim
antequam coctus sit extrahatur
viscosus erit. fortiter digerentibus

et exsiccantibus tantu necessarius
Et si dimissus fuerit usque
coctus sit. sicus erit et siccus
et durus digne **M**edioris
vero foris. temperatus est. quia
totu penetrat corpus panis equa-
liter **E**t coctus quidem in furno
melior est. quia totus equaliter
coquitur. Sub testis vero detior.
quia foris in una parte magis
operatur. et altera cruda rema-
net et viscosa. et ideo ad digne
vendu durus est **S**i ergo
sepe comedatur post multu
tempus inflores et dolores
lucis generatur **S**imiliter
subcineribus. et super carbonibus
coctus. velociter exsiccatur
explicatur. Interius vero grossus
remanet et viscosus multuque
cineribus cum eo admiscetur. magis
si ligna sunt mollia. et cito in-
cendantur. et ideo inflores
gravitates membrorum et obfau-
ritates facit **P**anis quidem
validus et verus. magis est
humidus et nutritivus: qui
post unu vel duos dies acci-
piuntur laudabilis est / quia huius
est interior et exterior **P**
Ducissimus varius est et semper
cum ablato humiditate. unde
humores desiccant et generant

fitim pro desiccatione stomachi.
et ventrem constipat **P**anis
autem temperate fermentatus habens
et sale bene confortatus. et sicut
exponit coctus. facile in stomacho
digeritur. et sanguinem clarissimum
in corpore generat. Unde com-
mune dicitur est eis qui in quiete sunt
et deliciae delectatione exant
tibus: et laborantibus inconvieniens
est pro sua subtilitate et facilitate
dissolutionis ex membris eorum
Panis parvi fermentatus. sale
non habens. nec bene coctus.
viscositatem creat et grossitatem.
pro hoc aptus est exsiccantibus
et fortiter digerentibus.
Panis vero superfluo fermenti
vel sale habens. nimis inurrit
et confortat. Virtus enim sale
humiditate eius exsiccatur: fermentu
coactione varifiat /

De faba

Faba quaedam grossa
quedam parva est
Item quedam alba
quedam nigra. Et iterum quedam
facile coquitur quedam dure
Et alba quidem que facile coquitur
est melior. et parva superosior
est et magis fertilis quam grossa

grossa vero pulchrior sed minus
 fertilis. **I**n omni aere habi-
 tibili primum dicitur: Terra
 desiderat pinguem et cretosam
 et in ea subtilem facit corticem
 et facile coquitur. **E**t in medio
 terre soluta satis quicquid
 nascitur. **I**n sabulo vero et
 marva non bene provenit. Et que
 ibi nascitur grossa habet corticem
 et dura est ad coquendum. nisi talis
 ager letamine impinguetur. tunc
 enim eius malicia emendatur. **M**
Melior tamen semper est que nascitur
 in terra pingui et cretosa.
 Denominatur autem in terra
 non arata in stipulis. licet in
 arata congrue fieri possit.
Spergitur autem semen in locis
 calidis aut tepidis mense novembri
 et decembri. **A**rigidis autem
 aut temperatis de mense Januarii
 et Februarii. Et in terra post forte
 gelidum talis est. quod possit arari
 post sparsum semen. **E**t melius
 quidem in humida quam in parva terra
 fertur. **S**ed et fieri potest de
 mense Martii. maxime in terra
 valde pingui magis. **S**i multum
 prodeur ad tardum fertur. si
 madida seminetur. sic enim statim
 germinat et nasci coquetur.
Si in aqua letaminis duobus

aut tribus diebus mollicetur.
 que nascetur ex ea melioris erit
 cortice: et etiam talis molli-
 tate pinguis eadem tunc terre
 marcedinem auxilium exhibebit.
Item experitum est. quod si in sero
 ponatur ad mollicandum in aqua
 que bullit tunc tunc. et stet
 in nocte cocta. et in mane
 lauetur in aqua calida. et po-
 natur ad coquendum facile coquitur.
Mel est necesse ut nascatur. quod
 glabe rumpantur in eius semina-
 tione: **N**is enim non obstantibus
 licet enim plurimum infra terram
 submersa fuerit. erumpit. pul-
 bulans ad superficiem terre.
Forbis una et minus. bubula
 complet. nam late spergenda
 est. ut dilatari possit in sti-
 pibus. **L**ana autem plena
 melius fertur suba. **H**oc
 genere leguminis terra non
 leditur. et maxime si radices
 dimittantur in terram. sed tamen
 non eo fraudantur. nisi per acci-
 dens ager fuerit humidus.
Nam columba dicitur. Agrum
 frumentis utiliore probari
 qui anno superiori vacuus fuit
 quam qui calamos fabares messe
 eduat. **E**t vero dicitur dupli-
 catione. una quia de nutrimento

frumenti aliquid consumpsit
Altera quia non potuit in
estate sic comode exarari ut
nuda. **F**aba stem paladium
intanda ad quatuor digitos
eminet sup terra. Deinde alia
vice stritur ad se nocue fu-
vint in ea venate. quoquid
non affligitur sed proficit et
multum fructum reddet. **E**t
fresa quidem pmodum sicut
integra videt. inense may et
Junij faba pl diebus floret
simul et grandescit. Idem est
in omnibus que sunt feminis
duplicis velut pisum et cetera
legumina. **M**ense Junij faba
luna minuente vellitur. an
lucem sane. et anteq luna
procedit. et exassa et refri-
gerata ponatur in ovo et
sic gurgulionis aut nullomo-
aut vivo parretur infestis
ut paladium aut. **V**ero
scribit q faba et cetera legu-
mina in vasis oleum sine
oblita per diu moluina ser-
vantur. **F**abe ut dicit ysaac
aut comedunt vides. et
tunc frigide sunt et humide
in primo gradu. et humores
generant grossos crudos et
inflatuos. Unde ventositate

faciunt. et ideo stomachus valde
noctat. **S**icere vero et
maturate pfecte. frigide sunt
et sicce in primo gradu. et
illaudabilem generant sanguine
et carnem inflant et dilatant
et operant. in ea quad firmetur
in farina. Unde in superioribus
ventris plurimum grossicie ge-
nerant et inflatua. ex qua
fumus in caput ascendens cere-
bro nocet et sompnia multa
et corrupta inducit. **S**u igitur
huius nature sunt fabe non eis
aliquo decoctionis modo potest
aufervi sed minui. **E**xperimento
aut hoc probato. quia fabis co-
tidie ventos indigestione et
inflatione patunt. etiam si sans
sini sunt. **M**undificatus
aut sunt. et ideo valent ad
lentiginos. et qui cutem sui cor-
poris mundificari voluit. ex
farina eorum lauari assuescant.
Alicubi et coquitur modis
quedam in aqua coquitur. qd
igni assantur. **E**t sic in aqua
laudabiles sunt. qm aqua eis
plurimum aufert ventositatis
grossicem. maxime si eicta
aqua priori altera iugatur.
Et quoque decoctio duobus
fit modis. aut cum cortex aut

63
sine cortice. Et corte quide cu
cortice dure sut ad digerendū
grosse inflatue. Stipticitas
En cortias. egressione p̄hibet
ventris et mora eius diuturna
in ventris ventositate et infla
tione generat. Et corte vero sine
cortice minus sut inflatue et
cito digeruntur et scdm eus fiant
calefactiuis rebus appositis ut
piperi. Zingibero uel oleo. p̄fū
est medicina ad cortis opatione
Comesta aut cu menta origano
cimino et silibus sua ventosi
tatem et inflonem minuunt
Assate miny ventositate et infla
tione habent sed ad digerendū
durissime sut. Verutamen si
aqua infundant post assacionem
et cu cimino. menta. et origano
comedant. Duriciam amittunt.
Fabe confracte. bobus in cibi
cotidie abundantiter exhibite. cito
eos impingunt: et hermedo bo
ues magis et senes a pedibus
bestiaris impinguntur in quin
decim diebus. et renouatur
cavo eoru. Plucena dicit
q̄ fabaru vertificationis est p̄lon
gatio infusionis eoru et bonitas
decoctionis. Et comedere eas
cu pipere et sale et silibus et
cu oleo. Et meliores om̄

sua grosse albe non p̄forate a
gurgulionibus. Et ex p̄rietatibus
eoru est q̄ abscedunt oua
gallinaru cu nutritur ex eis
Et faciunt videre sompna cu
alienacione p̄turbata. et q̄ fa
ciunt accidere p̄uiritu. maxime
verentes. Item emplastrū
ex cortibus eoru. sup femur
infantis p̄hibet ortū piloz
Et silis q̄n sepe vtuntur sup
locū vasi. Et fabe abster
gunt morfeam in facie. et
p̄pue cu cortice. et p̄mū
et lentiginet. et faciunt colore
bonū. Et enū emplastrū
est bonū apostemati mamille
et tascitati lactis in ea. Et
que ex eis torta sunt cu aceto
et aqua conferunt solucioem
antiquē. et p̄pue cu fuerint
cu cortibus suis. et conferunt
dissimile. Plinius dicit
q̄ faba torta. et colatura eus
potua. pulmonē mudificat
apostemata mamillaz curat
cu rosē mixta dolore et
fluorem. et h̄pitudinē oruloz
curat. Masturata et timporibz
apostra. humores ad oculis
reumatizantes composit. Et
Item sassa et sup vena m̄asam
posita sanguinem restituit

peton

mesitab

Lac effluens de mammillis sistit
et effluere no pmititur. **¶**
Podagrias et artemias cu adipe
ouis decocta subuenit. **¶** Si
supra dolore locu cathaplas
metur. **¶** Tumores et inflonea
apostematu vputit. si in prin
cipio decocta cu aceto tumori
apponatur. **¶** Item dicit qd qn
faba est in flore. aquas max
concupiscit. cu vob efflouerit
dilige siccitatem. **¶** Item dicit
qd in aqua marina uel salga
vix coquit. **¶** Dicit etia qd
in insulis maris nascit faba
per se. que coqui no potest. **¶**
Item in egypto nascitur faba
spumosa longa decem cubitoru
qua cocodrilli fugunt. timentes
ne oculi eoru spumib euis le
dantur. /

De farre

Farre est quasi silis
spelte sed est gros
sior in herba et grano. **¶**
Dicitur tpe tritici et spelte
et corbis vna bubulca com
plet. **¶** Mandatur et metit
ut tritici. /

De fassolis

Fassoli noti sunt.

Et eoru quida sur rubei. quida
albi. **¶** Terram et aerem des
derant talem qualis pumicu
et milid. et inter ipm et terra
comode seminatur. **¶** Demat
etia in ortis inter repas et
caules. sed ead in minus so
luta terra puenit et eisd
tpibus seminatur. **¶** Et quanto
magis terra pinguis fuerit
tanto rarius seminentur.
Herbis sepe mudentur. colli
guntur aut successeue iporu
aliquo quocens albedine ma
tunitatem fatent. et sup linteis
minibus uel septuagis ad solem
siccant. **¶** Rubei calidi sunt
et humidu in medio secundu qd
Albi vob parui magis calidi. sed
magis humidu. **¶** Estatur qd
qd eoru grana ut cetera sicari
no possit. **¶** Et si desiccantur
diu seruari no pnt. **¶** Et humo
res generant grossis et infla
tionem ventositatem fumig plu
rimu caput impleute. et sup
ma pessima ac terribilia fa
ciunt et corrupta. **¶** Inueni
pterea dicit qd generat huore
grossu. sed sinapis phibet
nocumentu eoru. et simili
aceto cu sale pipere et
origano. /

De grith

Gith est semen nigre
et quasi trian-
gulum. cuius herba
nascitur in frumentis spelas
et siligine. que vulgariter dicitur
grithvenus. et facit flores
rubeos ad modum campanellae.

Est autem calidum et siccum in 2°
gradu. Virtute habet dissolventi
et resumendi. Funt opitios
splenis et renu et yliaci
passione et dolore stomachi
ex ventositate valet puluis
eius in abis. Funt lubricos
datur puluis cum melle. et fiat
ecce emplum ex puluis eius et
sucto absinthii cont' umbilici.

De lolio

Lolium sive zizania
nascitur in triticis
siccis corruptisq;
typibus. Dim acutum habet
et venenosum. opilat mentem.
perturbat et inebriat. Tu
vino cocta et stercore asinino
et semine lini cathaplasmate
facto. apostema dissolvit et
scrophulas. Cocta cum radicis
torvae. et vulneribus iam

purificatis apposita. sanat
et mundificat. Item adustiva
tritici. que trahit nutrimentum
eius. sicut papaver et zizania
aurea et caulis vitis. quia
adurit ea. ut ait albertus.

De lentula

Lentula nota est
et h^o vult habere
locum tenuem et
resolventem. uel etiam pinguem.
sed siccum. maxime quia luxuria
et humore corrumpitur usque ad
luna duodecima de mense
februarii. Quartum corbum
in seminatione bubulce sufficit.
Tu autem lens valde cito
pululet et nutrimentum accipit.
oportet quod si ager firmandus
sit priusquam seratur. cum fimo
arido miscetur. et tunc in illo
quatuor uel quinque diebus
steterit. tunc spargatur in agrum.
Hec albertus. Sed paladium
precepit hoc fieri debere ut cito
nascatur et crescat. Tu
frigida est sicut isaac in 1°
gradu. siccum in 3°. Nutrimentum
eius est grossum ad dirigendum
duum. melancholicum sanguinem
generat. et si cum triticibus ro-

meditur. cerebrum fumo grosso
 impletur et melancholico. Unde
 causa est doloris. et fallacia et
 formidolosus sompnioz: ventosi-
 tatem et inflationem et con-
 stipacionem facit: preterea
 retrus gravis notiuor est. et
 pulmonem. et diaphragmati. et
 pellucida cerebri. ceterisq; ner-
 uis pellucida. et picipue
 oculorum. qm humiditate eoz
 desiccat et exasperat: sicut
 oculis effiat quomodo infir-
 mis. Est igitur complexio
 nigra sicc. sed eis qui sunt
 humide copiosius aliquo
 profunt. si sine cortice coquantur.
 Ideo ydropisis valent: cum
 cortice vero nocent minus pp
 ventositatem et inflationem quod
 faciunt. **Humidis et noua**
 et coquibilibus melior. sicut cibis
 et medicina: qua pura. Vetus
 et dura si cineri miscetur
 melius seruiabitur.

De lupinis

Lupini. aut terras
 aut vineas impug-
 uandi. aut semina
 colligendi causa seruntur.
 Quia prima ad vineas uel

agris sparguntur de mense augusti
 uel collectis viuis serendi sunt
 et lignibus opendi. **Uel**
 aratur de mense aprilis uel
 maij. ad ad debitum augmentum
 puenerint euertendi. **Sic**
 enim vineas et agros. letamis
 more impugnant et faciunt
 Et vineas quibus letamis con-
 feruntur quod eis non bene copere
 dicitur. quia consuevit vini
 vitare saporem. **Serunt**
 et optime post collectas messes
 in stipulis uel fanalibus bis
 aratis. uel circa principium
 augusti. **Item** mens octobris
 iuxta terra lignibus madum
 et per sulcos ponitur. **Sup**
 quos seminato frumento. vomere
 terra voluitur. et sic optimo
 denique grana ibidem efficitur
 Vbi etiam anno sequenti iterum
 frumentum fieri poterit uel
 piligo: **Possunt** etiam fieri eod
 tpe in partem in secunda
 eius sarculacione. qd collecto
 primo remanet ut agros
 impugnet frumentaria sicut
 modum p dicitur. **Et** tunc due
 rotas uel plures in bubula
 ponatur. **Qui** vero in
 semine ponit colligendi
 mense nouembri et octobri

69.
Debent feri / et corbis vna
bubulam complet. **F**
Limoso agro lupinus no nascit
tremam formidat. et epilem
teoriam atq; lubrica diligit /
Lupini succulandi non sunt
et sartulati extinguntur
quia vna in radice habent
net hoc quod desiderant q
herbas pter auxilium cultoris
affligunt. **M**ense Iunij vel
Iulij colligitur. et statim si pla
cuerit fertur ex arca. Sed
est ab humore longe ponendi
in orreis. sic em diutissime
custoditur. maxime si ignavia
afflauevit fundus assiduus
: Lupini ut ait ysaac calidi
et siccus sunt in 2° gradu: et
coru. alius est amarus. qui
ex natura sua talis est. et
hinc medicine competit /
Alius dulcis et insipidus.
qui ex multa mora in aqua
dulcoratus est et sapidus fertur
: Farina lupini ad melle
valet contra ludicos. Ad idem
valet panis factus ex farina
eius melle et absinthio: positus
sup stomachu. et melius si
addatur aloes modicu. Eand
farina. apostema maturat
et rumpit. **L**upinus ut

aut aurena. subtiliat capillos
et abstergit pannos et morpha
et faciem. et tunc maxime
quando detrahitur cu aqua
pluviali donec dissolvitur /
Quia dicunt q farina lupi
novu pilos natos adurit
et expurgat alios no pmitit /
Ysaac aut q si aqua in qua
dulcorantur de loca tumida
abluat moruentur. **F**
Dulcorati vero lupini nutri
mentu grossu est et ad digendu
duru. Ideoq; humores grossos
generant. **F**
De limo

Limo desiderat acie
temperand et
terram soluta et
pinguem. et qnto pinguior
fuerit. tanto ipius stuppa erit
grossior. **Q**uanto vero ma
tior. tanto eius stuppa erit
subtilior sed ex eo panis et
breue in tali terra nascetur.
Iudi aut seminatione terra
satis macerari et lodi credit
Ideoq; auxilio letamis eget si
tali semen recipere assuescit
eius terra. **S**emel ante hie
mem arari debet. ut esse

¶ In gelu sequentis hyemis in
puluerem reducantur. **D**emum
post hyeme cu primu poterit
secunda vice arabitur. **D**emum
explantur et iteru aratur
quing uel sex uicibus inter
omnes in tm q q in puluere
redigatur. **A**ta in prima uice
profundius et 2^a minus pfunde
aratur, et sic semp pfunda^o.
usq ad uicem ultima minuit.
Demum a medio aprilis usq
ad fine eius. ipus est optia
facio que in sumo terre fir-
minus una palma. terra sup
semen aratur uenduta. **¶**
In eius seminaone stoz more
alexandrie pt unus bos unu
duo aratur. et duo simul iucti
possit duo duo. **E**t unum
aratur per unu brachiu uel
pariu plus quidda fune sequat
ad primu. quoru quodq
suo habeat bubula qui aratze
teneat et conducatur. **¶**
Tres corbes huius semis uel
pariu plus sufficit in bubula
Eui multu pderit si talis ex-
purgat ager postq fuerit
seminatus. q si temp minie
fuerit siccitatis ei ualde pderit
si poterit irrigari. **¶**
Potest etia feri ante hyeme

in locis calidis in quibz limu natu
frigore non ledatur. et tunc
melius puenit in terra medio
tut cortosa qm nimis pingui
Nec est nec q sit pinguis et
q ultra duas uicis aratur.
diuina terra puluerizetur. **E**t
tu fuerit semiatu melius est
q cu expepe solumo de quibz
dam spmis facto semen cop-
operiatur. **M**elius etia est
q unus homo cu uno fune
trahat expepe q boues p-
nocumentu spmaze. et hoc
est cuilibz homi facile. **¶**
Hec herba tib mudanda est
que maxu grungo. i. cuscute
uel limpadagra inuolucnte
suffocatur. **I**do expandus
est anteq cura limu inuoluat
licet per ipm ambulande le-
datur cu magnu est. et ideo
mudator debet ante se manibz
aperire et ire per ipm eleuat
optime parnis. **D**ed cu pma
uice mudat quia cu pariu est
et concussat non leditur ambu-
lans per ea. **¶** Colligitur cu
maturato colore flauessit. et
eadem die ne rore tingat sub
tectu portatur ligatu in fascibz
Demum malleolis lignis exu-
ciantur semina. et per ipm

linu ad maturandu in aqua
ponatur In qua quatuor uel
quinq diebus si putrida fuerit
fuisse sufficiat. **S**i aut aqua
no sit corrupta usq ad vij.
dieb in ea stare oportet. ut
putrefiat caro herbalis. et
coctep ex quo fit stypa vna
neat incorrupta. **V**el
pt optie macerari hoc modo
ut mediolanoy obseruant. et
matu est colligit sine aliquib
hinc admixtis. et in paruis
fasciulis ligatur cu herbis uel
saliginis uel iunctis et in agro
et inqntu pt defensatur a
pluuis papae ad est situ
Postea deferretur ad domu ut
sub tertio ponit et seruiatur
usq ad mensē augusti. den.
fit completa triturationis ueritas
Tunc aut semen aufert et ad
aqua portatur et in ea ponat
at sipe cu paruis submergat
uel ponderet quibusda lignis
ut optime balmiet. et in ea
dimittat per media diem tm.
et sic bene balmatū veducatur
ad domu et totu ponat in ai
mulo iuxta muru sub tertio
et paleis operiatur. et sic
tribus dimittat diebus. in
quibus talesiet et maturabit

66
et tunc cu infrigidatu fuerit
vel tencu ac leue effectū
vel semina in eo vmanencia
incipit germinare. et stypa
eius a carne vnota per se
no torquetur. opleta erit
mataro. **E**t tunc vniuersis
fasciulis diuidat in tres uel
quatuor manipulos magnos
et cu ipso lino ligentur. et in
area optie exsiccet. et vpo
natur. Postea poterit quo
libet tpe parari ut moris
est. **E**rit etia signū ma
turationis tate ad tactu mollescit
adeo q omem ariditatem
amiserit. **C**ognoscatur etia
si ex eo aliquid extrahat de
aqua et stratu poterit si caro
herbalis a stypa facile sepe
Veritame si minus qm expe
diat maturet. erit stypa for
cior et albius. **S**ed si non
pfecte separabitur ab ea caro
herbalis. erit durior ad filandu
Si vō plus qm expediat ma
turetur stypa minus fortis
et alba erit. **E**t a carne optie
segregata erit humilior ad
filandu. **D**emū optime
lauatur. et in aqua exsiccet
et ad solem stratur. **E**u aut
stratu fuerit exsiccatur

malleolis lignis. et eius caro
rumpatur. **D**emum ad solem
calidum ponitur. et cum fuerit
refectum in panibus calidis
in domo simul ponitur et coquitur.
Et cum per aliquas horas sic
steterit immolatur. **H**oc enim
modo mundum optime. nec super
immundum vaporatur quod fuerit
si statim immolatur cum eleuaretur
a sole. **Q**uod si tempus fuerit
humidum cum multis panibus cale-
factis ad ignem paratur hinc
Demum spatulis eius mundificatur
coquitur. demum percutitur
et filatur. **V**irtus seminis lini secundum hunc
est proxima virtuti seminis
fenguei. calidum est in primo
gradu. et mensuratum in qua
muditate et siccitate. **S**i
sumatur cum melle et pipere
mouet vitum.

De ordeo

Ordem tollezat
omnem aerem et
desiderat terram
pinguem ut optime proficiat
et in medio tunc quiescit
et patenti magis quam loco
vmbroso letatur. **H**is temporibus

et eodem modo ut triticum fertur.
et septem diebus sub terra
moratur et tunc egreditur vit-
at vasa. Legumina vero quing-
diebus proquam faba. **D**emum
eius ab alberto dicitur in primo
veris. et vixit fieri potest.
Sed quia faciens messis. tar-
dus ad maturitatem peruenit
Ordem in marzola. quod est
nomen marzola vocatur. fertur
toto mense marzo et in primo
aprilis. et mense iulij est
maturum. **I**tem inuenitur
ordem quod in trituracone mu-
datur ut frumentum. Et istud
eodem tempore fertur quo frumentum
In seminando ordebis vna bubula
proficit. **S**olitur et mundatur
ut frumentum. et maturatur
modum ante ipsum. **I**dem messis
prius recipitur. que confidenda
est antequam grana reseratis
spiritus lapsa deturvat. quia
nullis velud triticum folliculis
vestiuntur. **S**ub culmos quoque
pinguiores. dicitur. in agris
aliquandiu latere sinamus. per
hoc modo grandis. **T**rituratur
ut triticum. **O**rdem secundum ysaac et alios
frigidum est et fit in primo
gradu. Virtus habet mudifi-

catua et excolatua. plus in
faba desinat. et poterea ab
inflone liberat. **¶** Ordeu
et tritru. nutritiora et
laudabiliora sut ceteris gnis/
sed ordeu citius digeritur et
~~tardus a melle diffinitur~~
ideo de membris velocius exsol
uitur. **¶** Trumentu uo tardius
digeritur et tardius a melle
diffinitur. **¶**

¶ Galienus de ordo et faba
scdm medicam dicit. Ordeu
et faba quia tramento vicia
sunt in multis locis huius medi
cine habent. sicut cerea et olea
in digucentis et cathaplasma
tibus. **¶**

¶ Fit de ordo confectio utilis
Elizatur ordeu prius aqua
post assatur. demde farina
facta ad succo conficitur. h
estus tpe ad stomachi et epate
refrigeriu valet. ad firim.
Et valet ad aqua tpatu suu
grossu. ut ad coctiari. dicitur
sue liquidu ut bibatur. **¶**

¶ Ex eo ptisana conficitur h
modo. ut cortex auferri possit
mensura ordi sumat. vna
aque nouem. Et tunc diu co
quatur donec redigatur ad
vnam. et colatura potui dicitur.

67
Hoc valet ad firmitate custo
dienda. corpusq; humectat.
¶ Si corpus refrigeriu plus
appetit. panu aceti misceat
et addatur semen papaueris
albi. **¶** **¶** Ptisana sanis coctio
usu. clarissimu et perfectissimu
sanguinem generat. nec ming
qm panis nutrit. que sanis
danda est. **¶** Infirmis vero
duobus modis. prout cuiusq;
coepit infirmitati. **¶** Si
em velis firm. et epatis ca
lorem extingua bibi suprad
modo. **¶** Si excolatuu et
muddificam ptisanu esse vo
lueris. ad cortice coque.
¶ Si laxam et refrigeram
cocto in mane. suppone mel
violaru. **¶** Si qd epatis opi
lationem esse velis. ad eo
coque simul radices apij et
femuli. et accipe illud ad
opizacum. **¶** **¶** In aut
dicitur qd ptisana fit hoc mo
Ordeu mudditu decoquat
multu bene in aqua et colat
per pandifirina sic fit. ordeu
bene mudditu. In mola ponat
et teritur. mola aliquantulu
puberula ut grossam operet
farina. Farina talis in aqua
decocta diu. est optimus

abus febricitantibus. et pa-
 pue laborantibus. apostemat
 spualia. **C**ucurbita dicit
 q̄ habet proprietates dictas de
 filigine. **E**tem fit liminetu
 q̄ eo ad aceto forti. et ponat
 more emplastri sup scabiem
 volentia. sanat eam. **H**e
 fit ex eo emplm ad tuom̄s
 et aceto sup podagram. et
 p̄hibet fluxum supfluitat
 ad iuncturas. **E**t aqua
 eius confert egrotudibus
 pectoris. et q̄d bibitur ad
 semine femiculi facit abun-
 dare lac. **E**t aqua eius
 est refrigeratiua et humi-
 tua febrim. In calidis quid
 pura. Et frigidis ad apic
 et fenculo.
De milia

Milia est notissima
 Eius quid duplex
 est manens.
 Est em quida rubra. quida
 alba. **H**e videtur terra
 spes que est albio milio.
 Et iterum quida in herba milio
 exarscit. quida paruo.
 Et rursum quida diu morat
 in agris. ut longa. quida

in paucis maturat. dicitur
 ut milio. et ip̄ est que h̄ba
 paruo exarscit ut milio.
Terram dicitur valde pinguis
 et potius cretysam q̄ solam
 et ea valde macrat p̄ter
 multu nutrimentu quod querit
 et ibis q̄ paludis letatur.
 ibis optime p̄urit cum
 p̄mo veduntur ad cultu.
Nam nimia pinguis talis
 loci frumentu et faba p̄ret
 in eo. nisi p̄mo per faciem
 milie supflua consumat
 pinguis. **D**icitur in
 pastmata terra uel in solida
 Potest etia serri per subos
 fabarq. Et vbi uideq uare
 nate fuerit in 2. sultacia
 ip̄azq. que fabis eradicate
 erit succulanda in h̄ato
 aere circa fine march et
 incium aprilis. **E**t p̄azq
 semina. h. octaua parte
 torbis suffiat ad coplenda
 bubulca. In calido vero
 maturius. et in frigidis
 serius est serenda. **D**ed
 ea que parua est. toto tpe
 quo milio serit p̄t p̄ri qua
 t̄m̄em morat in agris. uera
 do. uel p̄p dicit. p̄men eiq
 sub terra moratur anteqm

nascitur. et natu licet sit pua
 milia in vitatur circa fin
 apertis et inicu inuis man
Et tunc ipa herba ablaqueat
 ut melius germinet et pul
 lulet a iudice. **B**em mens
 Junij sicut pua vitatur r.
 et tunc circa ipas herbam
 terra amulatur. Et a casu
 molus defenditur a sol
Mense augusti ul septembri
 colligit. eis iuxta terram mis
 et postea ppe panordas si me
 legaria habere volueris **S**i
 vero eis non est parturis
 floctitur et panorch madit
 et in fuscis ligat in leguris
 sup radice in agro volute
Et in tubulara medocis milu
 circa poy robes pueniunt
Dicenda est quando potest
 postim equabus fuerit tortu
 rata uel vngis. et in loco
 reponenda ventoso. qntu pt
 aperta. ne nimu adunata
 califiat et corrupatur
Melegaria copetunt ad clau
 ludu tygura et vuis ipa
 luti sternendis. et copetunt
 ym et cluans califacendis
 ad fuerint exsiccata. et plant
 falicu in doluendis ne vico
 rionentur a bestijs et ne sol

Ventur estiuo **E**
Deimon milu bonis cibus
 est porcis. et bobus et equis
 dan pt. **E**t homies eo tpe
 necitans vuntur et solis et
 cu alijs granis in pte et
 ptyuo vustici qui cotinuis
 laboribus copetunt **E**
Et est frigida et stid. et
 generat melancolia pangu
Ite inflatu est. et ppter
 suu pondus facit descendere
 cibu que in ventrem mouit
De milio

Milium notu est
Eius duplex est
 maneries. **S**i
 cum est q circa tres menses
 moratur in agro. et aliud
 quod maturacione recipit
 in sepaginta diebus postq
 fuerit seminat **T**erra
 desiderat valde arida soluta
 et pingue. et in sabulo et
 arena fuerit duno solo
 uirgus et humido celo
 feratur. nam sicu et argil
 losu formidat agru. et
 terre in qua feritur pingue
 dno caude consumit **E**
Deui etia pt per pulros fa

band. et in ipas ubi vire
fuerint in 2.º earz facultat^{or}
si terra fuerit soluta vel me-
dia non cretosa. quia emissis
fatis sarrulandū erit. In mense
aprilis Maij et Junij feri pt
Paladius vñ dicit et ad ea
concordat experientia Devon
q̄ feruntur milid mense mar-
ty et erit maturū mense
Junij. Ex quo pbabiliter
sequit̄ q̄ si terra sit bene
pinguis poterit in estate itez
seminari. **H**erbis octava
pars sufficit in bubulca.
Herbis preterea libent̄ assi-
due maturū est. cū totum
albefat. ab auriculis tamen
multo labore defenditur. **E**t
siccatū est et in fascibus
ligatū erigant̄ ad silem ibi
q̄ stent per duos dies vel
tres. **D**einde portetur ad area
et statim trituratur. ne si in
magnū ponat̄ aerū cale-
fiat et corrumpatur. **E**t tritu-
rato succetur optime. atq̄ in
portetur ad orreū. qz milid
non bn siccatū statim calefit et
corrumpitur. optime vñ siccatū
longissimo tpe seruatur. **E**t
quiddam colligit̄ solū spicas sicut
in panico feruntur. **E**

Milium scdm vsuac frigidū
est in primo gradu. sicut in
2.º testatur hoc leuitas et con-
cavitas eius et viscositatis ac
venositatis absentia minus nutrit
ceteris gramis ex quibus fit
panis. **G**ra tñ sue scitatis
nutrimentū minimi non est
accipiendū ab hīs qui carnos
suas augmentari et pinguari
desiderant. **N**ec ab eis qui
in corporibus suis laudabilem
sanguinem generari volunt.
Ded ab illis in refrigeratio
aut confortatio humorū sup̄
fluorū desiccatio appetitur.

De panico

Panicū desiccatur
eandem tiam et
aerem quā milid
et eisdem feruntur mensibus
et eodem modo. **E**t tantū semis
sufficit in bubulca. et eodem
hīs sepe mudatur. qz etiā in
fibus. creta et fastolos. et in
vmas feri pt scdm doctrinā de
milid tridita. **E**st etiā quoddam
panici genus. quod in paruo tpe
recipit completū. et istud congrue
seminat̄ post messes completas in
stipulis bis aratis. et glabris con-

fractis. In quibus optime parit
nisi tempus fuerit eximie siccitatis. **P**amam secundum ymaginem
et in forma et in natura sic
est melius. minus tamen nutrit
Ventre non magis constipat. **A**
ceptitur duobus modis. et
per eorum dissipationem. actionem
sua mutat. quocirca tamen ac-
cipiatur melius est melius. **L**
oquitur aut sepe. aut cum pingui
uedine aut cum oleo. **S**epe tamen
lacte caprino uel amigdalico.
Et coctum quidem cum oleo aut pingui
uedine laudabilis est. quoniam
siccitatem suam amittit et soporo-
sitatem. bonique nutrimenti accipit
et constipationem perdit. **C**um
Lacte vero coctum laudabilis est
et. quod cum aqua sola coquitur.
Ded coctionis cum aqua duo sunt
modi. **C**oquitur enim aut integrum
aut mola factum. **I**ntegrum ablato
cortice coquitur. **V**t in una panni
mensura. **D**o. aquae ponantur.
Sicque coctum grossum est. et ad di-
gerendum durum. sed non est ventris
constipatiuum. quia pro sua pondus
ad inferiora descendit. **M**ola
triturum coquitur ita. ut farinae nu-
date. decies tantum aquae ponatur.
Et postquam hoc uel ter bullierit
digitis fricetur et coletur. **E**t

69.
colamentu susceptu. donec du-
restat excoquitur. sicque comedi-
bile est. et ceteris subtilius
digeritur. sanlius. magis deo
scriptum.

De pise

Pisum est robilia
alba et grossa. et
seminat. de mense
septembri et octobri. et Januario
et februario. **V**t puto melius
in terra fureli et soluto loco te-
pido et aura humida. **P**ar-
tes corbis in bubula spar-
gantur. **S**ic colligi habet silique
explicatis et graminis fortiter
induratur. Luna decedente postquam
multum presserit in deserto.
Frigidum est in primo gradu
et tepidum in humiditate et
siccitate. **C**ortex eius strychnus
est. **C**ortex quoque mundum lau-
dabilis generat humores. nec
inflationem aut ventositatem
facit sicut faba. **E**t ad usum
edendi bonum est in estate. et
in calida regione. **E**t

De spelta

Spelta nota est.
Suis quidem dissipationes

sut. quia quedam est grauior. et
hec melior. quedam vero leuior
et hec deterior est. Aerem desi-
derat qualem frumentum. et tri-
Sed melius defenditur in macra
quam frumentum. et in creta. et
in patenti agro optime puenit
Ex hys temporibus seminatur
quibus frumentum et eodem modo
Sed due corbes in tubulca
serunt. cu ex frumeto vna
corbis sufficit. **S**oluitur et
mudatur vt frumentum. **T**
Metitur aut immediate post
frumentum. cu post ipm modum
maturatur. et eodem modo
trititur. **V**erum separata a
paleis. plures tritatur
et vngis semen eius exigitur
ut ab arstis mudetur. **T**
Tempore qualitatis est. et
equis et bobus et plibus
poultat optimu nutrimentu
Sed et homines vti ea
comode possunt. quia eius
panis temperans est et vtili-
tatis. **E**t ideo si tres pto
speltis cu quarta fabarum
miscant. ex superflua quita-
te fabaru. et multa leuitate
speltis fit panis satis pulch-
et bonus et famillis conue-
nientis. **S**ed in eius artificio

diligentia seruitur. que supra
dicta est in pane frumenti.
De siligine

Siligo nota est. et
eius quidem no diu-
sitate. Aerem
eodem in frumento desiderat
et frigidiorum tollit ut
alpes. quia citius maturat.
In nemoribus in alpid madit
mense maij et iunij omnino
ramustuli arboru. **S**emina cu
siccata fuerint. pueniunt &
mense augusti. et capiuntur
quasi in cinere tactu. et in
eis seminatur siligo. que optu
puenit illo anno. **S**emina
usq ad vij. quiescat annos.
et tunc eadem satio demum iterat.
Sed vbi no sut nemora. herba
cu suis radicibus et modica
terra maditatur. et exsiccata
adhibetur. **I**n cuius cinere et
pulue. siligo postea pfecta pte
seminat et circa vij annos
quiescat. et idem opus postea
iteratur. **T**erra desiderat
soluta et sabulosa. et in pingui
et patenti agro melius puenit.
Et hys tibus quibus frumentum
seruitur conuenientia tunc

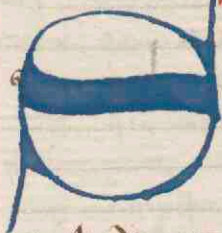
qm post **V**na quid corbis
femine sufficit in bubulca.
Colitur et mundatur sicut fru^{tu}
Octo diebus floret circa finem
aprilis et in ian^u locis tem^{er}
peratis. quo tpe tangi a cultor
non debet. et xl. diebus depo
sita flore grandescit usq; ad ma
tunitatis euentu. Maturat aut
et metitur cum frumetu. et
toratur ut ipm fru^{tu}. **E**ius
quidem substantia est tenax et
viscosa valde. et ideo conuenient
miseretur ad milia. milia. faba.
et silibus ad panem pro labora
toribus et famulis faciendis.
qua coniungit et conglutinat
pastas coze que per se cotto
pane retineri non possit sed
frumetu et torunt. **D**ilig
vo sola in pane uero uel mag
Vtitur. **A**luccena dicit q
est de natura ordi. s. fri. in
pmo gdu. eius nutrimentu
est ining nutrimento tritici.
Et eius aqua frangit acuitate
humoru. et silu farina eius
sup panu ponit epichoma ei
calidu ex ym. et fit eg ca &
cotta sicut sebriones ad pice
et colosoma emptu sup aposte
mata dura et ad solo fursure.
no sup apostemata calida.

De vicia

Vicia duplicat v^{icim}
Aut semis colligendi
aut pabuli ferandi
causa. **E**st em opus tribus equis
et bobus. **H**erba eius et seme
Derenda est de mense Ianuarij
et februarij non in aurova
qm ros est. sed qm sol absor
buent rorem. qm imptu est
Viciam rorem sustinere non
posse sed euanesce virtute ei.
Habet hoc vicia p^{ro}ud q videt
messa. si ad eo quod in terra
immanet ager statim avertur
letumis more terra imguat
Per aut exaruerint iudicis
eius anteqm terra avertur.
succu auferit ab agro.

Expliat liber
Tercius deo grat

**Incipit liber quartus
de vitibus et de vi-
neis et de cultu earum
Et de natura et vili-
tate fructus ipsius**

Sperius
in libro
secundo.
multa
de natura

et cultu vitis dicta intelli-
guntur. cu de natura plan-
taru et rebus cibus cultui
cuiuslibet generis agroru
generaliter sermone dicretur.
Nunc vero in hoc quarto libro
de natura et cultu vitis et
vinearu. et de omni vilitate
fructus ipsarum specialiter est
agendum.

**De vite quid ipsa sit
et de virtute foliorum et
vitis et lacrimarum eius**

Vitis apud nos
nota est. Sed
in frigidissimis
regionibus in quibus vitis
non potest. est ignota. Ideoque
dicimus. Quod est quedam
humilis arbutula multi-

toriosa et scabrosa. latissimos
habens poros et magna medulla
frondes laticas et mervicas. que
sine putatione aut paloru et
arboru auxilio diu vivit et comode
stare non potest. Et eius quod
fructus est uva. Ex cuius
succo fit vinu. preciosissimus liquor.
Folia vitis sunt multa medi-
cinalia. Nam vulnera mundant
et sanant. In aqua decocta
calorem febrilem refrigerant.
estivationem et dolorem cerebri
nive cedant. pregnantibus ad-
iuvant. sompnum quocumque
et cerebrum confortant.
Eius lacrima potata sepe
calculos frangit ut dicit
Dyscorides. Visu acuit. lippit-
udinem oculorum tollit. moribus
venenosis succurrit. et ventre
sistit. Et eius ualor
ad podagra ad succo rute et oleo
admixtus. Plinius autem
dicit quod folia vitis dolore capitis
amputant. inflammationem cedant.
Et in furia eidei. calidi avertunt
curant. Dissintiores ualor u-
uant. si eorum succo bibant pa-
cientes. Correx vitis et folia
arida. vulneru sanguinem cedant
ipsaque vulnera conglutinant
et sanant. Et eius uinum mor-

fistulam purgat . et curat nev
uoru dolores et attritiones mit
gat Scorpiou et canu plagas
cu oleo smat **Et** timb corat
per se pilos ablatos restauat
et multiplicat

De vinearū diuisione

Vinearū genera diuisa
sunt . secundu diuis
et variat consuetu
dines regionū **N**am quida
cu auxilio paloz et partiaz
in ordine fiunt . **Et** hęc duobz
modis . Vno quidem ut cuilibet
palo sit vna . **Et** sic fiunt in
pluribus partibus lombardie
et romane . **Et** hoc quidem
modu . in equali terra . tribus
plantentur distantes pedibus
quagz versu **In** pingui vō
quatuor . **In** mediocri tribus
et semis **Alio** vero modo . ut
vna vitis supra multos palos
et partiaz extendatur . **Et**
sic fiunt in pluribus partibus
maritime anthonicane . **Et** hoc
quid modo plantatur distantes
considerata pinguedine uel exili
tate terre . adeo qz spaciū vniū
possit congrue operiri . **Et** hęc
quidem legibus tm voluntur .

nisi fuerint alte plurimu et
distantes . **Quedam** vero fiunt
ut arbutule more puincali
quas sine pali auxilio stare
constat . **Et** hęc quid aut sunt
p certis acies adeo ab indie
distantes . qz arari possit . et
diuersis semibus feri : aut eque
distantes vndiqz qz arari no
pnt **Et** hoc quid mod distent
pedibus aut minus aut am
plius scdm qz fuerit letu aut
egile sola in quo plantantur
Et quida etia fiunt in arcibz
cu palis et partiaz . aut in
forma parvularioz paruoze
que apte stant sunt depressa
et ab eo opposita eleuata **Et**
hoc modus a quibusdam
mutim . et in alijs locis plu
ribus . et magis in ortozum
spacijs obseruant . **Queda**
vinea fiunt cu arbutulis ad
hoc formatio per agros plus
uel minus eque distantibus
scdm qd magis uel minus de
vino uel tritico pateu famitias
optant . mediocrib tamen
modus distantie qz uel
qz pedum habetur **Et**
hoc modus magis apud medio
lana et in illis partibus ob
seruatur **Queda** plantantur

in vitiis fossorum ac sunt /
aut per agros iuxta magnas
arbores. ut eas que sunt in
agris vel vitiis operant et
fructificans. Et hic modus
plurimum observatur in multis
partibus italie. Et iterum
supradictis vineis que in ordinibus
sunt. quibusdam ponitur pali
et parvæ. quibusdam vero pali
aut fraxiones loco ipsorum solummodo
et servientes in quatuor partibus
vel in duas tamen per longum velud
partem vineam extenduntur et
ligantur. Et hic modus apud
Eromon et pastorum præcipue
observatur. Et quedam sine
admirabilis iacere solentur in
terra. quod pro sola indigentia
vel necessitate provincie faciendum
est. Et hoc potest in montibus
valde aridis tollerari. ubi vinee
non putrescunt in terra iacentes
sed a solis favore servantur.

De diversitate generum vitis

Diversitates generum
vitis multe sunt.
Nam quedam sunt
valde fructifera. quedam mediocriter
quedam parva vel nichil. Et
quedam valde timent nebulas

et pruinas. quedam parva. **Q**ueda
quedam timent siccitatem et ven-
tos. et quedam eos facile tolerant.
Et quedam valde ferunde sunt
quedam parva. Et quedam vitæ
sunt quæcumque fructus cito maturant
quedam tarde. Quedam fructum
suum in flore per diem. quedam vero.
Quedam melum fructu parvum
quedam fructum suum ab eo descendunt.
Quedam facile ventis rumpunt
quedam tenaces existunt ut ab
eis facile non leduntur. Quedam
timent pluvias. quedam nimiam
siccitatem. Quedam sunt spissos
nodos habentes. et quedam eadem
gemas in nodis distulerunt.
Quedam sunt longos et grossos
ferentes palmæ. quedam parvas.
Quedam magnam medullam fa-
ciunt. quedam parvas. Quedam
frondes valde fructus multas.
quedam parvas. Et quedam cotinuas
et cotinuas. Quedam vitas albas
faciunt. quedam rubras. quedam
nigras. Quedam faciunt botones
multos et parvos. quedam parvos
et magnos. Quedam faciunt
grana cullosa. quedam mollia.
Quedam duntaxat corticem granorum
quedam subtilem et tenerum. Et
Quedam faciunt grana valde
pulchra et lucida. quedam

obscura. quedam dulcia. et quedam
acra. Quedam firmiter vna ser-
uabilia. quedam corruptibilia
Quas omnes diuersitates facile
videre potest vni industrius et
expertus

De diuersis speciebus vitium

Diversas vitis validas
multiplices inveni-
untur, et ipsarum
multe diuisis nominibus in diuisis
regionibus prouincis et ciuitatibus
appellantur. **D**ed quoniam eis
quedam sunt meliores. quedam
minus bone. **P**rimo meliores
et eorum bonas condiciones.
aperte scribit et eorum bona
nomina. **D**emum breuiter dicitur
de alijs minus bonis. **E**t
habita vtriusque notitia sciunt
volentes plantare uel inferre
vineas. elige meliores. **N**on
itaque in primum. quod est quedam
species vite que vocatur Sclaua
que satis tarde pululat. et est
vita alba quod rotundum habens
grammum. et faciens mediocriter
magnos et spissos botrones. et
folia mediocriter interiusa. **E**t
in quolibet sacramento et in
veteri nato. duos uel tres.

quatuor et quinq; quinq; bo-
tronibus producat. **E**t tanta est
durities ligni eius. quod siue
nos tarde flectit in eis inflexio
per vnam pondus vni ultra
modum ramulos implet. et vita
eius est valde vniosa et lucida
et cito maturitate recipit. et
vnum eius est valde subtile et
symphonum. et mediocriter potest
et suabile et matura. **E**t
Mara terra uel mediocriter
et montuosa desiderat. et in
ea melius quam in aliqua alia
fructificat. si stricte putetur.
Nam longos palmites eorum vni
naturae non potest. **E**t hec apud
Francia et partes montuosa
maxime parue frequenter. et
in speciali preterea vniocione
habet. **E**t est alia species
que vocatur albana quod tardissime
pululat. **E**t est vita alba mo-
dicum longum habens grammum. et
faciens satis magnos botrones
spissos et longos. et mediocriter
fructificat. et sunt folia medio-
criter interiusa. **E**t eius siue
in pondus inflexio non flectit
tunc. tanta est durities ligni
eius. et eius grammum a se plu-
rimum colorant. et valde cito
eius maturatio implet. et est

satis dulcis in sapore sed cortice
austero habet. et aliquantulum
amarum. Et ubi melius est. q
Vini ex ea exprimat qm si fer
ueat in vias diu ad corticibus
et inuenit. Et Vinum quod eius
est valde potens et nobile.
bene suabile et mediocriter
tenue. Et si tempore pau
lisper sit eius vniuersa melius
suatur. Vniuersa eius. Et hęc
spes vne per cetera apud
Forlim et in tota romanola
in veneratione habet. Vbi stric
tissime putat. na ad longis
palmis pauci valent ex
istit. Et est alia species
vne que trebiana vocatur.
Et est alba ad grano rotunda
parua et mitis botenes fa
ciens. In iuuentute sterilis
et p̄dmo tpe fructuatur.
Nobile Vinum faciens et bene
suabile. Et hęc spes p̄ tota
marchia p̄cipue comendat.
Et est alia spes que grugno
lam dicit. que Vinum et tannu
habz in gno. et est laudissima.
et longu habz alupitulu gno
et sunt Vinum valde limpida
et potens et durabile. et nobil
saporis et odoris. Et hęc apud

trezona et in illis partibus
magis comendat. Et et
alia spes que a quibusda masculis
et a quibusda feminis vocat
que grano rotunda et alba hęc
et turbida ad subtili cortice q
inro modo ponderat. et in tra
marva defendit. et Vinum sunt
mediocriter bonitatis et potens.
ad multum subtile. nec multum
suabile. Et hęc apud bononia
in honore habet. Et et alia
spes que garygamma dicit. que
alba est et rotunda. mirabilis
dulcis. clara seu lucida. et colore
aurora et ad grosso cortice sua
bile alia omes alias et valde
fertile. s. femina qz mascula
nichil vult. cuius grana sunt
longa. et in colore valde aurora
sed sterilis est vino. Et eius
Vinum est valde subtile et dypno
que potencie satis suabile.
Et hęc apud Bonon et padua
in magna veneratione habet.
Et est et alia spes q albamaza
dicit. que est alba no lucida sed
maculis plena et rotunda. et
mirabilis dulcis. Et Vinum sunt
dulcissima. et quibusda amos
est fertilis et sepe sterilis. et
p̄cipue si stricte purat. Sed
satis fertilis est. si ad longis

palmitibus v' linguar. Et hoc
in quibusdam contrariis bonon
et maxime in buygo pament.
in honore habetur. **Et**
et alia spes que dicitur buymanse.
que est uua alba multo dulci
et pulchra. et in arboribus
multo fructificat. **Et** e' alia
que dicitur Aficoguu. que
non est & herbabilis ad edendum
et in arboribus nullo modo
fertilis: et ideo prope copetur
in locis ubi hont uuas muadur.
Et spes dicitur spes apud pistorum
p' cetras diligit. **Et** dicitur
et alie spes uuarz albarz q'z
quoda' licet apud quosdam in magno
habent honore. t' apud nos
digne vationibz. **Aut** p' pauci
tate fructus ipaz. **Aut** q' nimis
melume timent. tunc bono per
experiencia v'periunt. **Et** spes
s' muscatellus et lmatia q'
optime sut ad esu. et in arbo
ribus. si in vnicis spissis et
iuxta terra id vident ad vnu.
Et gorta et vernazia q'
licet apud nos bono vnu faciat
faciat nimis parum. **Et** ver
bitones et cocerni et graposi
et susblana et huza. q' bono
vnu faciunt. et quibusdam vnis
sunt multo fertiles et maxime

75.
boterones habentes. sed quasi
singul' vnis fructu destituit
in flore. no ferentes aliquo
modo melumen. **Et** dicitur
etiam quoda' alie uuarz albarz
spes satis bono. sicut lmedella
q' bono et suabile facit vnu
et multo q' apud p'fama
prope plantat: et v'odiga
q' paruos facit palmitet et
multo fructu. **Et** v'odella
q' grana facit vndia et pua
multo fert uuas. **Et** dicitur
spes et supiores quas d'p'm
bonas. in antiquis vnicis et
in quibusdam nouis p' comitatu
inueniuntur. **Et**
uuarz similis ingratz vel
vubeaz multe inueniunt spes
quoda' valde bono. et quoda' p'az
bono. **Et** bono quoda' s'z exilla
et Zisiga sicut mardogana. q'
sicut q' eiusd' condicione. **Et**
em modico ingre multo fertiles
omni anno. habentes longa
grana. et ipaz pulch' cortice
et pulchre. ac delectabile vnu
faciunt et satis suabile. **Et**
p' vinnu pluuu crepant. coz
grana. et in montibus id bz
inueniunt sed in p'p' strubz agris
letantur. **Et** dicitur t'z. quas
Zisiga nobiliss vnu facit s'

minus. quia pueri sunt botones
et vares si multos 2 pueri gna
Villa vō sunt om̄i exq̄ oppo^{ta}
Et hęc spēs abundanter inde
matur **B**onome et in multis
alijs ciuitatibus **E**t et
alia spēs vuc nigre. q̄ vocat
Nubrolu. q̄ non est d̄arta.
ad edend. et est miro mod
viosa. et vult ferri p̄m̄sue
et valde timet ombra. et
temp̄stue palulat. et vnu
fuit optimū et suabile et
potens valde. nec audit ult
vnu d̄m̄ uel duos stare in
grasib. **E**t h̄c in ciuitate
Aston et in illis partibus
in magis hona habetur **E**t
Et etiā alia spēs q̄ vocat
maiolus. et est vna nigra
valde cito maturabit pul
chros longos et spissos boto
nes furens. in sapore dulcis
simos. et vnu facit bonū
et satis durabile q̄ nigre
et satis ferulis est. sed meli
us aliquantulum timet. et in
plano et in montibus p̄c̄mit
Et h̄c max̄ apud zkonon
in l̄re multis habetur **E**t
Et et alia spēs q̄ diuicia
vocat̄ q̄ valde nigra est
habens habens longa grana

et vnu facit valde nigru
et bonū in h̄is humidis et
aquosis. sed in montibz et
siccis locis nō ferit. **E**t
h̄c apud feruaria p̄c̄teris
spēs eligi **E**t et
alia spēs q̄ vocat **O**marisca
q̄ nō est malū nigra. longū
habens ḡnū. et ante matu
ritate om̄ia folia p̄dit **A**n
sapore acra suū andr. medio
vris ferulis. botuones sunt
vares et vnu optimū et
diu suabile. et h̄c nō comedit
ab auibus ul̄ canibus nec
libent̄ ab hominibus. **E**t ex ea
plurimū videm̄ in partibus
montanis bonome **E**t
et alia spēs q̄ dicit **O**maronq̄
q̄ p̄d̄ct̄ p̄h̄c in sapore et
vni durabilitate et forma
s̄ maioris valde botuones
facit. et grana grossiora s̄
eius vnu est minus nobilē
et maḡ p̄m̄sui loco h̄tatur
Et h̄c in pluribus p̄tibus
bonon videm̄ **E**t et alia
spēs vuc nigre q̄ dicit pad
vngia. que grossos et spissos
facit grasos. q̄ multas vvas
affert et vnu grossū et pro
hyeme d̄artabile. s̄ in estat
non durat **E**t h̄c p̄ infinitas

Vineas bonas videtur
 Sunt et alie multe species
 vinearum nigrarum. q. p. varias
 condiciones malis. minus ap-
 probant. sicut est pignolus
 qui multum diligitur apud me-
 diolam sup arbutus. Sed
 apud nos non bene fructificat
 Et albavica. ad qua tingit
 alia vna. q. minus melum
 tinet. et vna minus auster
 facit. Et varana et lentina.
 et porana q. his sunt mira-
 bilis dulcedinis. et bene faciunt
 vinum. in se feve sterile. et
 minus melum tinent.
 Et valungia et cusa. que
 valde nigra sunt. Et meligona
 q. ad oca. sicut demigratur.
 Et camilla. que vna pulch-
 rima et suavis est. que oca
 alterius tino fructificat
 ambe. Est etia quedam species
 vna ut cynapru. rubra. valde
 dulcis et suavis. sed parum
 fertilis. Sunt etia qda
 genera et spes vinarum silu-
 riu. q. lambrosae dicuntur
 quarum quedam se albe quedam
 nigre. que valde pau faciunt
 grana et puos. quos
 sup herbas et sepes spmari
 videtur suo naturali motu co-

scendit et non putant. Sed
 si putarent et p. cultu do-
 mesticarent grapes facerent
 maiores et grana mediocri-
 grossa. Et hec que nigre st-
 tingit vna et clarificant
 si integre ut ad varem co-
 quassate ponant in solis
 nec viciant sapore vini.
 Et que albe sunt clarificant
 et purificant vna alba.
 Sunt et quedam species
 vinearum grossarum et durarum
 q. dicitur pignole ut bruneste
 quarum quedam sunt albe. qda
 nigre. quedam vber. et qda
 habent grana rotunda. qda
 longa valde. qda mediocri-
 q. speciosa non habent norma.
 Et eae qda tempore matu-
 ritate vtiuntur qdam tarde.
 Et ex eis eligende sunt q. magis
 placent ad esu. q. p. n. aliud
 plantant. ad ex. vna
 no fiat. Sans. in copertum
 ad agroru faciend arcube.
**De aere q. vmbis quic
 et situ vinearu**

Aliud medicus
 qualiter tepidum
 magis q. frigidum

esse debet. sicuti potius qm
imbroso. Sed ante omnia vitis
procellas ventosq; formidat;
: Aquilo tñ vitis sibi obier-
tās fraudat. Austro vero no-
bilitat. Peorq; in arbitrio mō
est plus de vno habeamus
an melius de situ vinearū. Et
sciendū est. qd campi a montib;
remoti. et valles nō aqnos-
lauius vinū ferunt: Colles
et campi iuxta eos exites
et natura eorū habentes. no-
bilis vinū faciunt. ¶
Preterea est notandū. qd
in locis frigidis. in montib;
a meridie. vinea poneda
sūt. ¶ Calidis a septentrione
Temporis ab oriente. vel si
necesse fuerit ab occidente.
Ut har industria excellens
qualitas tper. Loca natam
vitis sepe mutant. et ideo
eaz; genera conuenient ap-
tentur. ¶ Plano igit; loco
statuas vitem. que nublās
sustinet et pruinas. collib;
q; siccitatem ducit et vicos.
¶ Pingui agro graciles anz
frangēs. Macro feraces et
solidas. Frigido et nebuloso
eas que sypemem celeri ma-
tunitate pueniunt. aut qd

diuis actius mō caligines.
scannus florent. Ventoso tena-
ces. Calido quam temozis et
huidi. Dico eas que pluuias
ferre nō pnt. ¶ Et ne mltā
diuam. eligenda sūt genera q;
professione vnaosidū suoz; con-
traria loca diligunt. qñs in
quibus diuino non poterunt.
placida sane regio et serena
tute genus omne suscipiet. ¶
Industria ergo vni jobara
diligat. et locis talib; mandet
quo imitari possit ea dñi su-
muntur. sic merita queq; sua
seruabit. ¶
**De terra que vitibus
apta est**

Solum. ad vineas
ponendas. nec spissū
minis. nec resolutū. prauis tñ
resoluto esse debet. nec exili.
nec letissim. in leto pēms. nec
campestre. nec precep. nec
siccū nec vlyginosu. modice tñ
fosadū. nec salidū nec amare
quod vitā sapore corrupto
vina contristat. ¶
Thofus et alia diuora ut
gelu relaxant et solibus. pul-
cherimas ferit vineas. vofri-
peratis estare radibus et

humore detento. sed et soluta
 glare. et calculosus ager
 et mobiles lapides. Si tamen
 hec oia glebis pinguibus
 mistuerint. et silex et tra
 suppositus. quia frigidus est
 et tenax. humoris radicis ef
 fute siare no patitur. ¶
 Item loca ad que de encumbis
 terra decurrit. vel valles que
 fluminu saturantur aggregato
 argilloso terra comoda est.
 Sed argilla sola pnt inmi
 ca. Niger sabulo et ruber
 utilis est. cui fortis est tra
 pmixta. Carbunculus.
 stercoret maturas vineas
 reddit. In rubrica difficile
 apprehendit. quus postea mutant
 mea. ¶ Sed hoc terre genus
 est valde opibus inimic. qz
 paruo. uel humore uel sole
 aut nimis madesat. a nimis
 siccit. Ideoqz maxie utile plid
 est. qd int omes inimicatas
 tparentia tenebit. et primo
 fuerit raro qm denso. ¶
 Optilem vineis terru p h
 signa cognoscas. Si coloris
 et corporis rari aliquateny
 atqz resoluti est. Angula q
 protulit lenna munda ptra
 et fecunda st. ut prius sil

uestris pmo rubus. ceteraqz
 huiusmodi. neqz intorta.
 neqz debilia. neqz scabrosa
 nec macra exilitate lang
 uentia. Ad pastinadu ptra.
 rudes agros uel maxie sil
 uestres eligimus. ¶
 Ultima est eius condicio In
 qua fuerit vmetu vetusta
 quo si ueritas coegerit. plus
 minus curacionibus exeat
 Et abolus radiabus priore
 vinee et omi eius carie et
 squalore depulsi. nouella vine
 tutius possit induci.
De pastinacoe et dispoce
terre in qua vinea
est plantanda

D ¶ Et mense septembri
 uel octobri locus
 aridus. Aut februario seu
 marcy locus humidus fieri
 debet pastinac sue cultura
 vbi vinea est plantanda.
 Quod tribus sit generibus
 Aut terra in totu fossa. aut
 sulcis aut scrobibus tota
 terra debet effodi vbi ager
 est inuidus. Aut siluestribz
 truncis et radiabz filias.
 Vel herbarz noxiar spacia
 liberent. Vbi aut st mude.

nonales. scrobibus pastinem
a sulcis. sed melius erit
sulcis. quia huore velut
in totu spacia pastmata
transmittit. **I**unt autem
sulci in longitudine qua
destinatus tabule longi
tudi pedu uel quatuor.
Altitudie vnius pedis in
locis humidis. vel duoz in
locis siccis. **P**er si ligo
ribus p holes vmea est
colenda. tantu aridi soli
relinquimus. qd alto sulco
presso vitu. acres tribus
uel quatuor distent pedibz
s. tribus in solo exili. et
quatuor in pingui. et
tribus et semis i medior.
Si vero arande sit vmea
quiqz vel sex pedu spacia
que no fodienta st. i medio
relinquat. **Q**d si scrobes
fieri placeat. tantu fiant
longe qntu vites distare
debebit. vt in quolibet
scrobis capite planta vna
ponat. **P**ossit tñ como
distime sulci fieri distantes
in triplo qm vmea spissa
finalit esse debet. et in
quolibz sulco plante i duplo
spissiores. qm esse debeant

poni. **S**icqz acres ligombus
pauari et spacia p tremid
et quaduicim arari et om
gud seminu feri. **C**uz vites
extreuerint. vna trahi a
dexteris. et altera a sinistro
et de vtraqz duas fieri vites
sing spacia totu iplevi. **S**
Scrobes no sint vltra duos
pedes altius fodiente. ne
que pangimus frigore ser
menta laborant. **P**ata scrobibz
equalit. sint mēsa. ne aliqua
vitis sauciet. alte intentibus
fermentis ai fossor icubet.
Pastinu aut omē qd vsabit
duozu pedu altitudie terra
vniusa fodiat. **I**n quo erit di
ligencia. ne aridi solū occulta
fraude fossor includat. qua
rem per spacia que foditur
vnga custos exploret. **I**n qua
modus est pdicte altitudinis
designatus. **E**t radices oēs
et purgamenta maxie rubi
et filias. in sumu redigi fa
ciat. que cura in omi pastim
genere est vbiqz seruanda.
Possit etiā comode fieri
fouee parue et stricte. conue
nient tamen p funde vbiqz
vites per vniuersu agru
petuo stare debent scdm qd

per oēs agricultores exptos bonon. et in locis alijs plu-
 ribus obseruatur. **P**ossunt etiā foramina i tra
 fieri vbiadq; vitis plantata
 est. quequidē cū palo fieri cō-
 fuerit. **S**z melius est valde
 q; fiant cū foratura qd est
 mstrm ferreū per me pmitus
 in terrā natura iuentu. q; tra
 quantum expediat p̄funde p̄forat
 forasq; terra educatur. nec in
 foramine parietibus cōvadat
 vt m̄fione debilid radicum
 ipediatur: hoc quidē puo valde
 labore p̄ficiatur. nisi ager lapi-
 cosus fuerit uel saxosus. **L**
 locus quidē qui pastinadus est
 prius ipedimentis omnibus et
 arboribus libetur. ne fossa tra
 post. calcatu assiduo soluitur.
 Illud quidē experimentis assi-
 duis cooptū est. vitis melius
 p̄uenire. si vel stiti fosse t̄re
 vel nō longe ante pangunt.
 cū tumor pastim nondū repe-
 titā soliditate subcedit. **E**t
 hoc quidē in sulcis et sarabibz
 est p̄bandū. **Q**uā debent
 colligi plante vitis et,
 q̄les a q̄liter suari
 et ad p̄ks remotiores
 portari

Plante vitis q; t̄uoli
 dicunt. colligi debet
 qn plantande sut. et etiā an
 colligi p̄nt si beneseruent.
 Et meliora quidē t̄pa colligedi
 eas sūt t̄ps octobris. quādo
 pars foliorū cecidit. et pars
 adhuc retinet. in vite. **T**ūc
 em calor naturalis vitis ad-
 est expansus in ramis. sed cū
 omes frondes ceciderunt
 cūno et supuenerit gelu m̄fū
 in aere. tūc rami eius calore
 naturali destituti sūt. qui p̄
 frigus aeris fugam habuit
 ad radices ad calida viscera
 terre quare tales plante
 difficiliter coprehendunt. **T**
 Tempus p̄terea Martij in
 quo iam calor et humor ad
 ramos redit. ita q; eoz gēme
 incipit tumescē. et optimū
 ad plantarū colligēdē p̄ eūde
 rationē. **E**
 Eligendū quidē plantarū
 vaco multiplex est. Et p̄o
 quidem ex tali terra colligi
 debent. que nō sit multum
 pinguoē ea in qua pangi
 debent. sed sit equalis aut
 exilior. Na si a pingui t̄ra
 ad solū exile t̄rāferūtur.
 viles esse non p̄nt. nisi sepe

stertore iuuent. **C**
Itē eligenda s̄ p̄ungenda
sarcineta de vite media. nō
de sūma neq; de infima quāq;
uel sex gemarū spacio a veteri
precedentia. quia nōfrāle de
generant que de locis talib;
colliunt. **¶** Sūma fla
gella repudiemus ac succu
los. qui licet loco bono nati
sint. tamen feruacitatis bñf.
caruerūt. Pampinus autē
aut que de d̄ nasat erū si
fructū attulerit pro frugi
fero nō ponat. In suo em
loco frandat a matre. h̄
latus vero tenet sterilitate
viciū quod nascendi condi
cione suscipit. **¶**
Dumant eā de vite fēda
neq; est mem̄ ea brachia
fertilia que vuas singulas
aut binas producat sed
q̄ multa curuant. Nā p̄t
ferax vitis in se feruaciore
habere matrem. **¶**
Est autē in hoc signū ferti
litatis. Si de duro aliquo
loco fructū atabit. Si ferū
impleuit ramulos ex omni
pte surgentes. Sed h̄ signū
p̄ne p̄ v̄ndennas est nō.
Assertit autē Columela vno

ano explorari fertilitate nō
posse. sed quatuor. Quos nūc
cognoscit vera generositatis
suarator. **¶**

Ad p̄ungendū nouellus palmet
debet eligi. duri in se nichil h̄m̄
et veteris fermenti. qui h̄ sepe
corruptur et putrescat. **¶**

Mensura fermenti vni cubiti
sdm palladiū esse debet. Michi
autē videt longius esse debere
h̄m̄q; ramis et capriolis esse
purgandū. **¶**

De viuande sur plante vitis talit̄
q̄ vento aut sole nō v̄runtur
sed aliquomodo ledant et p̄cipue
sub terra usq; ad dimidia p̄t
mersē. si paucis erūt seruand.
dictus. Si vero eas diu
seruare necesse fuerit. et
maxie iam multo aduicente
calore. usq; q̄ ad summitates
iparū terra valde contrita
operiantur apte. adeo q̄ t̄ra
tam intra q̄ sup̄ diligēt
pona succidas plantas tan
gat. **¶** Si eas trisuehi
ad partes multū v̄notas
oportuerit. lutū. vel pulce
molles et modicū lactose
ad plantas opte mistant
et sacro vel pextoro quod
melius est indoluit. strite

Ligantur capite grossiori cu
 pfatis paleis . et fimo scoris
 coopto. Et ad portant qntu
 fieri pt a sole defendant
 et ventis. **Q** si minima
 esset aeris siccitas. possut
 quqz vtilit capua grossiora
 in aqua dimeri. **S**ic em
 disposite diu ferri poterunt
 et teneri sine ipaz lesione
Qu et qualiter vmea
 et vites plantade sut

Umpore septembri
 et April. in locis
 frigidis vmea sut plantade.
 Temperatis vō de mense octobri
 et Martij. Calidis de mense
 nouembri et febre. Ita tñ qm
 ombus pfatis locis. si hūidi
 et tempestiva depressa fuerit.
 post hyeme pinguant. ne
 calor naturalis ipaz duplici
 aiquositate loci videlicet et hye
 mis extingatur. **S**i vō
 arida et montuosa sut loca
 pangenda. ante hyeme plan
 tentur. ut supflua locoru
 siccitas circa plantas. hu
 miditate hyemis temperetur
In locis vero spatis. ante
 hyemem et post. congrue

pangti pnt **Q**
Item ponende sut vites pla
 tidis diebus et tepidis. qm
 solū est modice hūidū. sed
 potius aridū qm lutosum.
Qu vmea plantatur in
 ordme. aut in foraminibus
 paloru grossoru. vel in fo
 ramine instrumenti quod
 foratū vocatur. qd est valde
 melius. et tunc factis fora
 mibus directis vel parum
 obliquis. duo sermentes in
 pte inferiori oblique in se
 forami imprimant. et sabulū
 vel terra soluta et trita. et
 cū pauco maturissimo letanie
 palearu vel vmae mixta vsqz
 ad mediū forame ponatur.
Demū aeta. uel terra ibidē
 iuenta repleat. **A**ut in puis
 foueis. conuenient tñ pfundis.
 pangant. caputibus plantarū
 longe positis in parte infima
 et in supma. iuxta signū cu
 fune vndiqz porcionabiliter
 posid conunctis. et tra con
 tuta mediocrit supinduat
 et conculcatur.
Caput sermenti cū depo.
 torquendū nō est nec aliquo
 modo verandū. et pars ea
 de qua vadit speratur. nulli

Terre subiacat
Due gēne fertiles remaneat
sup̄ terrā nec diuisa penitus
fecundiori pte sup̄ terrā qd
est sterili p̄xim. relinquat
: Vbi pinguis est natura
terrāz̄ maiora mē vites
spacia relinquam⁹. s. quatuor
pedū. vbi exilis angusta
s. triū pedū. Vbi vero
mediocrius triū pedū et
semis **¶**

Preterea nō est vno im
p̄ne vitū de pastinā conse
rendū. ne amūs iniquus
generi vniūdemie spem oēs
excludat. Et ideo quatuor
ut quinqz generis eximij ser
menta pangem⁹. At expe
dit maxie genera tabulatū
disponi. Et sic generū di
uersitate distincte posita
poterit ea opaciorū minor
mīs expedire. et q̄datim
que melius maturat. prius
condere. Demqz seruis ac
melius puro sapore sine
luctamine alterius generis
vnaqueqz vna seruare. Et
si h̄c facile tibi difficile vide
atur. nō alia simul d̄seras
qm̄ que sapore et flore ac
maturitate conueniant.

In scrobibz magnis et latis
ut vitū distancia eē debet
p̄ angulos quatuor. s.imenta
deponas. et vitiā ut dicit
Columela. stercore mixtam
sit p̄ges. Et si exile solum
fuerit. pingue inferas triū
scrobi. Si vō nimis cunctosū
eie misceas **¶**

¶ Si arbutū te delectat
h̄c. plantā gnose vitū plus
in seminario nutrire debetis
Vn̄ radicata t̄nsferat ad
scrobem cui arbor est iuncta
In seminario aut̄ breui spatio
distancia mē se sermenta de
ponas. et cū conaluerint. hinc
post bienniu radicitū vitū
uel arbutū et transtert.
quas cū deponat in scrobe.
ad singulas materias rediges.
putatis omnibus que scabra
sūt: ruitatis etiā radicitū
si quas poterit inuenire

¶ **C**exata
In scrobe autē ad arbutū
faciendū. duas radicitas
vites depones. obseruans
ne se iuicem in radice conti
gant. et ipas vites ad
scrobis latera diuim coniuges
Naro asserit. scrobem nō
primo anno esse cōplenda

que res faciet vitem alius
 fundare radices. sed h' audis
 quibus forte conueniet: huius
 vobis facta putrefient humore
 recepto. nisi terra stulti cumu-
 letur. Sed arbusta q' faciet
 plantas arboru. de h'is ge-
 neribus ponant. vel si ag.
 superent abundantia h'is vnt
 Vmo. oploce. Salice. populo.
 fraxino. Deseo nucis p'no. et
 filibus. Sed salice et p'no. in
 locis huius tui vti possumus
 Ceteris uo in h'is et aliis locis
 Ex h'is autem generibus trinos
 radicatos. uel salice et p'no
 sine radicibus. circa strabe
 vitis constitui oportet
 In strabe vitis ab arbore sua
 sexpedis uel duoz pedu
 spacio distare debet. Nam
 arbore nimis p'xima vitis.
 aut ipius opprimitur inuenit
 aut opprimitur ab ea
 Aliud etia de triferenda vite
 ingeniu fieri potest. Ex vimine
 pua corbicula ad arbore uel
 p'glariu fertur cui vitis adhet.
 et in fundi media parte p'lin-
 ditur. et inducta in ea h'iceto
 vitis suspendit et terra v'plet.
 Ad h'mentiu 2' ano in corbi-
 cula fundo m'asu cu ipa corbi-

cula portabit ad locu ubi
 plantat p'p'nois s'iq' cu ipa
 corbicula obruit. circa arbore
 maritand' radices. Et hoc
 quide fiet sine ambiguitate
 p'cedendi. Cauens eia muni-
 enda est adusu p'coris appetitu
 iuriam. et arbore sue p'p'no
 alliganda. Cu vobis arbores
 v'paru. vitibus muni' desi-
 deras. optim' est et facile silau
 in v'pa face. Ibiq' s'omas et
 tauolos mixti pond. et fossato
 effosso. terra sup'induc. Sic
 em s'omas munit ager. et p'
 eas vitis nonnulla t'iete con-
 scendet. Optimu p'terage-
 nus est p'vinaalium vinearu.
 que sunt. ut vitis uelut arbus-
 cule stent. que quide plantat
 ut hee que in ordine disponit
 Et hee quide. aut vndiq' pan-
 gunt equalit. aut vnu ordiem
 tantu seruant ab alio p'ximo
 ut placet remotu. Sed in
 h'is vna sola planta in s'ibe
 ponat: qd si in quolibet loco
 due ponant. ad equaluerint
 debetior auferunt. ut vna sola
 remaneat
 P'ceda sciendu est. q' natura
 vitis. celid. soluzq' sustentant
 si genera conuenit aptent.

Idemque in eaz plantacione
pripue seruanda sut ea que
sup dixi. cu de aere et situ
vmearu locutus fui.

**De ppagatione et reno
uano vitu et vmeaz**

Propagationes
quaz in vmeis.
quaz in arbutis fiunt. In vmeis
quidam quaz ppagat. in locu
vacuu vbi vitis scdm vinee
ordmem debet esse. Quaz
vero in locu alterius que in
famati generis est smentu
nobis vitis ppagatur. Et
quaz p curiferentia abduat.
vt vinea mmentu recipiat.
Et primo quid modo. ad
ordmatu ptrahit locu. aut
stati cu sermentu sufficiat
est longu. aut successue p
anos. vbi eiusde dehat lon
ginito. et idem obseruandu
est in omi ppagatione qm
: Si aut in locu eradiandu
vitis ppaga dicitur. aut h
stati fiet. aut pmo amop
vnu pedem ppe vitem aufe
vendam ptrahit. vt habito
vitis dppuande fructu am
prioris. sequenti anno leuat

in locu prius eradicat. Et
si aut trahitur ad arbores
uel inbusta. per vnu pedem
ad minus ab arbore fiat lon
ginita ppago.

In omnibus autem prius
modis. letamine in fouca sup
eram cura ppagme apponat
nec sub terra per tractu pp
gime apponat. Alioquin sup
fluo letamine calore debilita
bitur uel arestet. nisi fuerit
adeo maturu et vetus. q
ois calor letamine exalant
Est aut sciendu pdictis
ppagationes fieri. aut in fos
sione totius vitis que ppagat
aut magis sine curuatura
sarmenti. vt velut arcus sup
terra relinquitur. alia pte
vitis in fossa. Et si fiat magis
post bienniu vendant a p
tremu quod est tucius pp
debilitate biennaliu radia
que vitem noua. sepe no con
uenient defendit.
Vetus et antiqua vitis
et que immu longe pduat
fructiferos palmites. renouat
per studiosu cultu. congruis
tpibus eidem adhibitu. et
per simacione letamine aut
sarmentoz aut sabulo in loco

nimis cretoso. Aut crete. in
 terra nimis sabulosa. et p
 stricta putacione aut msi
 cione facta in loco strpitio
 mudo et succoso. ¶
Columela dicit qd si vitis
 pglary uel arbusi que est
 integro trunco. in solo robusto
 putetur stricte. et ablaqueata
 simetur. et mē tevad ut qutu
 pedem a terra mucine ferat
 acuto ac fossa frequenter maret.
 ex eo loco pleriqz germe pdu
 cit in vite. ac materia vitis sudat
 qua reparet vitis. ¶
Quod si truncus totus est nimis
 vetustate corruptus. de mēse
 marcy iuxta terre superficie.
 vel sub ea modica recidatur.
 ut surculus in absiso loco ve
 natis vitis eade renouetur.
Vel cu vitis que sola est. nimis
 longe frugiferos palmites plu
 cetur. vnu remotu a vite. et
 intrans ibi in terra excat apo
 diatus ad vitem. et post bien
 niu incidatur mar. ¶
Vinca renouande vitis. Aut
 omes laudabiles st generis.
 Et tuc de omnibus fiat. ut de
 smul vitibus sup proxime
 dicto est. ¶ Aut omes sup male
 quo casu nil erit vitilis. qm

ea vniuersaliter extirpar. atqz
 sufficiente. vetustis consumptis
 radicibus eam demum plantand.
Quod si quedam vitis sit bone
 quedam male. Radicibus extir
 patis malis et oppositis palis
 in omnibus locis in quibz vitis
 optime. que velite sur vitis
 adeo fodiantur. qd facile flecti
 possint: Et totaliter submersa
 in duas uel plures partes
 scdm exigentia et possibili. te
 ipaz. vnaqueqz distribuatur.
 et duobus palmitibus ad
 plus in singulis locis velutis
 cu duabus gemis sup suam
 ceteris amputent. Et vni
 cuiqz viti ex fimo aliqd oppo
 natur. ¶ Nec est ptervadu
 qd de nouis palmitibus tm
 de vnoquoqz sub terra mer
 gendu est. qd radices in loco
 congruo. nouas emittē possit
 que in veteri nisi sit qd nouu
 ficale no nascuntur. ¶ Et
 si aliquis remaneat locus
 ad que nullus possit palmes
 produci eud aliunde instari
 noui palmites indurantur.
Quod omnis pterea ppagatio
 fieri pot in mensibus octobr
 et Nouembri febr et Martij
 cu terra. nec adeo mollis est

q̄ amode tractari nō possit et
eius partes conuui. Nec adeo
Dura q̄ nimia fossioni resistat.
In aquosis nimis v̄ locis
post hyemē. Et in siccis an
hyemē melius p̄pago ducetur
ita t̄ q̄ in plano sub terra vno
pede in cliuis et ruinosis ad
duos pedes usq̄. Vitis t̄p̄da
est mergit̄. Vel forsan ea
que sit ante hyemē in ombus
locis est melior. dū t̄ in aq̄sis
terra circa ea b̄n disponatur
quia firmandis radiabus ut
ait palladius vitis maibit
cū p̄ferendi palmites ea t̄ra
non p̄mouet.

Uites inserunt̄. aut
in vitibus aut in
arborib̄. Et in v̄te quidem
m̄ficio. duobus fieri p̄t̄. t̄p̄pue
modis. In trunco videlicet
et in palmitē. ¶
In fūo in trunco sit hoc mod̄
¶ Ligat̄ trunco inserendus
tal̄is qui sit solidus et hu
moris exuberet alimento
neq̄ vlla vetustate aut iuria
lacertatus arescat. Residat̄

circa terra aut usq̄ ad pede
mediū infra eam. nā supra
terra difficiliter d̄phendit.

¶ Vitis autē scribit̄. vitem
inserenda serari deb̄ triduo
anq̄m inseratur aut paulo
infra. Ut qui in ea min̄ est
humor defluat anteq̄m inserat̄
aut paulo infra insit̄ m̄dat̄
ut inde huor aduenticius ef
fluere possit. ¶

Inserendi sicuti sunt solidi
rotundi gemis spissis et
pluribus oculati. ex quibus
tres oculi duo ināsiōne po
nantur. Radatur ergo
fermentū ad duoz̄ digitorū
mensurā. Ut ab vna pte sit
cortex. nec parauis nudari
medulla sed lent̄ vade. Ut
māsurā possit sensim i anime
exire. et torturata pars cor
tici noue matris aptetur.

Infirmus oculus ita infigat̄
ut trunco iunctus adhebeat.
qui oculus exteriore debet
respicere ptem. Deinde ligat̄
ut in alijs māsiomb̄ est
narratū. ¶

Legumento quoz̄ aliquo a
ventis et sole defendat̄. ne
h̄m quanciant. h̄c aduicat̄.
Vbi calor temporis mansit

npi pamaulo tenuis humor
 cura vespas debet frequent
 affundi. vt hoc almento tot
 vim celi torrentis animet
 : Potest etia aliquid veter
 cu nouo conuenient inseri.
 Cu q geritū copert mēdū
 adiutorio calami uel pali
 debet anerti. ne motus aliq
 fragilem smenti precedentis
 quassē etatem: Leu vinctulo
 et no stricte liget. ne adoles
 cencia mollissimi gminis.
 nodo diue constructionis an
 gatur **S**i infra tra su
 inferiatis. ea bnficio bnfi
 congestions accumula. vt
 hoc quoq; nouis sarmentis
 pter nutus alimeta subue
 niat **A**liqui etia in vite ut ramo
 bienniali uel ultra inserunt
 furculū longū modicū veris
 habente et trunca grossitudinē
 possidente. Vel etia inequale
 et simul vtriusq; iunctis ad sibi
 fam uel sup dicto modo māsior
 patu et lege pparimū obliuam
 : In palmitē aut māsio fit
 duobus modis **E**t vno quide
 qui melior omnibus est. Vt
 nouū sarmentū nouo p saf
 suū addatur. Inasura vtriusq;

in eodem iuxta gemā adhibita
 loco et ligatura cū percola
 ex cera imbuta et molli vimine
 demde argilla congrue subse
 cuta **A**liomō. vt gemā vitē
 vnius excidat. usq; ad medulla
 pfindato bulnē. et thsueose
 vtriusq; obliquate. **E**t tūc
 de gemā vitis alterius euat
 et loco prime ponat. **E**t
 fiat colligatio ut in alijs: tūc
 coualescat et fructificat **Q**
 uida etia expertus michi
 asseruit. se usq; ad medullam
 vite quā cēbra cēbrasse. et
 ibi furculū conueniente fora
 mini. modicū vasū mfixisse
 et cōpōndisse. no absasa vite
 que quid si absindat debet
 melius puenire **E**t
Est et alius modus optime
 pueniens. vt incidat mseruā
 vitis oblique usq; ad medulla
 uel pte am m tm q; tuncus
 duore pte digitorū possit
 imergi. et tunc furculus duore
 gemarū modicū habens veris
 usq; ad medulla vasū ab vna
 pte. vt māsura m acumine
 tendat. et ppatū comodo quo
 melius adequet. alterius pte
 exteriore remota corticula
 iprimatur in plagam et liget.

et creta circumposita pericola
desuper involuat. et per quatuor
digitos uel id circa maculam
infractam sit abscessa. nec super
eam aut infra permittat aliquid
pullulari.

Fit autem hoc melle congrue
vbi uis volueris. super terram
in parte non vetusta et loco mado
et succoso. Et prout circa vine
plures surculi convenienter
aptari. **O**ptime etiam per
uenit. si nouus terra mserat
surculus. et si eiusdem grossi
tudinis sit ad truncum erit
melius quod esse possit. Alioquin
in una parte corticis addegit.
Vel secundum Varonem fiat ad
quatuor medullas. **I**ncisio in arbore duobus
potest fieri modis. Et uno quod
ut uis trahat per cerasid
uel alia arbore. ut uno tempore
ad fructu arboris maturet
vna. **A**lia uero ut mseratur
in arbore sicut omnis melle
msero in dysilia fit quatuor.
Et primus quidem modus est
ut plantet uis iuxta crum
sum. uel alia arbore prout
uel malorum. Et per formam
ille. et per formam uis tunc
Et ad conuenienter arbor et

Vitis. ita quod efficiat ligna
eorum continua. patitur vitis
ex parte radicis. ita quod non nu
tratur nisi per radicem et stirpem
arboris. et tunc maturat.

Vna cum fructibus illius arboris
Inserit autem in arbore uim
et forsam in quibusdam aliis
secundum Columelam. ut truncus
arboris gallica usque ad medulla
perforatur cerebim. ibique mserat
surculus vitis secundum modum super
trudiu ad in an de mseratibus
locutus fui.

Sunt preterea predicta mserationes
locis calidis mense febr.
Fugidis uero Marcii. ad uices
non aquato sed spisso lacri
munt humore. **S**icut facta
tempore quo aquas effundat
lacrimas aut postquam emserit
pampinos quos mserit cophenat.
Possunt etiam fieri de mense
mai et Iunij iam copiosas lacrimas.
Si palmites mserendi loco fri
gido et umbrato a pullulacione
fuerint preseruari.

Alia msero modum. quo nuda
gema loco alterius ad melle
uel aliqua alia quatuor re potest
a quibusdam uulgare predicant
non pono. quia eum nullatenus
approbare uidetur rano nalis.

¶ minima tenuitudine gēme
Verūtamē quidā frāt minor
mētū afferūt. qđ de mēse
Aprīl tū folia vitis incipiūt
apparere. accēpit summitate
gēme remanentibus folijs
puulis cū quidā concavitāte.
ac in eo loco posuit aliam
gēma silem recentissimam
aliudē acceptā. cū molli fimo
bubalo. et sine quolibet alio
auxilio evāluit. Ideoq; pro
bavi p̄t. hū vidēat. **¶** cont
naturale vacione posita a fr̄e
Alberto **¶**
Catho aut scribit. qđ vitis
māsto vna est p̄ ver. Alia
cū vna floret. Ea optima est
p̄ ver vitē sic m̄sūto p̄ditū p̄
medulla quā m̄sēs ea medūa
defūdito p̄ medullā eo sicutos
p̄cutos avitū. quos m̄sēs
medullā ad medullā cōponit.
Altera m̄sūo est. si vitis vne
contingat. Vtriusq; vitē tenam
p̄cutū obliquū m̄ se se medū
lam cū medullā lib̄ colligatū.
Tercia m̄sūo est cōbri vitē
quā m̄sēs p̄ūdito eo duos
sicutos vitigūcos qđ gēns
esse volēs m̄sētos obliquos
avitū ad medullā factū h̄m
medullā ad medullā cōiūgat

avtūq; ea que cōbriū
q̄terū ex altera parte eos sur
culos factū. sūt longi pedes
binos. eos in terrā dimittitū.
repliatūq; ad vitēs caput.
medias vitis v̄mūt in fin
defigūto terrāq; operūt.
¶ Ver oīa luto de p̄sūto oblitūto
obligatū m̄tegrūq; ad eundē
modū tanq̄m oleas **¶**
Ego aut alia m̄sūoq; vitis
sepe p̄bauī. et ea m̄dem m̄fal
libilem et seaurā apululone
ac lesione fossive. **¶** Hanc
m̄sūone hor mō facere debēs
¶ Accipe palmite nouū longū
habente quatuor digitos v̄nēs
p̄cedentis anni. et remoue
omnidā partem veteris usq;
ad medullā ea salua v̄ma
nente in parte m̄serenda.
Et ex alia dimidia veteris
forma cunū longū digitū
tribus. s. usq; ad palmite
nouū. et ibi fiat vna cothetta
et cunū ibi bene fortis
existat m̄sus nō a parte
medulle. s; ab altera tantū
et fiat b̄n acutus **¶** Postea
funde p̄ medūā stryū m̄serēdū
eiusdem grossitudinis si esse
p̄t. aliqñ sit grossior p̄re
¶ Et de p̄re habente minus de

medulla dematur quantitas
vnius digiti grossi. et in scis
sura insige cuneu ut cochetta
fortis adherat coputi breuiori
stipulis fusi. et alia duo ca
puta equalia sint. aliquantulu
vltra nouu. ut vinculu possit
stringe vtriusq; in put. betras
sawmenti equata. ¶ Deinde
ligu stracte cu uncto fasso
tota fissura. et eo modo po
teris inserere duo uel tria
vel plura brachia vitis. reli
quis omnibus amputatis.
Deinde totam vitem insita
demerge in terra. et tot sul
cos in quum ptem volueris
facias. quot brachia sut in
serta. ac in quolibet sulco.
in loco uel loco vbi terra
insita in terra iacebant
vna pua fouolam facias
in qua tota ligatura insit
dimittatur. et terra coopta
desup pedibus succum co
primatur. Et vltra vna
spanam ad minus sawmentu
supius elacet. ¶
Item potunt sumenta noua
in nouo sumento uel veteri
vltimo no coniungi. et eod
modo in terra deprimi. ¶
Et est opus qd iunctura

in uila fassa firmet ne Aer
tendo facile rumpatur. ¶
**De putatione vitu et
arboru vitiferarum**

Item in diebus calidis. mense
octabri Nouembri
febr et Martij donec coru
augent seme iusta fiat puta.
vinearum. In frigidis vero mense
febr et martij tantu. ¶ In
tempore vero vtriusq; possunt
fieri tempore. Sed comodius
erit in montibus vineas que
septentrione aut occidentis
ptem respiciunt. Verno putari
tempore. Alia pars aduersa
clementioribus plagis vendit.
Autumno. Nam in talibus locis
et calidis primariu vis et
natura nescitur. ¶ Et semp
scdm palladium in putatione
mitatur. ut vitis fiat in arure
robustior. ne debili viticula
duo duramenta fuerint.
Quodquid expti putatores
in ipis inordinatis et de pss
vineis no obseruant. dicentes
melius esse stipules vitis veno
uari frequenter. Aufertur
sue terra inuenta delicia et
malis locis nata sumenta.

Et fumentu quide mē duo
 brachia natiū. debet mēdi
 ¶ si pmguedme brachiu
 quodcuq; debilitauerit. illi
 brachio deaso succedat ¶
 Erat in optimū putatorem
 smentū mferius bono loco
 natiū uepande vms causa sp
 tueri. et ad vna vel duas ge
 mas relinqueret ¶
 In locis letis et clemencioribz
 altius licebit vites expād
 In exilibus aut estuof aut
 detruis quilibz est habentia
 ¶ Sed erit sapientis estimad
 vni vms. Nam que altius
 colitur. et pmguis. et fēda
 et. plusq; octo palmites
 habere non debet. Ita ut sp
 in parte media. vna aut
 duos relinquamz custodes
 ¶ Si macra et humilis est
 singul brachis singla fra
 gēda dimitte ¶ Sed puidēz
 est ne in vna parte sint
 fumenta que suas. quod
 si fiat tanqm si fulgure
 tangat arefat ¶
 Circa vms quicquid nasat
 amputemz si no dēfidat
 vmea idocari. Relinquēda
 sūt smentū neq; circa durū
 neq; in sumo. qz her papmaria

minus affertur ¶ Illa vero
 vitem immetate fetus onerant
 et longius durant. quā sur
 in medio loco suanda. no usq;
 gēma sed aliquāto superius fiat
 plaga. et cultitur a gēma
 p lacrima defluente ¶
 Vngues etiā custodiā sacos
 et amatos vende. et oia q
 vetera et scabra vepereb.
 : ¶ si truncus vms
 sole aut pluuiz. aut noxys
 ualibus est cauatus purge
 mus quicqd est mortuū. pla
 gasq; eius amurca limmus
 aut terra: qd pdeat aduerso
 pducta: ¶ Cortex etiā recisus
 et pendens a vite tollat. que
 ves ut ait paladius minore
 fece reddet in vno: ¶
 Mustus etiā vadat vbiq; vptz
 Sed plage quas in duro vms
 accipiat. oblique ac rotunde ee
 debent ¶ Vtēva igit smentū
 quibus primi am fractus pe
 pendit oia recidant. et noua
 circūcisio capitiōis et vmmul
 inutilibus relinquant. ¶
 Sed sciendū est. qm qbusda
 ptibus smentū qmū longa
 sunt a natura pducta a pu
 tatione relinquit. ut apud
 Cremona et Terzona. et

8

SA
vinnian

alia multa loca: In quibusda
soli summitates steriles aufe-
runt. In alijs usq; ad unum
pedem palmicū longitudine re-
linquit. **A**libi vō adeo stete
putant. q; usq; ad semipedis
mensurā palmites breuiant.
: **E**t primus quidē modus
nō est obseruandus nisi in
locis leuibus ubi pice nō ponit
Sed vitēs uel. partice uel
fines vndiq; extenduntur.
: **S**ecundus vō ap^d **A**st. ob-
seruat. cū palis tm̄ circa vitēs
affixis et ad eos palmitibus
extensis. **E**t hī duo modi
pripue tollerant. in leuibus
vnicis. et in hīs vitibus quibus
que suas gemas p̄ longa me-
nodia distulerūt. **E**t huius
vnicē plurimū fructū ferūt
et multos botros lic; nō adeo
magnos ut vitēs stricte pu-
tate. **M**ultiq; et assidue
fodi desiderant tales vnicē
et firmari. ut fructū et pal-
mites congrue nutri possit.
: **H**ec vō vnicē in quibus usq;
ad unū pedē breuiant pal-
mites. ut **B**ononi. **M**urine
et in multis alijs locis. in
mediocri solo. defenduntur.
et q̄ in omni genere vitis

et congrue palmites et firmi
sui defendit. **Q**ui vero
strictissime putant. ut ap^d
Furliū et in quibusda alijs
locis et in pūncā talis pau-
rant in vitibus que sine palis
et pice uel arbutule in
suis stant ordinibus. **E**t in
vitibus q̄ spissis ualde nodos
indemūt. habet et maxime
in exilibus solis et in spissis
q̄ vocat̄ albana et sciaua. q̄
si alij putent̄ inuis miseris
vuis ferūt et sufficientes pro
ano sequenti palmites nō pducit
Et hęc est in vnicis putatio
vicio. **I**n arboribus aut et p̄p̄tarijs
tot matie relinquitur. quot vitis
vitis potest comode tollerare
ut tm̄ nō sint in loco aliquo
nimis spisse. **E**t in sementis
relinquentis. omēs summita-
tes steriles auferant. **P**utant̄ a pluribus de tertio
in terrā anū tm̄. ut plures
vuis ferunt. si si singul̄ anis
putent̄ vuis p̄m̄forēs pducit
et longiori que vitē defendunt.
Quida aut nūq; putat vitēs
in magnis arboribus p̄ter
difficultatē putationis viciū
Sed p̄tatis vitēs fertis p̄uicū

ut que arida sint exsiccant.
Et quida nullomo pruciant si
eas suo naturali motu vivere
sunt.

Item faciendum est. qd in cuiuslibz
vitis punctione tria consideranda
sunt. scilicet fructuum spes. ut tales
palmites tm relinquatur de
quibus papiendorz fructuum
spes habet. ut sit valde ma-
turi rotundi. grossas et rotu-
das gemas hntes et spissas fm
spem vitis illius.

Ita succelliva materies. ut
videlicet custodes et simenta in
bono loco nata ex quibus mala
sequentes am psumitur biva
valde relinquas.

Item locus qui vitem fruct
ut custodem relinquas. etiam
in pte infima vel in alio con-
gruo loco. ad pp vetustate et
deformitate aut nimia longi-
tudine vitis indiget vnduari
ut postq sufficere creverit
in loco custodis. residuum ampu-
tet.

Item notandum qd
si vitis mature putet. matius
pullulat et plura simenta
maiora pduat pp vtinades
humoris qui no effunditur
consolidatis plagis ante cursum
eius. quare totus cedit in

augmentum ramozu. **¶** Si tarde
putet. serius pullulat. et facit
plurimos consequere p
effusione supflui humoris
qui no effunditur aquosi dygole
humoris viscosi. ex quo fructus
generatur impediens.

Ideoqz vitis et vinee exales
pavis. pinguis vbo q supfluo
humore indigesto luxuriant
nimia in frondes et palmites
Et que pluvias timent serius
amputent.

Ita post bona vindemia. strictio
puta pp cosuptam virtute vitis
pp exigua v laryuis p vites
eiusdem alterna vsuptas dquie
Arbores vitifere quodam multo
mo putunt. ut que ferunt la-
brustos. que st vites silvestre
q nudim putari consueverat.
vel vites domestice que paves
tm siccitate purgant.

¶ **¶** Quia
de truo in truo putant am.
ut st arbusta et arbores mag.
que vites domesticas sustinet
nisi sint fructifere arbores.
que auiditate fructuum non
putant. Utile tm est. si eis
vites quibus arbores putide
no sur veridat nimia spissi-
tudo et vomi supreflui am-
putentur.

**De formatione vite vi-
nearii et arborum vitiferarum**

Quellam vitem
Columela dicit p^o
p^omo an^o ad vna
materia esse formanda. nec
recidenda totu sicut vitale
consuetudo est. Anno scdo ex-
pleto. quia vel intereant vitis
in tota vitise. vel inferunda
simenta pducant. que ampa-
tato capite uelut pampinaria
de duos cognant. exire s^oque
iuxta ipam comixtura vitis
simenti ad vna ut duas gem-
mas inferuoris capitis velin-
quenda s^o ad est merito in
vitiula forozzi suanda. Na
debilis nimis viticula 2.
ano recidenda relinquitur
Et sane adiuuanda calamis
nouella vitem. ad exiguis
pulis. ut sequenti ano robusto-
res acipe possit. et tum diu
recidenda est. usq; ad vna vel
duas gemas. donec leta et
fertilia fermenta pducant. **Ad**
cu fecerit. si eadem vitis vel
arbutula formanda est. ad
vna in manam reducatur.
Si vero ad pali et partiarum
auxilio stare debet. in ea

Due materiae sunt suande. que
tante longitu^o forment. quia
desiderat stipitis altitudo. ut
videlicet in epili solo brevior
vna 6. pedis. In pingui vico
et leto maioris. 6. duoz uel
trid pedu altitudis disponat.
Amo denad sequenti quatuor
ad plus materias habet debet
q in ptes quatuor diuidant.
Secunde sequentibus anis totide
uel plures. s^o doctna in eaz
partitione tradita. **¶**
¶ si vitis sup arbores uel
arbutula conscende debet per
etates. ad hoc produenda est
donec ad ramos fuerit. Itaq;
mici debet. ut in eis sumi-
tate nata capita diuidantur.
s^o diuisione que inuenit^o
in arboris ramis. **Denad**
consequent p ramos eodem
ano vitis pcurt. ascensu.
vna s^o materia ad enamen
arboris dirigendo. **¶**
Formant vnae duos s^odox
s^odm varias consuetudines
ciuitatu et locoru. Nam in
quibusdam locis formant in
ordibus. cu palis et partiarum
aut in s^omentis tensis. aut
sine aliquo auxilio. ut alibi
dictu est. **¶** In quibusda sunt

m aciebus. aut cu vna ptica
tm uel duabus sine tribus. cu
sint in lecto loco. et maxime in
aciebus arborid quibus vitis
mediantibus quibusda palis
sustentant. Aut ead sunt in
pistavis puiis. et tuc a pte
superis sue depressa. et ab altu
dirigunt in altu que multo
egent ligamine et labore sed
plurimu fructu ferunt. **E**
Ego aute pono vna pticam
solam in pte depressa. et vna
in parte altera bene fortem
quo omnes palmites valde lon
gos et fere ad tram pedentes
sustinet cu magna fertilitate
vuaru. Sed vna ptica ab
alia distare facio p vnu bra
chium solummod. Et tadia pgu
laria facio in vrbis vmenar
et agroru in quibus sunt sepes
et arbores sup quas reput
simenta multa et maxima
pro anno sequenti. Et hoc
modo pauas expensis mltis
vvas pcpio in vrbis et sepbz
vridibus q alias nisi p clau
suris. et lignis pro igne pauce
utilitatis aut nulle existunt
q ead plurimu loca exornat
: In quibusda format in
arbusta humilima vndiqz

84.
ordmata vel in magnas arbores
aciebus distinctas. **E**
Arbusta huilia vitifera forma
da sunt. ut eis plantatis. postq
bimio uel trimio elapso. suffi
cienter conualuerint. In sex uel
septem aut octo pedu altitu
re cadant. Ita q in exili solo
breuioza. in lecto vo et pmgna
altioza forment. Ibiqz natis
vitis vno sequenti. omnes
exceptis quor melioribus
amputentur. et remanentes
in partes quatuor diuersas.
cu pticis aut vnicis forment
Et ligans lapidibus suffia
entibus pendiularu cogat
p lata extendi. ne dirigant
in altu. Qui ad fortificati
suerint. longitudine triu uel
quatuor pedu simant habet
In quorid capitibus erit vitis
fortibus vnicis alligande.
Et hic modus pcpue obfuit
in partibus mediolan. Et
pariamenses faciunt stipite
magis depressu videlicet triu
pedu. Et ramos ibi natos
eada plures eleuant in altu.
formates arbustula vitifera
ad modu campane miso.
in cuius medio sup stipite mo
ratur qui putat vitem

2A
Fruent

et arborem. et ipam vite circa
circa expandit faciens pal-
nites omnes formas budis stae
declues. **M**agis vero
arbores firmantur. ut in
alio et de pice habeant un-
dig multos truncatos ramos
sicut in possibilitate vna. arbor
operientis. **S**up quoru ca-
puta ligabunt vites que
postmodum omnes onuste ad
inferiora flectent. **P**
Possit etiam comode formari
ut vites ferant. et ipse arbores
augmentu no pdant. homo
videlic: **C**u populus Salix
vel vlmus erit circa grossi-
tudine brachii circa duodecim
vel quindecim pedes summas
incidat. **E**t ramis ibi nascan-
tibus vnus ractor pmittat.
in alio extolli quid voluerit
et singulis annis vel alteris
ramisculi auferant. ab ca-
sola summate relicta. **C**eteri
vd rami infra dimissi formet
ut in humilibus arbutibus
viferis dictu est. ad quos
vites ligent. nec ab mae sup
coferant pmittant. **I**
Item vt Varo scribit. Vbi
terra naturalit humida
est. ibi alius vites tollera

eo q in partu et alimomo
no at in calce querit aqua.
sed solem. **P**otero vtile esse
puto in locis campestribus
quidam. pampinare vneas
tribus congruis. s. mense
mai et Junij. et ipas libe-
rare ab omnibus superfluis
et inutilibus pampis et
fimentis. **D**emum maturat
ferre vites. post mense Augusti
eas superfluis vadiabus demu-
dare. ut sol vniuersas vinas
videre et coquere possit. ut
vnu maturius et forcius
fiat. et superflua humiditate
consumpta duratius fiat
et meliore odore.
Quo tpe vinee r'leney
de sunt et vites ligade

Vinee sunt releuande
et vites ligande
anteq gemme
nimiu turgescant. **E**t vinee
quide que in ordinibus tu-
patis et partibus sunt ita q
in eis vites spisse sunt vndiq
distantes equalit releuande
sunt. ut cuilibet viti palo
affixo ead in medio vites
tingat conuenienti vniculo.

si vinea est depressa. Si vero
 alta. in duobus angenda
 est locis. prius in ad nouellos
 palos sex partias aut canis
 rouementibus alitudine. alligatis.
 Ita qd vna vitis sit
 in suo tabule medio et circa
 circumstantes. **¶** Sic em a
 casu et vindemiantibus defen
 diunt. qm ad oes vites aptus
 patet accessus. **¶** Deinde
 palmites in ptes quatuor.
 equalit diuidunt. et fortiores
 firioribus ptiis. debilioribus
 debilioribus alligent. **¶**
 In his vero vineis que rariore
 habent vites. pali p totu ex
 istunt. tribus distantibus pedibus
 assignatis. Et eisdem canis
 vel partias ligatis. supindu
 cant vites. et taliter distribu
 untur qd operiant vniuersa spa
 cia et ligentur. **¶** Et hic modus
 obsuatur in multis vineis
 maritime antymitan. si michi
 no placet. Vbi vob palmites
 vt fumes extendunt. aulibet
 viti circa ea tres pali parui
 pede medio distantes. et vin
 culu quoddam circa eos velut
 certu angu. **¶** Deinde palmites
 extendant. et in vite et
 vitem surcula pua ponatur.

vel baculus liget ne vites flet
 tant ad terram. **¶** At tam
 huius vinee qm ceteris in quibus
 palmites longe relinquuntur.
 multu proderit. si facta ppe
 palo ligatura. extra ea postq
 um lacrimas effundit. suauit
 modice torqueant simenta
 Nam huor tertia nascitur
 infra ligatura successura ma
 teries. nec viti crescentibus
 infert aliqua lesione. Et hic
 modus apud Ast. laudabilis
 obsuatur ab omnibus. **¶** Sed
 palmites circa vitem ad duos
 tres uel quatuor palos. p q
 vinee suffionem. satis irra
 tionabiliter et inepte ligunt.
¶ In his aut vineis que in
 uacibus consistunt. si in parte
 aut simenta tantu sunt
 nota est eare operatio. Si
 vero in paruis pygularis
 affixis palis pua iuxta
 vites et longis tribus pedibus
 ex opposito remotis baculis
 fortis in vitiu palu
 pua et magno ligetur a
 pte viti depressus. et ad op
 positu eleuatus. sup quibus
 sufficientibus parte positis
 vites distribuuntur equalit.
¶ Si vero in arbutis et arboribus

sue vites. nichil aliud agendum
est. nisi ut vites in pluribus
ligentur. locis ad stipites et circa
palmites per ramos et truncos
equaliter distributi. ligentur.

¶ Sed providendum est omnibus ante
vitem dissolvi et religari. quia
refrigerantur ut ait paladus.

De fumigatione vinearum et radium vitium ad purificationem

Mense octobris
vel novembri
februarii vel martii
fiunt parvae fovee circa vites.
Et amputantur cunctis radi-
cibus que in summitate sunt
terre. letaniam imponitur. Et
maxime hoc est in vite novella
faciendum. ut amputentur radices
superflue quas produxit estate
que si equaluerint. inferiores
radices faciunt interire. et
emanet vitis in summitate
suspensa. que res ea frigori
obnoxia facit. et calori. ¶
¶ Sed hec radiale non ad sti-
pitem debent restitui. ne ad-
plures inde nascentur. Aut
nova plaga corpori vitis
impressa vi sentiri algore
vrat. ¶ Recidant autem

relicto digiti spacio. Et si
placida hyemps est. vites
velinquamus optatis cum ante
venem hoc est factum.

¶ Si violenta. ante mensem
decembri operimus. ¶ Si
perfrigida. modicum colubini
stercoris circa vinculas largiemur.

¶ Et ad aliam finem ponimus
parvas parvas. magnas vero
vitis plus apponimus.

¶ Plurimum igitur operat in vi-
neis. letaniam ad ministranda fru-
ctuosa. ad multum proferenda
fructuosa. ¶ Et quia consuevit
vini vitare saporem. et da-
rabilitate ledere. Qui no-
bilis habet capere. de mense
augusti ubi vinea miserior
est. lupinorum corbem unam
in bubula servum. Et tu ad
debitum augmentum pervenerint
eos cuertunt. et optimis fructus
vineis prebere dicunt.

¶ Vel in foveis circa vites factis
ponat minutam massam sementem
et papinos et opuntiam.

De vineis ligoniam ditis

Mense Martii. no-
vella vinea incipit
pulverizari. quod

tunc et demicps usq; ad octobre
singulis mensibus agendū est
non solum p; herbas. sed ne
tenere adhuc semina. solidata
terra constingat.

Ded in mense July mane et
vespere iam calore deposito
debet effodi et aduerso gmine
puluerizari. **F**ramina radices
sue ad pluviam obsint extir-
pande. **F**iant pterea sulci
per illas partes in quibus aqua
colligitur. ut ad extremas ptes
facile defluat. que si remanserit
nouellas extinguit et antiquas
vites dicit.

Eodem mense marij est cele-
branda copletio vinearū fossio.
anteqm gmine nimis turgescat
quia fossorem si apertus viderit
vulnus cecabitur specie magna
vndenne.

Demū mense may fit suda
fossio vinearū eo tpe quo non
florent. vel eo quo iam floze
desierunt. q; que florent constat
tangenda no esse.

In qualibet aut fossione caued
est. ne fiat eo tpe quo tra nimis
madida ut sicca est. s; cu sit
medie disposita. **E**t
qnto magis terra puluerizabit
tanto melius erit. **S**ufficit s;

si mediorū profundē fodiat
Sit aut studiu. vel vniusa
terra fodiat equalit. ut nihil
in ea aridi soli remaneat. et
maxie usq; vites. qua rem
vnga in qua sit altitudinis
pastri modus & signatus
diligens custos in multis locis
exploret. **N**am hec cautela
dolosos fossores ab hac negli-
gentia remouebit.

**De nouimentis q; vitibus
amdit et circa ipoz**

Accidunt nouimenta
in primo anno
plantatis vitibus
ut pereant. vel semine remaneat.
q; quide quandoq; fit p; herbas
circa eas nascentes. quarū
radices nutrimentū sibi sur-
rupiunt: quod si acciderit
frequenti fossione. et herbarū
misione iuuat. **A**liquando
vicinis arborū uel sepium
vmbra. et tunc aut aputand
sue aut frondibus denudat.
Depe etia ex nimio solis
ardore deficiunt. quo casu ob
umbratione aut opimento
terre circa eas. cu aliq; stramine
ne omo siccet. aut aque

conuenient exhibicione. lesione
euitant. **A**ccidit etiam quod
nomenclatur vitibus ex vicini-
tate quarunda plantarum. sicut
caulis. corih. et lauri. **A**
Comptum est enim her aduere
vitem. adeoque in vniuersis plantis
non debent. **Q**uandoque et
patiuntur animalium corrosiores
que plurimum ledunt eas et
toxiuant. Ideoque si pauca
sunt vites spiritibus contrariis
muniuntur. Si plures fossatis
tingantur et sepius. **Q**
Quandoque vites in hyeme
gelu percunt. quare veri-
dende sunt in terra. **E**t
in talibus locis in putredine
curanda est. ut nunquam strata
erigat aliquid super terram
et ad appropinquat hyemis
vites putentur non autem
flagellis. **E**t omnibus simul
in quibusdam locis ad iuncto
ligans. iuxta terra flectuntur
et super capita ipsorum ne surgat
aliquid terre ponatur.
Demum post hyemem reducto
ligamine releuantur. **Q**
Vel sunt in arboribus in
super quas non de fiscali gelu
siccantur. **Q**
Aliqui autem frigus non tota

primiti vitem. sed solum nouos
palmites. qui pro ligni teneri-
tudine se defendere nequeunt.
Quod ad accidit. sicut in
loco idoneo palmitibus prouocandis
aut eadem modico de palmitibus
veluto si aliquid vniuersitate ibidem
habuerint verdat. **D**ic enim
quod renouabitur et formabitur
vitis. et forsitan eodem anno aliquid
fortitum feret. **A**ccidit etiam
pluribus ut postquam palmites
et vites produxerit primum omnem
vniuersitatem amittit. quare in
talibus locis talia genera vitium
plantanda sunt que tardius vivescat
ut sunt **Albana gargameja**
et **Maulus**. **Q**
Pleraque vineas in vadit vitige
que omnem vniuersitatem corrodit
et **Verices virides** et **azurri**
parui qui talati vocantur.
bononi qui natos ad vites pal-
mites proficiunt et desiccant.
Contra que subueniendum est
ut per manus mulierum et hominum
colligantur aut igne cremantur.
Accidit preterea sepius. ut
tempore caloris descendat
cum frequentis sole prouocant
pluuia venenosa et adusta
que **vulgariter bononi melumen**
vocatur. que multa genera

virtus adeo ledit. qd eandem formam
 in multo vino reducat. ¶
 Ideoq; ubi hoc frequenter
 accidit. ea plantentur grana
 vitium que modicum uel nihil
 ledant ab eo. ut est malicia
 et albana et grilla. et qda
 alia qnd nota. ¶
De virtutibus uinoru

Uua in duo diuidit
 scdm ysaac. ¶
 Cuius acerba et matura
 Acerba est frigida in 3° gradu
 siccitate in secundo.
 Nec tunc habet spem in se diuisus.
 E grana. corticem. et succum.
 Grana natura sicca est et
 dura. et nullius comestione
 in corpore sed integra egreditur
 Sed farina ex eis pistatis
 facta. bibula. confortat. et
 colicam egestione stringit.
 maxime si assent. ¶
 Cortex grossus est nec dicitur
 et uero natus. ¶ Confortatiuus
 est stomachi et epatis calore
 extinguit. ¶ Vitum auferit
 Naumen colere rubee mitigat
 vomitu et egestione colericam
 stringit: Oculis appositus.
 palpebrarum grossos humores

attenuat et exsiccatur. ¶
 Item valet ad pruriginem oculorum
 et asperitatem. ¶
 Ductus vero uue acerbe ante
 dies conualescentes ad solem poni
 debet ut succetur et spissetur
 ut mel. ¶
 Hic valet humoribus ad
 gulam descendentibus. et
 gingiuas et auricularas.
 In cliste facias. valet vulne-
 ribus intestinorum et diutinis
 humoribus in uulua descen-
 dentibus. ¶ ~~De gumarum~~
~~uina. uinum. et siccis~~
Uua matura. que est
 in sua completa dul-
 cedine. sanguinem laudabilem
 facit. Et ceteris fructibus
 que admodum siccus melior cibus
 est. ¶ Plus in siccis qm uua
 nutrit. ¶ Testatur autem h.
 qd quida sub temporibus eius
 solus utuntur. unde pingues
 fiunt et clare eorum cures. ¶
 Desistentes vero ab eorum esu
 facile maurescunt. ¶
 Eius ossa sunt frigida et sic.
 Grana acerbe uue uicina. hnt
 tamen aauum quoddam ppter
 qd cito exeunt ante conuersionem.
 Item cortex eius sic. et sic.

ad digerendu durus. Et si in
cortice et ossibus edat indu-
rat egestionem et inflationem suam
et ventositatem generat et
humores longinquos a sang^{ne}
laudabili ¶

Si comedant in hora quada-
m vite accipiunt. si quid inde
munt stomachu malis hu-
moribus et abis vacui. et
fortis sit digere abis q^{ue}
~~non~~ in digerunt. et in
laudabilem sanguinem conuer-
tunt. et ventris adiuvant
soluacione. corpusq^{ue} a malis
purgant humoribus ¶
Contra si stomachu inde
munt malis humoribus vel
abibis plenu. et digere sit
inbecillus. in eo morant et
inflationem generant ac rugitu
et in huiusmodi malis conuertunt
et fumi nexu plurimu
creant ¶

Appense et ab humoribus
deficite. ceteris vuis suat
laudabiliores et subtiliores
dicitur conuenientes ¶ Ab
inflatione longe suat et sumo
situte. nec scripte se nec
solubiles ¶ In musto misto
uel sappa grosse dicitur sunt
et stomacho minus conuenientes

Ventositate et inflatione p^{ro}du-
it ex parte humoribus et misto
uel sappa assuptos ¶
Vna multu carnis habentes
nutribiliores et duriores
existit. qm hoc que plura
humoris et carnis habent

¶ Vna cuius sapor est dulcis
ac grossus mellis vicinus
calidior est. sitimq^{ue} generat
et grossioris est nutriti
et ad digerend durioris

¶ Inflatione faciens ac rugitu
et opilonem spiritibus et opul^{entia}
: Et vna cuius sapor est
subtilis aquosus. frigidior
est. et digeri lenior stomachi
confortata et mudificata
a colesias humoribus. suis
mitigata. et conueniens co-
plexionibus hepatis ¶ Et
vna cuius sapor est medius

¶ medius p^{ro}ductus. est medius spiritibus
: Alba vna clara et aquosa
leuis nutrit et facile digit.
venas cito p^{ro}ferat. et vna
prouocat ¶

¶ Nigra g^{rossa}
est et digeri dura. s^{ed} con-
fortata stomachi. Et si in
digerat. nutriti bonu

¶ p^{ro}ductus ¶ Rufa uel citrina
media est p^{ro}ducta ¶
Passum suae passu est sicca

ad preparatione viridis /
Et ex ea quedam est dulcis
que calidior est et humidior
maximè si nigra sit. **H**er
valet ad dolore pectoris
et pulmonis. et tussim mi-
tigat. **Q**ue vero acerbitate
habet. nimis nutrit et fri-
gidior et siccior est dulci.
Ideoq; stomacho conferat
calore extinguit et ventre
constipat.

De ghuatice vuaz i. rerau et sira

Uias quas suare
volumus. legamus
allesi. nec acerb-
tate rigidis. nec maturitate
refluentes. sed quibus est
gravis luce penetrabile et
splendidum et tactus ad molli-
tatem callosus. **Q**ue
sunt vitiosa ressecimus. nec
pariam interesse. quibus meo
pugnabilis acerbis cont-
blandimenta estiu caloris.
induruit. tunc nicosi botoni
tenaces calida pice ambire
oportet. **A**q; ita in loco sicco
frigido et obsuro sine luce
irruptione suspendi. **I**tem
alibi. **E**xtracto pane

88.
De furno nominis calido.
ponat in eo palea. et sup
ea vine. ibiq; per horam
stom ip tibi melius vadet
dimitte. donec aliquitulu
fiat passe. **¶**
Vel ponunt sup asside uel
aliqua traticula in furno. et
postq; m; fuerint extorite.
subingunt in musto dulcis-
simo et ponant ad solem
donec aliquitulu sint siccate
seu aliquitulu musto gustate.
et ponant in vase veluti
in lagena uel sacro. **¶**
Ite alibi. **V**uas sole drotas
pone in musto fruenti ad
igne modice dimittendo
et pone ad solem iteru. et
sunt optime. **¶**
Ite vine famissime et aliqui-
tulu ad solem passe. suant
in sabulo ad solem siccato.
: **I**te in paleis uel feno sub
stratis. **¶** **I**te in folijs vine
siccatis. **¶** **I**tem in melle
Catho ait. **V**ua in ollis co-
modissime condi. et i suppa
et in musto vte vua passa
gread. sic facies melioris
actim et dulces. et lucidi bo-
triones in ipa vite torquet
et pariaris sponte meducri

siccari. **D**emum sublato
in umbra suspendis. et uia
distrecta coponas in vasat
subternas pampinos sicut
alioze frigentes et manu co
primas. et ad vas impleans
desup papuoc addes et opau
labis. ac statuto in loco frigido
sicc. quem nullus fimo infestet.
: **V**alentinum autem uia passu
hoc modo facit. **E**ligunt
em meliora grana uuaru
et ad solem desiccant. **¶**
Demum in fumo modicum
calido postea ad uino dulci
abluunt. et supaspunt
paluere gnamomi. et
ligant in fohis sici. et sicut
p amu. **¶**
Hec uirtute habent lemedu
et decocte in uino. et ipm
uino ualent cont frigidu
tussim. **¶**
Sic etiam uia passu optie
modu torquet in uice. et
sic tota per tres aut quor
pendat dies. demum colla
quolibz botrono cu manu
xl tenacula in musto dulci
feruenti ponat. ibi qz tñ
qz bis p̄ die saluatio uis
teneatur. **D**emum sicutur
ad solem cu calidissimo est

vel in furno pane exsiccato
Cave tñ. ne pluuus aut rore
tangar. **¶** Demum refrigerata
in aliquo mudo vase ponat
et optime copressa desuper
ponderetur. **¶**

Quidam autem ea exsiccata ad
solem iterum in musto dulci fundo
obruunt et exsiccat aliquantulu
et coponunt. **¶**

Sed et hec oia fieri possunt
de uuis uentibus sine rotu
uacemi omnibus alijs obstruat
que dixi. **D**u tñ scias. qz

Difficillime siccari possunt
ad solem in regionibus t̄patis /

: **I**tem grana dicentibus
Si uias uel poma in uice
uel arboru du seruire bo
luerus. uasalis causa futibz
ab una pte ptu. diligens
a sumo tecta suspende. quus
poma gipso coopta in longu
seruient etatem. **¶**

De apporatu uindemic

Appropinquante
uindemicu tpe
parand et aptand sue tme
in hys locis in quibus moris
est uindicidius racemis et
auillus bullu. **¶** In alijs uo

coradaria. Item corbes
cophini et ciste. ceteraq; instra
et vasa. que vnicuiq; nēria
et oportuna sūt. sēdm variab
et diūsas locoꝝ consuetu^{nes}.

Et oīa vasa nēria optime
mollificanda et lauanda sūt
et iūci veteres suari quendi
sūt quia meliores et durabi
liores sūt nouis qui adhuc
seminariū existūt. **¶**
De tpe vindemini

Utile est dinoscere
quā vindemini
sit. Nam quidā aniq; vīe
maturentur vindemiant. et
ideo sibi et infirma et nō
permanens faciūt vīd. **¶**
Alij vō tardius vindemiantes
nō solum vīneas ledūt resolut
tam vīnabus eius. sed etiam
tale vīd passibilius et minus
durabile faciūt. **¶**

Cognoscat ergo tpe vindemini
sua vīdērie gustu et visu.

Alium em demetrius et Affrony
sex solū dies debere vīam et
nō plures p̄mam matura.

Si em graminū vīe iam nō
vīdēris sit. sed in ea nigredie
vel alio colore in quo tandem

esse debet sēdm natura generē
illius vīe: significat eā esse
matura. **¶** Quidā autē exp
mūt vīd. et si quidē effluxerit
graminū vīe nūdū nō colmēt
caruē. naturalis esse ad vīdē
mā approbant vīas. **¶** Si
vō effluxerit graminū eā p̄te
caruē. eas dicit nō esse mātis

: Quidā autē ex quo incipit
passe fieri. mātis caruē
vīas: **¶** Alij vō probant ita
ex vīno densissimo botro. vīd
auferūt acmū. post vīd et
secundū diem considerant. si
manet in eadē forma locus
azmī. et si circumstantes illaz
recipiūt augmentacione. vīd
demare festinant. **¶** Si vō
azmī locū minore factū con
siderant. q̄ hīs qui in crūtu
sūt azmīs adiuctis substinet
vīdēria. donec augmentatū
p̄cedit. **¶**

Paladius autē ait maturitate
cognosci. si expressa vīe ḡna
que in azmīs celant sūt
fusa et aliq̄līe p̄modum
nigra quā veniunt mātis
naturalis. oportet q̄ tūc
vīdēmare. **¶** Et maxime luna
exite in Cancro leone vel
libra. Scorpione capricorno et

Aquino **E**t vero finiente
et subterranea exente. festinat
opozet vmdma fuce. Ut
burgundus ait. **E**t in sumo
faciendū est. q̄ si vne ramis
pingues p̄ latera frondū
denudentur. Vinū q̄ ex eis
fiet min⁹ erit aquosū. potē-
tius. melius duraturū. **E**t
Si vne colligat̄ p̄ tertia
vix consupto et acre calid⁹
et sereno. Vinū erit potē-
tius et melius duraturū. **E**t
Vne lucide nō pingues neq̄
consupte nec in aliq̄ corrupte
Vinū faciunt potētius et
melius duraturū. **C**ontrā
vō contrā operant̄
Vne nimis mature Vinū
faciūt dulcius. sed minus
potētis min⁹q̄ durabile
qm̄ eodē tpe priori collerte
Vne nimis acerbe faciūt
Vinū acerbū. **M**edocres
vō faciunt Vinū potētis et
melius duratū. **E**t
Vne in augmento lune ad
lecte. Vinū min⁹ suabile
faciunt. In decremento
magis. **E**t
Si vne nigre ad bullendū
ponant̄ in fundo t̄ne. Vinū
erit rubicundū. Si mature

maturus. **S**i acerbe acbus
Si mel. dulcius. **S**i salua
saluata. **E**t generaliter
sapore et virtutē acq̄ret
eius q̄ in eo lecte ponetur.
si diebus congruis sit bullerit.
: **S**i vne collerte quibusdā
diebus in aceno steterint.
Vinū maturus erit. **E**t
Si mustū in dolis si q̄ sp̄s
ebulliat. bonū et durabile
erit sed tardius clarificabit̄
qm̄ si ad eis ebulliat. **E**t
Qualiter vndemias
est
Qui portant cophi-
nos maiores uel
corbes. et qui in cistis vuas
colligunt. eligant folia. **E**t
si quis acerbis a putridis
aut sicus vndemiat̄ botrus.
auferatur. **O**portet autē
et intantes vuā si quid obli-
sūt qui p̄sunt cophymis aut
corbibus. ip̄a elige folia. **E**t
Ipsa em̄ contrā ad vuas austere
magis opantur Vinū et facile
corruptibile. **D**e acerbis at̄
putridis et sicus vuas magis
fit nocuentū Vinū. **E**t
Qualit̄ dnt̄ p̄c calcaū
et ex eis Vinū fieri

**Qualit' dnt' vne calcanti
et ex eis quisi'**

Imissas torculari duas. stat exprimi oportet pedibus ab hys qui ad hoc s' deputati. Et ut oem azimu equalit' calcauerint sursum rancemos et grana eleuent et attrahant. ut sub torculari multu humoru defluat. Et cu' 2. calcauerint et in altu rancemos exercent. et molles et calidos et no valde quados eos faciunt. sic sub ligno et eos supponat. **F**alidi em et molles exites facile flexibiles fiunt. **S**i vob hudi valde disponant nate est gm supposito sandi eoz coposicionem. **I**nterantes aut in torculari oportet valde pedibus esse mados. et no sepe exire et intrare nudis pedibus et est bonu q' in eo no comedant n' bibant. et q' sint vestiti et cincti p' sudores supuientes. **I**n quibusda' h' partibus vt Bonon' calcant ad vinea in corribus sicut medicat' possu. **E**t calcate posite p'nt super curambus in vasib' portantur.

ad tinas. in quibus eas sine ad feruend' p'mittit' p' octo dies vltim' usq' ad quindecim uel 10. p' quo multu purificat' emid. sed sapore rancem'ze mfiat. **I**demq' melius est q' supponat' arans uel mstem ex assidibus p'forans ad h' dispositu. sup quod stet vni' calcator qui calcando p'ficiat qd in arbe comoleri no potu'. **E**t ad bene vinea calcauerit rancemos ad pedibus p' vna ptem in tina emittat in qua tm solido bulliat qd purificat' sit. et vinea sup liquore eleuati ab eo diuisi qd in pauca euemir diebus. quo facto reponat' in vasibus et in tins aqua ponat' paze ut mltu stdm q' nobiliores et potentiores aut viliores vine fuerint. et stdm q' hor vnu quod mustu dicit' melig uel p'ens optatur. **F**acienda est ty. q' qnto vine calcant' tanto min' et deterius fiet mustu sed d' puvo plus habebitur. **S**i vero male calcate fuerit e contra erit. Et stdm istu modu vnu purificabitur et durabile fiet nec durabit.

racemoru sapore ¶
Est aut sciendu quassa esse
spec vuarz / ad eos racemos
suos austeros hntes qz colub
lure plurimu no pt sine de
trimento su / quassa vo ad eo
modicu austeros hntes qz
sed eis bullu plurimu possit
: Notandu est etia qz qm
vne pmgriores et aquosiores
snt. tantomag qz racemis
bullu debent in timis. Et
qz no nobiliores et sicciores
suerunt. tanto mag in eis stru
oportet ¶ Et sciend est
qz postqz vne colbete sut et
in aceruud posite. Si duobus
uel tribus diebus sic steterit
valde spozq et vni augetur
natiuitas et dulcedo ¶
Ita vtile est in vmeis hre
bitume in quo vne ponat
vbi diu stare poterit. et ex
in tina puca et bitume sca
colligi matu vnu qd mli
quibus qd valde suauis et
delectabile erit / non tñ in
estate de faali potit duse
uari : ¶ Sciend est etia
qz omne vnu qd cu racemis
et corticibus atinoze non
feruet est albu / qd vo ad eis
feruet tinget ab eis et

corticis colorem nigru vel
aureu aut rubru acquiru
**De hys q ex vnis
fieri pnt**

Agrestid passum
districu. Caruend. sappa.
vnu et dextid ¶ De quibus
omnibus ducend est qualiter
fient et consuunt. et de natura
et virtute qua habent in
corpibus humanis ¶
**De agresto passo destruto
caruend et sappa**

Agrestid sit duplex
liquida et siccid
Agrestid liquida sit hocmo /
Et vne st adhuc acerbe
sed ad debitu uel qz puenere
augmentu. colligunt et pis
tant. et in mastellid uel timary
uel aliud vas ponit ad solem
et in eis aliqd de sale ponet
Et postqz duobus uel tribus
diebus ad solem steterint
accipit succus et vpositus
vnu consuunt. et quida de
sale non ponit si cu co melis
consuunt. et maxie si ex talibus
vnis factu fuerit quoz vnu

m. hanc suavi non potest /
: **A**grestis vero sicca sic fa-
cienda est / Accipe duas acer-
bissimas et pista. et exprime
et pone in vase ex ere rubeo
et coque donec coagulationi
appropinet. **D**emum ponit
in vase extenso et soli exponit
donec siccatur et sua **¶**

Et quidam ponunt ad siccandum
in sole absqz decoctione aliqua
si sol calidus adest **¶**

Quidam etia agrestis faciunt
ex vuis aliquod dulcedine
ptia panitibus. sed prior styrior
et frigidior est **¶**

Potes et 3 modis fieri agrestis
spissu ut mel. qd est plurimu
virtuosu. ut supradictu est de
vuitibus duar **¶**

Passu vniuersa affrica pingua
at totidu sic cofica consuevit
Legunt vne passe qz pluuie
et in sicellis iunco factis
aliquare raro contempis parte
vugis primo fortu vberum
demum vbi vnaqz corp9 vns
concussione exsoluerit. com-
primatur hinc passu est qd
effluerit. et conditu vaseculo
mellis more seruatur **¶**

Defiectu carvenle et **G**appa
fiunt ex musto. **M**a defiectu

a seruendo dem effectus est
vbi ad spissitudine fortiter
despumatur **¶**

Carvenle cu tertia pte pda
due partes remanserunt /

Gappa. vbi ad tertia redacta
descendit. qua in meliore fa-
ciunt atoma sunt cotta /

**De purgatione vini facti
ex vuis acerbis et
corruptis**

Oportet omes vuis
acervas ut qualis
cuqz corruptas separari a reli-
quis. et qd ex vuis est mustu
ita est curandum **¶**

Aqua
pluuialis usqz ad dimiduu
est excoquenda. et ex hac aq
decocta quarta est musti
decima ps supmsundi vino
Rursus autem ad vno decoq
et consumat in decoctione ps
decima **¶**

Quidam aut no
ita faciunt. sed vuis vuis im-
mittit aqua. consumentes
ad futurum mustu tertia pte
Post calcantes vuis. mustu
coquit. et consumat tertia
parte **¶**

**De cura vini pluuia
pluuia agitare**

Spluuialibus ymbrib9

multis superuenientibus. Vnde
adhuc existentes. vel post
vndeina amplius qm oportet
madesiant. ex uicitudine ipas
calcabimus. Si aut vnde
matio mustu subtilius esse
didicimus. docebit aut te hor
gustus tu vniu in dohis mittit

Post prima ebullitione con
festim trasserat in alia dolia
Manet etia in fluuio omne
Limosi p grauedinem
: Quidam aut melius fa
ciunt et vniu coquunt. donec
vicesima ps eius consumat
mittentes gypsi centesima
partem

Laudatq vero eod vly ad
ignem vniu dimittit. quoz
quinta ps eius consumatur.
et eo. post quinta consumpta
vtuntur

**Qualiter mustu i
dolens mittend sit**

Dolia anteqm
mittat mustu.
aqua salsa pura tu spon
gia abluu oportet et incensu
fumigari. **O**portet at
neq nimis fua ea plena.
neq nimis deficiencia. sed
optuari oportet. quousq

mustu bulliens augmētūoz
facit. ut superfundatur.
Coniceze postea oportet qd
in dohis est mustu p quinq
dies. et manibus et cyphis
spumari. **E**t si quid aliud
supflud fuerit. auferre. et
expurgationes omnes a celario
educere. et longius proicere.
Si em ipse manserint. ca
nores mē generantur. et
malus mē fit odor. que
ambo vniu euerit faciunt
idcirco botru odorem in tor
cularibus et maxie in apo
thecis esse oportet
**Qualit mustu p to
annu galeni possit**

Anteqm calcetur
botru. quod ex ipis
stillat mustu. qd presione
quoda vocant: mitte eod
die in vas pice interius
punctu uel exterius. vt
semiplenu sit vas. et obstrue
diligent gypso. multo em
tpe pmanet mustu valde
dulce

Multomagis suabit. si vase
peluso corio. in puteu vas
pmitit. quia no superbulliens
erit semper mustu. **S**i quis

aut et quiescibilis. r. paulati
conculcauerit duas ut no
toprimuntur. s. fortiter.

h^o mustu^o utile ad p^omonenda
habetur ut Burgundi^o ait

: **A**ly vas ut dictu^o est m^og
et exterius pice punctu^o in
puteu^o mittit. ut labia solu^o
supernent: hoc p^o expien
tiam optie visu^o est ¶

Aly in arenam humidam
vas suffodunt ¶

**De cognoscendo si mustu^o
ut vniu^o heat aqua
et q^olit^o possit separi**

Ut cognoscatur
an mustu^o habet
aqua: ^{ab ea} Pura cruda

vel scdm quosdam moza in
mustu^o mitte. et si habuerit
aqua submergent. Si aut^o
supnatabit ¶

Quidam
canna greca que nascitur in
aquis. uel limo vel papiru^o
vel fenno uel aliquid arido
ungit oleo. et in vniu^o mittit
et extrahat. Si aqua habz
congruabunt in oleo grate

Et q^onto plus de aqua habat
tanto maior erit gutturu^o aque
congruatio ¶ **A**ly simplicis
facientia. vniu^o mittunt in

ollam noua nondu^o infusam
et appendit duobus diebus
stillat em olla aqua mysta.

Quida^o calcem vniu^o supin
fundunt. et siquid aquam
habet sup diffundet vniu^o
calcem. Si aut^o puru^o est
densabit ea ¶

Aly aut^o
in fruxorio oleu^o habentes
feruens. supinfundit vniu^o
Et siquidem aqua habz sonat^o
ampullas faciens vesiliet

Quida^o vero spongia noua
oleo vnguentis ea obstruit
os vasis et evertit. Et si
aqua habet. fundetur in
spongia. eadem probacione
et in oleo utmur ¶

Aly de musto sibi modicu^o
in manu mittit et fricant

Si puru^o est. viscosu^o est
et adheret Si aqua habet
no^o adheret ¶

: **A**qua hoc modu^o separat^o
a vniu^o Alumen quidu^o
mitte in testam vniu^o deinde
spongia vincta oleo obstruc
os teste. uel alterius vasis.
inclinat sine effunde. et de
fluet solu^o aqua ¶

**Qualit^o mustu^o cito
expurgetur**

In metreta dulcis
musti. cotilla aceti
mitte. et post tres dies erit
purum. ¶
**Qualit' vniū nō sup
ebulliat**

Orona pulegiū uel
nepete uel origani
collo vasora tunc pone ut
aut. burgundus. Quod
aut interuora dolozē cura
labia peringit lacte var
tino detinebit. cū intus
bulliens mustū ut dicunt
**Quo loco debz stare
vniū ut meliq' daret**

Quam uinaria
septentrioni hui
debemus opposita. frigidū
obscura uel obscuro proxima
longe a balneis. stabulis
furno. sterquilinijs. castinis
aquis. et ceteris odoribus hor
vendi. ¶ In libro tunc
vindicat a burgundio
edito dicit. q' foras vniū
sub duo ponendū est. auer
tit aut occasū et meridiē
parietibus quibusdam
appositis. Reliqua aut vna
sub tertio ponenda sunt. ¶

Jenestras aut excelsiores
oportet fuisse ad aquilonē
et orientem versas. ¶
**De transfusione vni et
aparinae dolozē**

Oportet vniū trā
uasare in borealibus
uentis. nequaquā in australi
Et imbecilliora quidā in bore
foraora aut in estate. vna
autē que sunt in aridis locis
post solstitiū brumale. ¶
Cū aut transfusit vniū
in luna plena fit acedū
Sane aut oportet qntū
vniū a nutrescenti. id est. fece
separat subtilius et ibecillius
fit. ¶ Alij expertissimi vni
dicit dicit. q' circa finem
omniū sanctorū cū vniū ebullit
cessauerit. et sex ad fundū
descenderit ipm remoueat
a fece grossa faciet venem
mrem subtilem. cū qua meliq'
seruabit. ac post venem meliq'
clarificabit. tunc Veris. ¶
Item dicit. q' si vniū diu ad
fere morat. adueniente calore.
hūa ei adeo incorporabit q' ei
sapore infiat. et nō pōt aliq'by
clarificari modis. nisi coquat

usq; ad principiu pme ebil
 hiamis. lento et clavo igne
 et in vase ponat mudo ad
 salua vicia habente duos
 in fundo baculos. vel vnam
 teglam mudo imersa. Et
 mortellu de grosso panno
 Vel ponat in tyna mudo
 et in idem vas postea educat
 modo pduto ¶
 Proviendū est etia. vt peme
 quidē calefiat: estate vero
 infrigidet. ¶
 Oportet autē cu a dolis in
 pua vasa trāmittunt vnu
 obseruare ortus stellarū ¶
 Mouetur em fex in ortibus
 stellarū. et maxie in flore
 rosarū. et florescente vmea
 Consulit aut sapientes. et
 maxie hesiodus. Cu aperit
 dolia. vnu qd est i pncipio
 dolij. et qd est circa fundū
 consumi ¶ Mediu aut vnu
 dolij seruare. qd foras est
 et pmanens. et ad indet
 vacione apaus: ¶
 Vnu em quod est ppe os dolij
 ut aeri adherens. est ibent
 lius. quia euaporat ¶
 Quod etia secus pfundū
 est. seu appropias feri cito
 vertit. ¶ Oportet autem

infundunt vnu in testis ut
 in alijs vasis. no usq; ad
 labia testis imitti. sed usq;
 deorsū. parū sub collo ut
 no suffocet. sed respiratio
 habeat. si de acetositate no
 tmet. ¶ Et si ea timeat
 q. nichil respivet. et fiat
 ventilogus. de salice viridi
 a cortice mūdica ¶
 Itē bonū est. q. in spina
 foraria sit vna pua spinella
 p qua extrahat parū de
 vno tibus calidis et ven
 tosis. nā p ipm eg diet
 aliquid de feza ad vno
 et ipm melius clarifica
 bitur ¶
 Item oportet aperirentem
 dolia. seruare astrozū
 ortū. quia tūc vni fit motū
 et no oportet tūc vnu
 vman ¶ Et siquid doliū
 die aperies oportet mūdū
 soli. ne eius claritas mādāt
 vno ¶ Si autē in nocte
 multociens p ueritate doliū
 aperies supmūdū oportet
 lumen hūc ¶
 Itē oportet euacuata dolia
 confesti abluere aqua salsa
 uel cinere. vel argillo satura
 sicari. si vnu est debile.

Vel si valde potens est. solum
modo bene claudat vndique
quia odor et potentia eius
tuetur vasa ¶

De tpe et modo gustandi vini

Quida bozialibus
exantibus ventis
gustant vna inmutabilia
et sincera tunc sunt ¶
Alij vero experti vni vix
modis Austro s. flante
vna gustant Austro vero
vnu magis amouet et re-
darguit quale ¶
Ieiunio autem non oportet
vna gustare. obtunditur
enim gustus. neque enim post
multam potacionem et co-
mestione ut Burgundius
scribit. Sed ex consue-
tione vni solo sticho
gustant ¶
Ite oportet gustante vnu
neque amarum esse. neque salu-
neque aliqua que gustu exultu
comedat. sed quoniam inchole ad
paucam comedisset et bene
digestisset ¶
Quida autem volentes cir-
cumuenire emptores. testi-
monia habent. quia profundit

optimo vno veteri uel bene
credenti et in ea ponit quod
videri voluit ¶ Maliciosus
autem quida contribuit naces
et caseo gustare volentibus
vna ut comedunt. ut certissi-
mum falsificat gustus.
Hoc autem dicimus non ut furiam
sed ne decipiamus ¶
Oportet etiam emptorem sepe
gustare vnu nouit et vctus
ut non obliuiscatur quid
effugere debeat ¶

De signis cognoscendi vini durabile

Dimisso vno in
dolio propter vnu
transvasandum est in aliud vas
comedibile in priori vase
develinquenda est ipsa fex
et diligenter vas percludat
deinde intuenda est multo
cibus odorantes ne aliqua
transmutatio fiet circa fecem
gignente renopes et fungu
alba que fuerit subter bitume
vel magis aliud talid. estimad
est vnu esse corruptendum
¶ Si nichil talid generatur
credendum est vnu esse pnu-
mendum ¶ Quida autem
calamum integrum perforantes

mittitur usq; ad fundu sup faces
et pducentes. calami ipius
firamen magno digito ptea
aufertentes digito ip olfactu
attrahunt inferioris odore
Demde exurgentes attrahit
faces partem. ad qualitate
uel scdm qualitate faces vnu
futuru esse opinant. ¶
Quoda vō paru vni bulli
entes et infigidantes gustat
et qualesq; mdeint in gustu
tale vnu veliquu futuru
esse credit. Et ante ex medio
vase gustu face. ¶

Alij vero ex tegmine vase
suis accipiunt. discipulo
em vase. quod est in tegmine
gustant. Si quid vinose
fuerit optimu est vnu

Si vō aquosu non ¶
Alij vero ex ipō gustu. Si
a principio austeru fuit
signu reuū. Si aute molle
centurū ¶

De nocumētis que vno accidūt

Accidit vno ppt
aquisitate corrip
tibilem in vite. vel postea
sibi admixta ut corrupat
et vertatur p variis

causas. exneo calore in ipaz
agente. ¶ Si si fex uel mo
dica talis vni de delio
extratto relinquat in vase
net aperiat vas. couertit
in mustam. que vas inflat
Demde quodlibz vnu in
eo positu consequent cor
rupit. Et si eo vno in
sano solud uel aliud vnu
misset. aliquid seu ponatur
ipa inflat. et in sua natam
corruptam couertit. ¶

Item vnu forte et potens
et peripue dulce grossu. si
tpe calido dimittat in vase
no pleno. net & sup clauso
euaporat calidu et humidu
vni. et remanet frigidu
et sicru. qd in acetositate
couertit. de quoze om
cira dicendū est. ¶

**Quibus ipibz vni fieri
luis vstus et corrupta**

Omnē vnu sepi
vertitur circa
plyada occasu. et circa sol
sticiu estiuale. et circa pub
tatis estum. qd vulgarit
curmas vocamus. Et
generalit circa oēs ventos.

anuales. et in estu et in gelu
et in largis ymbribus. vel
per violentu ventu aut
comitruu. aut terremotu
vel quoniam florescit rose uel
omee.

**Quibus potest vitari
ne vinu vsetur**

Lales vsti. imissi
in vinu. id vseti
et vitra quoniam oportet bullu
et spuma ampliore fieri
mhibent.

Amigdalas dulces. in gressu
vires miscent. et pmanent
id feruant.

Vua passa ablatiis gressu
et cu arena imissa musto
vel vno cocto. pingue p
manens id facit.

Quida vna sicca casu in
omea nata eligunt. et in
yalazur vtunt. gressu im
misso. In pmozdio quod
austere vnu facit. tpe at
precedente austreitate vna
porat. Utilitas aut
gypsi multo tpe pmanet
et pmanencia facit. et
vseti non sinit vnu. et
eius quid pporat est. vt
si vnu sit lentu et sapore

humecti. et pluuia agitata
centesima gypsi sufficiat.
si vnu nascat. vntur
plidius. medietas huius
sufficiat.

sempercu si teratur cu
sale vsto. et cu vno miscent.
vna que vtunt a sua mala
fere separat. et in bono vin
ferem imissa pmanentia
erunt. Quida autem tedas
accidentes in musto extin
gunt. et non sinit vnu
puerti. Quida cedri
frustu vsto. et gallas vstas
miscentes vno. pmanens
hoc facit.

Alii cineres ex sermentis
omee combustos et serm
fenculi terentes. et in
massam vedigentes. miscent
in vno.

Quida vasa que vtuntur
in alia vasa et in alia domu
fusservit. Si enim ex
calore lesa sunt. in vfrige
rantibus tvas ea vedunt.

Si autem ab humore et fri
giditate in talibus locis et
siccis trasportant.

Alii vero semen lini. ut
liquu quereus cobuertes.
cinere imittit vno.

75.
Alh lar et mel miscentes
ut valde sint leuia amittit
musto ¶

Argilla post ebullitione
vini amissa. expurgat
deorsum serid defrens tur-
bulentia ad ferem thuye
aut si vsta fuerit. et h
reddens vniu faat et
dulce: Reptilla yeme
em eam comedenda viuut
Dulcorat cin argilla vniu
et pmanens faat /

Eleborus niger et albus
paucis amissis expurgat
vniu et pmanens faat /
: vniu coctis. usqz ad tna
parte amissis musto per
manens illud faat ¶

Frumenti farina pmanens
vniu faat ¶

: Resina pini detinet vniu
Allumen scissid. sriptica vniu
faat et acucina. et arida
pedat ¶

Quida dicit qd iposillo
est vniu verti. si pscribat
in vase uel dolu huc dicit
verba ¶ Custate et videte
quia xpus suauis est dng /

Et bonu est qd scribant in
pomo et mittat in vase ¶

Confertio mirabilis
ad vniu seruandis qd votur
panaria: ¶ aloes $\frac{3}{4}$. ij.
menci $\frac{3}{4}$. ij. amoni $\frac{3}{4}$. ij.
meliloti $\frac{3}{4}$. ij. cassie $\frac{3}{4}$. ij.
spicardi $\frac{3}{4}$. ij. folij $\frac{3}{4}$. ij.
moue $\frac{3}{4}$. ij. ¶

Hec omnia in panno lignu
mitte in vniu quoz dolu postqz
vniu vbi fuerit amissu. fuerit
purgatu ¶ Immitte aut
in vniu vase vniu coctariu
hazqz specierqz et post a panno
dissolue. et vniu puluicm
omitte: et postea p tres
dies vadite culam moue.

: ¶ Quida alia confertioes
faciunt. ¶ aloes $\frac{3}{4}$. ij.
hor aut bonu roscu reddit /
Incensi mustu tribuati
 $\frac{3}{4}$. ij. hor austeru faat /
folij manipulu vniu: h
bonu odorem dat vniu /

: Hec omnia tribuata misce
et ex eis in qualibet am
phoram vniu mitte coctaria
duo. ad no vniu bullat
sed subsistit ¶ In omni
vniu her ppria sua ut iam
subsistena ea specieb
condias ¶

Alh vero sic vniu condit
¶ cardompi vniu ilura

castie spicnardi mtiloti.
Bilobalsim squinanti costi
spice celtice. Omnia equali
pondere tere et rectonde.
et vino amisce ¶

Item accipe semen dothme
sic. et herbam pentha filon.
et pidiuerza: et ad vinu
est bullud pone intus et no
versabatur ¶

Alij ut no versetur duobus
uel tribus diebus in gvaspis
bullud pmittur. et in fe
bruario trismutatur. et ex
eo tertia uel quarta pte
bulliunt et simul miscentur ¶

Demde ponit una ctem
papsidem salis in duoden
corbibus vini. Vel alit

In februario trismutatur
et quarta ps eua bulliat
ad igne et despumetur
donec vij uel viij pars
diminuat. ¶ Et usq; sine

bulicinis ponatur in
quolibz caldario in gamba
et lincristy sicc. uel
lincristy tinctu. ita q
paru ad vino bulliant
et ad eo calida ponant
in vase ¶ Et si ponit ad
eo gvaspe bn ablure pus
in musto posite. clarius

erit Vinu. Et obturet vas
ut no respiret / et sit bn
curulatu. et hoc et ad est /

Vel alit fit delectabile
et mirabile ad bibendu.
hoc modo / Quodadq; vinu
sit copromant. uue. et vinu
nichil cu gvaspis bullud
totu ad igne bulliat. et
despumat. et in vase po
natur. Demde accipe. xx.
gvasilos pro quolibet
corbe. et in filo uel perca
positos. in os vasis mitte
et est cerud ¶

Alij dicunt. si mustu expellit
et incontinenti separa a
gvaspis. ponatur in fina
et cooptu in aliquo panu
mundo. uel nouo sextorio
sic ad dies xv. uel xx. di
mittat. et quolibz die spu
metur. Demde in dolu
mittat. ¶ Est mirabile
in claritate et sapore /
**Qualit' vinu psatu
bibet' et clarifictur**

Accipe cerasa acra
in bona quantitate
et tota mixtura in vesica

Vbi est vinu versatu pvoit .
 et sic vinu incipit bullu
 et sic dimittat p tres dies
 uel usqz cesset bullu. qm
 in ipa bullitione purgat
 vinu a feribus optime ¶
 Et ad vinu claru videtis
 in alio vegur reponere / certu
 est ¶

Si aute in vino vsato mel
 in bona quantitate repaueris
 et in vase vbi est vinu ver
 sam iactaueris . et p vendone
 cu baculo ipm vinu cu melle
 agitaueris . et postea sic di
 miseris . clarifiet vinu p
 mel . Nam mel qd turbidu
 est in vino ad fundu defendi
 facit ¶

Quida optie facientes tpe
 vindemie . racemos recentis
 no oppressos in magna qnti
 tate in vase versati vni po
 mit . vbi racemi pro mte
 sut ipi vino . na racemi versu
 reduant ad debita bonitatem
 et saporem post aliqt tps
 : Hoc aute sciendu est . qd
 anqm fiat aliquid vino vsato
 tnsuasandu est et a sua mala
 fece liberandu uel sepandu
 : Quida aute versu vinu
 in grassis . de quibz recent

sit extractu . iactant ut in eis
 clarifiet . ibiqz dimittu qtu
 expedit . ¶ Si mltu fuerit
 no totu subito s; pclaravit
 p vices successiue agendu est
 ne calore grassarum extinguat
 et ebullitione qua clarifiet
 in totu phibeat ¶ Et qnto
 minus mustu steterit in
 grassis tanto forcius opat
 : Adudus aut dicit vinu
 ea die limpido fieri atqz
 optimu . si grana pipere . x .
 pistacei . xx . adiecto modio
 vini sum . l . contras . s; vni
 sextarios mittas die ante
 omnibus vinotis . tuc questu
 pparis et coles vsu moy
 futuru ¶

Item faculentu statim limpido
 fieri . Si vij pmi in vno vni
 sextario mittas . duozemo
 uas . et paululu cessare pa
 raris . mox sume puritate
 colari qz debere et in vsu fieri
 : ¶ Quida aut clarifiat ad
 nudis pscoru . Alij aute
 cu sola claro ouozu et pauco
 sale . Vel scdm alios accipe
 lapides albos fluiij . et eos
 in clibano coque . donec in eis
 crepature incipit apparere
 Quo facto in puluere subti

lissimu deducant. **¶** Item
Item accipe sale albu. et con
cere subtili. et in vase deam
corbau pone vij vnc lapide
et iij salis. et in vas comu
cendo committas. **¶** Et si pro
quolibet corbo duo addideris
oua uel tria erit optimu.
quod ena de dictis lapidibz
crudis subtilissime pulueriza
tis et sine sale fieri poterit
et hec approbatissima sue
¶ Et optimu est qd aliqd de
melle addat. Na mel zu
beu. albi vini restituar
colorem pditu. et omne mel
est viscidu et graue. atqz
om liquorze consuam. **¶**
¶ Si nimis fuerit turbidu
plus de vnoquoqz addatur
¶ Et h^e vetment fecem et tur
bulencia ad fundu sui pond^o
ut no possit sursum facile ele
uari demu. et in nullo
p^osius sapore vini inficiunt
: **¶** Si vero in tantu tur
bidu est. qd effuat liuidu
et fluat ut oleu. calore na
turali eius in totu extinetu
nulla tanqm mortuo medi
cina potest valere. **¶** Si
vero no oino extinetu vi
beu habens colorem corruptu

et croceu / cu vno albance. ut
cu alio multu vubitu. aut
cu lauatura cortice sicaria ut
recentiu vne albe uel cu colata
seminu eblore restituarbitur.
et succus ipore seminu sapore
versati vini corrigit. Et sicut
mel rosaru. **¶** Item ena fieri
poterit cu lauatura doreum
seminu sicaroru. **¶**
Item optime clarificat h^omo
In vase xx. corbeu accipiuntur
¶ oua et in aliquo vase fracta
cu manibus uel mudo g^ouaculo
plurimu agitant. **¶** Demu
vna corbe papsis tartari mis
creatur et vno addito in vase
ponat. quo facto cu cloua p
vendone in vase posita fortissime
agitat. et pluribus vicibus
de subtu p sezaria extrahat
et in vas itere yponatur.
¶ Cu v^o clarificatu fuerit vis
turbulencia p spina in costis
de subtu extrahat. **¶**
¶ Sed est sciendu qd in vno
albo solud clava ponat. In vubeo
vero vitellu et clava. Et in
multu turbid plus de vobus
appone. **¶**
Item loco tartari optie pul
pont. et tande modicu aque
flumia in vase ponatur. **¶**

ale albance

Aly colligit in Vindemijs
vuaru semina. quibus optime
siccatis. et ex his facta farina
manu plena in quolibz corbe
ponit et diligenter pmscent.

Clarificari optime atqz
a sapore versati liberari
ab experto valde dicitur.
Si in cavano vase. libra
media allumis de rosa clari
et tndem zucari rosati cu
libr. viij mellis ponatur
hor modo. **A**el coquat
et optime despumet. quo
refrigerato. allume valde
puluerizato et zucare dis-
solutu in eo misceat. Et
trudere uel sicula vini in his
comixto. cuncta ponant in
vase opteaz cu fissa pteca
agitant. et vas disclusu
usqz ad diem dimittat sequete
et in 2^a die at 3^a claru erit.
: **A** si valde turbidu et
putridu extitit vino. de uno
quoqz pdictoru plus appo-
natur.

Ex acerbo aut maturo effi-
citur: si in pdicta mensura
libra una psati zucari ad
vino. melle rubro ponatur
mo pdicto. que res etiam

vino faciet boni saporis et
odoris.

Del clarificandis optime
et fit puru et odoriferu
hor modo. **A**ccipe media
libra de bono allumie roze
et media allumis zucarii
et subtilit pulueriza. et
pone media vno de pdictis
pro quolibz corbe. si est parte
turbidu. **E**t si est mltu
turbidu. pone vna libra
albi uel rubri taxi. scdm
q est vnu in xxiij corbibz
Et accipe plenu manu salis
albi. et tra oua recentia p
quolibet corbe. **E**t si vnu
est albu. non ponas vitella
ouoz. Si est rubeu pone
totu. Rubus ouis fratte
in aliquo vase et fortiter
aguntis. et appoita in vno
vno vna sicula aque fon-
tis uel puri. et itez agi-
tant. et supdictis appoitis
rebus. et fortit itez agi.
et in dani vegete xxij
corbu postis. et cu vitra
fassa ad vno optime in
vegete aguntis. et pmscent
donec totu fuerit turbidu
et exthendo de subter p
sezaria. et ponend desup

rubro

p cotone dimittat. et in 2^a
die erit claru. Et usqz ad
viij dies quolibz die vnus
cyathus extrahat. et sicut
p spina inferiori in costis
ter in die tota turbulencia
extrahat. donec coisupta
fuerit. ¶ Sciendū tamen
qz angm sunt p dicta trans
uassari debet in aliud vas
et a sua mala fece liberari
: Potest etiā clarificari
si pura fuerit cu colationis
panneze vt claretu co
latur. **¶ Viri vni dno**
colore i aliu colore musti.
Distqm vnu albu
de sua vndemia
in aliquod vas trāsmuta
ueris. et per vnu diem
residat. in tina de qua
vnu nigrū extractū fuerit
tacta. et post duos dies
extrahes clarissimū et
valde ruberū. ¶
Item si in tuis vuis tot p
albe qz paru esset ruberū
vndement. Suisim et
in tinao nigre primo
apponant. et albe desup
et tunc optime nigrum
erit. ¶
Paladius dicit vitibus

hanc esse naturā. Vt alba
uel nigra si redigat in
cinerem. vnoqz imponat.
ei vnaquaqz forma sui
coloris impone. ¶
Candidū vero reddat ex
rubeo ea ratione. s. vt
combusti sarimenti cineris
mody vnius mensura
mittat in dolud. qd habeb
amphoras. x. et triduo
sic relutū operiat et luter
eritqz albu uel nigrū. xl.
diebus exactis. ¶
Vel rubrificat et demgt
optime tempe vndemari
cu vuis que vocant albache
et cu habuistis bene maturis
cu steterint circa xii dies
conquassate in aliquo vase
si ponat eaz vnu nigrū
in illud qd mendum dem
grave. et demgrand vno
plices lauent zucem dec
albanre ut labrusie. ¶
Est etiā optimus modus
ad demgrand vnu purū
et mustū in tnis et cum
grasse eleuate sue super
liquorem. qm melius fieri
pt premant in euudem
et itez bis uel ter fiat idem
et sic a vitibus vnoqz

ingravu tmgent
Subrificatur aute suae
denigratur et clausficatur et
eius color mortuus reui
uisit. hoc modo

Pro quolibet corbe accipiat
media libra seinu sicura
ebuli. et in vno mliho. mol
lificent. Deinde manibus
uel ad pistario pistentur
et conterunt. et plures in
vno lauent. et lauatura cu
ouis et tartaro et bono ru
beo et sale mittur. et agi
tand fructur

**Qualit' vini ex vno
sapore mite' i aliu**

Ad condendum
mustu. grem mustu
decoctid ad medietate
vel tertia partem musto
adiunt

Suauem de duro fieri dicit
si ordeacei pollinis at pel
linie. ciatos duos simul cu
vno subartos. mittas in
vini vasculo hora vna et
ibi esse pariaris

Aliqui vini dulcis feruo
admiscent. Vel melius post
q' vnus curvus vuz po

situs in tina fuerit. mel
liquefactu ad igne in bona
quanti' iactatur. Deinde
quodamq' portent. in tina
ponunt. **E**t si pul
uerem piperis. melli mis
cueris. potens fiet

Et si garofolos addidris
uel aliud odoriferu: coru
acquirit odorem

Idem erit si in musto suu
thraspis ballente ponant
: Vnu ad potendu suau
sic dicit fieri. Feniadi et
satureie singloz congruo
modu vno infundi atq
turbari

Vnu quoq' optim odoris
fieri in paucis dieb.

Si baccas nivi agrestis
montanas. siccas. et tongs.
mittas in tadu. Vbi aliqt
diebus. salte' decem vqueste
pagavis. tunc coles vtriusq'

Flores ead vitis arbus
tue tollas in vmbra sume
turabis. tunc diligenter
tonges et tritos habebis in
vasculo nouo

Et ad voluere
tribus tadis vnu florum
mensura quid synacu vocat
aduas et dolud suplime. et
septu ul septimo die aperis.

et utaris **C**

Potest etiam recens in pui-
fimis manipulis ad funiculum
ligari in capite lapilli qd
mergetur in vino. et tot
diebus in vino suspensum
teneri. donec ipm odorifere
reddiderit et no vltra. qz
nalo sapore infiteret **C**
Vinum velut vetus effi-
citur de nouo. Si amig-
dala amara. et absinthium
et pini gdnia et fenigrid
simul fricas qnto suffia
stimat et pariter fidas
ex his una vinu raru
in amphora mittas

Vinum quoqz afferunt
ex molli forte fieri sic
Alce hoc est iniisti folia
uel radices aut eius caule
tenevud detortu mitti a
gypso. aut cinis siulas
tres duas. Aut cypressi
pillulas tres: Aut buxi
folia qnto manus ceperit
Aut semen apij. et cinere
fumentore cuius flame
corpus reliquit exhibe
omni soliditate detracta
: Et generalit qntoz
tpe in acerbu uel forte

Vinu. dulcissim poni potest
et Vinu acerbu in dulce.
: Si dulcedo displiceat
Et Vinu nobile in ignobile
et potens in debile: Et si
vis ei addere aliquo sapore
exoneo pone quod voles in
grassis ad filu ligatu ad
paruo lapillo. et omi die
de vino temptando gusta.
et ad habet de sapore qd
sufficiat ut no ppendatur
vino: extrahit filu **Et**
probatu est. folium opti-
conferre saporem **C**
**Quatuor vinu in vase
libent a musa**

S Vinu moydam
x musum heat
uel aliud sapore
malu. Vitam albam x
Vitalbam cu radicibus suis
accipe. et subtus boctam
infunde radices eius sub
terra. ita qz veniant radices
eius recte ad fixam doli
desup: et immerge ramos
in vino palmu vinu per
foram doli desup. Ita qz
tribus diebus ibi pumrat
et perdet illud. malu odore /

ate in
gropolis

Alij accipiunt vitallam
longam. et procurant. qd
ab vno capite infigat. loco
sine fezarie. et flectatur
ad terram. et sub ea ingar
Ita qd stet firma et aliud
caput revoluat. duobus vel
tribus digitis sup terram
et videtis cotidie p poros
vitallae musum egire. et
sic innovabitur sapor musci
: Ad idem fac vnu pane
panici m^o testas et calidum
pone sup monstros doli.

Item vnu a musca curari
fertur. si diebus pluribus
pane calidissimo obtinet
quodquid torrens dicitur
faciendu. donec oportus
panis nullate demoret
Vel accipiant femina
Lauri que dicunt orbata
et bulliant in vno. et po
nant in vase. hoc ead
modo dicitur liberari vas.
sed vnu malo sapore in
fiat. Et ideo melius qd
rami lauri bulliant in
calidano vini et in vase
ponatur et miscatur
vnu. **¶** Rami vero
simul vel diuisi ligati

p vendne suspendantur
in vno. ibiqz diebus aliisqz
dimittunt. donec vinu
fuerit liberatu. Denud
aufertur. Et hoc modo
no infiat vnu malo
sapore. **¶**

Item expertus ad qmtra
vespila acerba in quatuor
uel in pluribus cordulis
infixa. posita p coronem
ut descendant in vnu. et
ibi p xv dies. vel vnu
mensem dimissa. optime
liberant vnu et vas. **¶**

Item curari fertur si
mane et sero in vase ma
nipulu saline suspendat
ne vnu contingat. et
extractu aqua lauitur
foramine optime obturato.

Itē a musca vnu curari
fertur. si sacculus strictus
plenus panicio pane calido
in foramine dimittat p
vnu natans. et aliquo
cuis pmutetur. **¶**

Itē pro certo liberari
dicit. si accipiat mani
pulus herbe que vocatur
mavella: et in superiori
parte ad cordula ligand
in mane p vendonem in

vase ponat. talis qz duobz
digitis tm descendat in vna
Et sumculo sup vas ad aliqd
ligato. ipm vns optime ob
turetur. et sic p illud diem
plurimodo dimittat. Deinde
m 2° tollatur. et tantidem
de recenti herba ponatur /
ibiqz usqz in ortu dicit sequit
dimittat. Et sic per tres
vel quatuor dies fiat. et
liberabit vinu

Vel ponat sacculus subter
nidus lineus. ut de stramina
plenus sale vel gypso. aut
calce. p vendone ad firmo
lygatus. ut in medio vni
descendat et sic sp tenent
et conferet

Vas musa infectu hocmo
curat. Ponat calx non
extincta. s. vna guttula in
vase pij corbu. et vase bn
stricto ponat aqua ut vinu
feruens in eo et obturet
ne respiret. Quosqz p
aliqua hora dimisso plures
reuoluat. et aqua frigidam
aperatur et lauetur /
: **V**el aliter /
Zampirus ut sumperus
in caldaria vni ul aque
decoctus / in vase ad ficti

vno ponat. et fiat ut sup
et melius erit si vtridqz. s.
scdm post primum fiat. et
optime sine dubio curabit.
Aliter dicit qz curabitur
sale in vase posito. et tribus
mensibus ibide contrahete
moram. Et forte idem fiet
cu calce ut gypso. Et cinere /

Vel liberabit hoc modo /
Radat optime vas interius
cu gattusia vel assa et in vi
mulis et gimis cu puncto
cultelli ab omi nigredine et
musa mudet. et ponatur
in vase x. corbu. vna guttula
cineru smentoru cu omibz
pulis suis et plus si erit
minis infectu. et duratur
cinis cu prunis p singulas
partes vase. deinde claudit
vas. et per vendonem in eo
ponat aqua feruens. et
obturetur. et ad oca ptes
reuoluat. et sic dimittat
donec cinis et aqua insorgi
data erunt: et tuc optime
lauet vel timo roretur cu
aqua calida bn saluta

Eodem mo curant tmacia /
Ad qz no possunt ita claudi
et operiant sextoris et

pamnis. ut parui respirent/

Ite vinu et vas ab expertis
dicitur liberari a musa. Si
folium puluerizatu in sub-
tili sacco positu p vendone
in vase ponatur. vt i medio
vini plumbus duobz mozet.
et no infiat malo sapore.
et vna vncia in vase quinqz
corbuz suffiat. ¶

Ite dicit vas curari cu
aceto fortissimo bullito si
ex eo lauetur et aliquantu
omittat. ¶

Aly dicit si fiat ignis pa-
learu in eo curatur. ut forte
melius liberabit cu igne
sarcinotore. ¶

Conseruant vasa a musa
si cu euacuata erant usqz
ad parui vini quantitate ape-
riant et exhant et opte
exsiccentur. uel aqua salua
vel vino rorent. / vcl co-
no extracto si forte obtinet
ne vni odor et fumus exalet
qd in mixto no obtinet ut in
vase aufeat remanere/

**Qualiter prouidet ne
vinu fiat acetu et
qualiter ab acetositate**

liberetur

A. Inuerm de vite
alba. x. vitalba
pone in vino. et no fiet acetu
ut quida dicit. ¶ Melius
ty prouet ne vinu fiat
acetu si teneat in cella frida
plena dolis et clausis opte
ne respirent. ¶

Quod si vas no est plenu
et est in loco calido. et de
acetositate futura tmetur.
Accipiat frustu lardi gissi
optimi et in alba et sbali
pena. lim hnat. et ab vno
capite ligato fumulo. per
vendone mittatur. et in
medio ventre vini desiccat
Et cu vinu bibendu minuet
ipius lardi fiat descensus
et desup vas claudatur.
et sic teneat. donec vinu
consumptu fuerit. ¶ Et
quoto plus lardi fuerit
tanto melius ab hoc pre-
seruabitur. ¶

Ut acetu mutet in vinu
In eo semen porri debet
dicitur mitti. ¶

Aly dicit qd de acetositate
uuatur. sup vendnem fron-
dibus vitis postus. et sepi9

pmittas. semp lapide aliq
superius existente ¶

Ally dicit. Si oleu oliue
ponatur in vase in q co
operiat sufficiens vinu. op
time ab acetositate liberet
et cu vltima pte vini exab
olea. et pt colligi ¶

Qualiter fiat acetu

Acetum fit hoc modo
ponat bonu vinu
ita q sit semiple
vas. et pripue vinu dulce
in loco calido in vase aceto
infecto et discoopto. et
fiet acetu. ¶

Itē si ponas vinu claru uel
turbidu in graspiis. unde
sit vinu extractu. et pua
qritate supaddas aceti.
et dmittas p vnu mense
uel amplius. optim fiet
acetu. Si vis cito face
calescas calibem ut lapid
pone in vno. ore vase ve
manente discoopto. ¶

Vas ponat ad solem per
tres vt quatuor dies. tu
vino addito sale ¶

Vel potes adhuc citius
facere hoc modo.

Accipe qd vis vas et imple
vno optimo et bene opila
et in caldano pleno aqua.
facias vas diu bulliu. et
futum accessit ¶

Ad faciendu acetu fortissim
Accipe tornalia qn incipit
rubescere. et celsi mora q
nasunt in campis. quado
silitur rubere incipit. ¶

De lactusis anteqm incipit
tumesce et de pruginot
sepiu acerbis ana. et pul
ueriza subtilit oia simul.
Tunc accipe de meliori aceto
qd mdeinas et distempera
tu pulu illo. Ita q fuanas
panes bene desicatos. Et
qn voles fac acetu fortissim
de aliq vno. Si fuerit
forte vinu. pone 3. l. Et
si fuerit debile pone plus
stom qd videbitur tibi de illo
pane. et statim erit acetu
fortissimu. Vel infra viij
dies ¶

Item dicit experti valid
Si graspe buaz. vindemaz
tpe bene lauent. et a corti
ribus et omi imudicia pur
gem. et modicu ad solem
siccantur. et in aliquod vas
ponant. vt mediu impleat.

et tantumdem vini addatur
et desuper vas claudatur.
fiet fortissimum aceto: cui
ut puto multum proderit
si graspi prius forti mad-
fiant aceto. Et toto tpe
poterat inde vinu extrahi
et vinu addi.

Si radices rasiu siccant
et puluerizent et in vase
ponant fiet acetu.
Ite accipiat acetosa. siccet
et puluerizetur. et ex ro-
tu forti aceto fiat panis
et siccetur. et in vino po-
natur. statim fiet acetu
quod etiam in mensa fieri po-
terit. Et idem de radice
rasiam dicitur.
De virtutibus aceti

Acetu. frigidu est
et siccum in 2° gradu.
Venetrantia habet
virtute et diuisiam ex sua
faba. et constrictiua ex suis
qualitatibus.
Contra vomitum et fluxum ventris
bulliant in aceto gulle vt rose
vel silia in tali aceto ponatur
lana vel spongia: si sit vomitus
sup stomachu. Si fluxus

Ventris sup vena et umbilicu
: Siropus acetosus qui
fit de aceto. valet ad simplice
terciana. et ad cotidiana de
fleumate falso et ad ves aures
si detur mane in aqua calida.
Diuidat eum materiam.
Fit autem sic: succum debet ve-
solui in aqua et aceto. et coqt
donec adhaereat tunc.
Item valet contra omnes ma-
teria calidam.
Oximel fit p^rte de aceto.
quandocumque simplex. quicquid
compositum.
Simplex fit ex duabus
partibus aceti et tertia mellis
Compositum fit hoc modo.
Accipe radices apy fen-
et petrosilli. et terre aliq-
tidu. et p diem et noctem
iaceant in aceto et coque
Et siccis die coque simul. et
postea cola. Et in tali aceto
pone mel ad tertiam partem
et coque usque.
Bulliantia fit sic.
Accipe scilliam et dimitte
p diem et noctem in aceto.
et coque. et cola. Et
oportet interuora et exsura
alici et in diuina admisceri
Demum admiscer mel et coque

} Oximel

ut sup^{ra} ¶ **Q**ui vero non proprie
habet strillam. loco eius tunc
pone radices rasini. equalentur
et sicut fuit de eis. ¶

Actur oximel simplex
vel compositum contra frigida
materia: sicut syrupus
acetosi contra calida. quia
dividit et superat eam

: **S**alsa: ex aceto salua petro
fillo. iuncta. et pipere. con
fortat appetitum ¶

Item si canes comedantur
solimodo ad aceto. appetitus
confortat ¶

Ite nota. si actu indomit
stomachum plenum. laxat ventre
ventrem. ¶ **S**ed vero indelat
vacuum. tunc constipat

: **I**tem valet contra debi
litate ex egitudine. si
in eo ponatur assis. et ex
eo pane mollificato. tangit
os. nares. et labia patiens
et vene pulsatiles. i. b. hio
et sup ipis venis liget
pans p. d. t. u. s. ¶ **E**t plus
adhuc valet pans intimis
in sacro mente ¶

Valet etiam actur contra
letargiam et fixensim.
si fiat fricacio circa volas
manuum et plantas pedum

cu aceto et sale ¶
Auccena autem dicit. q. d. d. d.
etiam confert adustionem ignis.
velociter omni re ¶

Et q. d. misctur cu unto
olei. aut cu oleo rosaceo
et conguassat. et confudit
in eo lana non abluta. et
ponit sup caput. confert
sodi calide et fortitudin
eius. et oris collucet ex
eo. et ipis cu allumine
confert monom d. d. d. ¶

Et vaporacio aceti calidi
confert difficultati audire
et acuit ipis opitantes
collatorum fortit. et ipsius
formam ¶

Et quando bibit calefactu
post medicinas mortales
confert ad membra /

De vmo et virtutibus eius

Quid scdm ysaac
bonu dat nutri
mentu. et corpi
sanitate reddat. ¶ **E**t si ar
cipiat scdm qd oportet et qntu
valet natura deferre virtute
digestiva. confortat tam in
stomacho qm in epate: quia
impossibile est actioem virtutis

Et pipere

no

digestive confortari absq;
calore naturalis fortitudis
: Nullus aut indomitibus
aut potus adeo naturalis vni
cofortatus et augmetatus
ut vni pp familiaritatis
cofortat quod cu natura habz
et adeo cito convertit in natu
ralem et mundissimum sanguine
Vnde Rufus ait **V**ni
nosolu naturale confortat
colorem. Veridica turbidum
clarificat sanguinem. Aditus
corpis magis venarum aperit
et clarificat epatis optione
aufert et appit tenebrosas
fianostivas tristitiae generatas
a corde repellit / totius qz
corpis membra confortat /
Et nosolu sua bonitas in
corpore ostendit sed etia in
anima / facit em illa obli
uisti tristitia et angustia. et
dat sibi letitia / Confortat
eam ad investigandu subtile
rem. eiqz turbuit sollicitudines
et audacia. neqz ab ea sentiri
laborem neqz dolore dimittit
: **E**st igitur conueniens omnibus
etatibus temporibus et vniombz
si suprad fuerit scdm vni et
consuetudine bibentis. et sicut
qz natura ferre potest **E**

102
Actio em vni no eodem modo
operatur in senibus. Iuuenibus.
et Adolescentibus. et pueris.
In senibus est scdm medicina
quia calor vni eorum frigiditas
repugnat **I**uuenibus vero
est scdm cibum. quia natura eorum
est sitis nature iuuenis **E**
Adolescentibus vero et pueris
et cibis et medicina. quia
licet calor naturalis eorum sit
fortis. substantialiter tamen non dicitur
esse in perfectione pp habitudinem
humiditatis eorum prout vni
naturalis coloris eorum dat aug
mentum et nutrimentum et eorum
deseruat humiditate. vnde est
medicina **E**
Preterea sciendum est. qz in
hyeme et frigida regione
conuenit vni prout. In
estate vero calidior regione
vni prout multum conuenit
necessario cognoscit. cu corpora
refrigerat et humectat p
aquam que ei conuenit est /
Repugnat etia aereis calori
ne calida et siccitate faciat corpora
et prout velocius cibum ad sui
subtilitatem et pfectionem ad
totius corpis membra **E**
Est igitur contra duas causas
contrarias iuuamentum / Cale

facit enim corpora frigida. et de-
siccata humida naturaliter.
Infrigidat calida. et humectat
siccata accidentaliter. quia cum
sui subtilitate et perforatione
aquam ad membra apportat quae
necesse habent refrigerari
et humectari. **F**
Diversitas vini generalis
est triplex. Recens. videlicet
vini anni. Vetus quatuor
annorum et ultra. Mediocres
.6. duorum annorum ut trium.
Recens vero calidum est in
primo gradu. Unde pertinet
frigiditati et humiditati.
idcirco est ceteris nutritivum
malosque generat humores
et inopinata sompna. ven-
tositate stomachi et intesti-
norum. Unde Galienus. Vinum
quodcumque recens fuerit non
habet vim ducendi cibum per
corpus neque verum provocandi.
Oportet ergo frigidas et hu-
midas habentes naturas
illud cavere. **I**demque si naturas
fuerit eligatur vinum clarissimum
aquosum diu a torculari expressum.
Vetus autem vinum calidum
et siccum est in 3. gradu.
Vinum humoris habet quiddam
amaritudinis. parum nutrit.

caput cito ascendit et mente
percutit per suae puritatis ac-
tione. maxime si ex eo intem-
peranter bibatur et ei parum aquae mis-
ceatur. **N**on huiusmodi cavent
illud debiles nervos habentes
et qui sensus acutos habent.
magnum enim eis nocumentum
prostat nisi multum in suis cor-
poribus humiditate habeant quae
ei resistat. Unde Galienus.
Multum inquit est vinum veteris
conueniens hominibus in quorum corporibus
multitudo humorum crudorum
est accumulata. **F**
Vinum vero medicum est bonum
ut pote spiritum. et huiusmodi est calidum
et siccum in 2. gradu. prout
quod vinum eligatur et anti-
quissimum spernatur. **S**icut
nouum vitetur quod ab ebullitione
non quiescit. nec tibi stre ad
suum naturalem locum descendit.
Nec quod est aerium ad locum suum
et ad superiora ascendit nec
liquor eius clarissimus madi-
ficatus et lucidissimus apparet.
: **R**estera sciendum est. quod color.
sapor. odor. et liquor. debi-
litas et fortitudo. diversificant
vinum in eius qualitate et
actione. **E**t color quidem
generaliter quadruplex est.

Albus et Niger. qui sunt
simpliciter: Ruber et Aureus
qui sunt ex his compositi
Sunt et alii colores inter hos
S. glaucus et roseus. qui sunt
inter rubrum et albu
Pallidus et subpallidus: qui
sunt inter aureum et citrinum
qui omnes huiusmodi generantur
Vinum quoque de albis uvis
factum primo est albu per aquam
siccatem et crudum et defectum
sui caloris. Sed cum aliquantulum
indeterauerit. et vinum vinum
traherit. calor eius confortatur
et humiditas minuitur.
Fitque color subalbidi
Si plus indeterauerit ut duos
pertranserat annos. multo plus
calor eius confortatur. sique hu-
miditas minuitur. Fitque color eius
pallidus. Si uero plus fiat
vetus. ut quatuor annos excedat.
suaque digonem compleat. et naturalis
caliditas in statu uenerit. co-
lor eius fiet citrinus.
Similiter vinum de rubris uvis
factum. cum in principio adhuc
est crudum eiusque calor defectus
colorem habebit albedini vi-
cinum. Sed cum aliquantulum
amum vinum confortatur calor et
digestio eius. et fit rosei color

Et si duos annos trahat et sua
digonem compleat et virtute.
vsum habet colorem.
Si vinum fuerit ex uvis
nigris. in initio est nigerrimum
et obscurum propter terrestrem
partem sibi commixtam et
defectionem sui caloris et di-
gestionis
Si vinum
traherit annos eiusque calor et
digestio confortatur. et descendit
terram ad suam locum et incipit
aerificari. fitque rubrum et
nigrum moderate
Si autem
duos traherit annos et calor
compleuerit sua complexionem
et digestionem et descendat
terram ad inferiora et clari-
ficandus fiet. fiet rubri color
Palam ergo intelligimus
vinum albu et nigrum minus
ceteris apta
Sed albu magis
quam nigrum humiditati et aquo-
sitati pertinet. Nigrum uero
terrestitati et grossitati:
Diversitas uini pro sapore
est. quia aliud est dulce. aliud
ponticum siue acerbum. Aliud
insipidum aliud forte
Dulce rari est in huiusmodi gradu
sunt in primo aliquantulum humiditati
pertinet. Vn et grossum et illau-
dabile in sua arte nisi quia

Ventrem soluit. Quia in omni
re dulce est vis laxativa et
colativa. quod vinum si quid
inducit quod sue actioni sit
contumax et cohibet. ad ex-
iudicium calefit et bullit. ascen-
ditque ad superiorem partem stomachi
et in colericos humores
convertit. Vitum generat
et ventositate in flatu
opilionem splenis et epatis
et lapide in renibus creat
Et magis si membra habent
passionibus praeparata iuven-
rit aut digestionem vitum
debilem. Pro hoc cauendum
illud in quibus grossa et
humida natura datur.
Quia enim grossa facit venas
epatis opilat. sed pulmonem
non nocet. quia non transit
ad eum nisi quod de ipso est
subtilius quod venas pulmo-
nis que valde late sunt opi-
lavere non potest. Sed in vinum
dulce rubrum et claritati
pertinet. et bibendum fuerit quantum
oportet et secundum quod nature
sufficiat. convenienter est egri-
tudine experientibus. et quibus
necessaria est multitudo
nutrimenti. ¶
Ponticum vero vinum quod acerbum

dicitur. Durius clarus et
gravius est. tardiusque digerit.
Venas quoque difficilius perforat
quam dulce. quia dulce calidius
est. et acceptabilius habet
sapore. sed ponticum est
terrestre et asperum habet
sapore. Unde difficile est ad
perforandum venas. neque egri-
tudine. neque sudorem provocat
non ergo bonum sanguinem ge-
nerat. Ventre tamen et
intestina confortat. ¶
Vinum autem insipidum melius
est ponticum quia humidum est ad
compactionem pontici. Unde con-
gruum calidus complexionibus
habentibus magis stomacho
parum tamen nutrit. citiusque vitum
erit. ¶
Vinum fortissimum est calidius
et fortius actionis citiusque
caput ascendit. et ebullire
et feruescere facit corpus hu-
miditatem. Unde fumus a
stomacho ascendens nocet
ceribus. mentibus parum.
Necesse est ergo ut illud auer-
calidas complexionibus habentibus
nisi fuerit aquae commixtum
et quantum oportet et dicitur acci-
piatur. et secundum quod convenienter
etatis et regionibus et con-

suetudini laudabili. qz gssos
 huores dissoluit et vias ve
 naze a putredine mndificat
 atqz sanguinem clarificat
¶ Demibz autē et qui eozū
 etati viciniant. p̄ supflui
 tati coadunacionē in eozū
 corpibus. est huiusmodi vinū
 optimū. maxie si puritati
 fuerit vicinū: quia eozū calōre
 confortat. crudozūqz humozū
 abundantia dissoluit. / coicit
 em hys quibus grossi huores
 et crudi collecti fuerit **¶**
¶ Dicitur etiam vinū p̄ liquorē
 est. quia aut est subtile aq̄sū
 aut terrestre. grossū. aut
 mediocre. **¶** Vinū at̄ subtile
 aq̄sū p̄ m̄dem̄ ad albidū
 et claritate vñ facile in sto
 macho digerit. et venas
 p̄forat. vñ m̄ p̄uocat. Ideoqz
 est vtile febriantibus qz
 nō fortit̄ calefacit. neqz
 mente p̄citat. nullū etiam
 cerebro vel nervis nocūm̄
 infert. **¶** Et si mixtū non
 fuerit erit melius. maxime
 ad extenuandū st̄m̄ **¶**
¶ Vinū terrestre et grossū.
 oppositū est subtile aq̄sū
 vñ stomachū grauāt. quia
 dūm̄ est ad digonem facit̄

et difficile ad p̄forandū venas
 vñ nō p̄uocat. et tardē
 ad caput ascendit p̄ sui gra
 uedine et grossitatem. idcirco
 nō facile facit ebrietatem
¶ Item vinū quoddā est
 odoriferū. quod cito sensū
 odorabile in pellicula cerebri
 statim p̄forat p̄ sui leuitate
¶ Quoddā est nullius odoris
 p̄ grossitā et grauitate sui
 et quoddā est horribilem
 habens odorem **¶**
¶ Vinū odoriferū. si ad liquorē
 significat temperatū est. et
 subtilem. omni p̄dicit m̄di
 ficatū penitusqz digerit.
 vñ etiam sanguinē generat.
 laudabilem et m̄dū **¶**
¶ Cordis ḡ confortatiuū est
 aīamqz letificat. tristitia
 et angustia expellit. qm̄
 m̄dificat sanguinē a putre
 dine in corde exite. **¶** p̄
 hoc huiusmodi vinū omnibus etatibz
 et complexionibus conueniēs
 est. si accipiat̄ sedz qz oportet
 et qd̄ natura sustinet.
¶ Preterea manū dicitur m̄
 et in virtute vertit. quia
 ea ab impietate ad pietatem
 ab auaricia ad largitate
 a supbia ad humilitate. ex pigra

pnacio necessaria. cu tenui
rami. stringentibus digitis
crepabunt sine difficultate
arpendi: **H**ec res duas
efficit pinguiore: succosu
ra materia corroborat. et
fructu uoluntati consilid.
solis admissa **¶**

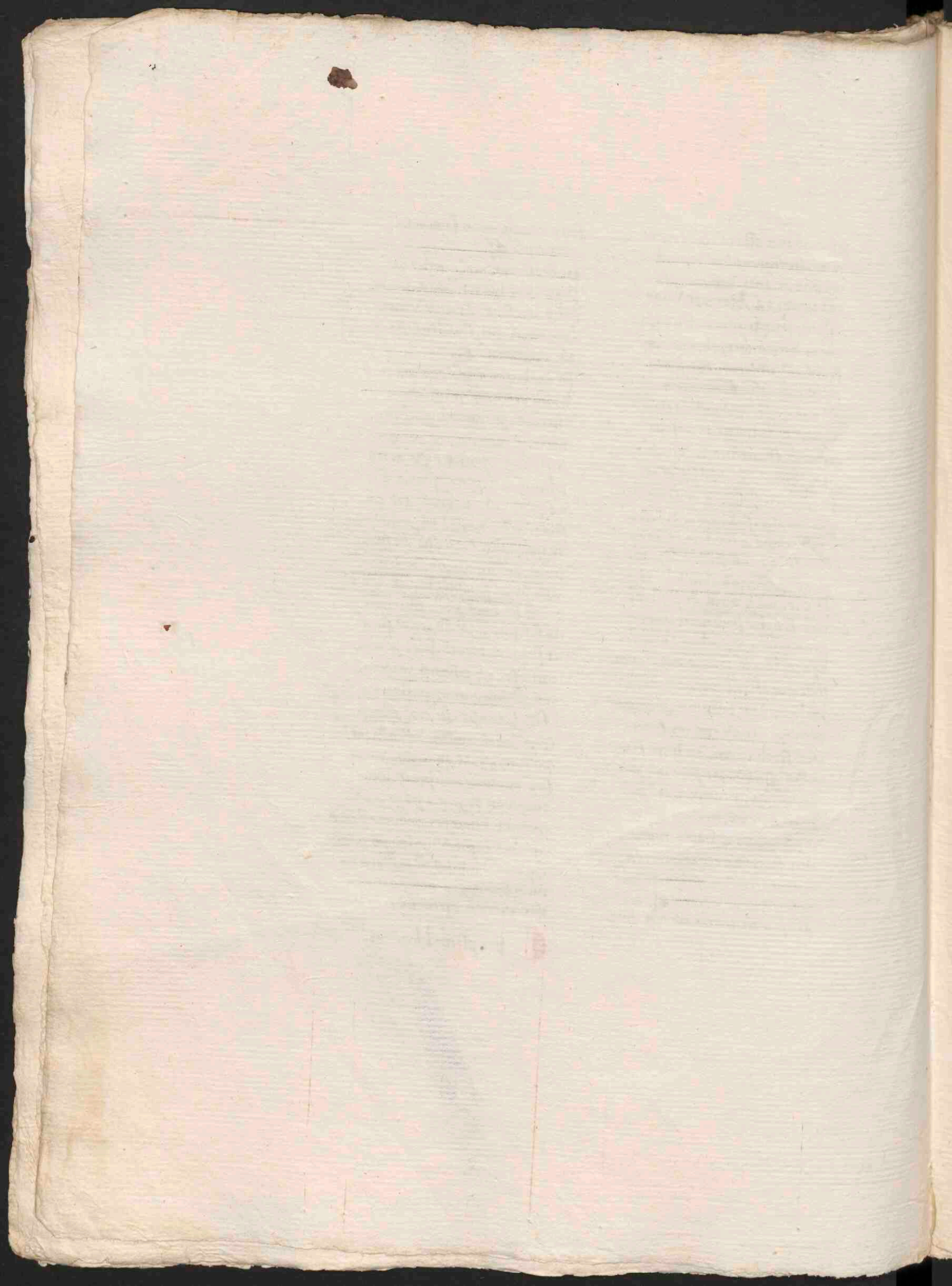
Accidit pterea vitibus sepe
tanta debilitas ut. misera
nimis sarmenta et duas
pducant. Quibus fumo et
frequenti fossione et stricta
putacione. subueniendu est.
: **¶** Quaedam adeo lete et ping
ues st. q magnitudine piam
pmoze romcas claudut. et
se vicinalis vites q suffocant
nec fructu suu maturari
pmitunt. Quibus subueni
oportz larga putacione. vana
fossione. firmi pnuacione.
palmid et papinoz ampu
tacione. man tpe. et fron
dad spolacione in locis fri
gidis **¶** Et papus cui vna
putrescit pampinent per
latra. xxx. diebus ante
vndemias. Et sola frons
illa suanda est. que in su
mitate posita. solem nimis
defendat a vertice **¶** Et
si que in terra iacent. surfu

sine reuolucione suauiter
deueat. **¶**
In locis aut ardentibus et
siccis. obumbret vna. ne vi
solis areseat. si aut vmer
breuitas aut facultas pmit
tit operari **¶**

In quibusda ena locis nimis
hoim et canu paciuntur
ruinas. quas diligens. die
noctuz maturitate tempe
custodiri oportet. **¶** Et in eis
plantari debent grana que
no snt. delectabilia. sed au
stera ad edendu vt gymaresta
et gymagong que no. d. fanli
tandunt ab aliquo. et tunc
nobile ac suabile facit vnu
: **¶** Asturms ptra plurimu
infestant. qd ad accid. fumibz
et fumis terribilibz p vnicas
appensis et psums tridentibz
eos tridentibus expellantur
¶ Et si tanta est eozz indasio
q pditus modis defendi no
possint. **¶** Fiat in medio vmer
sup quatuor colupnas locus
eminent sup quo puer aliqz
maneat. **¶** Hicqz et moueat fimes.
ab alms capitibus ad longos paleos
era vmeru lignos cu tuc dms et
puis bacul era vob. qd in aliq
pte videtur optimu. **¶**

¶ Explicit liber. 4. ^{tus}

Insuper et
sub

Incapitulum nono

De animalibus que nutriuntur in villis et rure

In superioribus libris dictum est de cultu agrorum vinearum arborum ortorum pratorum et nemorum. et de omni utilitate ipsorum. et eorum de his que ad delectationem spectant. tam in virdanis quam in mirabilibus ex arboribus et herbis artificiose agendis. In hoc autem nono libro dicitur de animalibus que pro utilitate et delectatione nutriuntur in villis. **Verum** ne antiquitas ignoretur sciendum est ut ait Varro egregius philosophus. Quod primis temporibus fuerunt homines et animalia semper qui naturaliter vivebant ex his rebus quas multa terra ferebat. Ex hac via in secundam descendit agricultura videlicet et pastoricia et pro utilitate ceperunt colere agros et fructus percipere. Plantare arbores et colligere fructus. Sic deprehendit animalia concludit et eorum man-

sistere. **Et** primo ceperunt oves pro utilitate et facilitate hec namque maxime natura quiete sunt ad vitam hominum aptissime ad cibum. ei lac et caseus competunt. Ad vestitum vero primo pelles et lana. Deinde autem ceperunt domesticare animalia cetera que humani generi utilia esse preceperunt. Et ad ex omnibus generibus domesticant. in his silvestria ce affirmit. in locis diversis. Nam in frigida multe dicitur esse ovium feras et greges. Samouace capras. In Italia feras esse feras nemi est ignotum. In Dardania media et Thracia multi boues feri. Asini in frigida et Thracia equi feri in hispania citiore. Dicam itaque de animalibus nutriendis que scire poterunt tam ex doctrina prudentium antiquorum quam ex experientia modernorum. **Et** quia non vobis pro omnia sed etiam pro ceteris partibus ut minus periti reperire. Supplementum huius operis relinquo peritis maxime experitis in talibus. Nam ut ait philosophus. Experientia facit autem et plerumque ea

165.

cui naturalis ratio est anexa
Verū quia int̄ cetera animalia
equus censet̄ nobilior et magis
necessarius. tam regibus et
alijs principibus tpe bellorum
et pacis qm̄ certiaz prolata
et p̄ consequens ceteris.
Dicam̄ p̄mo de ip̄is plenius.
de ceteris sub compendio. q̄by
multa dicta de equis poterūt
adaptari p̄ affinitate ip̄oz
De setate equoz et equaz

O Regem equorum
et equaz qui
habere voluerit
Primum ut ait Varo. spectare
oportet etatem: Videtq̄ ne
sint minores triū. maiores
decem annoz
Etas cognoscat̄ equoz et
ferre om̄ animalia que vngulas
indivisas habent et etas cor
nuta sūt ut idem ait. et
s̄h. paladius. Quod equus
m. xxx. mensibus. p̄ma
dentes medios dicit̄ amitte.
duos superiores. et totidem
inferiores
Incipientes quando agere
annū. eiciunt totid̄ p̄p̄ios
et p̄imi eicci inasunt.

Quinto anno incipient
amittit̄ s̄h. alios quatuor
s. duos superiores et duos in
feriores. p̄dictis p̄p̄ios
cui venascentes sexto anno
impleri incipiūt. Septimo
om̄es habere solent r̄atos
et completos
Tu autē maiores cui etate
sint intelligi posse negant
p̄ter qm̄ dentes ad sint facti
brothi. x. plicati et sup̄ilia
cana. et sub eis latus. x. con
cavitas: quod ad apparuerit
dicit̄ habere annos p̄ij
Vir autē prudens et expt̄s
m̄is h̄ibus ait. Quod equus
habet. xii. dentes. s. sex
superiores et sex inferiores
qui oēs sūt anteriores ad
quibus cognoscat̄ etates
et tpa equoz
Demū
habent scabones. et post
illos molares
At potest esse
q̄ equus eiciat ex h̄is aliq̄s
et amplius nō nasant̄. et nō
nocet equo nisi ad pastendu
qm̄ ip̄i p̄ dentes anteriores
pasant̄. et ideo erit minoris
p̄cij et masticar̄ eozū est
p̄ dentes molares
Dentes autē p̄imi quos ip̄i
mutant. sūt duo superiores et

duo inferiores. qui vocantur
primus morsus. Et tunc
vocatur pullus. primi morsus
ad quod fieri dicitur 2° anno
et postea mutat alios quatuor.
dentes proximos. 6. duos su-
periores et duos inferiores
qui vocantur medij. x. secundus mor-
sus. et tunc vocatur pullus
secundi morsus. ¶ Deinde
mutat alios quatuor. 6. duos
superiores et duos inferiores
qui vocantur quadrati. x. 3°
morsus. et tunc vocatur equus.
¶ Et quando pullus nascitur. cum
vanchis nascitur. et postea mis-
tum scilicet nascitur. Et quando
isti scilicet nascuntur. nascuntur
nimis longi. adeo quod equum
impediunt. annona molem
et impingunt. propter quod ma-
vescalli. scilicet scilicet veserant
Et quando pullus factus est
equus. dentes eius fiunt vari-
ores. et capita dentium fiunt
magna et elongantur ut per
aliquot annos stabunt canini
¶ Et ad incipit senescere. color
dentium mutat ad albedinem
et transit ad calorem mellis. ¶
post hoc fiunt albi. ut color
pulveris et fiunt longiores
¶ Et ipsa dentium longitudo. est

aliquando per naturam absque senes-
tute. propter quod causam veserant
semitibus dentes ut iuvenes
esse credantur. ¶

**De forma bonarum equorum et
admissarii et qualitate teneri
et admitti debent**

Hormam esse oportet
ut autem dicitur. mag-
nitudine media.

quia nec vallas nec minus
debet esse equos: clunibus
ac ventribus latis. ¶

Equos quos pro admissura
velis habere. legere oportet
amplo corpore formosos. nulli
parte corporis incongruos.

¶ Equum peris pascenti prae-
potissimum herba. ¶ In stabulo
ac praesepibus arido ferre.

¶ Cum peperint ordo adiecto.
his in die data aqua. ¶

Horum scire in incipit admissuris
oportet fieri ab equinoctio
verno ad solstitium. ut partem
proponeo tempore fiat. 6. multum
herbarum. ut mater habeat
abundantiam lactis. ¶ Et hoc
em corpus et membra pulli
grandiora fiunt. ¶

¶ Quod tunc omni mense. du-
decimo nasci dicuntur. que
post ipsum tempus nascuntur.

indalia existunt ¶
Admittere oportet cum tempore
anni venerit. bis in die. s.
mane et vespere. Sed alterius
diebus aqua alligata celeriter
admittit. Neque equi frustra
cupidine impulsu. semine eiciunt
quoad satis sit admitti. Ipse
significat. quod se defendunt.
Si fastidium salendi est.
Fur squille medum comunt
ad aqua ad mellis silitu
ad natura equi ad ea ve
tingunt et post ad eadem
nare equi ¶
Sciendum etiam quod equus debet
gigni a scilone que quadragesima
vocalibus vulgariter dicitur
custodire parum vel nichil
equitatis. et ad minori labore
quam poterit. quia quanto magis
concupierit equa. tanto plus
et copiosius emittet spuma
et maior in ventre matris
effugietur pullus ¶
Amplius matrem cum fuerit
pregnans. non nimis purganda
nec nimis macra existat
sed medum teneat. quia ex
minima purgatione inter se
locus pulli auertitur. ut
corpus et membra eius sus
sistent. dilatari non possint.

Nimis autem macra non potest
sufficiens nutrimentum filio
ministrare. quapropter macilentus
et debilis nascetur ¶
Item ut ait paladius equa
pregnans non virgatur.
nec fimum frigidum tolerat
nec in se locum componant
angustus ¶
Sed equas generosas et que
masculos natiunt. alterius
cumis submitte debemus
ut pullis copia puri lactis
infundant. Recere passim
replende sunt ¶
Item dicit quod admissarius
quingens annorum ad minus esse
debet. Sed femina vix e
binia concipiet. que si decem
milia excedat. mens ex ea
nascetur soboles ¶
Item scribit vauo quod equas
pregnantes cauere oportet
ne laborent plusculum neque fri
gidis sint locis. eo quod algor
maxime pregnantibus obest
Ideoque in stabulis humi ab
humore prohibere oportet
clausuras habeant ostia ut
fenestras. Et in praecipuis
inter singulas ponant longa
lynamina que eas sustinent
ne in se purgare possint.

Item dicitur pregnantem neque
impleri ab eo neque esurire oportet

De nativitate equi et qualiter teneri et admitti debet

Quoniam pullus nascitur
vtilis quod nascitur in
locis petrosus et
montuosus. eo quod ex loco petroso
et duro. fiunt ungulae duriores.
Ex loco montuoso
fiunt curva meliora pro exitu
eundi superius et inferius.
Natus pullus duobus annis
per bona pasua matrem
sequatur. non amplius. Et
quod naturaliter incipit se hinc
ad coitum. et volens matrem
vel aliam equam ascendere. et
ascendens deterioratur
et de facili posset in alium
parte ledi. si sine matre ac ceteris
equabus stare usque ad triennium
posset in pasuis plurimum
sibi conferret ad curam et
totum corporis salutem
Quinque mensibus pullus factus
ad revertantur ad stabulum
dandum farinae ordeaceam
cum fursibus mollia. et
si quid aliud terra natura libet
edent ut aut verno

Amiculis iam factis. dandi
ordem et fursibus. donec erit
lactentes. nec prius biennio
se vinuendi a lacte. donec
stant ad matrem tingendi
sunt in dno manibus. ne ad
seuncti erit. exterrantur
Eadem causa ibi frenos sus-
pendendos. ut equi consueverit
hominem videre facies. et frenorum
audire strepitum

*De captione et domatione
equi*

Quoniam pullus est duorum
annorum laqueari
debet succum. cum
laqueo grosso et forti de
Lana compositum. eo quod lana
pro sua mollietate adhuc habi-
lior est lino vel timabo
Debet autem laqueari recenti
vel nubilo tempore. Nam si
tempore calido insueti captione
nimium laboraret posset
facile ledi. Ipse autem
capto et laqueato. ad soe-
tatem aliam equi dormiti
conducatur. cum ipso enim pa-
lubrius conduret. quia
similia similibus gaudent
Verno autem dicitur melior
fieri equus qui triennio co-

pleto dematur. A quo tpe dari
farigo. x. farina solet. que
p purgatione equino pectori
maxime nra est. quod
p dies decem fieri debet. nec
pati illu aliu cibū gustare
Ab videro vō die usq; ad
xiii. diebus vltra dandū ordū
condie adiacendo minutati.
Demde medicatū extingendū
et extrahendū et cū sudant
oleo pungendū ¶
Si frigus erit. faciendū
in stabulo ignis erit ¶
Ad domandū binis vetinis
De forti corio et humili pre
sepio alliget. ne p suam
seuicia. fructus vetinis. ledat
in curribus uel alia sui pte
Et donec in sua psequarunt
feritate sp sui sitis domiti
societatem obtineat. et cū
manu sepe tangat et lenit
et suauē nec vngm cū eo
gruuerit indignet domans.
ne ob indignatione vitū
aliquid sibi assumat. Sed
eū cū magne psequarunt
lenitatis mansuescit. donec
mansuetus efficiat ut docet
ut et pedes leuari et pau
pariat ad modū ferrandi
Imponendū etiā est bis

in die sup eū puer aut ter
aut plures interdū pnuis
cū ventre postea sedens ¶
De custodia equoz

Equo talis pbeatur
custodia ¶ Capite
factu de corio forti
et humili. primo in equi capite
iponatur. et binis ptemis alli
getur. p sepio ut superius est
expressū. et eius pedes anteriores
pedica de lana facta vnaudent
et vni pedi posteriorū alliget
ne ante ire aliquis modū possit
Quod quidem fit pro sanitate
curruū consuanda ¶
Locus pted vbi equus morat
bū mudus existat in die
nocte vō fiat eudem lectus &
paleis uel grossiori feno.
usq; ad genua pro quiete
Sumo mane inde tollatur
et tergetur eius dorso et
crura et omnia membra dexti
¶ Pro ¶ Demde pro potu
ducatur ad aqua paruo passu
Teneatur autē equus tam in
manu qm in fevo usq; ad
genua. et paulo sup spacio
trū horarū in aqua dulci
frigida uel maxima. eo qd tes

aque naturalit equi curra
 desicant. Vel p̄ friditate
 dulcis uel siccitate maxime
 coartando humores ascen
 dentes ad curra q̄ sunt egri
 tudinu cause ¶ Postea uo
 tu equus redet ad stabulu
 no intret vllomodu donet
 eius curra tergant et desic
 cent. ab aqua: quia fumo
 sitas stabuli ex sua calidi
 solet adducere gallas et
 malos humores. curribus
 madefactis ¶
 Est etia uale ualde qd
 equus assidue comedat
 in terra iuxta pedes an
 teriores. ut vix possit
 pbenda et frud ore capere
 Ita q̄ tollit cogat ex p̄nd
 pro cibo sumendo. quia ex
 hoc tollit efficit gracilis
 et uilus et pulcherrus ad
 videndū et curra manus sus
 cipiant incrementū ¶
 Itē comedat equus iuuenis
 fenid. herba. ordid. auena
 speltam et silia ¶ Na fenid
 et herba p̄ quiditate ipoz
 ventis et corpus totū di
 lamur quibus ipmguatur
 sed in copotentib9 currib9
 utinetur. et sic p̄t securū

fatigari. Nam equus esse
 debet. nec nimis pinguis
 nec nimis macer sed mediu
 mū ea ¶ Si em fuerit
 nimis pinguis. humores
 supflui facile ad curra des
 cendunt et egitudines causat
 que solent in equi curribus
 euenire ¶ Et p̄cipue facile
 accidit eis. cu subito aliq̄bz
 laboribus deperant ¶
 Ex nimia uero macie d̄si
 tiunt uires eius. et reddunt
 turpior. ad videndu ¶
 Equus p̄tē p̄fecte etatis in
 ueris tpe circa mense herbas
 solu comedat ad purgandū
 eū: no foras s̄ sub tecto per
 manens grossū tegminu la
 neo coopertus. ne ex frigi
 ditate herbarū m̄frigidet.
 uel morbos grauiorē in
 currat ¶
 Aqua p̄tē pro potu equi
 aliquāda solita sit suauit
 currens uel parū turbata
 eo q̄ tales aque sunt calid
 et grosse. Idēq̄ mirabiliorē
 et maḡ conserue s̄t equoz
 corporibus ¶ Nam quanta
 aqua frigidior et uelocior
 est in motu. tanto minus
 equū nutrit et reficit ¶

: Ferrari debet equus ferris
sibi convenientibus rotundis
admodum ungule lenibus et
vngut in circuitu stratis et
bene adherentibus. qz gūtas
ferri ledit equum agilem ad
leuandum pedes. Et ipius
structura. vngulas maiores
et fortiores facit. ¶
Equus pira calefactus fortis
uel sudatus. no debet aliquo
mo comedere uel potare. don
cooptus et paulisp ductus
a sudore atq calore fuerit
liberatus. ¶
Et est sciendum qz mfecta
equitatio serotina. nocet
equo. s; matutina plurimum
comendat. ¶
Oportet pterea equum hinc
continue cooptura. linc
tpe calido p mfectas. Et
Lanciam tempe frigid p
frigus. ¶
Et nota qz p firmitatem
equi suum dnm de vena
colli confecta quat est
fleobothromand; in ano
.s. vere. et estute. autipno
et ymo. ¶
Notand; est qz equus bnd
et diligens custodius et
moderate ut conuenit equitatis

ut in pluribus circa spatium
vix amozz validy pseruat.
**De doctrina et morigina/
tione equorum**

Illi equi morigera^o
proxima adhibent
ei feruor laussim
et valde debile. Tunc morsus
sit melle uel alio dulci liquore
punctus. Nam tale feruor faciliy
et acceptabilis sustinetur. et
p dulcedine ipius libenter
iterato recipit. ¶ Et postq
feruor sine difficultate vcepit
aliquibus diebus mane et
sero ducatur ad manum. donet
optime ductorem sequatur.
Deinde absq strepitu et sine
cella qm suauis et lenis potit
equitetur paulisp et paruo
passu. et a dextris et a sinistris
sepe voluatur. ¶ Et si oportuerit
pdest ei aliquis antecedat. et
omni die p loca plana no pposita
de mane tempestiue usq ad
medias tertias equitetur. ¶
Cu vero spatium vni; mensis
sine cella fuerit equitatus.
suauis et sine strepitu eide
cella iponatur. et cu ea ducatur
lenit donet tempus venerit
hyemale. ¶ Et u aut equitator

equi ascenderit eu no moueat
 donec sibi pamos aptauerit
 Na equus ex hoc quieto usq
 assumet et ad comodū equitate
¶ Post h' aute frigidū tpe
 veniente modus instruendi
 equū talis sequat. Videlicet
 q equitator faciat ipm per
 agros aratis sūmo mane
 moderate trottaū. tam a
 dextris qm a sinistris sepe
 voluendū. habena firmā dext
 p dno pollicem extrinsecus
 curuore alia existente: quia
 equus naturaliter est prior
 ad sinistrū **¶**
¶ Et si oppudierit mutet sibi
 frenū foras. adeo q p velle
 facile teneat. **¶**
 Trottaū dico equū p terram
 aruam et non aruā. eqlem
 et ineqale. ut assuescat pedib
 et curua leui9 eleuare. **¶**
 Idm faciat p loca arenosa
 eadm ratione **¶** Et ai bene
 trottaū fuerit. p eadm
 loca et eadm hora breuiter
 saltu quo poterit galopet.
 Hoc aut no fiat nisi semel in
 die. Nam ex supfluitate ga
 lopandi sepe retrogradi fiut
¶ Obseruet etiā equitator
 in principio cursus et in

trottaū et galopando. ut
 manibus teneat firmā habenas
 inferius usq ad dorsū. Ita q
 equus paulatim curuandū collū
 caput inclinet in tm. q os
 sp & ferat usq ad pectus **¶**
¶ Ex hoc em clauos vult gressū
 suos et melius ad vtramq
 partem voluit. et facilius
 rotinet ad libitū equitantis
¶ Preterea considerari det
 et cognosti. Duriciē et
 molliorē oris equi. et strē
 eius duriciē et molliaciē
 i ponat ei frenū. quorū
 multa genera sūt. Nam
 quedam sūt valde leuia. et
 qdam minus. quedā sūt asp
 erua et fortissima. et qdam
 ming. et quedā media mē
 p dūta. Sed ipse formas
 omitto scribere. q nota sūt
 apud frenorū artifices. nec
 possūt sic aperte scribi quā
 modū possūt oculata fid
 videri **¶**
¶ Est etiā no inobte ipm per
 ciuitate equitare frequēt
 et picipue vbi ars expectat
 fabrilis vel sit aliquis strepitus
 vel tumultus **¶** Ex hoc em
 desinit esse pāuidus. et seu
 vitate atq audaciā sumit. **¶**

Quod si predicta loca transire
trepidat. non cogatur acris
caltaribus aut virge verbe-
ribus. sed leni verberare blan-
diendo ducatur. ¶

Oportet etiam sepe ascendere
equum et descendere de ipso.
leui. ut assuescat in ascensu
et descensu stare pacifice
et quiete. ¶ Et predicta omnia
facienda sunt donec dures
equi perfecte fuerint imitati
quod fit per spatium perfectore
quinque annorum. ¶

Multis dentibus quoniam salu-
bris poterit sibi de maxilla
inferiori. quatuor eriguntur
dentes. duo videlicet ex parte
vna et totidem ex altera.
qui scalones et sane plane
incuruantur. a pluribus freni-
morsui continuo adusantur.

Et cum frenum imponatur
eius. primum vulnera po-
licari paulisper. et tunc frenum
leue sibi adhibeatur. ¶

Et nota quod omni equi debet esse
nec nimis durus nec nimis
molle. sed medium inter ea.

Et nota quod equus propter dures
dura extirpatione ceterum
ut dixi remouendo eum ad
salus puulos et sepe ob-

uando equus incedit et excedit
ut assuescat intrare in eos
et recedere ab eisdem. ¶

Cum frenum indendum est conue-
niens equo non mutet. ne quia
imitatione ob deuastrat equi

Cum equus se habuerit conue-
niens ad frenum ad curvandum
assuesci debet. et curat
suis manibus semel. qualibet
septimana per viam valde planam
circa spatium quartae partis
miliarum vnius in principio.

Demum usque ad vnum miliarium
cursus poterit augmentari
etiam amplius si placuerit. ¶

Et est sciendum quod quanto frequenter
moderate curat. tanto fiet
celerior et agilior pro vsu.

Et si continuatur frequentatio
vsui curvandi quod equus
defacili sit flagrantior et

apacientior. si nimis festinat
ad cursum et sine assuetudine affue-
nacione maximam parte perditur. ¶

Dicendum est eadem quod postquam
equus doctus et assuetus fuerit
affrenandi equitator frequenter
ipsum faciat galopare curvum
et saltare moderate tamquam
quod longa quies desideria parat
equus et ea in quibus instans
fuerat. facile obliuiscitur. ¶

Que dicta sunt de instructioe equorum loci habent in equis ad rem militare pertinentibus. Nam alii deputantur ad vecturam. alii ad admissuram. alii ad cursuram ut qui ad pedem parantur. alii ad quadrupedam qui diversimodis sunt ad sua officia instruendi.

Item quidam hinc voluit suos equos placidos et quietos. et tales castrandi sunt. quia demotis testicularibus quereveres fiunt.

De cognicione pulchritudinis equi

Equus pulcher habet corpus magnum et longum. et sue magnitudinis proportionaliter omnia membra videntur. Caput eius sit gracile et sicco et rostrum longum. Oculos magnos et laterales habeat. Nares inflatas et magnas. Oculos grossos ut non occultos. Auriculas suas et aspidas deferat. Collum habeat longum et gracile. Versus caput crines paucos et planos. Pectus grossum et quasi rotundum. Dorsum curvum et quasi planum. Lumbos rotundos et grossos.

Costas grossas ut bovinas. Ventrem longum. Anchas longas et extrusas. Crus longam et amplam. Cauda habeat longam cum planis et paucis crinibus. Tropas latas et bene carnosas. Caverta satis ampla et siccata. Falces habeat curvas ut cervinis. Crura bene ampla et pilosa. Junturas crurum grossas et curvas ut bovis.

Vingulas pedum amplas divinas et concavas prout dicitur. Sit equus aliquid altior in parte posteriori quam anteriori ut cervinus. Collum deferat elevatum. et sit in convexitate iuxta pectus.

De pilo diversi dicitur sententia. Sed pluribus videtur quod barba obscurus super omnibus est laudabilis. Sciendum est deinde quod pulchritudo equi melius potest cognosci matris quam patris in equo existente.

De signis bonitatis equi

Meliorum equorum est ille qui habet visum amplum. et vultu suum est longinquum.

et fortem habet guardaturam
et fortes aures. et longas
comas. forte pectus et ampu
et cū chymale. longus cox
as et gamba anterior. et
curtas gamba de retro ¶
fute musellū et caput n̄
suaves pilos. et amplas
propas. et collū grossum.
et comedit bene ¶

Equus habens nares magnas
et inflatis. oculos grossos
et concavos. audax naturaliter
reperitur ¶

Equus habens os magna
maxilla graciles et magis
collū longū et gracile v̄
caput. ad frenandum et abili ¶

Equus h̄us costas grossas
ut bouinas et ventrem
implū. et d̄rsū pendens
laboriosus et suffrensus iu
dicatur ¶

Equus habens gaverca
ampla et extensa falces
curuas. q̄ gaverca m̄dis
respiciant. in egressu celer
et agilis esse debet ¶

Equus h̄us gaverca curua
et falces extensas et amhas
curuas. oportet naturaliter
ambulare ¶

Equus habet iuncturas

curua n̄aliter grossas et pas
tuvalia curta velut bouina
fortis esse censetur ¶

Equus tenens ad se trūm
tūm sturte inter coxas.
fortis et suffrensus est ut in
pluribus sic nō celer.

Equus h̄us curua et iūctas
curua satis pilosas et pilos
in eis longos. laboriosus
existit. sed agit nō facile
reperitur ¶

Equus habens clunē longā
et amplā. et amhas longas
et extensas qui sit alior
posterior q̄ anterior. veloci
in longo cursu ut in pluribus
iudicatur ¶

**De signis maline et utri
litrang et p̄ij equorum**

Equus h̄us maxillas
grossas et collū
curtū nō & facili
affrenatur decet ¶

Equus habens albas ungu
las v̄m̄das v̄go uel nūq̄m
duros pedes habebit ¶

Equus habens auriculas pen
dentes et magnas. ac oculos
concavos. lentus et v̄missus
existit ¶

Quandū sup̄mū nasi equi est

mltu bassid. no pt respirare
 q naves. et ideo minus valet
 ¶ Quando equus videt in
 die et non in nocte. dimidiat
 p̄d eius: Hoc autē cognos-
 citur. Si ducit eū in nocte
 ad rem qua timet de die. et
 tūc nō treuet. et quum nō
 mouet pedes in nocte sicut
 in die ¶
 Si oculi equi sint albi. mino-
 rat p̄d eius. quia ductus
 ad niuem vel locū frigidū
 nō videt. Sed in loco nō lucido
 et calido bene videt
 Equus iactans aures suas
 retro vsū in omni tpe. nimis
 est p̄q. quia sardus est ¶
 Et qn. equus nō h̄n̄it neq;
 clamat neq; aliq; sonū ad
 ore facit. sordus est ¶
 Equus h̄n̄t durū collū. et
 opm est sp̄ exfensū. et cum
 ambulat nō leuat caput. et
 nō mouet collū ad dexterā et
 ad sinistra. est pessimū viciū
 et est maximū periculum
 equitanti. quia nō pt volū
 ad sensū eius. ideo pro milite
 non est bonus
 Equus cui vadit genua intus
 ut artus. parū est p̄q. q;
 pessimū vadit ¶

Equus cui anteriora torquunt
 ut artus teneri nō debet ad
 sit pauci valoris ¶
 Equus cui anteriora curua
 sp̄ moueri vident. mulox est
 morū ¶
 Equus leuans caudā superius
 et inferius. malū est viciū ¶
 Equus cui sp̄ videt inflatio
 sup̄ genu. in p̄mo tpe sud-
 iter amittet ¶
 Si equo videt inflatio dura
 in pedibus anterioribus vel
 posterioribus in sua opatione
 nō nocet. Et dicit q; si in
 pedibus anterioribus est
 inflatio dura. securus est
 q; aliud malū nō defendet in
 ea ¶
 Equus h̄n̄t in omnibus pedibus
 crepitas. & vixas. et nō
 pt curari. minus est p̄q.
 quia turpius apparitione
 vixit.
 Equus cui pili de iuncturis
 pedū viciunt. in sursum
 in sua opatione nō leditur
 et vngulæ eius foriores ex-
 istunt ¶
 Si equus mouet pedes alio
 modo qm̄ alij equi. leditur in
 sua opatione. ideoq; minus
 p̄d eius: ¶ Si vnus pedū

de retro cundo aliu tangat /
multid in sua opatione nocet
eidem ¶

Si testiculi equi sint multid
magis turpior est. et in opa-
tione nocent ¶ Et si eius
virga semp est pendens tpus
est et no est ab honesto horo
equitandus ¶

Morfea .x. albedo in collo.
uel in musello. uel sup oculos
turporem facit equo. sed
in operatione no ledit

Mouer & flanchi eq no est
bonu ¶

*De egritudinib9 equorum
capo et curis part*

Ulso supus & pul-
chritudine et boni-
tate equoz. vult
est & morbis uel egritudi-
nibus eisdem venientibus
tam naturalib9 qm accidentalib9
Et primo de hys que sibi
obueniunt per natura. que
quandoz defectu uel occasioe
aliqua minuit uel augetur
Auget tamen raro. ut cu nascit
habens maxilla inferiore supe-
riori longiorem et filia. Et
qm nascit cu aliqua supflui-
tate carnis in pedibus uel alia

corpis parte. que mirus uel
cillus vulgarit9 dicit. qui mirus
sine conugio efficit

Et qmz accidit q in aliqua
parte corporis sunt supflui-
tates carnis uelut glandule
subtus coru ¶

Minuit uero cu nascit habet
oculu aut auricula uel naues
alij priores: uel hns una
ancham alij ciuiozem. unde
totu eius aliquid minoratur ¶

Minuit pterea natura et
fallit qm equus nascitur obli-
quis auribus tam in anteriori
parte qm in posteriori ¶

Sili modo de vngulibus
pedibus accidit. Qui qmz
naturalit9 obliquant

Et qmz nascitur cu zarda
et in gartibus et galle in
truib9 puenientib9 ex pte
uel matre habentibus ipsas

: Est em zarda quidam
inflacio admodu ouis uel maior
uel minor. que tam in pte
interiori qm exteriori nascitur
in gartibus ¶

Galla est quidam tumefactio
ad modu pur vesice. magna
ut mir9 que tura uirtutis
uicium uicta vngulas gnat
dequit cura pdictoz ¶

Cura in predictis morbis q
 nascuntur equo in ventre. ortis
 ex defectu nature no potest
 medicina congrua impetri:
 Sed in aliquibus pnt aliqua
 remedia indemi ¶
 Nam ad equos nascit obliq
 curvibus posterioibus. ita q
 ipa curva obliquant. interius
 prouendo. vel intus feriendo
 vna pedem ad aliud in egressu.
 Equus in parte interiori cog
 aru iuxta testiculos ferias
 ad hoc detentibus detrauat.
 faciend ex transuerso tere.
 Lineas in vtraque parte cogore
 Deinde corde more solito equi
 teter ¶ Tunc em in suis gres
 sibus vna coga ad alia fir
 mabitur. et ex frequenti tactu
 cogarid exarabitur. ¶
 cocturam velud plaga. Et
 quo equus crebro ad doreo
 sciens pget aptius solito
 ¶ Simili modo in curvibus
 anterioribus faciend cocturas
 pdictas interius in lacertis.
 : Obliquis pedibus. et in
 quibus hoc remedia indant
 Nam feriendo equus frequet
 pnt vniuers. aptius detent
 et ad modum rotunditate ferri
 dirigi quoquomodo ¶

¶ Solet etiam equus aliqu
 inter ferri de vno pede ad
 aliud. p maieci debilitatem.
 cui potest adiuncta pingue
 dme subueniri ¶
De infirmitate muzzi curada

Contra infirmitate
 muzzi dico. q illa
 supfluitas carnis
 qua pdigi usq ad superficie
 corrigi caucius incidatur
 Deinde si locus nervosus no
 fuerit. feris rotundis cale
 factis detent coquat ¶
 Si vero locus fuerit ner
 uosus. Resalgare pulueri
 zaru pondere vnius ta.
 veni supaspargat. vel plus
 vel minus ponat. ut expe
 dit videbit. Nam resal
 gare velut ignis corrodit
 Deinde corropus muzzi radi
 cibus funditus mitittat.
 in vulm stappa in oui albu
 mine mixta facta. et ex eo
 totu impleatur vulnus.
 et vsq ad diem tertiu mutet
 semel in die. Abinde manua
 p solidatione festina accipiat
 calq viua et tumbidm
 mellis et misceant simul.

et ponant in aliquo panno
 et incendant leuto igne.
 donec ex eo fiant carbones
 et puluerizent subtiliter
 et in vulnere ponant cum stappa
 ioluta in dicto puluere et
 mane et sero donec carnes
 fuerint solidate / semper prius
 abluto vulnere cum vino forti
 aliquantulum tepere facto ¶
In defectu vesalgari ponat
 cum calce viua tartari auri
 pigmentum et videmus
 puluerizata simul. equali
 pondere. ter uel quater. donec
 radices muri fuerint in toto
 corrose. prius optime abluto
 vulnere cum aceto. qui puluis
 est minus violens alio
 predicto. sed vix aut nunquam
 ibi pili nascentur. Sed
 in his nascentibus aliquid
 infra scribetur ¶
De glandulis et scrofosis

De ceteris superflui-
 tibus que nas-
 cuntur in corde
 et carnes. que dicuntur
 vulgare glandule siue tes-
 tudines. siue scrofule. dico
 ¶ In fasso corio per longum

ubi est aliqua glandularum
 extrahat manibus. cum prius
 virgulis excorruend ¶
Vel fasso corio superaspargat
 vesalgari tritum. vel ferris
 decemibus coquat. ¶
Vel superaspargat puluis calas
 viue auripigmenti et tartari
 que in pectore capite muri duxi
 demum utat. cura in eodem
 capto. muri super propinque ¶
Si vero per dictam incisionem
 uel excorruationem aliqua vena
 prorumpat in sanguine. constri-
 gat hoc modo ¶ Accipiantur
 thuris due partes. et terna
 pars aloes. epana. et pul-
 uerizata subtiliter cum oui al-
 bumine argente et misceat
 cum puluis leporum et ponantur
 in vena ¶
Ad idem valet gypsum cum
 calce tritum ¶
Ita valet ad idem stercus equi
 recentis mixtum cum creta et
 cum aceto fortissimo agitur
 ¶ Et nota quod predicta super
 vena construngenda ponenda
 debent usque ad diem secundum
 uel tertium remoueri ¶
Ita sciendum est quod saluberrimum
 est predictas glandulas des-
 truxere superdictis pulueribus

corio prius fasso per longu
qm p incensione ut manuu
extractione . si in locis ner
uosis uel venosis extiterit.

**De egritudinibus amde
talibus equorum a ruzis
ipoz**

Supradictu est de
morbis et egrit
tudinibus naturalibus.
sequit tractatus de accid
talibus ¶ Dicam ergo
primo de hys que accidit
eis in capite et circa corp
¶ De hys que accidit eis
in trunco ¶ 3. de hys mor
bis q accidit eis in mēbris
eius a pedibus sup. ¶ 4. de
de lesionibus iugularū
et pedu ¶

**De infirmitate q
vermis dicit**

Hec infirmitas
occurrit equo in
pectore ppe cor.
et in corpis ppe testiculos
ex malis humoribus calidis
congregatis in quibusdam
glandulis quas habent in
pectore et in corpis qui
concurrunt ad loca illa ppe

alique dolore ibi accidentalit
veniente ¶ Demde descendit
in curua . et in eis faciunt
inflaciones et ea crebris
ulceribus pforant ¶ Et
in q occasione vermis pda
fuit in equi corpore et papiu
in capite diuisa vlcera . ¶
plurimū q hū pua et ipm
inflancia ¶ Et quondoz
p naves faciunt emittore
huores . velut aqua . Et
tunc dicit vermis vola
tūus ¶

Cognoscat autē h egritud
ex inflacione que fit ex
dictis humoribus in locis
pditis . et ex vlcibus
que dicti humores faciunt
ad epore conant .

Cura :
Cu dicte glandule tu
mescent vel plus solito aug
mentari vident . statim equus
de consueta vena colli usq
caput . et in vtraq pte pec
toris uel axillarū consuetis
venis . vsq q ad debilitate
equi minuat . ut supflui
euaquent humores . demde
ponant decentes setones .
in pectore uel in corpis qui
humores assidue attrahant .

Parebra et congrua agita-
cionem fit dolor. et inde p[ro]
colorem. exiit humores
Nec ad cura descendunt
P[er]ti vero setones agitari
no debent. nisi duob[us] dieb[us]
elapsis. Deinde mane et
sero curdie agitent[ur]. in tm
q[ui] duo iuvenes vice qualibet
fatigent[ur]. equo prius p[ro]
passu modicu[m] equitatu[m].
Deinde no[] cesset equus
die qualibet fungari ¶
Et caue ne commodat[ur] h[ab]as
et de alijs rebus adeo paze
sumat. q[uo]d vix vires ve-
tineat. et in locis frigidis
in nocte quiescat ¶
Si vero glandula illa uel
vermis p[er] sup[er] dictas curas
no[] crescat. et sup[er] hab[er]et
humores. tumefacientes sup[er]
fluxu tibiab. Et tunc ille
glandule uel vermis ex[er]-
hatur hoc modo ¶
Scindat[ur] coriu[m] et caro
p[er] longu[m] usq[ue] ad indurad[um]
glandularu[m] uel vermis.
et deposito ferro ille glan-
dule vulgulis exaruent[ur]
et extra. mambus extir-
pentur. ita q[uo]d de ip[s]is nihil
ibi remaneat ¶

Verme aut[em] ut glandulis
radicatus extirpatis ex
stupa munda in albumine
oui infusa. vulnus totulu[m]
impleatur. et suatur ne stupa
possit exire ¶
¶ Si vulnus sit in pector[is]
ligetur ante pectus p[er] linea[m]
p[er] ventu[m] ¶ Deinde vulnus
usq[ue] ad diem tertiu[m] mutari
no[] debet ¶ Sed abinde manet
bis in die mutet[ur] stupa munda
facta cu[m] oleo et cu[m] albumine.
aguntur vulnu[m]. in prius cu[m]
vino abluto ¶ Et nouem
diebus talem adhibeas cura[m]
Postea v[er]o abluat[ur] vulnus
bis in die cu[m] vino aliquid
tepefacto. et mittat[ur] in
vulnus stupa in tali pulue
indoluita. vt in muri ca[us]o
Dicit[ur] qui fit de melle et
calce boua. Et p[er] dicto vint
pulue donec vulnus fuerit
solidatu[m]. setonibus nichilo
agitat[ur]. et equo cotidie fa-
tigato. vt superius est exp[er]tu[m]
: Nota tamen q[uo]d equus
equitari no[] debet ad tertiu[m]
diem postq[ui]m vermis fuerit
extirpatus. sed postea fit
die qualibet ut p[er] dicit[ur]

166.

Aliud medicamine foras
ad dictu vermem oino
destruendu: **D**isso coru
p longa et caribus usq
ad denudandez vermis ut
digi resalgaru bn trid
et puluerizatu ponatur
sup vermem. **I**n iij dieb
poterit curvodi. **S**uo cor
voso et destructo. curvet.
vulnus ut superius est narratu
i: p duto modo. postmodu
bombax et os vulneus fiat
ne resalgaru potest exire
quod verme in iij dieb ut
: **S**i vero p duto orby
huores restrungi uel desicari
no pnt. quin ad crura des
cendant. foramina velut vesi
cas pias uel vlcera fuerit
Tunc statim ferro rotundo
in capite illa vlcera ut vesice
funditus deoquant. prius
roquando magram venam
pctoris extransucoso. q
tendit ad loca vermis infe
rus usq ad pedes. **I**
Postea os deortis foraminibz
curvud ut duxi supassgat
in vlcerebus calid vicia. so
lidno bis in die. se pati pus
coctura foraminu ibi fia
: **S**i si ex verme vnam fuerit

curis inflatu hi fuerit cura
: **P**onant. **S**ing. **S**inge curu
cura curvud inflaciones.
abuso prius toto tumefacto
vel etia toto curu. **D**emde
sangue quatu poterit cum
sangtusugis extracto. totu
curis ad aceto et cera alba
in simul agitat. **E**mploret.
Vel teneatur in aqua frida
die. mane et sero. **E**t
fiat donec curu agracilia
redijuntur. **I**
Contra verme volatuu
ut humores a capite ref
hant. de ambabus con
suet. **V**erms timpoze suffi
cienter minuat. **I**
Deinde setones sub gutture
ponant. et aguent. et
nutriat. et equent. **E**t
loco teneat. **E**t omnia fiat
ut sup in alio verme dugi
: **S**i vero vms volatus
in emogigram reuertitur
qd sepe accidit. danda sur
ei calida. panno lino capite
coopto. et in loco calido p
queto morante. **N**ec fatiget
aliquomodo. et se comidat
calida. ut felid et auena
quia hic morbus frigidus
est. **S**ed ex pro curu curvud

**De morbo qui antiquoz
dicitur et circa eius**

Antiquoz dicitur aliqui. qd
glandula illa dicitur
que circa cor existit
in tantu augetur p quozes
ad eandem cursum. more solito
no descendens ad curua.
q augmentatio et inflatio
eius facit apostema. qd
quia pinguis est cordi cui
deluxer. aduersatur. ¶
¶ Hec infirmitas vulgari
a pluribus antipuer vocat.
¶ Cura:
¶ Cu dicitur glandule mlti
subito creta. vel plus solito
augevi. statim setones &
centes. sub equi gutture ipo
nantur. et mane ac sero
sufficiant. ducant. ¶
¶ Ponant. ead in equi capite
lamea coopertura. et guttur
pluribus ungitur butiro
papur. stranguilione locy
et in loco talud tencatur.
¶ Si vs glandule p setone
agitatione in detumescant
exturpent. radicus et
vulnera turent. ¶ Et in cura
vermis p duci. ¶
¶ Sed in appositione resal

gure diligens adhibeat
cautela. qd si imoderate
ponatur nimis curus cor
vocat. ¶ Cura.

¶ Cu dicitur glandula vult
in favore subito augmentat
vel plus solito ingrossari
Absq mora & peritore
radicatus exturpetur. Ut
in cura vermis est sup
expssio. ¶ Et ad sit cordi
pingua. cautesse et ad
suma diligencia exturpet

¶ Si vero in expurua
tione et exturpatione ipis
aliqua vena aperiat. et
pripat in sanguine. tunc
stati capiatu instructa
manibus filo seruo strite
ligetur. ¶ Et si p sanguis
abundancia vena capi no
possit. ponunt in vulnere
in ducunt stranguilione sang
nem strite sup in cura
glandularum. ¶

**De cognitione et cura
stranguilione**

Sunt et alie aliqt
glandule circa
caput equi. quare
aliqui sup sub gutture. q

accidentaliter augent propter
 quodres equi infirmitati
 ad eas a capite descendentes
 ex quare angustatione
 totus guttur inflatur. et
 constingunt meatus flatus
 exiunt ex gutturo per quod
 equus vix respirare potest
 Et hanc egritudine vulgariter
 stranguilhon dicitur. **Saura;**
 Ea dicte glandule videntur
 subito crescere vel plus solito
 augeri. statim cetones decen-
 tes sub equi gutturo ipo-
 nantur. et mane ac sero suffi-
 cientur. **Durunt.**
 Ponat etiam in equi capite
 lancea ovoptura. et guttur
 plures vnguit butiro. pa-
 riter stranguilhon locy: et
 in loco calido teneatur. **¶**
 Si vero dicte glandule per
 fetorem agitatione no detu-
 mescant extirpentur radiaty
 et vulnera curantur ut in
 cura veruicis p dicitur. **¶** Sed
 in appositione resalguis
 diligens adhibeat cautela
 quia si immoderate ponatur
 nimium carnis corrodit.
**De morbo mulaz et
 rura eius**

Sunt et alie glandule
 que nascuntur inter
 caput et collum ab
 utraq; parte maxillaz q
 filia nascuntur ex fluxu ven-
 matib; a capite. coartates
 adeo meatus gutturis. q equi
 vix potest comedere vel potare
 Et hanc egritudine vocatur mule
 Cui nisi succurvat instans
 equus subito morietur. **¶**
Saura: Ea dicte glandule
 subito videntur augeri et tume-
 fieri. Velut oua coartantes
 gutturis arterias. Ferro
 decem calido cuspidis fun-
 ditus decoquantur. Vel
 acuta lancea cauetur incidit.
 Vel melius est in ducto in
 verum finem ex una parte qtu
 ex alia si expedire videbitur.
 Et vulnus eodem modo curat.
 Et nisi medicinis p dicitur
 succurvat respirare impeditur
 et morietur. **¶**
**De doloribus et spaz-
 mus**

Dolores accidit
 equis multis
 modis. **¶** Primo
 ex supfluitate malorum
 humorum in sanguine in

non
 vult

clusori ¶ 2° ex ventositate
ingrediente in corpus: qui
calefacti per poros, vel
orta in testis ex humoribus
viscosis in eis exsiccantibus.

3° ex supflua comestione
ordi vel alterius silis tu-
mefacti in stomacho uel in
ventre ¶ Quarta ex sup-
flua retentione vermiculorum
in plantis ¶ Fit etiam quibus
sed raro ex nimia potatione
aque frigidissime cum equis
multa fuerit calefactus.

Cura:

Si dolor sit ex supfluitate
humorum uel sanguinis, quod
cognoscatur, quia torquetur
et mouentur illa sine tume-
factione aliqua. Et frequen-
tius se in terram et iacet, et
venit plus solito tumefuit.

Statim a vena cingulari
que est prope cingula ab utraque
parte sanguis minuatur.
Deinde ducatur ad manum
paruo passu nec comedat
neque bibat, donec ex toto
cessauerit dolor.

Dolor ex ventositate cog-
noscat, quia dolet intra
corpus, et habet continue
illa tumefacta: et febre totum

corpus plus tumefactum solito
: Cum hoc appareat. Canellam
vniuersalem de canna quinquagrossior
poterit inveniri longitudine
vni palmi unctus oleo
supponatur in arum equi pro parte
maiori, et optime ligetur
ad aliquo spatio in capite
tandem ne possit extra trahere.
Deinde statim ad festinationem
equitetur diu trotandum vel
ambulandum, versus montuosam
locum. Et si tempus verum fuerit
cooptura lanca teneatur

cooptus, et ad manibus oleo
unctis, fricentur illa fortiter.
Ex his enim calefit equus
et per canellam expellit ventositate
expellit. Deinde emenda
sunt ei calida pro comestione
et potu. Bibat enim aquam
cum cinno et semine fomiculi
certam equali mensura in
bona quantitate. Et cum
fuerit aliquantulum infirmitas
et farina tritici ibi adimpleta
Et tamen diu float quod quous
aquam bibat.

Similiter comedat calida,
et moretur in loco calido,
terram lano cooptus.

Si autem dolor fuerit ex
supflua comestione ordi

uel alterius filie. tumefacti
in stomacho uel ventre equi
Cui cognoscat qd ventris habet
duo et illa tumefacta
Fiat decoctio malue. maceulle
branche. Vagine. Violarie.
psicarie. et aliarum herbarum
in aqua. et addat
de melle et oleo et sale. et
furfure tritici. Et tepiditate
ponat in quodam ventriculo
habente canellu & tamma
tuument longu et grossu
admodu elisti. Et pullu
mstru mutatur illa decoctio
in ventre equi p. unu.
Et tunc qm mutatur stet equus
valde alax posterioribus qm
anterioribus: et aqua immissa
opituletur congrue amib.
ne aqua possit egire.
Postea vero ligno rotundo bn
polito. Venter ducitur a
duobus hominibus r. p. sistibus
ab utraq. parte. qui a
pte anteriori incipiunt
et usq. posterioribus p. m. end
ventrem ducunt. / eo p. us
uncto ad oleo. vel ut alia
virtuosa: Postq. aut
venit fuerit bn ductus.
deopilet amib. et p. lora
montuosa equi ducitur paruo

passu continue. donec efficit
ora que in ventre sibi immissa
fuerunt. et de alijs magnis
parte. et sic dolor cessabit.
¶ Si vero dolor fuerit
ex retentione urine vesica
inflantis. qd cognoscat qd
sub ventre uel circa lora
virge. aliquatulu tumor
videt. et sepe sic iactat in
terro. ¶ Tunc accipiunt
cenabes. centaurea. pari
taria et radices sparagi.
quantitate equali. et miscul
decoquant. Et decoctio
quodam fusca longa et lata
calide circa lora virge ponat.
Et hoc sepe fiat calefactu
emptu ad sicut infusatu
¶ Si ex hoc no p. uocet
urina. experimentu tale fuit
Virga equi mombus ductis
oleo. extrahatur. oleoq.
fructur. Deinde teratur
aliquatulu piperis ad alio
et intra forame virge. auri
tulari digito imponatur.
: Vel qd melius est. Cimicis
triti aliquatulu corti in oleo
imponant. ¶ Si hoc
no p. fuerit. Equus cu qda
equa p. stabulu libe p. m. itat
abire. sicq. necessario p. uo

cabitur ad veina. Et nota
q̄ hoc remediū de iumento
q̄d̄ dixi ad oēs doctores vtilē
reperitur. q̄ voluntas corū
valde corroborat natura et
confortat.

De morbo infunditi et cura eius

Hic morbus accidit
equo ex supflua
comestione vel po-
tatione. ex quibus sanḡs
supflue augmentat̄. et ad
curua descendens per tpa
spargitur et impedit eū
gressus eius.

Itē accidit ex imoderato la-
bore faciente sanḡue et
huores ad curua et pedē
descendere gressus ei rīpe-
dientes. ex quo ungule ple-
rūq̄ mutari cogunt. nisi
succurrat̄ cura.

Accidit etiā quāq̄ p̄dores
ex nimio dolore et calefactioe
venientes. et humores ad
curua descendē facientes.

Et h̄c egritudo vulgarit̄
infusio nominat̄. Cura:

Et equus videt̄ vno aut
duobus pedibus vt plūib̄
claudicare. et in egressu
curua grauiū inuē. in sua

etiā resolutione grauiū se h̄c.
ea em̄ sūt infunditi signa
Si est pinguis et etatis p̄fē
potus eū ad sui libitū p̄beat
Et postea de ambobus typosib̄
et singulis curuib̄ de venis
soluis. vsq̄ q̄ ad debilitatē
corporis minuat̄. Demū
in aqua frigida currente
usq̄ ad ventrē equi ponat̄
velocat̄. et assidue teneat̄
in ea ne aliqd̄ comedat̄ don-
tētegre fuerit liberatus.

Si vero sit iuuenis aut
macer. nō detur ei potus p̄tē
s̄ in tantū cū fixo in aere
frigida teneat̄ q̄ caput et
collū cogit̄ extendere quā
poterit. Demū rotundi
lapides vni grossitudis
pugilli sufficiant̄ equi pedib̄
supponant̄. ac si fieret ei
cubile vel stantū. Nam ex
assidua opp̄sione lapidū
rotundoz pedē et curua
in motu exstut̄. ex quo
nervi curuū indignant̄
p̄ quozet̄ exrauitare ex pel-
lunt̄ si prius p̄tē lino
in aqua infuso sit cooptus
Nec comedat̄ nec bibat
nec in sole moretur. don-
tē fuerit ad statū p̄mū ductus.

Et nota qd h' egritudo parvi
uel nichil nocet iuuenibus
equis. na' ex ea pot' tunc
ingrossantur.

De morbo pulsimi et cura eius

Agritudo ista fit ex
calore liquefacto
pinguedine. que
opilat pulmonis arterias.
talit' qd equus vix respicit
et. Et cognoscitur qz fit
narum magna sufflatio. et
illaz crebra pulsatio. Et
hec egritudo pulsimus sine
bulsinus vulgarit' appellat'
Uva fiat portio de garo
filiis nucibus mustat' zinzibe
gulangra equali portione
cymino semine feniculi equali
pond' puluerificatis cu' bono
vino. et addat' crocus in
congrua quantitate. et tot vitella
ouozum quanta est quantitas pdic'
torum. Et dicta portio ponat'
in quosdam cornu bouino. et
equo tenenti artificialit' os
aperit' et caput altit' sine
freno pmetur. ita qd in gutt'
equi descendat. capite equi
spatio vnius horz suspensio

ut potio ad intestina descendat.
Deinde ducat' ad manum vel
b' equitet' passu. ne quicqz
vomere possit. qui p vna
diem et nocte nichil comedat.

Ut ipa portio no' impedatur
exequi suu' effectum. Die
vero 2^a comedat utent' os
habas. uel annure fronde
aut salinis. vel frigidaru
herbaru. ut pononit' t'petur
calor. Et dea n'qz cura
liberabit' equus si passio
recentis existat. Si vero
fuerit antiquata. curabit'
esse censetur. Tamen hoc
modo curari t'petur.

Utraqz illa duabus hinc
vna sup' aliud ab v'qz lat'
decoquant'. ut coartatione
utms illoz pulsatio minuat'.
Nares etia' decem p' longu
incidant'. ut leuius aerem
attrahat et emittat. vel
tpe v'ndemiaz cibet' vius
maturis. vel dulci musto
potet'. et sic curabit' a
bulsino.

De morbo m'p'etun et cura eius

Agritudo hec egritudo
ad equus sudans
et supfluc' calescat

ponit in loco frigido uel ven-
toso. Nam p poros aptos
ventus. et p os et membra
subintrat. Unde sequit' nervoz
contractio. parum tumore
habens. Dolores inducens. et
impediens processus equi. Et
vocat' hęc q' dicitur vulga-
rit' infestus. **¶** Que
cognoscit. quia equus videt
coram parum. uis' extensum
ita q' vix p't digitis capi
uel stringi. et in suo motu
velut infunditus videtur.
et eius oculi lacrimantur.
Cura: Tunc statim in
loco ponat' calido. deinde
aliquot viri lapides fiant
calidissimi par' p't. et po-
nuntur in terra sub equi
ventre. prius tñ sit cooptus
cu' panis lamis longo et
largo in tantu' q' in q'libz
pte satis superet totu' equi
p'sona. cuius mediu' stet
sup' dorsum equi. ex extre-
mitates ab utraqz parte
deorsu' pendant. que a
duobus hominibus inferri
teneant. **¶** Et diti lapides
paulat' et sepe asperant
aqua calida. donec totu'
corpus et membra equi

reducta fuerint in sudorem /
et tunc involuat' equus in
ducto panis et cingatur /
et sic tam diu teneatur q'
sudor cesset. **¶** Et tunc
lutro calido vel oleo. ut
aliquo alio liquido vincto
sepe in die singula equi curia
fuerint. **¶**
¶ Vel fiat decoctio palee fou-
menti arestare allei cimis
et maluarum. et cu' ipsa deco-
ctione tñ calida q'ntu' pati
potest. curia et specialit'
nervi madefiant. et semp
in loco calido teneatur. **¶**
pro coemestione v'tat' tibus
calidis. donec ad statu' pri-
stinu' reducantur. **¶**
**De morbo stalmati et
cura eius**

Hęc infirmitas in-
teriora equi desinat /
et corpus macerat. et simu'
eius plusqz q' dicit' ficit /
Et accidit ei ex diuturna
marie pueniente ex pauro
tibi exhibito et multo labore
calefacente ac membra exsic-
cant. adeo. q' nō p't impingui
neqz sumē carnes neqz cōdā

comedat curat. **C**ura,
 In hac egritudine que scila
 matius. vulgaris dicitur.
 instans est vniuersalis ut
 corpus equi humectetur.
 fiat igitur decoctio herbe
 violare. paritarie. malue
 et fufiuis ordeii. quibus
 bene decoctis colatur. **E**t
 in hac aqua ponat buncid
 in bona quantitate. et pondus
 vij ravenoz cassie fistule
 liquefacte. ac admistru.
 super dicto ad modum clysterij
 parat calida. imittatur in
 anus equi. **E**t fiat per ora
 ut in capitulo doloz super dixi
 Et excepto. q. fiet aqua
 tenenda est in equi corpore
 quous per. **P**ostea fiat
 pono de virellis auozid.
 croco et oleo violare agitur
 decantat ad bono vino albo
 et ponat in cornu bouino
 et bibi uel ter pleno sibi det.
 ut dictu est in tractatu pul
 sini.

Aliud experimentu.
 Equus in stabulo solus
 ponat. et per duos aut tres
 dies nichil comedat neqz
 bibat. **P**ostea detur sibi
 ad comedendum laudum vel

carnes porcum salu. ad
 libidum eius. Nam ipse propter
 famem et laudi salitudine
 libens comedit. et detur
 sibi ad bibendum aqua calida
 quantum volet. **D**emum exeat
 paulisper domo ventrem de
 perditis euacuet. quo eua
 cuato detur sibi frumentu
 bene mundu et in pauro
 pale tortu et ad sole siccandu
 uel aliud. bis in die anqum
 bibat. Nam tale frumtu
 adeo nutrit et reficit. q.
 equus ex eo facile impugnat
**De morbo aragatani
 et cura eius**

Hec infirmitas q.
 aragatani vulgus
 dicitur. fit in equi ventre. ad
 ducens ei tormones. et in
 intestinis vnguis faciens.
 et equus cogens amittere
 indigesta stercoza et liquida
 velut aqua. **V**n vix potest
 equus aliquid comedere quod
 emittat. antequam digeratur
 in ventre eius. **C**ura quoz
 accidit. et comestione ordeii
 uel aliarum silis rei comest
 neqz digeste. **A**liqui ex po

Et cura

Apitus frigiditas
 dolores sibi facit
 in capite et
 sturdiores et sibi tussim
 addunt et proloquant gutt
 que leuiter accidit cu equus
 in stabulo patris calido po
 nitur et postea subito ad fri
 gidu ventu pduat. ¶
 Pleriqz ex alijs infirmitatibz
 frigiditibus aliqua occasio
 iam recepta vnde equus
 tussire alij cognit et po
 tentionis atqz conuulsionis pte
 maxima patit. ¶ Cum
 tu oculi equi videbuntur
 paululum inflati et aliqui
 lacrimantes. aures frigide
 et flatus natru frigidus.
 et alio plus solus pulsans
 et minus solus comedit ac
 bibit satis ming. et tussit
 ac sternitatur sepius: frigi
 ditus caput esse censetur.
 Pter qua coquant glandule
 que vniuerso vocantur. ex parte
 in collo et caput sub max
 illis cu ferro cuspidis glan
 dulas pforante. Et sicut
 coquantur in medio fronte
 ut humores frigidi calesci
 exterius vaporari cogunt.
 Detones etia si sub gutte

ponant. ut sudores p eos
 viam habeant exiendi. ¶
 Teneat insup lamina coopta
 in capite. ac decur fiat
 inter auriculas firmata ad
 buturo. ¶ Ad idem valet
 oleu laurina in pectus linea
 posita. et morsu ferri deat
 ligatur. equo sp cu freno
 bibente. ¶ Et idem opus
 Samma in freno ligata.
 Ad idem valet fumus panni
 linei combusti p nares. vixit
 : It valet frumentu bene
 coctum posita in quadam saculo
 calido quatu pati poterit
 et in capite equi ligatu.
 Ita qz positis ore et nares
 intra saculo. p nares su
 mu recipiat. et ce gramo
 comodat quatu volat. ¶
 Cui proderit si den frumtu
 roquat. cu pulegio et
 samma. ¶
 It valet si pectus stritta
 liget ad butulu et saponem
 saracenicu hincat. et quatu
 comode pot mittit leuiter
 in nares. et post pabulu
 extrahat. quia ex hoc equi
 sternitatur. et sudores fri
 gidos liquidos velut aqua
 emittet. ¶ It valet bu

tura cu oleo laurino mixtu
et postea intra naues
Sit ab omnibus cautat frigoris
et vitatur calidus. Et assidue
bibat aqua cotta et calida.
ut in doloze caplo continet.
Et sic poterit liberari
**De morbo oculorum et
corum cura**

Accidit aliquando
q ex dicta egritu
dine capitis. sudores desin
dunt ad oculos faciendo eos
lacrimant. Vel in eis pama
vel turbulencia. aut rubore
vel caligine. pp que non
valet equus ut deest vspu
vel videre. **Et una**
Si oculi lacrimant. fiat
strictoria de olibano et
myrtice puluerizans. et
ad oui albumine aguar
sup vna pecia inij digite
lata postus. et longa q
possit sup fronte sub tempo
ribus ligari. abraso tunc
prius loco ubi strictoria
poni debet. et in tunc di
mittat. ei strictoria q oculi
desierint lacrimari. Et qn
lenari voluerit. cu aqua
calida et oleo uel alia re

unctuosa agitante miscul
eleuetur

Ad idem valet si ambe
vene vtriusq temporu mien
dant ad igne

Si vero caligine sit oculi
asellati sub ambobus ocul
ponatur. inij in digite deorsu
et sal subtilis pistu ad quoda
canello sepius in oculis in
suffletur

Si vero pama sit in ocul
recente vel antiquo ob sipe
tautaz et sal gema aquali
mensura subtilissime tritab
in die oculis ad canello in
suffletur

Ad idem valet sal mtrid cu
stercore lardu tritu et in
oculis instatu **Et cauend**
est ne supflur ponat in eis
ne oculi desruant

Si vero pama desit
vetustus fuerit. ad pingu
dine galline bis uel ter
prius vngatur

De torum et cura eius

Dicto de infirmita
que accidit equo
in capite intra corp
dicendū est de qns que euenit

ei iuxta tergo. **S**it igitur
quedam lesio in equo tergo
sumpens alijm aliqua pte
corni dorsi in tergo. et qngz
fodiens dorsum usqz ad ossa
que ex nimia oppressioe cella
uel alterius ponderis efficiuntur
que lesio cornus a pluribus
nuncupatur. **C**ura
folia caulis ad amphigra pti
trita supponantur. et cella
uel pannellu sup dorsum
ponat. ut pmat mediana
sup ipm cornu continue.
Ad idem valet scabiosa
sile facta.
Item ad idem valet cinis
suppositus ad oleo agurinis.
Item ad idem fuligo ad sale
et oleo insimul agitate.
Ad idem sterzus humanu
decuris suppositu multu valz
Et notu qz cornus ang
curat radicans si equus
equitet suppositu aliquo
medicamine pdictoru. et
medicinis sepe vduunt.
Annulso cornu et radicans
extirpatu. lonu stappa mi
nuasse incisa. et postea mdo
luta in pulve de calce viva
et in celo ut dictu est in
vermis capto. impleatur.

122
Abluo in prius verum vulne
ad aceto. uel ad forti vino
alijntulu calesfacto. **E**t
hoc fiat bis in die. donec
fuerit solidatu. **C**auend
tñ est ne aliquod pondus
supponat. donec curans
vulnus coru fuerit ad equate.
De morbo pulmonis
et cura eius

Hic et alia lesio in
dorso equi faciens
inflationes in eo. Deinde
generat ibidem carnes pu
trifectas. que accidit ex
oppressione iudicantis
cella. vel aliquo supflui
onere frequentati. Nam
talis inflatio ad veterasce
putrefactione inducit. **E**t
qngz putrefactione antiquata.
iuxta ossa efficit. quodam
regulatio carnis infecte.
eiciens continue puridum
velud aqua. **E**t sic morbo
curat lesio pulmonis in
vulgo. **C**ura. **H**ic
morbus curandus funditus
incidant. **P**ostea suppo
natur stappa in albumine
ouu infusa. et usqz ad tercia
diem semel in die imit.

Deinde fiat ut de cornu dictu
est supra ¶
Salubrius vero curatur
cum pulvere resalgaris. ut
in infirmitate vermiculidigi
Nam sine incensione aliqua
medicatur. equo dolorem
nimis patiente
**De morbo spalarum
et de cura eius**

Hic et alia lesio tergo
tumescentia ad
ducens in summitate spallorum
equi faciens quasdam callo-
sitates carnis circa spallas
eius. superficem superante
tumescentia predicta eadem
antiquitas imminet ¶
Tunc accidit sicut ex nimia
oppressione ut dixi ¶
hec spalarum dicitur nomine
ex opere assumptis ¶
Cura

Curantur per omnia ut dicitur
est in precedenti capitulo de pul-
mone ¶ Si vero spalarum
dure fuerint mollescentur
cum maluausto et trulibus
tritibus cum amyngia porina
veteri Adde equi absm-
thia puraria et bromtha
vritina simul bene tritibus

et postmodum dicitur in
olla et suppositus hoc molles-
centiam fiat antequam spa-
larum madant vel resalgarum
superaspigatur ut dixi ¶
**De aliis egritudinibus
que tergo amovuntur et in-
ris eius**

Hic sunt et alie multe
lesiones in dorso
equi per oppressionem
predictam mepe celle vel ponderis
in humeris. et quas sunt ex
superfluo sanguine vel humore
velut vesice puule sanguis
putrido et rupunt carnes
equi et carne in dorso.
Deinde efficiunt vulnura puula
sive magna. que omnia dicitur
vulnura lesiones ¶
Deo est sciendum quod lesiones
predicte quanto propinquiores sunt
ossibus dorso tanto detiores
existunt. pericula aliam infe-
rentes ¶ Cura
Omnes fere lesiones que tergo
accidunt habent principium
a timore. Unde cum principium
sit obstandum. statim cum videtur
tumor fieri in aliqua parte
dorsi. cum rasorio illa tume-
factio abradatur ¶ Deinde

fiat emplm de farina tritici
attaminata decem cu ovi
albumine agitet. et ea sup
lmea peaa pōta sup tunc
factione ponat. Nec remo-
ueat mē violentē emplm
sed cū lenit videt tolli posse
tollat. Et si putredo con-
grigata fuerit ibidem. cocū
ad ferru cuspidē a lignitū
galido in pte inferiori tunc
factionis p̄feretur. ut mē
egrediatur putredo. **¶**
Post h̄c vō sepe vngatur in
die aliquo liquido vinctuoso
: Sunt etiā quāz rupturē
uel excoriationē in dorso
equi. ex oppōitione omnis
ut p̄dixi vel occurrē alicij
baroli uel carbunuli ex
supfluitate sanguinis gnoti
que illud debent trahi illico
et supaspergi assidue puluis
calas viue cu melle coctis
ut in muri capto edoretur
ablutis prius vulneribus
cu vno calido vel aceto /
Et caueri debet a cella ut
alio sili sp̄ de liberatij existat
: Sciendū est t̄m. q̄ vbi
tūc tumefactionē in dorso
equi fuit. subuoni debet
tu emplm farine tritici

agitare cu ovi albumine ut
supius dixi. Et omnibus
plene lesionib9 solidandis
supponitur hm pulueres viz
miru sicut puluerizand.
vel gola leuis puluerizata.
vel peaa lini combusta. ut
coru aptatu combustu. ut
putredo ligni putrefacti q̄
tinolus vocat. **¶**
De sup omnibus alijs sup
dictis. deus puluis de calce
et melle. mirabilis opatur
Ante h̄c appositionē pulueris
p̄dictorū. lesiones sp̄ abluī
debent decem cu vno calido
vel aceto. **¶**
Et ut pili post solidationē
carum venasuntur. testa
auellane uel testudinis com-
busta teratur. et cu oleo agi-
tato sepe vngat. **¶**
Ad idem valet cartha bom-
bina. vel bombyz coctis
et cu oleo agitatus. **¶**
Itē vō q̄ salē in aqua suffi-
cienter infusū. vel in aceto
qd̄ est melius. multū valet
contra omne tumefactionē
incipiente in dorso. **De mor-**
bis q̄ accidunt i nrisib9
ex et pedib9 equi & alijs
quibus. Et de morbo ma-

Dissimo coquantur coebzus
et multas lineas p longid
et latid faciendo ab vna
pte remd usq; ad aliam
pendentes. Nam supra/
Orta emptia venis conso/
lidant. humores desiccat.
nervos mitigant. et ignis
carnes desiccat. attrahit
et coartat.

**De morbo scilamati et
cura eius**

Accidit her egritudo
que vulgo dicitur
Scilamatus. q
mouet uel sepat caput
anche. de loco vbi stare debet
naturalit in motu vel in
curfu equi ad pes labitur
vltra velle. vel ad versus
terrad pmitur indrecte.
Accidit et aliqn qn pedes
posteriores equi retinis
vinculant. : * Cura
Donatur asulata couemes
p vno semissem sub lesio
capite anche. vt sudores
ad locid comidit p asulata.
viam habeant exundi /
et locus curandus nimbq
sape pmatut ut excedat
putredo. et paruo passu

moueat equis ut sudores
facilius exant post motu /
Deinde fiat strictura tali
modo. Accipiat ppx na/
ualis et greca. olibanid
et mastix. et aliquandam
sanguis draconis. Et tm
de pure nauali quid de oibz
alib. et puluerizent. et cu
pure nauali simul oia lique
fiant. et tm calida quum
poterit ponat in capite.
anche lese exensa. et sup
ea ponat stappa minut
morsa.

Ad idem valet. Si ponant
in loco lese setones. qui
assidue humores ibi veni
entes expellant.

Ad idem qd vltimum est
remediid. locus lesus anche
tam p longid qm ex fin
uerso de vntibus lineis de
coquantur. vt refrigerant
humores.

**De lesione spalati et
cura eius**

Accidit in spalla
lesio ut in anche
ex eisdē causis et cura ex utu
calid alicy. que curatur
cod nio ut in anche et cu

lesione dictu est **¶**
De gredine pectoris
et cura eius

Accidit quibus ut pectus
equi ex superfluo
sanguine uel labore uel
onere affravatur in tantum
quod equus videtur in motu
anterioribus aliquid impediri
¶ Cura : **¶** Et consuetudine bene
ab utraque parte pectoris
sufficiens minuatur **¶**
Deinde stragulae ponantur
sub pectore. qui bis agitur
in die ut in capitulo vermis
dixi : **¶** Et usque ad xv dies
non tollantur ab eo **¶**

De morbo zardie et
cura eius

Libet super diximus
morbum zardie.
naturaliter equo
evenire. tamen et acciden-
tialiter ei contingit. cum imo-
derate oppressus est. et
curebris equitatibus festinat
per debilitatem et tenebram
eorum **¶** Accidit in
curibus equi superfluo impo-
nati. cum oportet eum equitando
subito fatigari : quoniam dissol-

uitur ex dictis causis hu-
morem superfluum. et ad curvum
descendunt. Unde fuit zardie
in garetto ut super dixi **¶**
¶ Cura : **¶** Cum equus videtur
in garetto tumescere ad modum
natis uel amplius exterioribus
uel interioribus : statim subve-
niamur ad decantationem
per longum et per obliquum in
tundo loco. **¶** Et zardie de-
coctio. stercus bouinum calidum
cum oleo calido aquatum superponatur
semel tantum non amplius.
Deinde retinens et pedibus
tam anterioribus quam posterioribus
talia ligentur. quod cocturas
ore nullomodo impeditur
nec ad aliud pedem frangat
nec in aliquo loco duro. ne
possint exprobrari cocturas
¶ Nam per assiduum cocturas
pruritus. equus autem frangat
uel mordet locum decoctum
¶ Et a die decoctionis usque ad
dies. x. erit hoc diligenter
seruandum. **¶** Exprobrato uel
separato corio a lineis cocturas
quod in ipso uel per. contingit
¶ Equus in aqua frigida uel
rissima teneatur. a primo
mane usque ad mediam tertiam
ita quod aqua tinguatur et super-

cocturas p[ro]fatas. **S**o vero
 ab aqua remoto sup[er] lineis
 cocturas pulvis terre sub-
 tilissim[us] vel cinis felis
 aspyat. **¶** Idem etia[m] in
 sero fiat ut teneatur in aqua
 ab hora vesp[er]ina usq[ue] ad solis
 occasu[m]. et pulvis aspyatur
 ut dixi et cotinuetur hor-
 om[ne] die mane et sero. donec
 ignis fuerit solidatus decem
 Nam aqua velox et frigida
 humores desiccant. et vlcera
 ignis consolidat et constringit
¶ Et nota q[uo]d in coctura
 debet equus diligentissime
 custodiri. ne coctura possit
 morde[re] uel in aliquo loco
 furu[re] quia nimis prauenti
 locu[m] dentibus usq[ue] ad nervos
 et ossa morderet. **¶**

**De morbo spanem et
 cura eius**

Hic morbus fit cum
 garetu[m] intumescit
 ex latere garetu[m] paulo inf-
 rius. inflacione adducens
 tura venam magnam q[ue] dicit
 funtanelia. tunc hinc fluores
 p[er] vena[m] p[ro]fata[m] assidu[us]. **¶**
 Equus fatigatus cogit se dol[ere]
 Et hec lesio accidit equo p[er]

oua velut zarda et vome
 spanemius. **¶** Cura
 De p[ro]fata vena trahatur
 sanguis in tm. q[uo]d p[er] se sanguis
 no[n] emittat. **¶** Deinde tunc
 factu[m] spanemij. p[er] longid et
 obliquu[m]. decemibus lineis
 deoquat. **¶** Et fiat p[er] omnia
 ut in dicto zarda capto con-
 tineri. **¶**

De curba et cura eius

Hic egrediu[m] h[ic] subit
 caput garetu[m]. in
 magno nervo posteriori eusq[ue]
 tumefactione aliqua faciens p[er]
 longitudine[m] ipsius nervi magis
 natis continet ip[s]u[m] et ledens
¶ Et quia idem nervus. quasi
 totu[m] corpus sustinet equi.
 cogitur necessariu[m] claudicav[erit]
 Accidit aut[em] hec egrediu[m]
 cu[m] equus iunior equitatur
 mactante. **¶** Depu[er]iq[ue] con-
 tingit ex onere sup[er]fluo sibi
 ip[s]o. **¶** Tunc em p[ro]fer
 tenentatem etatis manuat.
 nervus. ex quo nominatur
 curua. ex ope nome[n] assi-
 mens. **¶** Cura

¶ Tu[m] dictus nervus. qui incipit
 a capite garetu[m]. et tendit
 inferius iuxta pedes in post[er]o

riori parte curus. videtur
aliquid manuari. uel plus
plurimogrossari. statim ingros
sacio illa. tam p longid qm
p obliquid. deinde coquat
deinde fiat p omnia ut supra

de cocturis expressi ¶

Et est notandum qd vltimis
fiunt cocture in curibus
equi. fieri debent p longid
et p obliquid. sicut pilus
equi descendit inferius qz
melius copiantur a pilis
et minus inparant. qm si
ficerent ex trisuro et
minus lederent equid. si
neruus alapis curia tom
geretur ab igne ¶

**De spmellis et cura
tura**

Hic morbus qd spmella
vocatur fit. subtus
gavertid in iunctura ossis
eiusdem gaverti in vtroqz
latere et qnz in vno tm
creans sup os ad magnitudi
auellom. uel magis v pri
mens iunctura in tantid
q equis multoties cogit
claudicare. et audit equo
hys cause ut curua ¶
Cura /

Date spmelle sur decenter
coquende atqz curande. ut
p dicit cocture curantur in
omnibus. **De morbo sup
pressi et cura eius.**

Hic morbus in equis curibus
et multa diuisa sup
pressa. vel cu mor
det uel calce pcurtur. vel
cu ipse de curie pcurtur. rem
aliqua duram. que no tm
noticia qntid deformia sunt
in equo. que eam in alijs pibz
corpis. no solum in curibus
sepe fiunt. ¶ Cura
Cu oia suppressa moriant
fieri ex quada callositate
carnid. ex pessione aliqua
veniente. statim ad fieri videtur
callositas abradat. et acci
piatur. absinthid pitoria
et brancha vrsina. s. folia
teneva. et terantur insimul
cu ampungia porzema deti
et coquantur. et cocta tantid
calida qntid pati poterit
sup callositate ponantur et
bene ligentur. ¶
Et nota qd hoc mollificatum
multa valet ad omnes infla
ciones curia ex pessione

aliqua venientes
 Item ad eandem callositate
 vino dissolvitur. valet
 radice maluanisici. et radice
 lilij. et tassy barbari. ad
 impingua trita et detorta
 et ad peccata supposita admodum
 empli. Et plures inuenerunt
 : Item valet cepe assata
 ad lumbricos terrestribus trita
 et ad cor oleo agitata et
 cocta et calida supposita
 et sepe renouanda in die
 : Si vero callositas illa
 fuerit antiquata dura effor-
 ta. ea prius abrasa cum
 lactea succifera minute ut
 singulis. Deinde sal et
 tartarum equali pondere sub-
 tiliter trita. sup callositatem
 ponantur et ligentur sterete
 nec usque in diem coctum dis-
 soluantur. et tunc dissoluta
 locus unguat. butiro ut alijs
 vinctuos. **¶**
 Item ad idem. diuini usque ad
 duriciem detorta et mundata
 calida sup callositate abrasa
 ponatur admodum placente
 et liget. et usque ad diem tritu
 no mouet. si videt. expe-
 diens. **¶**
 Item valet stercus caprimundi

116
 cu farina ordei et creta in
 aceto fortissimè agitata
 et postea supposita admodum
 empli. **¶** Si vero callo-
 sitas illa dura no detortat
 sed in supposito redigat. in
 liquum. decemibus cocturis
 qd est vltimu in medu suc-
 curvat. **¶**
De attione et cura eius

H est alia egritudo in
 crure anteriori
 tumescens. et
 indiguans nervum et facies
 claudicat. que facile accidit
 equo in cursu ut in motu. in
 pes posterior punit nervum
 anterioris cruris. que passio
 attitio vocatur a vulgo
 : Cura : **¶** Ad nervus
 predictus tumescit. statim de
 vena consurta que est parte
 sup genua. in parte anteriori
 minuat. Deinde fiat hoc
 mollificatum valens contra
 indignationem et tumorem
 nervorum. Accipiat femi-
 gregem et semina lini. Squilla
 thymina. et radices mal-
 uanisti equali mensura. et
 ad angungua veteri porina
 decemter terant. sit incorporant.

postea bullient et semp
agitant ad spatula. Et
sufficiant cocta ponantur
culica sup longitu^u nervi
lesi. et ad fascia lata liget^r
et bis remouent in die.
¶ Ad idem etiam valet satis
cepe assatu ad lumbricos
terrestribus et limarijs et
butiro liquefacto. et simul
agitatis usq ad spissitu^u
decoquantur. et sp agitant^r
ut fiat sicut unguent^u. Et
de ipso abrasis pilis. ter
in die nervus lesus ungat^r
per longu^u. **¶**
¶ Si vero curus attritus
sit vetusta. flebotomet^r
de consueta vena q postea
est m^o iunctura et pede
ex lat^o interiori. Et fiant
postea medicame quas sup
narravi. **¶**
¶ Si dicta medicamina per
aliquot dies parat^r vel nichil
p^rferant. tunc nervus les^o
curusquaq abrasa. fiat
strictoria de pulu^o rubro
oui albumis et farina. vt
donu in ca^o maleferunt.
¶ Curus vbi lesio est. iucanabo
vel lino et dicto strictorio
indolucendo. nec m^o ve.

movent^r usq ad ip^o d^os /
postea v^o in aqua calida
strictoria a cruce cruce tollat^r
et nervus ungat^r. ad aliq^o
virtuos^o. Et si p^rdicta oia
no p^rferant. cortures d^oen^o
tibus succurrat. **¶**
**De morbo strichtati et
niza em^o**

Accidit q^oz qd iunc^r
tura curus iuxta
pedes leditur ex percussione
qua facit in aliquo loco duro
vel ex precipitatione eius in
cursu vel motu. Aut qz q^oz
pes indurte p^rmitur vsus
terra: que passio vulgarit^r
dicit^r strichtatus: Curus;
¶ Fiat pulvis de sia fine tri^o
fici et arvo forti et pep^r
ariete sufficiant m^oris
que simul usq ad spissitudi^o
bulliant. agitata d^oent^r
et calida q^oz pati poterit
ponant^r sup locu lesu. et
ad p^rcia congrua bn ligent^r
et quolibet die sepius veno^r
uent^r. **¶** Si v^o iunctura tue
facta patit indignation^o
neruoz. fiat unguent^u ferri
g^reci. semis lini et squille
et alioz ut in p^rcedenti en^o

Dixi. Sed si occasione stor-
tilature p̄dite. os a suo
mouetur loco: pes equi clau-
dicantis eleuetur in altu et
ad equi cauda ligetur. / Deinde
ducatur ad manū versus
loca montuosa: quia ex neces-
saria opp̄sione iuncture
versus terrā os diffinitū
aliquid ab alio. uel aliquo
modo motū. instaurat ad
sua locū reuertit. sicut
debet. **S**z tñ prius debet
fieri mollificatio qd̄ p̄dixi
: Accidit etiā quandoq;
q; unū os ab alio sic dis-
iungit. q; vix aut nūq;
ad sua locū comode potest
reduci. ex quo iunctura
calefieri cogit. inflauone
durissima. Cui cōtūre
beneficio subueniriq; oportet

Et nota. q; om̄ curuū
narraturq; sup̄ius. cōtūre
ignis vltimū est remediū

**De lesione sp̄me ut
ligni et riza eius**

Antingit aliqui
q; sp̄ma vel
lignū intrat in
iuncturas pedū ul̄ genua

vel in aliqua parte cruris
et m̄ cruris remanet
p̄ qd̄ vulnus ut totū crū
tumesca. et maxie si neruū
tangat. Unde cogit claudi-
care. **C**ura.

Abradat sup̄ vulnus et
vūq; circa ip̄m pilus et
tria capita lactuz aliquid
trita ponant sup̄ vulnus
et ad neca fascietur.

Ad idem valent radices
arundinis. et radices dyp-
tami trite et sup̄p̄ite.

Idem faciūt Lunare ad butiro
trite et coctū et postea
sup̄p̄ite. que sepe renouate
Lignū uel sp̄mā m̄fipa
curū mirabilē ad r̄p̄ura
ducunt.

Et nota q; oem inflouem
mollem et recentē factū
que fit p̄ter naturā ex
p̄ussione aliqua in ḡmbq;
uel iucture uel in aliqua
parte cruris. satis valz
detortio mixture sup̄scripta
videlicet accipiat pariter
absinthie brimche v̄me
de folijs. qd̄ tenerimū est
et cū ampungia portinū
veteri tam diu tenentur q;
optime misceant. et postea

1. som

8

in aliquo vase bulliant. con-
tinue agitata. Et cetera cetera
quae pati poterit super loco
leso ponant. et ad partem
fusaent. et sepius revo-
luentur.

De gallis et ipsa cura

H sunt galli sepe
naturaliter curati
iuncturas. Et sepe accidit
taliter ex humore sicut fini sta-
bili. curibus madidibus.
ex quo humores sicile dissol-
vuntur.

Sunt etiam quae in equo in-
vene ex superfluo equitatu.
Cura: Sunt aliqui
qui curare volentes gal-
las ad lancetta sciunt
curari. et in d. gallas ex-
tractur. vel resalguam
in eis ponunt. quod malum
est. quia locus talis nimis
nervosus existit. et ideo
in tantum dolor augetur. et
superfluum ad locum humores con-
vertit. Ad hoc melius est
et equus gallosus. usque
ad genua manuum et seorsum
in aqua frigidissima ac-
tiorissima tenentur. tunc
et galli minuantur. propter

coartatione aquae frigidae.
Deinde circa iuncturas gallae
sunt tam per longum quam per
obliquum coctura decantentur
et postea turentur. ut plu-
rimus est expressum.

De garris et eorum cura

H sunt garris in
iuncturis curari
curati pedes in parte
posteriori irruentes sibi
corum et carnes ex infuso
incidentes. et quos per
longum sepe praevenit pu-
tridum per fissuras velut
aqua. ardore equum assiduum
affligentes. quae accidunt
ex superfluitate malorum humo-
rum ad curam descendit.
Cura: Iunctura
pili sunt depilandi prius.
hoc modo. Accipiantur
cellas. viue tres partes
et auripigmenti quarta
que trita decantentur in aqua
turbidissima agitentur. et tum
diu coquantur. quae permissa
subito depiletur. et lesa
iunctura garrorum ex ea
tantum turbida quantum pati
poterit indigatur. et

spacio vniuersi horu dimittat
 ibidem et Lesa iunctura
 garpaz lauetur ut pilu
 cadant in totu. Quibus
 euulsis lauetur garpaz
 decoctum maluaru et
 furfuris. et spazo sub
 stancia ad perna ligatur
 curatura iunctura. et ibi
 dimittat. a sero usqz ad
 mane. et erontua ¶
 Postea ubi fiat de rebo vngm
 videlicet de rebo arietis cere
 et resina equali mensura
 et murem decem bullat
 et assidue agitent. et de
 tali vnguento. aliquid
 bis in die garpaz vngat
 ad perna galline ¶ Et
 hoc vnguento vtiatur
 donec fissure ac ruptur
 garpaz fuerint solidate
 semp cauetur ab omni fide
 soze. ¶ Et si aut fuerint
 solidate abloquunt et ma
 dan vena magna fissu
 in copia marris. ut in spa
 uone capto dixi ¶
 Dantur aut decem ditto
 garpaz roquant et cocture
 auentur ut dictu est sup
 ¶ Secud est tri garpaz
 infinitis vino pfecte auatur

De crepans caru cura

Humili pte gria
 curis et vngulau
 coru rupentes et lumen
 ad similitudine scabiei. alim
 putredine emittentes. et
 ex ardore multoies equu
 dolore facientes. que solent
 euenire plures ex fumosi
 stabuli curibus nudo facte
 : Curent. in pcedenti ca
 sicut dictu est. excepto
 q vena magna no loquet
 nec crepacie cocture alijs
 sint roquende ¶ In pmi
 ca addit. q euulsis pus
 pilis modo pscripto. hoc
 vnguento vtiatur ¶
 Accipiat de fuligine de
 viridi ramu et de auripig
 mento et tm de melle
 liquido. Et de omnibus sup
 dictis ¶ Que trita et sit
 agitata usqz ad spissitudiz
 decoquantur. Et unscru
 edis aliquid calis vno
 spaz unscru cu spatula
 donec fiat vnguentu. de
 quo aliquid bis in die
 vngant crepacie. ipis
 ablatis cu vino albo alqu

tulu calefacto. curando sp
cas a foridibus ut p dicit
hoc em unguento corpora
cias mirabilis consolidat
et constringit //

Ad idem pars valet fricano
fortis et frequens crepanare
cu puerili vrina //

Itē valet si equus pacens
diu teneat in aqua marina

Itē etiā alia quedā cre
pacia longa et magna ex
thursu in bulo po inuor
carne vltud et unguia
que deterior est alijs. et
magis equis affligit. q
non curat unguentis n
alijs medicamentis. nisi
corturis // Et idē ipa crepa
cia in cōmitibus suis
cu ferro in capite rotundo
funditus est coquenda. Na
beneficio ignis dicta crepa
cia nō potest auferri sed
minui //

De cancro et ipius miza

Quancer fit cura
iuncturis crurū
in pedibus. et aliquando alijs
partibus cruris uel corporis
veniens ex aliquo vultu
ibi facto. et postmodum p

negligentia amiquato. cu
equus habens vultus i iunctura
p dicta equitatis p turpitu
et aquas // In quatuor
pte sit corporis. h modo
curatur //

Accipiat succus affodilloze
in bona qntitate et agrotur
diu. ad duabus ptibus calce
vine. et tercy curi pigneti
subtilis tati // Deinde po
nat in quodā vase fictili
opilato. postea. ne fumus
uel vapor inde possit exire
et tm dimittat bulli ac
coqui q in puluere redigat
et de tali puluere mittat
in vultus cu albumine oui.
et alijs ut superius dicitur

Abluto prius cancro ad arcto
Dignū aut mortificationis
canceri est. cu vultus curat
quaqz tumescit //

Ad idem valet stercus quadrū
puluorizand et misce cu
terterro combusto equali
mensura //

Itē valz ad idem fortitudo
bustū cu sale minuto misce
et suppositū //

Itē aliud medicamentū in luis
mortificationis cancro // Allen
bn curat cu papē et puerro

et aliquidula anxiungue por-
tine veteris. tritis aduice
mittantur in vilius canari
et stricte liget^r bis in die.
mittet^r donec cancer morti-
ficetur. Demde curet^r vulnus
ut dixi. Et nota qd pdr
medicane sur bone in loco
necesse et in arterijs vndiqz
murtatis vemb. na in talibz
loas no est vtendū cocturis
si in canofis eius vti nullus
est. venendū vno ad cocturis
facilus curatur in ipis.

De fistula et cura eius

Vulnus predictū
cancer et ipse cancer
antiquatus et no curetur
conducit^r in fistula. que est
deterior et difficilior ad
curandū. Sed plet curari
aliqui ad affodilloze puluē
imiscendo eidem tm de puluē
auripig^r qntū de calce viua
et violentior fiat.

Et aliud violentius ad sanandū
fistulam. Accipiat^r calce
viua et tm auripig^r que
puluerizat. decem agitent.
ad succū allui cepaz et
ebuli. equali mensura. et

sufficiant bulliant in melle
liquido et aceto. et agitent^r
continue donec fiat vngm
de quo mittat^r in fistula bis
in die: Vulne ad aceto for-
tissimo prius abluto.

Itē ad idem accipiat^r auripig^r
verderrimū calce viua. equali
mensura. de atturamento et
puro et ad aceto et melle
aliquidulo decoquant^r. et sp
agitent^r. et de ipō velud
amigadalo bis in die mittat^r
in fistulam donec mortificari
fuerit. Abluto sp vulnere
ad aceto.

Item aliud velocius omnibus
supradictis Resalyze pulue
rizatū ad salua qdminis
agitandū. intro mittat^r intus
in fistula moderatē. Est
aut signū mortificationis
eius qn tumescit et rubet.
Mortificata vō fistula.
curet^r ut in alijs vulnribz
continet^r. Et in locis car-
nosīs. curetur fistula fiat
p omnia. ut in cura canari
continet^r.

De morbo malpizoni ad palpizon et cura eius

Est et alia egritudo

que vulgariter palpizon dicitur.
q̄ fit p̄p̄ in bulis vngu-
laris equi ubi carnes vnde
iunguntur vngulis. que quasi
infusio impedit gressus eq̄.
Et fit q̄q̄ in vno pede. et
q̄q̄ transit ad om̄es. si nō
curet̄ instant̄. Et q̄q̄
facit vlcera. vnde in lingua
equi. **A**ccidit aut̄ de leui
eq̄ malis humoribus ad ip̄m
locū. de curis. et sepius ex
stibuli fumositate. pedibus
ab aqua et sordibus nō desic-
catis. **¶**

Primo equi patientis vnguli
usq̄ ad subtilitatem p̄parent̄.
Deinde tū cura fuerit ferrea
bullella pedis. usq̄ q̄ ad
vnum vngulū admittant̄
et bullella possit vndiq̄ va-
porari. **¶** Deinde ab vtraq̄
p̄te bullella flebotometur
ut m̄de euacuent̄ humores
usq̄ ad locū conuulsi. Et cum
ferro casside ab vtraq̄ p̄-
fundius decoquant̄. **¶** Et
sp̄ caueatur a pedibus et ab
aqua et nō debeat fatigari.
¶ Postea vero fiant puluis de
sulfure et aceto que simul
bulliat. et assidue agitent̄.
¶ Que t̄m̄ calida quom̄ pati

poterit. sup̄ quada p̄cia bene
ampla extendat̄. et sup̄ pedē
lesū ponatur. et bis in die
muret̄. **¶** Et h̄barū com̄stio
caueatur oīno. Ac etiā de
alijs rebus parū combat-
dunt̄ fuerit liberatus. Nā
herba ceteraḡ tibaria multa
humores augmentat. **¶**
De firma et eius cūe

Hic etiā quoda infir-
mitas que firma
dicitur vulgariter nū iuctura
pedis et pedem sup̄ coronā
p̄p̄ pasturas. **¶** Que accidit
ex percussione in aliquo duro
loco. et etiā coartacione male
et indocentis pedis solit̄
sepius euenire. **¶** Que m̄l-
tu adhuc est recens curat̄
efficit̄ sup̄ os durissimū
cu veterisat̄. extendens se
aliquū vniuersalē per coronā.
¶ Cui subueniendū est. siue
sit recens siue antiquata
vt p̄dictū est in cura sup̄p̄.
¶ Et notū q̄ h̄ infirmitas
plurimū impedit gressus
equi. quia locus ubi firma
causat̄. nervosus est et plenus
venis et arterijs vndiq̄ actat̄.

**De egritudinibus pedum
ungularum et de morbo**

Quoniam tractatu
de lesionibus mem
brorum equi et canis. restat
de infirmitatibus unguis
et pedum. Et primo de sita
que fit in equi ungula sine
pedis ungula usque ad tuello
intus scilicet p. mediu scilicet
Et quicqz incipit a calca pedis
et tendit p. longu inferius
usque ad extremitate ungh
pea pedis. Aliqz emittens
vini sanguinem p. scissuram
Accidit autem ex lesione tuel
li intus unguis ex pntis.
cuius h. infirmitas vicia
et corpus habent a tuello
Et quicqz accidit ad equis est
iuuene p. unguis tenevitat
Nam proueniens uel acriter
p. mendo in aliquo loco duro
ledit tuello tenevitat
ut p. p. que claudicat
equis ad septus equitatur

Cura:
Inquirunt radices site v. s.
tuello usque corona pedis
in viuo et mortuo ungh
ad resueta & sup. m. cadat
quousqz unguis incipit
sanguinari. Deinde accipiat

serpens minutu m. s. s.
abicitis cauda et capite. in
quodam vase oleo tibi pleno
de quoquat in tantu q. carnes
serpentis in oleo liquifiant.
et ab ossibus separent. et
ab hinc fiet unguentum. ex
quo aliquitulu. calca facto. va
dicet sito. bis in die unghant.
Donec sita mortificatur. et
ungula in statu pristino
reducatur. Deinde q. cauend
est. ne paruis a sordibus
uel aqua tangat. et q.
equis herbas in comodat
velo modo.

De supposita et curis

Hic h. res que
supposita vocat.
in carne viuo et unguis
faciens rupturam carnis ibid
q. sepe fit cancer efficit. si
amiquat. Et accidit ad
vnu pedem equi p. m. sup
aliud pedem. Cura
Statim ad sit vulnus oc
casione p. dicta. m. caditur
ad resueta in & unguis
cura vulnus q. unguis carne
viuo non p. mat. uel tangat
eandem. Nam si p. m. v. t. u.
consolidatio ip. d. u. t. u. o. m. o.

ff. od
herm

Abscisa autē ungula circa
quaq. ablutoq. vulnere cū
vino calido uel aceto. curat
et soluetur vulnus ut in
pcedentibus continetur.
Semper curat a sordibus
et aqua donec vulnus fuerit
solidum. ¶ Si vero per
negligentia redigat in conca
curat ut in capto curat
continetur. ¶ Si autem

evadit in fistula. curat
ut in fistula capto est con
tentum. ¶ **De spontani
za ungular et cura eiq**

Accidit aliquando
q. equi infuso in
curata. descendat ad pedes
sub ungulis. cū si est recens
succurratur hoc modo. ¶
Extremitas ungulae ex parte
anteriori ad resurta pua
curatur funditus. donec
vena magna que illuc tendit
ad resurta vapatur. et
sanguis fluit usq. ad debili
equi. ¶ Et si excedat ulm
in alijs pedibus claudicantib.
fiat. ¶ Post extractionem vbi
sanguis implet vulnus
fale minuto et sup ipm po
nuntur stappa in aceto insupa
demde ligetur fascia nec dy.

soluat usq. ad diem pdm
Demde curat vulnus ad
pulverem galli et mirti et
lentisti bis in die. abluto sp
vulnus prius in aceto. et a
sordibus et aqua curatur
donec fuerit liberatus. ¶
**De dissolutione ungular
et cura eiq**

Sed vero humores
denui ad pedes
occasione infusione cam dicto
m. ungulas ex m. g. r. u.
tura fuerint antiquati. oportet
pedes claudicantes penitus
deplari ut quores et sanguis
ibidem clasi curatur in
tota. ¶ Fundatur q. sola
subtus ungula circa expe
mittant ungula ad resurta.
demde videtur extirpatur
extirpatus. et stappa in albu
min. oui sufficiens insupa
ponatur in vulnus. et pro
totus optime satisfactur. et sic
dimittatur usq. ad diem sequens
: Postea vbi aceto fortissimo
aliquibus calido abluat vulnus
et q. pil. minuto et tartaro
iphatur et supponatur stappa
cū forti aceto insupa et pen
lucetur. et sic usq. ad diem sequens

dimittat. Demid. luc. m. d. c.
 ad aceto abluat. et super
 gatur & pulvis galli mirti
 aut lentis. qui carnes impo-
 lidant. et quosdam constriungit
 ablato se prius in aceto videlicet
Et tunc curatio fit usque ad car-
 nis consolidationem. et vngula ve-
 nouatione. et se auerat pro
 lesus a serdibus et ab aqua.
Ad idem aliud vnguentum videlicet
 post appositionem salis et tractum
 consolidata carnis phibere fluxu
 humorum. **A**ccipiat pulvis
 olivam. mastice et pice. q. i.
 et aliquantulum sanguinis draconis
 et misceat. et cura nova hinc
 facta. et tandem de cyro auert
 et bulliant simul ut fiat vnguentum.
Quo aliquantulum
 calido vitatur in cura predicta.
Et nota q. multe sunt infir-
 mitates in quibus oportet
 vngulas dissolui. In quibus
 omnibus est predicta cura videlicet
 Item humectandis singulis
 vngulis ut leuius parantur.
Accipiantur malua paritaria
 fuscifera et cepid. et omnia sit
 bulliant. et agitantur continue
 de & per coctionem sufficiantur
 calida vngula. et peria indol-
 uantur.

**De mutacione vngularum
 et me. c. i. q.**

Accidit q. desidia
 mariscalli huores
 conuasi ad pedes
 equi et diu inclusi in linctu m.
 vngula antiquam. q. vngula
 a tuello intromisso separant.
 exundi vnam quercitum.
Accidit ead. aliq. q. vngula
 penitus et subito separatur a
 tuello. et cadit pro feruore
 multorum humorum ad vngula
 distumpere. **E**t quandoq.
 paulatim vngula se diuidit
 a tuello. et nascit. noua se-
 quens vngula sponte. q.
 accidit pro pauatute humorum
 cui sic subueniat. **L**ava.
Statim. et resurta cura
 cura vetus vngula incidit.
 aliquantulum vbi iungit. et no-
 uella. **I**ta q. vetus vngula
 diuina noua non pnat nec
 in aliquo hedit. **D**emid.
 accipiantur. d. partes capi
 auert. et tertia cere bulliantur
 simul. agitando et addendo
 aliquantulum olei donec fiat vnguentum.
De quo aliquantulum
 calida bis in die noua vngula
 vngula. **E**t nota q.

hoc unguentum valet ad ulcera
et augmentacione omni unguibus
Sed caueat se a porribus et
ab aqua ¶

Ungula vero q̄ subito diuidit̄
a tuello et cadit. incurabilis
creditur ¶ Sed talis cura
probetur ¶

Accipiatur pix greca. olivani.
mastix. balsam. singulis dracoms
et galbani equal. incensura
puluerizata subtili. cu duobus
partibus cepi arctis. et tertia
cere. agitando coquantur.

Demde pannus fortis lineus
infundit̄ in eis. et de tali
panno fiat capellu. seu subcellar.
ad modu tuelli. In quo tuellus
ponatur. Et bis in die exposito
capello. tuellus abluat̄. cu aceto
fortissimo tepidifictu. et deo
in capellu mittat̄. ¶ Et
est valde cauendū ne tuellus
ab aliquo duro tangat̄. ¶

Et quicquid equus pp̄ unguib.
amissionem. recte stare nō pot̄
et tunc fiat eui stantid de longis
paleis. sup̄ quo prodebe quiescat
Et q̄ quicquid et tediosu esset equo
semp̄ iacere. Accipiat fortis
perca panni. vel fortifior
ad unguibus. et in capitibus
optime liget̄ ad funibus. a

moderate corpus usq̄ ad pectus
sup̄ eo ponatur. et funes ligent̄
ad trabes talit̄ q̄ equus susti
neat̄ ab eis. In tm̄q̄ structur
q̄ equus pedibus terra tangat̄.

¶ Et no. q̄ hoc ad artificiu
uincat̄ equus q̄ pp̄ aliquid
impedimentu stare non pot̄ ¶
**De diuisis inlanaturis et
ipaz ruzis**

Hic quoda species
inlanaturis ledens
fundity tuellu intempetu
fit et alia que transt̄ nu tuellu
et unguila. intempetu tuellu
nimis ledens. ¶

Fit etiā terru nō ledens tuellu
in aliquo sed viuu unguile at
tingit et ledit. ¶

Prima species satis periculosa
est p̄di q̄ tuellu ledit. que
est quoda tenentis ossis ad
modu unguile facta. unguila
nutrens et videns unguile
in se tenens. ¶ Cura.

Si tenellus fuerit fundity
nimis lesus. subuenitur ei
p̄subrit̄ cu unguile dissolacoe

¶ Si vero fuerit parid ledens
dissoluerat̄ cu ferro instrui
mento sola unguila circa vulnu
et in tunc curatura lesione

defunditur incidatur q' lesio
 attingatur et discopriatur de
 center. que discoppta subali
 vngula sola cura lesione in
 tanto q' spand' conueniens sit
 in lesione et vngula. ita q'
 ipa no' p'nat nec adherent
 lesioni. ¶ Duo facto. vultus
 cu' suppa et oui albumine
 implatur. ¶ Deinde curatur
 vultus cu' sale minuto et
 aceto forti et pulu' galle a
 mirri ut lenitisti. ut dictu' est
 in caplo p'cedenti. ¶
 Si vero clauellus inter
 tuellu' et vngula' insilerit.
 minus periculosu' existit. quia
 tuellus non leditur nisi ex
 latere. Sic aut' curatur
 in clauatura. ¶
 Prius usq' ad viuu' fundit'g
 detegatur incidend' p' longu'
 vngula' et ampliand' cura
 vultus decenter. et curand' d'
 vngula' lesioni p'pinq'ua. ut
 vultus no' coherat v'lo mo'
 In clauatura aut' discoppta
 vultus abluat' cu' forti aceto
 et impleat' de sale minuto
 et coopriatur cu' suppa et
 aceto porta et ad porta' f'isuet'
 et curatur lesio bis in die
 ut supra narraui. ¶

¶ Si aut' sit sp'us que no' ledit
 tuellu'. si viuu' vngula' tangit
 et ledit. vno fiat idem, ut
 in 2^a sp'e d'ca. ¶ Ad iungit'
 ty' ei. q' discoppta prius in clau'
 uatura. decenter exterius vngula
 incidat' usq' ad lesione' clauelle
 ut nihil turpitudinis uel
 alterius rei possit in lesione
 modo aliquo retineri. ¶
 Et nota q' sed alie in claua'
 ture que no' tangunt neq' ledunt
 tuellu' in iungit' p'nt' leuiter
 curari. ut tunc prius lesio'ib'g
 p'nt' debet. q' d' mod' ¶
 Depet' vel cera uel oleu' uel
 aliud vinctusq' calida cu' sale
 ut tauru' t'ris forte' mit'
 tant' in vultus. ¶
 Sic valet filigo cu' d'ro aguaru'
 ¶ Sic valet ad v'lu' albumen
 oui cu' aceto et oleo agitant'
 ¶ Et nota q' omes lesiones
 pedu' et vngula'g que accidunt
 occasione' clauelli ut ligni ut
 alterius rei intrantis in viuu'
 vngula' anteq'm vngula' ut p'nt'
 tangatur ut in clauatura in qui
 vultus ut coherat. ¶ Fiat pulvis
 de fursiue. Depet' et malus
 que oia bullunt' cu' aceto usq'
 ad spissitudin' et calida q'ntu'
 pati poterit in quicq' peccat'

Equus claudicans
 a pede anteriori
 si non p[ro]nit terra nisi ad
 punto pedis. in ungula
 patitur ¶
 Equus claudicans si non
 plicat pastalia uel uictas
 est lesio ¶
 Si equus claudicans anteq[ue]
 in reuolucione a dextris ut
 a sinistris fit claudicans
 in spatulis dolor existit
 Si equus posterius claudi
 cans. in sua reuolucione fit
 claudicans. In ancha est
 passio ¶
 Si equus porans dorso
 d[omi]ni uersus terra finat
 in gressu passus inuictos
 et crebros. pectoris lesionem
 grauat ¶
 Si equus anterus claudicans
 ad quiescat. ponit pedem clau
 dicans ante aliu[m]. nichil se
 sustinet sup[er] ip[s]um in crure
 uel spalla patitur ¶
 Si equus claudicans posterius
 no[n] sustinet se nisi in punto
 pedis posterioris et in suo
 motu iunctam no[n] plicat. de
 in iunctura est lesio

Si equus habens dolores in
 corpus. s[ed] continue aures et
 nares frigidat et oculos con
 trahit. seminuus et cetera
 ¶ Si equus habens antiquior
 flatu nauis emittit frigidat
 et habeat oculos continue la
 comantes. si mortuus uidetur
 ¶ Equus h[ab]ens infirmitate
 timore vel vermibus vola
 tium in capite. emittens p[er]
 nares h[um]ores continue velut
 aqua pinguis et frigida. vix
 euadet ¶
 Si equus ip[s]us infirmitate
 araguanati. emittat in tm
 p[er] anu[m] stercorea liquifacit
 q[ui]a nichil in eius ventre
 firmu[m] remanet. et p[er] offensa
 no[n] cessat infirmitas. in p[ro]p[ri]o
 mouetur ¶
 Si equus h[ab]ens egredidit va
 gulari subito et vniuersali
 redigit in sudorem et m[em]bra
 eius o[mn]ia tremat. no[n] videtur
 euad[ere] posse ¶
 Si equus h[ab]ens egredidit
 sudorari. caput inflatum
 habet et oculos tumidos
 et caput d[omi]ni vultu d[omi]ni
 prudens. et iunctas auri
 culare pendentes et frigidat
 et nares etia[m] frigidat vix

aut nunquam euadet ¶
¶ Si equus patiens morbum
stranguilions. cu difficultate
aut sonitu narum aut gutturis
spirum emittat et totum guttur
inflatum habet. difficillime
liberabitur ¶
De mulis

Siquis Mulorum
genus creare de
lectat. Equa magis corporis
solidis ossibus et forma egre
gia debet eligi. In qua
non velocitatem sed robur
exquirat. cuius etas a
quadringua usque ad decimum
existit ¶ Ex equo et
asina uel Asino et equa
muli creantur ¶ Sed gene
rosius nullum est humor aiat
quod ex asino et equa
nascetur ¶ Admissarius
quod azimus sit humor corpore
amplo et solido musculoso
strictis et foribus membris
nigri uel nigri coloris
aut rubri. qui tamen si dis
coloris pilos in palpebris
aut auribus generat variab
sibolis plurimum colorem
Minor triennio: maior

decimo non deet admitti ¶
¶ Si asinus visum equa
sustinet. ostensa prius asina
donec voluptas sollicitetur
postea subducitur et tunc
equa incitata libidinem non spernet
et inustus illecebris sui generis
in punctione consensuet aliam
: ¶ Etas muli cognosci ut
equorum dicitur ¶

¶ Si nasimus et morem in
montibus duris vngulis
sicut ¶ Si vero in palustribus
aut vngulis nati sunt
vngulas habent molles. Et
ides tales ad amicum sui
decent a matre repelli. et
per montes asperos pasti
ut eorum vngulae durescant.
et ne itinere labore in
etate tenera consolidati con
tempunt ¶

¶ Mensibus quibus equi moruntur
in ventre matris
¶ Accidit mulis egrotudines
aliquae sicut equis. que cog
noscuntur et curari possunt. ut
satis plene dictum est in tractatu
equorum ¶

De asinis

Asinorum genus qui
vult facere bonum.

primu videndi. ut mare.
 feminas q bona etate sint
 sumant. firmas omnibus pibz
 corpore amplo. semino bone
 ex hys locis inde optimi exent
 : **Horu genera sur duo :**
 Vno feru qd vocant onagros
 in frigia et licaonia vbi sur
 greges multiferi. **Aliud**
 mansuetu. ut sur in ytalua
 omnes. **Ad seminatione**
 onagrex ydoneus. qui ex
 fevo fit mansuetus facile
 e. mansuetu. ferus nūqm
 Qui filios parentibus nas.
 curatur. eligendi sur masculu
 et femina
 Comode pastunt fave et
 fursuribus ozdare
 Admittatur ante solstiu
 estiuu. ut eodem tpe alteris
 anni pveant. **Quodemo**
 em mense. conceptu semen
 reddunt
 Pregnantes. opere alleviadi
 sur. **Venter em ex labore**
 nacionem deteruorem reddit
 Mare vō labore alleviadi
 non sur: eo q remissione
 laboris deteruores fiunt
 In pastu vō ead suanda sur
 feve. que in equis
 Post partu ante annu pulli

no sur remouendi a matre.
 primo ano parant noctibz
 esse ad eis / et lenit capstol
 alia ve qua ve habeat iurti
Terzo ano domari incipit
 et instrui. ad eas res quas
 quistz eos vult habere in usu
 Na aliqui eos no eligut nisi
 ad hō ut onera portent
 Alij ut molas ducant / No
 nulli eos ad vtrundū dū
 ponit. et pleriqz ad arandū
 ut leuis est terra
 Accidit eis alique egrotudies
 que cognosci et curari pnt
 ut in equis curantur
De grege boium qd
esse debent vate et thauri

In bubulo genere
 gradus etatum.
 quatuor esse di
 cuntur **Prima vitulorū :**
2^a Jumentorū : **3^a boum**
nouellorū : **4^a vetulorū**
 : Qui gregem armentorū
 emere vult. obseruare debet
 primū ut sint. ē. vate
 ad fructus ferendos. etate
 potius integre qm ipfecte.
 bene coposite. ut summa
 membra sint grossa. et

inducem sibi vident. altissima
forma corporis. longi vteri
capaces et longi. **L**ara forte
oculis nigris et grandibus
pulchris cornibus et prope
nigris, pilosis auribus,
compressis malis: palcatibus
maximis: aptis naribus.
cervicibus grossis et longis
a collo, latis humeris: auribus
nigris et pius: causa pflum
usq; ad calcres. In inferiori
parte frequentibus pilis
subcrispis: rectis femibus.
ungulis breuibibus et paribus.
Torsu ad turtu ud aspro
magis duro pd grosso: potis
simu nigro. deinde rubro.
3° caluo. 4° albo. mollior
em hie est: primis durissimis
ceteri medij. et tunc magis
trime: quia usq; ad decimu
fetus ex hys procedit vtilior.

Lauri cognoscant hys
signis. ut sint alti atq;
ingentibus membris. et tunc
medie. et magis q; iudicatur
minor est. qm quic dicitur
in semiu: torua facie. **P**
parius cornibus: corvosa
vastaq; cervice: ventre ob-
stricto. **E**t qui ex hys

orti sunt vident ad parentu
speciem. et quibus regionib;
nati sunt refert. **M**elioris
em in vna. et videris induit
in alia. ut experientia docet.
**Qualiter lauri et vaxe
teneri debent**

Hys armentis yeme.
maritima estate
opaci et frida parentu
montana. magis que melius
fructuetis et me nascente hba
statuunt. hys circa fluvios
recte p; amena loca pasunt.
Fetore ad aquas tepidiorib;
adunant. vnde vtilius hie
ubi pluuialis aqua tepentes
format lacunas ut aut paladus
Stabula vtilia st; saxo aut
glauens aut arena ut lapidib;
strata. de vaxa aliquate. ut
elabi possit humor pti meri-
diane aduersa p; flatus gila-
ciales. quibus aliquis obsis
debet obiectus. **L**auere oportet
ne aut angustius stent. aut
ferant. aut concurrant.
Et quia eas estate tabary
conatur solent et bestiole qm
minute sub cauda. ne cocitens
includant reptis. **H**ys sub
sterui oportet frondib; vel

stramen aliud ve quid in cubi-
 lia. quo mollius coquiescant /
 Estate ad aqua bis appelland
 ste in die / peme smel
 Qu pareve inceperunt qd fieri
 solet de mense april. iug sta-
 bulu suavi opozq mtergru qd
 regredientes gustar pnt vt
 suffic valentur tributo labori
 et lactis **F**astidiose em pp
 paruo sur **E**t puidudu quo
 recipiut se. ne fix dms locus
 sit. Algor em et fames eas
 macesce cogit. **E**t nocte lar-
 tentes cu matusibus no cubent
 obtun^o em. **A**d eas mane
 redigi oportet. et cu redigit
 e pastu **F**: Custos diliges
 debet. vetulis et sterilibus
 amotis. novellas subinde co-
 duat. et steriles aratro et
 laboribus deputare **A**di q
 amiserint vitulos. eis suppon
 oportet eos. quibus no satis
 pbent matres **F**
Qualiter tauri admitt-
ti debent
Propter feturam
 hec servari debe
 aut vatro **A**nte admissura
 p vno mense cibo et potu
 se no aplcant. qz estimat

facilius macre concipere /
Contra. tauri duob⁹ mesib⁹
 an admissura herba palea
 et feno debent fieri plenioris
 et sereri a feminis **D**em
 m gurgye redigi mensi man
 circa fine. vel toto junio **E**t
 inicio iulij s^odm paludud / q
 tunc concipiut. t^oputissio t^o
 anni pariant **F**
Vacae em decem mensibus
 se pregnantes. ante bima
 etate eis taurus no debet
 admitti. vt trime pariant
Et melius si admittunt in
 trime etate. vt quadime pa-
 riant **F**
Afferunt greci. si mares
 evcare volueris sinistra tauri
 in coitu ligand testiculo.
Pi ferias d^optu **F**o qd
 semen d^otri generet masculu
 sinistra femina **F**
Tauri diu ante admissura
 sut abstinenti. vt cu tepus
 erit admittendi acvius in
 eas fervoris mabant /
Dexayma vacas duo
 tauri sufficiut s^m varone
Oz paladus aut qz p^o.
 vacae sufficiut vni tauro /
Pi abundantia pabuh est
 in regione qua pascimus

pt unis omnibus in fetura
vaca submitti. sed si deest
sue alterius eius suavit
onerande. maxie si alium
opi cosuerunt & feruere.

**Qualiter vituli teneri
debent et qui castrari
et domare**

Adm creuerunt vi
tuli. leuande sur
matres pabulo
viri abiacend in psepis
It hms ut se omnibus stabul
lapides substernendi sur uel
quid aliud ne ungule putref
cant. **A**li equinoquis autup
nali vna pascantur ad ma
tribus
Castrari debent no ante
bienn. quia difficile si an
ferens se recipiunt. **P**au at
postea castrant. **D**uri et
robiles fiunt
Castrant aut sedm modu
palady sic. **A**lligato em
vincto et ducto. testiculi
scissa pelle clauduntur igne
feruibus aut dolabris
Vel qd est melius. **F**ormato
ad hoc ferramento ut glady
filitudine teneat. **I**ta em
circa ipam vngula. ferri
acut imprimitur. vno q ictu

moza doloris. busiao celerrim
absunt. **E**t vstis vemb ac
pellibus a sanguis fluxy cicat
quoddam cu ipso vultu natu
defendit

Vulnera q castratoru emere
sarmeti et spuma lincatur
argenti. **A** potu castraty
abstineat. et cibis pascatur
exiguus. **E**t sequenti tardus
ei pbeant. tunc sumitatis ar
boru et fructecta molha. et
herbe vridis coma

Proue tnd liquida nigro
emere. **O**ut et oleo modico
vulnera diliget vngenda
qd veru puto ad sine ferro
ignito castrant. **S**i si cu
ferro acuto ignito fiat. no
st nctria pns cura

Demostribus vitulis den
furfures trita et farina oz
dei. et tenera lida. **V**t bi
bant mane et vespere curret
Circa fine martij uel April
victu domand sur boues trim
nam post quinquidm domari
no pnt. etatis. **D**uricia v pug
nante. **C**apti q statim
domentur. qui quid prius
ad teneat sur. frequeti manu
abruone mansuescunt
Ded stabulu noui boues

largioribus spatys habere
 debent. **A**d stabula ducant
 quoz si nimia fuerit asperitas
 vno die ac nocte vniculis et
 reiumys mitigent. tunc appel
 lationibus blandis et illecebris
 oblatore. no a latere neq; a tygo
 sed a fronte accedens bubulq;
 admulceat nares et terga p
 tractet: sic tñ ne aliquo calore
 ut cornu parcat. qd viciu
 si in pmozdyb affectauerit
 obtinebit. **A**liqui eos ne
 se iugit. et docent eos omnia
 leuora portare. et qd vile
 est. Et si aracam parant
 subacto prius solo expendi
 fur. vt arena. **Q**d ad vec
 tura parat. fac pmo iama
 ducit plaustra. et si possis
 p viciu et opidu ubi sit stpata
 ducas. Et quā feceris de pte
 fur et sinistra. et sic laborati
 requies erit. **A**bi terra lenis
 est no fortibus bobus. sed
 vacis et asinis vti potest.
 Et in leui plastro fit. et
 ad molam olei facilem. vt
 nouus labor adhuc teneva
 colla non quassit. **E**xpedior aut
 dandi
 vano est. si asperz bouem
 mansuetu et valde boui iugis

quo onente. facile ad omnia
 cogit officia. **S**i post domi
 tura decubet in sulco. no affi
 ciat igne vel verber. sed
 potius ad decumbit pedes vig
 ita ligent vnicat qd no possit
 pgrredi aut stare ut pasco
 quo facto. siti et fame lazpaty
 carbit qd viciu.

**De bobus quales debentur
 et qualiter tenei & de
 cognice etatis ipoz**

In bobus emendis
 hec signa spectent
 vt sint nouelli
 quadratis et grandib; iuebr
 solidi corpib;. mustis vbiq;
 surgentibus. magnis aurib;.
 lata fronte et crispia. labre
 et vailis ingutibus. coromb;
 robustis ac sine curuaturis.
 puitate leuatis. patulis na
 ribus et simis. ceruice cor
 vosa atq; compacta. palearib;
 largis. et circa genua flet
 tentibus pertore grandi
 avims vastis. ventre no p
 porrectis lateribus. latis lubis
 doest recto et plano. curuib;
 solidis et nervos. braubus
 vngulis. magnis caudis. longis
 et cetosis. pilo totiq; corpis
 denso et breui. rubri magis

coloris et fusti. **M**elior autem
boves et de vicinis locis co-
pabimus. qui nulla soli. a
acris varietatibus terantur.
Vel si hoc deest de locis siliis
ad sitia transferantur. ¶
Illud est an oia curand. ut
vniuersis ad thend. competent
equales. ne valencioris robur
alteri prouet. exiguu. ¶
In moribus autem hoc consi-
deranda sūt. In gutti. māsueti
fortissima timentes clamo-
res et verbera alibi appa-
rentes. ¶ Sed si regionis
vacio patit. nullus abus est
melior qm vnde pabulū.
Vbi vō deest. eo ordine mīstret
quo pabuli copia et labore
coget accessio. ¶
Tenendi sūt boves in talibus
stabulis ut de vacis dictū
est sup. vultus stratis et h
claus ut pax et vigile
suerit. illi se ac ipse de frudi
possunt a zenzalis mīsal et
caliamus. ¶
Etas ipoz cogrosat qz
mutat dntes anteriores p
and copletū ante dēnuocta
uūmensē. Deinde pōste
mēses successiue mutant
pymos. donec in tribus anis

mutauerit omēs. et tūc in
statu bono existit in qz p̄sue-
runt usqz ad decē annos ut
duodeci. et viuūt usqz ad p̄m
ut xvj anos. Et tūc sūt in
statu bono. dentes habet pul-
chros longos et equales. Et
tūc senescunt minorunt dēgradat
et corrodunt. ¶
**De infirmitatibus boium
et ane ipoz**

Sciendum est. qz egri-
tudines mlti acci-
dūt bobus. Quare
vna est. qz in capitibus eoz
multiplicat veruna. qz vulga-
rit dicit gutta rubea. Et
fit ex supflua comestione et
potu. et p̄prie nimis humiditate
herbarū. et ex nimia reque
et aere humiditate supflua.
Et cognoscit. quia inflatus
eoz est. ¶
ex qua moritur bñ si nō curat.
Sed curat qz stati fleobota-
matur bob infirmus. de veni-
que est sub lingua. sicut qd
dicit qz colore seu glandū q
sūt ibi signent in pluribus
locis ad puucto cultelli bene
incidentis. ita qz multus egre-
ditur sanguis. et tūc thaur

fiat fugm ad nareb cub.
 : Itē accidit eis febres. ex
 imoderato labore aut calore
 Et morboz causi in bobus
 ut aut varro hec fere sunt,
 qn laborant pp stus a frigora
 aut pp minm labore. aut
 erant pp nulla exatatione
 Aut si ad exatatione stati sine
 muallo nbi aut potu ddris
 : Et cognoscatur tū febr
 iuit. qz sūt calidi tactu. et
 maxie in lingua. et auribus
 et auehtus ppoz est spissus
 et calidus
 Tibis subiciui debet cum
 regimine frigido. s. q. a
 labore modo cessent. et in
 loco frigido teneant. de
 frondibus salicū et vitis co
 operti. et comedat fronds
 salicū et frigidas herbas. et
 ordū coctū et mfrigidatū
 et firmā eius. Et bibant
 aquā in qua bullit vitis fron
 des salicis et frigidaz herbe
 et ordū mfrigidatū. Et
 si viderit nimis repleti. et
 ppoz sangm. minuant.
 Itē bibant aquā maloz acru
 et prunoz et ipa mala et
 pruna edant
 Del sidm varronē curat hu

morbis. q. p fundit aqua
 et pungitur oleo et vno tepe
 facto. et sublimet calu. et
 imicatur aliquid ne frigus
 cedat. Dicenti aqua fūda
 datur. Di hoc nō pfiat
 demit sangm magime ex
 : Itē opilatur et ingrossat
 splen ppoz de quo nō liberū
 s. diu sic infirmū existit. Et
 cognoscit quia bullit sū
 tussit. et maxime cu tūc
 ture cogitur
 Itē infirmant bobus ex o
 stupatione vel ventositate
 in ppoz ventribus generata
 Et cognoscit quia si manu
 vel digito sup fonticulis q sūt
 iuxta posteriores anchas per
 cussus. sonat ut tympanū. et
 visu afflati apparent et doloe
 torquent. et qnq se in tūc
 psterunt et libent iacent
 Curant autē cū distri vel
 fanulo de quibus datur est
 sup dū tractabat de doloribz
 equoz. Vel ad manu pvari
 oleo vincta exstirpant feces
 vel madatur vena caudē cū
 acuto cultello p quatuor digi
 tos longe ab ano de subtus
 Item. Cedunt in collo qmnia
 suppressione uideantur iugoz

et maxime cum pluuie ceciderit
sup colla. Et quia fit ibi vup-
tura pro humoribus ibi conuulsis
que curantur ad medicinis cons-
lidatiuis carminis. et generatiuis
tutis. scriptis in egritudinibus
equorum et vix curis in pluribus
locis. Et eam ad alios quibus
marescalli boni videntur. et pri-
pue ad vincturam Agrippe.
Ite leduntur a spinis et aliis
rebus acutis et duris in membris
in pedibus ipsorum vel alibi ca-
sualiter. ex quibus claudicant
coguntur. Et curantur ad
radicibus arundinis tritis
vel ad radicibus dytami suppo-
sitis et pecia fasciatis. ut ex-
hatur quod intravit in pedem
ut in alia parte. Et ad
alios medicis de lesione spine
scriptis in tractatu equorum
et curantur ut plene dictum
est ibi.

Ite accidunt eis malae alie
egritudines occulte et alie
manifeste et longitudo.
que puerunt ex nimio labore
seu calore. Rur cognoscuntur
ex eo quod non comedit. vel
solum comedendi modum mu-
tant. Libenter iacent. et ex
calore huiusmodi exhalantur.

et multe alie mutationes prin-
cipaliter eis videntur ab eis qui non
sanos et incolumes cognoscuntur.
Ite boues autem sani et fortes
cognoscuntur. quia facile se mouent
ad tanguntur. uel punguntur.
et habent membra grossa et
auriculas eleuatas.

Pulchri autem et fortes gene-
raliter cognoscuntur. si omnia
membra grossa sunt et sibi
indivisa bene videntur.

Possunt autem et alie infirmitates
accidere bobus. quas curantur prin-
cipaliter et curare nouerunt optime
marescalli bouum qui multos
annis in talibus sunt experti.

Ego autem que de hoc scribere
potui fideliter scripsi.
**De diuinitate bouum et
vorum et utilitate
iporum**

Ex genere bouum.
Aligui sunt nigri.
magis fortes et
quasi indomiti. qui bubali
vocantur. non bene abiles ad
plaustra et aratra sed in tra-
hendis per terram magis pon-
deribus operantur. Ligati autem
ficialiter quibusdam castis
Libenter morantur in aquis.

178.
Coria coria in fatis adto bona
luz valde grossa ut alioze
bov. et coze carnes nimis
melancholicas fut. et ideo non
bone neqz boni saporis. Et
luz crude sint satis pulchre
in corte turpes efficiuntur.
¶ Ut fut boues quibz viter
vltimur. quozda quida st ma
iores. qui ppe locis planis
adueniunt. quida minores
qui ppe exsiccatis montibus
Et quida fut in magnitudine
ac puitate medij. qui vtriusqz
conueniunt locis.
¶ Amplius quida fut minores
quozz carnes hanc copiam ppe
fut. et ideo humano generi
nutrimetu bonu pstant. et
in eo robur et sanitas fut
¶ Alij fut etatis pfecte. qui
ppe p coze vires fut labo
ribus deputandi. ¶ Coze coru
pro soleu calcamentozz p
optima et coze carnes fut
mediocru melancholicas non
multu conueniunt. nisi hnt
stomachu fortem et calidu
et qbz qui grauibz laboribz
pferunt. ¶ Que et alij
senes qui ad labores fut pigri
et minus vtilis qz p diti. coze
carnes nimis melancholicas et

indigestibiles iudicant. Sed
coze coria bona fut et pape
si fut grossa.
¶ Cornua bov fut pectinibus
apta. ossa capillis et puz
cultelloze manubryz. Et coze
firmus stricozandis ppe et
arboribus. et imbucandis gar
naribz et quibusd alijs va
sibus et crumstris.
¶ Item Vaccarid. quida fut
magnu vel mudu que ab
hominibus tenent p vtilitatem
generandozz et nutriendozz
vitulozz et boum. qui plaustris
et aratris humani generi
necessarios deputantur.
¶ Quozz carnes et coria sunt
silia masculinis. Sed caru
lac. licet ad esu et casu
sit bonu. no tñ vlt tollendu
sed p nutrimento vituloru
quozz vita vires et augmentu
optatur. matribz dimittit.
¶ Alio vō vacca fut paru
qz solū p lac et casu vtilit
¶ Et ideo post partu. quindid
diebus elaps occidendi fut
vituli et esui qm deputandi
quozz carnes hanc ac diges
tibilis valde fut. et optime
qz qui in quiete morantur.
¶ Lac vō et castus satis

huano generi vsu hęc no adu
pfecta ut oia exstunt. ¶
Eligend aut sur tales vacce
que non parue sur et vbera
magna habent. **De ouib9
quales emi debent
eligi et cognoscē sanii
tatis et infirmitatis**

Oues bone cognos
cuntur ab etate.
¶ Si neq vetule sur
neq meze agne. Na ala nond
alter iam no pnt dare fructu
¶ Et ea melior etas est qua
spes. qm ea quid more
¶ Item cognoscūt a forma. Na
ouem esse oportz corpe amplo
que lana multa sit. et mollis
villus altus et densus toto corpe
maxime circa ceruicem et
collu. ¶ Ventre quoq ut
habeat pilosū esse oportet
curuibus quilibus. caudā p
lyas in ytalua. ¶ Et in Syria
breuib9. ¶
¶ Cognoscuntur ex pte
si agnos solent creare for
mosos. ¶
¶ Demitas et infirmitas eoz
cognoscūt. Na si aperiant
eand oculi. et vena sur rubi

tide ac subiles. sur sane /
¶ Si vero albe vel rubicunde
et grosse sur infirmo. ¶
¶ Et si capte in pelle colli et
amtracte. vix trahi possut.
sunt sane. Si facile sur in
firme. ¶
¶ Et si manu caput in stima
pe anchas et stringitur n.
flectitur sur sane et fortes.
¶ Si flectitur sur infirme /
¶ Et si audacter vadit p via
sur sane. Si moleste capite
inclinato sur egre. ¶
**Qualit' oues teneri
debent et passii et in
quibus long**

Oes passione pnd
vidend est. ut p
totū and verte pas
cantur intus et foris. ¶
¶ In stabulo pducio sint. no ven
toso. qd magis ad orientē qm
ad meridie spectet. ubi stent.
solid oportet esse virgultus aut
pales aut alis strambus stant
atq declinū. ut mudari ac parū
fieri ab humiditate vrine facile
possit. ¶ Non em plū vligo lanas
corruptū ouū. sed etiā virgulas
ac stabras fieri cogit. ¶
¶ Ad aliquot dies steterint. puber

subire oportet alia virgulta
 uel palea quod mollius redescat
 purioresque sint & liberius em
 ita pasant. **F**aciendū quoque
 infirmis et hīs que agnos puer
 habent septa secreta ab alijs. q.
 eas secludere possit. **H**er aut
 magis in villanis gregibus
 fuit seruanda. **N**am in hīs
 que pasant in salibus. cui
 cedes sero portant crates aut
 zena quibus cohortes in soli
 tudine faciunt. ceterasq; ven
 siba: longe em ac late et
 varie in diuersis locis pasti
 solent. **P**asua ouili generi vtilia
 sūt. que vel in noualibus ut
 in pratis siccioribus pascunt.
Palustria vero uopia sūt.
Siluestria dampnosa lanatis.
Alis vero crebra co
 spersio ut pasuis mixta et
 canalibus frequenter oblata.
 debet pecoris lauare festidū
 Nam p. yeme si penuria est
 feni uel palee. uicia uel fa
 alior uictus vlni ut serapini
 seruatis frondibus pberit.
Estius aut mensibus sub
 lucis inicio pasant. cu gra
 minis tenui suauitate uoris
 mixtura comedat. **Q**uarta

hora calescere potus puri
 fluminis pbeatur. uel puri
 aut fontis. **M**edios solis ar
 dores. aut ualles aut arboris
 umbrosa declinet. **D**emū ad arbor infrigitur
 et solum pmo vmbre vestim
 zoris humefat. gregem reuo
 cemus ad pastua. **P**rouidendū em et in hoc genū
 ut peduli ubertate situentur
 et longe pasant a sentibus
 que et lanam dirimut. et
 corpus maciunt. **D**ed et canicularibus et est
 uis dietus ita pasant sunt
 oues. ut capita gregis autime
 sp a solis obiectu: peme autē
 uel uere. npl solū gelidiss
 ad pasua pdu non debent
 na pruinosa herba hui
 generi morbos creat. et
 tinnū semel aquar sufficit
 ad mofes sūt facte tenent
 in stipulis. quod est vtili
 duabus est causis. na et
 caduca spica saturantur
 et obtinet stramentis et
 stercoracione sicut in and
 sequente segetes melioris
Per totam estat aurora
 surgente festinam multat
 ne solū pasua pdant. **E**t

in dies incaluerit ducantur
ut calor solis et ventus vrens
non possit eis nocere ¶
In vespere aut. tam diu foris
sint. q. recuperent pastu que
perdidit in die. Et ad redierit
p. spiciant. ne sint calide. ad in
ouilibus includit. ¶
Si aut. magnus feruor fuerit
eant in p. p. pastus. ne
si longius abierint. possint
recurrere ad umbracula.
Vt pastores sinant eas ipor
tune aggregari tpe caloris.
sed sp. moderate dissipant.
Et ad adducatur calide non
mullganur. ¶
Et ad aurora apparuerit. mox
agmuli ducant. vbi tam
diu sint. donec per serpos
ducant. Et tunc in frigidis
ribus ducant. umbraculis
vbi pollente custodiant. ¶
Et ad vidunt mane telas
araneas oneratas aqua. no
mittantur pasto. ¶
Si feruor fuerit et pluuia
ceaderit. no sinant iacere
sed ad calidiora ducant. vbi
tangant. a vento. sp. mo
uedant. ¶
Fauent aut. sur. ab herbis
sup. quas venit arena.

Et dicit pastor expertus.
q. de mense April. Maij et
Junij ac July. no. sit. dmittend.
multu. pastore. ne nimiu. impig
uent. Sed de mense septemb.
octob. et nouemb. post meda
tercia. sit. tota die dmittend.
in pastus. ut ipm. fuerit. in q. t. d.
possint. ¶

Nutrimo debiles p. v. quoq.
nutent. ne ib. calles eas yberu
tpe. assumat. ¶

Qualitas t. t. t. t. t.
Qu. dnt. submitti. ar. ch.
by. et. qual. et. q. t. o.
tpe. sut. p. gn. at. b.

Mense Aprilis
prima est arctu
admissura ut agnos
iam maturos inueniat tempus
yberno. Et eia. mense Junij
Et eia. si fiat mense July. nati
ante yeme. coualescent. ¶
Secunda sit admissura post
mediu. mense octobris. ut
parant. circa p. p. v. de vis
nascentibus herbis. ¶
Aristoteles asserit. Si musculos
creare velis admissura tpe
sic custodes et alia. septentrio
eligend. et conf. ad v. v. d.

greges esse pascendos ¶ Si
vo feminas generari velis
austri captivitas flatus et
ca pascua dirigenda ¶

Aliqui duobus mensibus a
cortu arietes reuocant ut
facile libidinis auget dilatio
voluptatis ¶ Quod uere
sine discretione permittunt
ut ei p totu annu fetura no
desit ¶

Quidam admissura fit ead
aqua uti oportet / qz com
mutatio aque et lana sunt
danda et corruptu uterq ut
aut varro ¶

Ad oves concepere. arietes
secedendi sut. qd ad sint
molesti obsunt. nec oportet
pati minus qm bimas salui
qd magz nati ex hinc ydo
neu est necno ipse fiunt
detruores ¶

Quis pregnans est. Centu
quingenta diebus ¶

Itaq fieri admissura debet q
tali tpe. qz partus nascit
circa finem autumni. ad aer
est modice hpatu et pmitiq
ozitur herba ymbribus pro
ribus euocata ¶

Eligendi sut arietes candi
diffini in regionibus illis

in quibus sut oues albe ¶
¶ mollebus lamis. In qbus
no solum splendor corporis
considerandus est. sed etia
lingua: que si masculis
fuscatur varietate redditur
in sobolo ¶ Et si nigra
est nigros creat. De albo
magz nascit coloris alcerius
De fuscis indiq pt albus
ut aut columela ¶

Eligemus aut ariete alio
pced. ventre pmissio. et
lame candidis tecto. cauda
longissima. coram cornibz
pms ad rostru lana. optis
auribus. amplo pectore
staput et aribus latis.
Velleris expressi fronte lata
magnis testiculib. etatis pme
Qua in usq ad octo annos
vtilit potest mive ¶

Femina debet bima submte
que usq ad quinquaginta feture
necia est. Anno septio defiat
: Itq ex progeme auadit ut
ariet. si agnos pveat for
mosos ¶

Centu ouibus unus ariet
sufficit fertur ¶ Et quotiqz
sint centenaria tot arietes
sufficit aut varro ¶

Qn debent tondi et
qlur et qn signari

Mense April. locus
calidis condant
oues. et serotini fetus signant
Temperatis vad. mense maij
celebrandi. tonsura est. et pa-
pue ad sudare incipit qn
cuqz ab equinoxio verno ad
solstitiu ut aut verno
Sed tonsiones hoc mo iuuat
Pucca deorti lupini: feces
vini veteris. easqz miscebis
amurca. quibus in vno corpz
redatis. tonsus oues linire
curabis post tridid. Si
mare vicinu est. litori mer-
gane externo. Si vob alij
loas pasting. aqua celestis
in sale paululu. decorta sub
diuo debet ouiu tonsor vnta
membra diluere. Hoc em
modd curare pecus anno
toto nec scabra fieri dicit.
et plizas lanab curat fert
et molles. Sed tribus
diebus per annu lotus oues
oleo et nitro vngd oportet.
Ppter serpentes. qui plurimz
sub pspibus latent. cedra
vel galbano. vel mulcebis
capillos. aut cervina cornua

frequent vramus. ¶
Di qua in tonsura plaga accipit
qz locus pice liquida limatur.
Quida in ano bis tondent
vt in hispanna ac semestres
faciunt tonsuras. ¶
De rognone et hie ouiu

Dentes ouiu mi-
tant post vnu
annu et dimiddu. e.
duo anteriorib. et postea post
sex menses mutant. Duo pzo.
Et postea mutant reterob
ita q equant in tribz annz
et quatuor ad plus. ¶ Et
donesqz fur iuuenes fur ineqles
quare equalib fur in statu qn
distalgant. et minuunt. et corru-
pntur sunt senes. et tunc
musus eaz fit bilisus et gissus
et stant in bono statu usqz ad
octo annos. et quida usqz ad
decem si copios pastantur.
sed que fime necessario pa-
ciunt. cito senescunt. ¶
Qn et qualis debent
mulgi et menses fieri
et seruari

Usqz ad festu scti michael
bis in die mulgunt

oues. et postea semel lac elici
 pt. ne nimis pinguis cu arri-
 tibz mittantur. ne optimo tpe
 fetus emittant. sed post con-
 trone arietu vt pinguis sint
 custodiant. **P** tota estatem
 festinat mulguntur aurova
 surgente / ut hora congrua in
 pastua ducant. **O**mnibz sileniū
 teneant da mulgant oues ex-
 cepto magro. qui tantu optima
 loquatur.

Caseū coagulamur sūcero lacte.
 coagulū agni vel edi. vel pel-
 lūcula que solet pulloz ventri-
 bus adherere. **V**el agrestis
 cardui floribus. vel lacte si-
 culneo. **C**ui serum debet
 vni dēdūi ut ex ponderibus
 vigeant.

Obi tepere solidari. opaco
 loco ponat aut frigidū et pssus
 subinde aduertis pro acquisita
 soliditate ponderibus. tūto ar-
 correto sale debet aspi
 et iam durior dehemina
 pmi.

Post aliquot dies solidate iam
 formulē statuunt. ita p crates
 ne indocem se vnaqueqz conngat.
Sit autē loco clauso et a ventū
 remoto. vt tenevitate et pingui-
 dūem seruet.

Mura casei sut. si aut sicut
 aut fistulosus est. qd cūeniet
 si aut parū pmatū. **A**ut in
 mūd salē accipiat. **A**ut
 calore solis vntur.

In recenti casto conficiendū
 aliqui vntes nucleos pmoos
 tenuit. atqz sic lacte magro con-
 gelantur. **A**liqui cūm tritu
 colatu frequentē etiā congelat.
Qualenūqz etiā saporem
 velis. efficere poteris. aduerto
 quod elegeris condimento. seu
 pipere. seu cuiuscūqz pigmenti.

**De morbis omni r curis
 part**

Nasitur eis golum
 sub gula. ex fluxu
 humoz a capite
 descendit. et pforat ibi
 pellis. et mūd quasi aqua egre-
 ditur paulatī et curantur.

Paciant grossū splenis
 et inflantur. **E**t hoc sepi
 de mense maij et apulio. ex
 multitudine sanguis grossi
 et viscosi. ex quo sepe subito
 moriunt. **E**t confert eis
 vni stectū duoz digitoz
 ponere infra nares. et facit
 qd multus egrediatū sanguis
 ex quo quedā liberant. **E**t qd

nihilominus moritur. **¶**
Item patiuntur febres. que
cognosci et curari possunt. ut
dicitur in tractatu boue de
febris. **¶**

Possunt etiam eis alie egitudines
accidit. quas cognoscere et curare
nouerunt pastores expertissimi
qui hanc hanc in solitudine
tota die ouium spectant. et in
talibus solido student. **¶**

**De agnis qualiter tenentur
debent et quando castari**

Agnus nascitur agni
vnaquaque septimana
et mensis pal
detur eis. Abinde maneat
omni tempore. quinta decima die.
Quand autem separantur a ma-
tribus. magis tondentur. propter
pediculos. et quod melius cres-
cant. et vnaquaque ebdomada
sal datur eisdem. **¶**

Circa natiuitatem domini viginti
ad matribus. ut hinc de agnis
paladus dicit. **¶**

Quos autem ad parere
incipiunt oues. pastores eas
miciunt in ea stabula que
ad eam vni habent seclusa
Ibi agnos natos recenter ad

igne ponunt. et per biduum aut
triduum retinent. deinde ad cognos-
cant matrem. et pabulo se sa-
tuvent. **¶** Deinde. cum matres
ad pastum in grege procedunt.
retinent agnos. que cum reducte
ad vesperum fuerint. aluntur
lacte. et rursus discernuntur
ne noctu a matribus conculantur.
hoc idem faciunt mane antequam
matres in pabulum exeat
ut agni fiant satulli lacte
curat decem dies. et de pre-
terierint palos affigit. et
ad eas alligantur libro. et
cortice. aut qua alia re leui
distantes. ne tota die cur-
santes nisi se teneri delibent
et destruunt aliquid inbreare
Sed ad munda manna non
accedunt admodum oportet
et libra agni vngue butiro
aut adipe suilla et olis
libra lacte. Diebus post
paucis obiectis eis vitia mollia
aut herba tenera antequam ex-
cant pastum et ad ruerint
et sic nutriantur. quoad facti
sunt quadrimestres. Inter
matres. eorum hinc hanc non
mullant. **¶**
Cum depulsi sint agni a
matribus. diligentia est adhi-

benda ne desiderio senescant,
 Itaq; delinend; & blandiend;
 in nutatu pabuli bonitate
 A frigore et estu nequid laboret
 aurum; ¶ Et obliuione
 iam lactis no; desiderat inueni
 tur demq; copellendu; in
 tregem ouiu; ¶
**De utilitati ouiu; et
 agnoru;**

Utilitas ouiu; mag;
 est. ¶ Illa ex pilis
 ipis; fuit indumeta nra
 et delectabilia ad hominu;
 salutem et vita; qui quanto
 subtiliores tanto meliores
 et maioris precij; ¶
 Ex pellibus ad pilis fuit
 pelliae ac fodera panar;
 tpe; frigoris optime. ¶ Et
 ex ipis; depilatis fuit cul
 cramenta. carthe. cyrothera
 et alia nra; ¶
 Ipis; lac ad victu; est tunc;
 mens et sane; salubre. et
 qnto; recentior est. tanto
 melior. et qnto; spissior tanto
 amplior est nutrimenti
 Et ipis; aquositas que est
 feru; et solutua; ventris
 et colera; eduat ab eo
 Casus aut; qui ex lacte

fit. nutritiu; est corporis
 humani: qui qnto; recentior
 est tanto melior. et qnto;
 vetustior est et durior. tanto
 peior; ¶ Et qui ex eis est
 nimis salis. uel nimis vis
 cosus. aut nimis frigidus
 no; est bonus ut dicit Rasis.
 Sed ille est bonus q; tenet
 mediu; in utroq; ¶
 Caro aut; peccid; in dlec
 tabilis saporis et humida
 nimis atq; inuicibus. nisi
 forte rusticis assuetis. qui
 cotinuis laboribus exant
 Agnor; qd; caro satis tunc;
 mens ad fuerit a lacte vno
 ta; ¶ Sed castratoru; op
 tima. nutritiu; bonu; et
 multu; prebens. si animalis
 fuerit. ut dicit Auicenna.
 Sed si ea; etate; excesserit
 fit deterior. Et quanto; ve
 tustior. tanto; peior. et ad
 dirigend; durior; ¶
 Mellos aut; agnor; et lane;
 fuit optime atq; ad opmendu;
 humani corporis apores. q;
 matiu;

De capris hircis & hircis
quatuor debent eligi & quatuor
teneri & quinto tunc sunt pignora
tes & de ipsorum etate saniti-
tate & utilitate

Qui caprimus gre-
gem constituere
voluerit in eli-
gendis aduertendum oportet
primam etatem, ut ea pariet
que iam ferre possit fructum
et de hinc etiam potius que
diuicius: Nouella enim quam
veteris utilior est.

In forma videndum ut sint
firme. magne corpus leue
turbato pilo sub mento duas
ut mamillas pensiles ha-
beant: quia hec fecundiores
sunt. Vbere grauidore sunt
ut lac multum et pingue ha-
beant.

Hircus autem similis sub men-
to mamillis, gurgulione
longo. breui plenaque ceruice,
auribus flexis et gibbus
et paruo capite. multo spisso
et longo capillo. Ad
meianda feminas autem animam
congruus. non autem durat
ultra septem annos.

De capris meliores sunt
que bis pariunt. Ex his

potissimum maxime sunt eligendi
ad admissuras.
Catho scribit in fistello
saurati esse capras. que ex
saxo salient plus septuaginta
uos pedes.

Hinc pecori stabula meliora
sunt que spectant plerumque
solus ortus. et que lapide
aut testa sunt strata ut
capule sit minus vluuosa
aut lustrulenta.

Et obstinanti virgultis
non obliuiscantur.

Teneri autem pastri debet hoc
pecus si ouile. Sed habet
propterea quodammodo plus silu-
aribus delectatur quam prunis
studiose enim de agris stratis
fruticibus pascat. atque in
longis cultis virgulta corpus

Itaque a corpore capre di-
citur. Ideoque in lege locum
fundi excipi solet. in colony
capram in fundo pascat
: Post autem partum expulsum
in grege hircos. quia que
concepit post quartum mensem
reddit tunc verno.

Hirci autem trimestres facti sunt
submituntur et in grege esse
incipiunt. Datibus maxime
grege putant esse curatorem

45.
quingenas. eo qd capre sint
lascae et se dissipant
Cont. oues se congregant
et condensant in loca vna
Ongulis dte capris. fm
guli suffiant hirci
Vltra octo annos suam
na fut. Nam hoc genus
longiori staretate
Danos aut capras nemo
pmitat. nūquā em sine fe
bre fut ut ait Varro
Accidit etiā sepe qd in corpo
ribus vulnerent. eo qd mē
se cornibus pugnat. Ac
etiā spolis et spinosis locis
pascunt. Cuius subie
mendū est. ut in curis vul
nerū equorū dictū est in
pluribus capris
Utilitas caprarū est pcpue
in pelle et lacte ac hōdis
Nāq. ipaz pcellibus optia
calamenta fiunt. et equorū
celle opium. Lac ipaz
multū est et quāvis corpi
optimū. et pcpue. ad non
vagaland. parū castitate
habens. Et qui ex ea fit
tasus no est adu laudabit
ut ouinū. Et ad carnes
minime sicutat. et ad dui
gendū dūre existunt. Idēq.

male. Sed hōdū carnes
sūt optime ad salū et
delectacōne et pcpue
lactemū. Et ipaz pcellibus
sūt optime carē. ac delicata
calamenta hōis dūmētia
qui voluptuose viuē cupiūt
De streptis p veribus ipaz
quales debent eligi p qllit
tenci p quāto ipaz fut pcpue
tes p de ipaz etate san
tat p vilitate

Ueres eligedi
sūt. vasti et
ampli corpi
sed rotundi potius qd longi
ventres clunibus magni
vostro breui. ceruice ac
glandulis spassis dūmētorū
et potius qm vari. lēn
dūmēti amūli. qui vōq. ad
quadrūmōs mīr feminas
possunt
Drosas vero longi laterē
debent eligē et quibus
ad sustinendū feturē omnis
se magnus dūmē effundat
cetera veribus similia
Ded in regionibus frigidis
dūmēti mēvōq. pili. In
tepēdis qualē sūt pcpue

Ita ex bona progeme ut porcos
multos pariant. hoc genus
omnib; locis haberi potest. melius
in locis palustribus quam siccis
papue ubi arborum fructus prope
silva suppetunt. Subinde ma-
turus fructibus alterna per-
tina mutatione succurvat.

Porcos maxime feminosis, et
cannarum uel iuncti radicibus
nutriunt. Sed deficiunt
alimenti per hyemem pabula
sua pabula glandia casta
necesse et pluvium ut subu-
ant ortum ut frumentum. **H**
ec in nonnullis progredis
efficiunt, sed etiam cum in-
uicendi sapore.

Pastu exortu estare mane
et antequam estus incipiat sub-
iungunt. et vadunt in loca um-
brata et maxime ubi est aqua
: Post meridiem rursus leniter
calore pasunt.

In hyemem tempore non prius ex-
eunt pastu quam pruina
evanuit et liquefacta est gla-
cies.

Porco gregatim mori alioque
periculo claudendum non sicut
sed aras sub porticibus
faciemus, quibus mater
unaqueque claudit. Quae

ave sunt frigidiorae parte
detecte, ut libere numerum
pastor explorat, et oppellit
a matre fetibus sepe subue-
niat distrahendis. Curabit
autem, ut fetus prope, cum una
quaque pcludat.

Plus uero quam octo ut columba
dicit nutrum non debet.

Palladio quod sepe videtur
sufficit, quia licet plures
valent educari in e. miositate
deficit.

Varro autem quod tot porcos parit
potest, quot mammae habet. Si
nihil pariat fructurum pro
mo. et esse. Si plures
pariat esse portentum.

In quo illud antiquissimum scribitur
et sub enee lamini triginta
porcos peperit albos.

Nutritam octo porci pueri
non potest. Invenimus factis a
peritis dimidia pars videtur
sola, quia magis mater suf-
ficient potest lac pueris magis
generari roborari.

Ad feturam uerres duobus
mensibus perueniendi sunt.
Optimum admissum tempus
a fetu ad exortum
verum a. a. etis februarii
usque ad die per mensem, / ita

em contingit. ut estate pariat
 Quatuor em mensibus est
 pugnans. et tunc parit ad
 pabulo abunde. **¶**
 Nec minoribus admittend. **¶**
 In amide. **¶** Melius viginti
 menses expectat ut bene pa
 riant. cu ceperit dicitur hoc
 facere usq ad septimum annu
 recte. **¶**
 Admissuras cu faciunt in luto
 volucantur libent. que illorū
 requies est ut lauacio hois
 Cu oēs conceperunt unius
 segregat venere. **¶**
 Venere viij mensiu incipit
 salire. Idq usq ad quadringē
 recte pot facere. **¶** Demd ad
 recto donet puerum ad
 lauand. x impossibiliter credi
 : **¶** Suis usq aet pinguetudine
 crescere solet. ut serpens stans
 sustinere no possit neq p̄di
 usq. Nam in lucatinnā fert
 sue esse occisi qui fuit mēty
 p̄xi pond. x quingentis
 septuagintaquinqz libris. **¶**
 Suisq sub a cute ad os ped
 et tres digitos fuisse. x habuisse
 laudū cu carne vno pede et
 tribus digitis grossi. ut ait
 Varro. **¶** Addit etia se in artha
 dia spectatu suem qui pre

28 ad ca
 h2
 a serpe

pinguetudine nouo sūge
 non posset. Sed etia in ea
 murem uidi fuisse et pepe
 visse mures. **¶**
 Fertilitas Europhe p̄p̄dit
 quia quod in primo partu
 agit no multū in reliquis
 mutat. **¶**
 Subulcus bimē mensibus
 potare sinit cu matribus.
 demd ad iam p̄feci p̄fusi
 fecerunt. **¶**
 Porci nati yeme fuit exiles
 p̄ fagus. et quia matres
 aspernant eos p̄ exiguitate
 lactis. et q̄ ex hoc dentibz
 sauciantur ab eis eazē mame
 Diuisus est eazē annis bisu
 ria. quia bis parit in ann.
 quartis mensibus fert. venere
 bimē nuuat. **¶**
 Aram fari oportz curiter
 triū pedū alta. et latū am
 plus paulo ea altitudine
 ab terra. ne dū epur dicit
 p̄gnans abortit. **¶**
 Altitudine modus fit. ut
 subulcus facile curāspud
 possit ut quib potatibus a
 matre opprimat. et ut
 facile possit p̄gnat cubile
 In aris ostū esse oportz
 et limen inferius altum

3

palmi pedale .i. vno pede et
palmo. ne porcelli ex ara
in mare prodit. transferre pos-
sint //

Quocumque autem arvis subules
purgat. tunc arena sub-
ire oportet aut quod aliud
quod expurgat humorem. Et
si peperit largiori siliatu
sustinet quo facilius lar-
suppedire possit. In quibus
ordri. tunc duas labras
aqua madefactas dantur sicut
mane et vespere. si alia que
comedant non habuerint. //

Deorse bis in die lactis causa
bibant //

Cum porci a lacte a matre
depulsi sunt. si fundus instruat
dari solent vnicuique ac scorpici
ex vmbis. //

A partu. x.
diebus minus non pducunt ex
avis matris nisi in potu. //

Flaps de diebus sicut
exire pastu in pingui loco
vult ut crebro reditu lacte
pastu possit porcus. //

Cum
creuerit sequitur matrem.
ad pastu. duntaxat scorpici a
matribus ac scorpici pastu
mitrere: Dubitans assue-

facere debet ut omnia faciant
ad bucina. //

Primo cum

includerit cum bucina est

aperiunt ut exire possint in
eum loco ubi ordi fusi sunt
in longitudine. Sic et in
dispartit quoniam in acervos potu
et pluribus facilius accedit //

Deo ad bucina convenire di-
citur. ne siluestri loco dispartit
perant //

Castrensium verres comode
amici. nec minoribus quam
semestres. quo facto nomen
mutant et. e. veribus dicitur
maiores //

De sanitate suum vna solus
exempli causa dicitur.
Porcis latentibus. Si scorpici
lar suppedire non potest. tunc
fractu dari oportet crudu
eum soluit almon. vel ordi
obiri ex aqua. quoad fiant
trimestres //

In centis scorpici dicitur verres
satis esse putantur //

Utilitas porcorum est. quia eorum
carnes ad cibum copiosius ve-
rentes et sicere. Et eorum laudis
est optimus in conducendis arboribus
cibus et eorum ad pedes optima
per calcamentum quoniam et
in pluribus vnguentis. ad
curandas exulcerationes oportuna
Item est alia utilitas quod

vinetis imissi. necdu turgitibz
et exactu vndemia gminc
psecuto fossoribz diligencia im
mittatur ¶

*De canibz q̄libz debent
elegi & qualiter tenentur
istis in & ipoz vtilitati.*

Anis est custos
eius pecoris. qui
eo comite indiget
ad se defendendū. In quo ḡm̄
magis sūt oues et capre.
cas in lupus captus potest
cui canes opponimz defendebz
: In suillo pecore sūt qui se
defendūt. Ut **Oves** verres
mauales et serose ¶
Et aliud ḡm̄ra sūt duo. vnu
venaticū q̄tm̄ous ad ferus,
Alterz qd̄ custodie causa parat
pt̄m̄es ad pastores de quo dicit
intendo ad forma huius artis
Primo etate p̄d̄m̄a parandi
sūt. nam canuli et stures. not
sibi nec ouibus sūt presidio
et lupis nonn̄q̄m̄ p̄vedz. ¶
Facie debent esse formosi mag
nitudine ampli oculos magnitibz
naribus congruetibus. labijs
subingris aut vibradris.
mento suppresso. et ex eo

enatis duobus dentibus d̄pt
et sinistra paulo eminentibz
superioribus. Ductis p̄ocub
qm̄ brevis. x. t̄rtis, h̄m̄es
acutos dentes labio tertos,
capitibus et curuat magnis
ac flatis x. p̄licatis. ḡssib
ceruicibus a collo p̄t̄hodys
articuloz. longis pedibus
magnis et altis. digitis d̄f
cretis. Unguibus duris ac
curuis. corpore sup̄p̄so ¶
Prima neqz eminula. x
stina neqz curua: Cauda
grossa. latvatu graui.
h̄vatu magnis. colore potis
simū leonino. ¶
Femine v̄s debent esse ma
nosa papillis equalibus
Cauendū est ne a lamis
x lamificis ne de a venato
ribus carnes emab. nam
alij ad pecus sequendū meretoz
sūt, alteri si vidēt lepore
aut ceruū cū p̄ocub q̄
oues sequuntur, quare a
pastoribus v̄m̄ptz melior
est qui oues sequi cōsueūt.
aut qui sine vlla cōsuetudine
fuit. Cans em̄ facile quid
assuescit ¶
Dane bene pascendi cū grege
sūt. ne p̄ famem volens

quere ab u. a gregge recedat
: Mortuine oues carnes no
pauant pasci. ne danti sa
pore mino se abstineant s
dentur eis ossa bn contusa
na ep hms dantes sunt fir
miores et os magis patulid
poteat qd dessemencus
ducunt male. acroresq
sunt p medullaz sapore
In die cibid capiunt ubi
pascuntur. Vespere ubi sta
bulant. ¶

Catule turbis mensibus solet
esse pregnantes In partu si
plures su. elige oportet
quos habe uelis. reliquos
abucere. Quato pauciores
velingunt. tanto in aliis
meliores fiunt. ¶

It subternat eis aliquid
quo mollior cubili facilius
educantur. ¶

Catuli diebus viginti. vidu
incipiunt. Quibus mensibz
primis a partu. no disingit
a matribz. ¶

Educit eos plures in vno
loco et uisitant ad pasc
nandiu quo acrores fiant

It cosuefacit. ut alligari
possint prima leinibus vni
culis. que si ab uol conat.

ne id consuecant. fure. Ver
beribus eos deterrere solet
: Quada noctibus fletus
in aqua tritis pungunt aures
et m^o digitos. eo qd misre
et vicini pulices ibi stare
solent. qd si no fiat ea exul
terunt. et nec dulmuntur.
a bestis. ¶

Imponat eis collaria ferri.
habentia sub se leue coriu
clauis in sp^o. ne collo no
ceat duricia ferri. ¶

Numeroz canu pro pecoribz
multitudine parari solet

Sz in reguibus siluastibz
remotis a villis ubi h^o sic
male sui malit. requirit
plures. ¶ Nam in villatis

gregge duo sufficiunt. Vnus. b.
masculus alter femina. eo
q simul sui assiduiore. et
eide cu alter sit acrior. Et
si alter eger est. ne sine come
grop sit. quos consuefacias
in nocte vigilare et in die
clausos dormire. ¶

De pastoribz quot p qlis
esse debent p qlis se h^o

H maioribz pecudes
necessarij sunt etate

pfecti. **A**d minores pueri
 qmz sufficiunt. **I**tem qui in collibus deorsum
 firmiores requirunt qm qui
 in fundo cotidie ad villam
 vedut. **I**taqz in saltibus
 litz videt iuuetud et cum
 fere armata. ai in fundo no
 modo pueri s etia puella
 pasant. **I**n die pasto debent greges
 filiter cont omes. founta
 puortat ad sud qmz loca
 gregem oportet. **O**mnis esse debent sub vno
 magro pcuris et se maior
 natu et ceteris pcurior esse
 debet. eiqz ocs alij epabone
 obediu. **I**ta tñ oportet ru
 alios etate pcurior. ne p
 senectute minz possit sustine
 labores. **N**eg em senes neqz
 pueri collud difficultate. ar
 monad arduitate et aspatat
 facile ferut. quod pati nre
 habent qui greges sequunt.
Prestim armentarios atqz
 caprinos quibz ripes ar
 silue ar pabulau d coluunt
 forme homi leguntur ut
 sint firmi et veloces mobiles
 expedite membris. qui no
 solud pcuris sequi possut. sed

etia a bestijs et pdombus de
 fendere qui onera iuncta
 extolle possut. qui exere
 qui ianitari. **N**o em omnes
 ad hanc rem apti sut. **M**agm pcurior oportet ut
 sequant omia instrua que pe
 cori et pastoribus opus sint
 magis ad victu homi. et
 pcurior medicina. **A**d qua
 rem habent iuncta dssuaria
 omi. **A**ly equas. alij mu
 los. alij asinos. duralu q
 omis dssu ferre pnt. qui
 in frigido pcurior mument.
Facile habent consuetud in
 villa qui pastoribus nra
 faciut. **H**is aut qui in saltibus et
 siluestribus locis pasant
 mulieres adiugz oportet
 q greges sequant. ac cibaria
 pastoribus expediant. costqz
 assiduios faciant. **M**agis pcurior sine lre
 nduicis no est. eo q vobis
 dincas confic. nec aliud
 quicqm vete facit. **P**astora nra esse debz sedz
 multitudme pcurior et eaz
 genus et locoz distatam
 pastionis. et vendendam agnos
 uel facendam caseu. vel etiam

maior vel minor. talis et
tantus. q; oia optima sunt opti
comode poterit expedire **De**
piscinis & piscibus uuln:
sende

Qui piscinas habet
voluerit. primu el
oportet locu co
ueniente qui nullu tpe aqua
careat. no em in alijs possu
durare locis. **¶** Sed etia
piscinaru. quoda sut parue
quoda magne quoda mides
¶ Et iteru quoda sut fontane
quoda stagna. quoda marine
et quoda etia flumiales. **¶**
¶ Si parue sut munit
septis ex lignis vel vinnibz
aut lapidibus constitut
ne lodra uel aliud animal
nocens intrare possit. **¶** Et
fines aut vitas sup eas ten
dant. quibus auis terram
rapaces. **¶** In casq; ponant
pisces illi aque conueniens,
ex q; qui inueniuntur in
partibus illis. **¶** Nam quoda
libentius stant in fontu uel
fluminu aquis alijs i stagnis
et lacubus. nonnulli aqua de
lectant marina. **¶** Sunt
aut parua piscina profunda

ingitu a fossoribus pfindari
pt. **¶** Si aqua fontana
uel flumialis sit. In ea po
terit comode viuere ex q;is
qui sut in partibus lombardie.
remidam. stardine. barbajl
et quida alij parui pisces.
et forsan truite. **¶**
¶ Si uel sit lacualis uel stag
nea ludo habens comodius
erit in ea. **¶** Tunc. que uox
porore. **¶** In tunc. ceno.
et ampull. **¶** Viscose. et ceteru
pui pisces. **¶** Durad non
sit corruptione infecta.
¶ Sed lucij no sut in pea
piscina ponendi. quia intus
decurant pisces. licet uanas
libent comendant. **¶**
¶ Si in magne comode. stard
posset piscinis. **¶**
¶ Si si marina fuerit. de
mari educta oia genera
marinoze pisciu natura
puore poterit in ea hauri.
¶ Si piscina magna tpe
velit. oportet ipaz fieri ex
magno lacu uel stagno in
quo sint aque pluuie congre
gat. mixe aut pluuie. aut
flumie in ead flumibus.
uel etia aqua marina quod
in pluribus euenit loco.

Quod si ex ipso lacu ut stagno
 aqua per aliquo loco exeat
 ibi claudatur talis. qd ex ipso
 piscium impeditur et non
 aque ¶
Quod si ex aqua dulci consistat
 poterunt in ea poni ac suavi
 oia genera piscium. ta mag
 noze qm puozq in talibus
 aquis buentur ¶
Sunt et aliqui marini pisces
 qui ad aqua dulcia accedentes
 delectantur in ea. et talia silu
 poterunt in aqua dulci suavi
 ¶ **S**i vero fuerit ex aqua
 marina. in ea ponant oia
 genera piscium marinaru
 si sit velle profunda. nisi
 sit piscis nungimus ut balena
 que nullo loco nisi maris
 pelago potest claudi ¶
Si vero medicinis magis
 tudinis sit piscina. ex hys
 q in predictis dicta sunt facili
 pt haberi doctrina. quales
 pisces possint in ipa includi
 ¶ **D**iscere utilitas magna
 est. Nam ex paucis piscibus
 inclusis. breui tpe habentur
 plures. ex quibus plures
 vendi possunt et plures ad
 esu haberi ¶

De paucibus

Quod completo tractatu
 animalium quadru
 pedu nutritiudoze
 ac piscium. de bipedibus et
 ceteris volatilibus est dictu
Et primo de paucibus qui
 suo dore nobiliores sunt
 ceteris ¶ **Q**uos nutritur. ut
 ex ipse aut paladius. simile
 est. nisi fuerit aut aialia
 inimica formidens qui per
 agros vagati pleriq se
 pasant. et pullosq edunt
Alissimas vespere arbores
 petunt ¶
Una hys cura debetur. ut
 manantes p agros feminas.
 que hoc passim faciunt a
 vulpe custodias. Idozq in
 breuius insulis melius. cus
 todiant et nutritur. ¶
Uni masculo. femine quinq
 sufficiunt. qd suauis est
 ut ait varro. si ad fructum
 spectes. Nam tuc pauciores
 debent esse marces qm femine
Si ad delectatione contra
 formosior em est masculus
 ¶ **M**asculi oua et pullos
 suos psequuntur velut alie
 in feminas prorsus illis arstare

nascatur infigit
Ab ydibus februarii calere
incipit. faba leuis torre
facta matum ad libidme
si eis quinto quoqz die pbent
tepidi
Lupidme cocundi masculis
cofistitur. quociens circa se
mittit unde gemitus
manuat tu stridore p
re
Quia pauonis gallinis
supponunt. exasate matres
ab maucatione. tribus vicibz
p and partus educi
Primus partus quinqz ouoz
et quatuor. et tria uel
duoz esse consuevit
Sed electe si hoc placuerit
galline fut. que a pmo mve
mento luac noue diebz ga
beant noue oua supposita
quinqz pauonina. et cetere
sui generis. **D**ecima die
oua gallinaria subtrahant
et alia gallinaria videntia
totidem supponant. ut com
pleas. xxx. diebus possit
tu pauonius aperiri ouis
Quia aute pauonid que
galline subiecta fut. sepe
manu couertant quia hoc
ipd fice vix valebit. vnaqz

pte vni notabil. ut couertisse
cognoscat. **M**atres galli
nas oportet elige. na moztibz
pauciora supponat
Tubilia debent eis fieri sub
terto distorta. et a tra ele
uata. ut neqz serpens neqz
bestia accedat ad ea valeat
ut ait varro **P**terea locid
ante se puid habeat. et bene
tubilia quo ad puid exant
diebus aptis. **N**am vtridqz
locid puid esse voluit. hoc vo
lucet. Ita qz pastore eaz ad
viallo. i. badili nudiore oportz
ac sterus totid
Matres si ad vnu cussere a
pluribus velis. quindm vni
nutria sufficiat
Primis diebus. far ordi con
spersu vno pullis dabitur
vel vndidqz cocta puluilla
et i frigidata **P**ostea adi
cietur porrid confisid. vel
castus recent sed expressis
na serid pullis nocet **P**ocuste
ecia pcedibus ablatis pbent.
Ita pascendi fut usqz ad vnu
mense. deinde ordid poteris
pbere solentem **C**rypsid
in quinto die postqz nati sunt
in aspid tuid vici pnt comi
tante nutrice hos pascendi

cuq; singulorum vocantur ad
villam.

Wituitas vo et cruditates
hinc remedijs suisquebus qbz
gallina curat. Maxima
illis praesidio est ad mox
crista pducit. na paratur
linguores sicut infantes tu
dentis eis nascitur.

Wiluas ipse est qz eorum
carnes satis bone sunt sed ad
digerendz dux. Maximoze
penne sunt pulcherrime sed qz
puccis pro scutis et alijs
ornamentis apte.

De fasianis

In fasianis nutritur
hoc suandum est ut
nouelli ad creandis fetus pa
rent. i. qui anno superiori
sunt rediti. Veteres enim fecundi
esse non possunt. Incantat fasias
moxe matris vel doperibus
duabus fribz unius masculus
sufficit. Denique in anno
fetus creant. Viginti sex
eius parendi ordo concludit.
Galline hinc melius incubat
bit. ita ut p. fasiana omni
naturo qua cooperiat. terra
sui generis supponantur.

In supponendo de luna et diebus
que sic de alijs dicta fuerunt
i. Trigesimo die maturo
pullos in lumen mittit. Qz
p. p. diebus deservit ac vixit
vato lenit. ordei fovee pascent
deinde triticum et locustum

Wiluas et ova formice
Dane ab eque phibentur
accessu. ne eos putredine occludit
Qz si putredine parant. albo
ad pice liquido trito. voftra
coze delectis assiduis p. p. p.
vel sicut gallinis auferre.
Foras carnes sunt optime.

De anseribus

Anses aqua herbarum
desiderat. nec sine
ipis fiale sustinet.
Loris confitis inimicus est
quia sata et morsu ledit. et
stercore polluit.
Prestat plumas quas Au
tumno vellamus et vere
in mastulo. tres femie suffi
ciunt. Si desit fluvius
Lucana forment. Di
herba non suppetat. Trifolium
semperverum et agrestia maiba
et lactuculas pro alimento
sevemus. Alibi secundarios

sunt vana vel fisci minus qz
de questi genere ad domestica
transferuntur ¶

In cubis flus maris vsqz ad
solstitiu estiuu

Tura p̄ oua vni anseri
sufficit ¶ In cubis vix
diebus ¶

Melior est qz gallinis oua
supponas. quia plus pariet
¶ Paritur ad curam pdu-
cantur. Et semel qz ferre
consuetudine sponte tenebitur.
¶ Si gallinis anseris oua
supponas. ne nocent supponit
subiciat vtricia ¶

Papari primis decem diebus
pastendi sunt. nitus / postea
foras eos poterimus educere.

Vbi vtricia no fuerit cuius
formidant aculeos et perque
in p̄vata et pistinas aut
paludes ¶

Aras eis faciunt sup terris.
in qua no inducant plus vi-
denos pullos. castis ara p̄u-
dent ne habeant humorem.
et molle habeant substina
ex palea alia ve. quare
m̄x ad eas accedere possit
musele nec alie bestiole vt
aut varro ¶

Quatuor mensibus bene

saginantur. Na melius in etate
tenuera pinguescunt ¶

Potentia dicitur ter in die.

Large vigint. ¶ Deoz p̄hi
beatu licentia. ¶

Obscuro loco claudantur
et calido. Sic maiores erant
12 mense pinguescunt Na
p̄uuli sepe tricesimo die
saginantur ¶ Melius si
ad parietem milid p̄breant
infusum ¶

In Anseru abarra omni
lagune prestat p̄t excepto
hydrobo ¶

A. lupis et vulpibus caput
et ideo ab eis custodiendum p̄t
¶ Otilias Anseru est qz
carnes pullore si sint ping-
ues. quatuor mensib non
accesserint etate. a pluribus
appetunt. Et carne p̄uim
molle optime p̄uit pro
lectis. et dure. alarum.
scriptoribus appetunt et
infutis ¶

De anatibus

Anatibus sunt de
natura anseru. et
eod modo pistina v̄quunt
et eod fere modo nutriuntur
vt anseres ¶ Libent comedit

herbam anatiua que in superficie
aque stantis ex aduisione solis
oritur. ¶ Oia reptilia et
vermes et oia turpia libens
accipit et deglutit. ¶
Utilitas ipse est papue in
pennis. et carminibus etiam earum
et pulloz si satis sunt indigesti-
biles et viscosi. ¶
**De gallinis et gallis et
iporum pullis que sunt
et teneri expedit**

Qui perfectas habe
vult gallinas.
eligere debet se-
fecundas plenasque rubicunda
pluma. nigros penes. impa-
ribus digitis. magno capi-
tibus crista erecta. ampla.
Hec enim ad partu sunt aptiores
¶ Galli sunt lacertosi. rubenti
crista. rostro breui plene acuto
oculis nigris. palca rubra.
collo vario. aut auerdo. femo-
ribus pilosis. cruribus breuibz.
longis ungulis. caudis magis
frequentibus penis. Vociferan-
tes sepe. In certamine ptinaces
et qui aialia que nocent gal-
linis in modo potuerunt. sed
etiam pro gallinis propugnent

40
¶ Si ducentas alere velis
Locus septus parvulus in
quo due cauee. x mansiones
conuente sint. que versus orientem
spectent et sint longitudine
circum duem pedum. latitudine
paucioribus. In altitudine paulo
spaliores. Vtraque fenestra
habeat tripedalem vno pede
altitorem. ex omnibus facta
varis. ita ut lumen pateant
multum hinc pro eis quicquam
intrare possit quod nocere
solet gallinis. ¶
Inter ipas duas sit ostium
quo gallinarum curator eire
ire possit.
In caueis crebre ptice tite
sint ut omnes sustineri possit
gallinas. ¶ Sunt singulas
pticas in pariete sint cubilia
cava. ¶ Ante sit ut dixi
sit vestibulum septum in quo
diurno tpe esse possint et in
pulvere volitari. ¶
Dicta cubilia sint exculpta
in parietibus aut affixa
firmiter. motus enim ad incubum
nocet. ¶ In cubilibus ad
parturientem paleis substrari
debet. et ad peperit. tollat
substramen et recens aliud
puber. eo quod pulvis et creta

nasci solent que gallina que
estare no patiunt. ob qua
rem oua inequabili matu
resant aut corripunt. ¶
Que velis maibere negat
plus xpo oportere oua m
tubare qm qd fecunditas
peperit plura ¶
Paladium aut et mulieres
mre. no vltra xij uel xij
oua supponit. ¶ Fertur ty
q in quibusda mudi vnguibz
mdeunt qm qd. qui furios
adeo tpare calefaciunt. q corp
calor equalis est calori gal
line tubantis. Atq in eo fur
no vel alibano ponit penaz
puarid. et mille gallinar
oua. post xpo dieb nascit
succesive ac extra pslunt.
Optimū esse paritū ab equi
noctio verno ad autupnale
Itaqz que ante vel post nata
sūt. no sūt supponenda ¶ Et
ea que subinis. subinas potis
vetulis qm palastris. et que
rostra aut vngues no ha
beant acutos. Na palastre
debent potius in cupiendū
ac ouandū qm in tubandū oem
pare esse. Aptissime ad
partū sūt amicae aut vniue
Incubantes includere oportz

Ut die ac nocte incubent. p
qia mane et vespe. ad abus
et potus eis datur ¶
Oportet ut curator arcuatur
diebus aliquot mē postis. et
oua vertat ut equalitē cale
fiant ¶ Oua si plena et
utilia sūt vel ne: aduocit
potes si dimiseris in aqua.
qd mane est natat. plenu
indonat uel d'cidit qd intel
ligē potes si contuas ¶
¶ Et si ad lucem sustulit quod
placet est iane ¶
Oua longa acuta masculos.
rotunda feminas tribuit.
In supponend oua obsuat
ut sūt nūo impavia ¶
Oua que maibant si habeat
semen pulli necne. curator
quadriduo postipm incubare cepit
intelligē pt. Si cont lumen
tenuerit et parit qd vniq
modi esse aduocitit eicere
debet. et aliud subit ¶
¶ Expullos pullos subducē debet
ex singul mdis. et subit ei
que habeat paucos. Ab. oag
si reliqua oua sūt pauca
tollere debet. et subit illis
q non expenderit et minus
habent xpo ¶ Tur em
gregem no facitū maure

Diebus de primis pullis
 debet obici puluis. ne rostris
 noccat terra dura ¶
 Et si multu opti est et lolium
 et graua minuta tritici sat
 competat ¶

Deo gallinaru pabula in
 quibus papue delectantur
 sut vermiculi tritici. et
 fere oia gna. et papue eis
 dandū est lolium qd eis co-
 petat. et est humano corpi
 inimicū ¶ Emacio cibo sic
 vilescit. et ordo seminato
 parue sepe cogunt. et oia
 reddat manua vt paladio
 ait: Pulli parui pdigendi
 sut ad solem et stragulum
 vt in eis volitent. qd ita
 validiores sunt ¶

Cu iam plumas habebit
 consuefuerit fut vna aut
 duas fertentur gallinas
 vt cetero patus ad parandū
 sint expedito qm in nutritate
 occupat ¶

Incubari oportet mense scilicet
 noua luna eo qd plerumq
 q ante incubant no succedat
 : Diebus fere viginti exu-
 dunt ¶ Circa caueas gal-
 linarū est cornu cervini ne
 serpens accedat. cuius odore

solent interire ¶ Multas a
 vulpibus et alijs malibus
 insidias parantur. Idcirco circa
 loco in quibus versantur ex-
 turpanda et riuuenda sunt oia
 in quibus vulpes late possit
 ad ponendū insidias ¶

In nocte claudant in caueis
 optime circa quosq munitio et
 septus. ne prittantur. Foras in
 nocte iacere ¶

Fertur em qd vulpes subdola
 intuetur eas quidūqz in alto
 loco exites vt vident oculos
 eius lucentes. et cauda quasi
 baculo minat eis. vt sic pter
 vito cadant et eas capiat ¶

Faciant etia insidias inluore
 et quondā alijs vicijs auiū
 et papue aquilario ¶ Contra
 que tendant funes seu vitres
 vel vitallbe sup loca in quibz
 de die morantur ¶

Capiant etia vulpes tuolis
 ut alijs ingemys. et milui
 vecijs. visio vel laqueis
 : Pituita hinc nasci solet
 que alba pellicula lingua vesti-
 extrema hinc tenui vngulis
 vellit et locus tunc tangit
 et alio tunc plaga mudata
 spargitur ¶ Itē aliter mira-
 trita ad oleo faucibus infect

Trasifagra etia confert. si
albis assidue miscat. ¶
Si amarū lupinū comedat
sub ocul sub ipa groma pre-
dit. Ut ait paladius: que msi
aui aptis leuis pellaridū
aufert. oculos extinguit.
Portulacū succū fornicatū
et mihur lacte curari affu-
mant eas. vel artemisiorū
salcū cui mel et timidū equa-
lū miscant. ¶

Medicinalis etia plurimū
molestam. p̄cipue ad mabat
quos p̄mit trasifagra pa-
rit concussa ad vinū et
amarū lupini aqua. si pe-
netrat secreta p̄mure. ¶
Otilitas galliarū est. que
ex ipis nascitur. oua que
nutriunt corpus humanū
multū et subito. quibus

Utin. in abarū infinitis
¶ que optime suari possunt
dū: si p̄ficantur salē
minuto aut mura p̄ tres
horas. Deinde abluantur
et in furfur uel palcis re-
condantur. ¶ Vel si semp
tencantur in salē. ut quiddā
dicunt. ¶

Si ex eis nascuntur pulli qui
cū sunt adhuc teneri. sūt ad

cibu optimi. ¶ Et si castore
fuit capones. qui melius ceteris
pullis p̄m̄ue sūt. et sunt
laudabilis nutrimenti. ¶
Tavo etia ipaz galliarū bona
est si adhuc iuuenis sūt. et
p̄m̄ue. Denne etia ipaz
culatris iponitur. ¶
De colubariis quales ce dent

Alumbaria. duobus
p̄cipue possit fieri
modis. Aut super
colupnie. et parietibus lignis
muro lapido conduntur. Aut
sup turri de grosso muro con-
structa. Et utraq̄ modis seu
modorū foramina potest habē.
¶ Sed melior est que in turri
de muro qm̄ que de lignis
construit. Et melius est n̄dub
qm̄ exteriū habet m̄dos. ¶ Na
si exteriū habet m̄dos finis
ipaz p̄ceditur qui magis uti-
litatis exstet. et eorū pulli
facile auidus uap̄arū eripit.
¶ Itaque turris lypida lata
vel angusta scdm̄ dñi voluntatē
ac possibilitatē. nō multū alta
cū parietibus leuigatis ac
dealbatis albo semento. habet
ab omnibus quatuor p̄tibz eius

quasda breuissimas fenestras
 seu foramina. ut colubis solui.
 ad introitum et exitum sufficiat
 Sub quibus imediate fit au-
 ritus quidam lapideus eminens
 curuata. qui ascensum mustelaz
 et aliarz uocaturz feruam im-
 pediat. **S**up tectum fenestra
 habeat p quod introdiant
 colubi et exant. qui libent
 ad solem sup tecto morantur
 Sit aut fenestra cancellata
 de lapidibus aut lignis. ne p
 ipam rapaces volucres alie
 ueritis intrare queant. **N**
 uidi forment introitus quos
 quida facit rectos et medio-
 rum strectos. quida obliquos
 occultantes incubantes colu-
 bas. **R**uida pterea pro
 uide facit fenestrelas latis
 et modicu rotundas seu longas
 Plures castellos puos tura
 parietes et tecta affigit. affe-
 rentes in hys colubas libent
 intrare. **D**ed experimeto
 uidei qualesda esse colubas que
 libentius in muro qm in castell
 indifent. qualda uo contrarium
 Et itoz qualdam esse que libent
 in apto in quocunq loco et sup
 quocunq re ad mda et sup mda
 incubant. et quoda libentius

se occultat. **I**dem uo modic
 puto in colubaria cuiuscuq
 generis inde habet. ut
 duxit colubaria affectibus
 satisfiat. quibus que in muro
 sut a fimo et sepe capedibus
 mudent. fualius. qd crebro
 fieri expedit. eo qd ab ipis
 cu argentur plurima colube
 incubantes ledunt. **E**
 Est etia optimu qd intro
 colubaria ponant turbes
 in pluribus locis et precipue
 in circuitu. et assidet. super
 quibus hys pluuiarz et muid
 et hys supflui estus colube
 in magna quantitate morari
 et quiesce possint. **S**ic em
 a loco puz no fualit. Quia
 Mundetur etia crebro ipaz
 locus et undiq sit decorus
 Na in pulchra domo sicut
 et foris morantur audus.
Et nota qd unuquodq per
 tres uel duos ad minus uult
 mda habet. hz alij multi-
 placent. in tm qd uolent
 mda omne et solari atq
 turbes et loca omia. **Q**
Qualit noua colubaria
debent p^o muniti
colubis

In colubariis nouis
colubi senes ponendi
non sunt. ut uideant. et ad
proxa uolent. Sed ponendi
sunt iuuenes ad pennas comple-
tas habent. uel fere completas
Et ex his qui ponuntur meliores
sunt separandi. et post ipos ti-
ficiant. sic a vulgo ex pennarum
colore uocati. tales enim in co-
lubariis melius duram emittunt
quam ceteri. Albi uero uidentur
omnes. nam duram non ponit. eo
quod ab oculis uariis nimis
a remotis uidentur.

Et plures in primis ponantur
tanto uelocius complebitur
locus. Ponendi autem sunt
perpetue de mense Augusti et
Septembris uel etiam Julij. quia
tunc factus indomitus cibus in
aeris propinquus propter quod non
elongantur a colubariis nec
perduntur.

De mense autem Martij Aprilis
et Maij. ponendi non sunt pro
contraria ratione.

Tanta quindecim dies ad minus
teneantur clausi ne possint
extra egredi. Et si usque
ad mensis terminum inclusi
erit utilius quia tunc erunt propin-
quiores et ad uoluntatem

periculosiores. Nam in primis pro-
dubus maxime afficiuntur
quia tunc bene uictam ignorat
et ad inclusi morantur. et
postea quibusdam diebus tribuitur
eis in colubaria copiose bonis
cibus et aqua et propinquitas.
Post dictum tempus appropinquant
tempore nubilo uel sereno. sed
commodius pluuio. quia tunc
egressum et uoluntatem intus et
non subito euolant a remotis.
**Qualiter sint tenendi ut
libentius uideantur et fructu-
tificentur.**

Qui nascuntur in co-
lubaria. uel parui
ponantur in ea. non
facile uideantur. si uadunt quicquam
ad alios colubarias in quibus
indomitant. sciam quod non poterit
eis in sua uicta in aeris inde-
munt. et quod omnes postea tempore
quo non egressum esse uoluntatem
ad sua. et hoc ualeat pluri-
mad sua huius pulchra et bona.
Si quibus quibus non indomitant
sciam copiose poterit eis in
sua. quod est ad uicta uel fortis
est. Plures super terram. Et de
mense. Maij et Aprilis aratis
stipulis non uideantur et pluuio.

fetus edunt
 Tibus autē eis convenient est
 faba vicia milia. et cetera
 genera quorum q̄ libent sumat
 Tenendz partibus columbarū
 datur granorū pars corbis
 octava diebus singul. Et
 duplū ad melū ovis p̄ se m
 veniūt
 Potus etiā in colubaria det.
 sufficiens. quoniam aqua n̄
 vult remota p̄ estū vel
 glaciē indormire nō possit
 Vel ponat in aliqua re p̄
 columbarū ad quā d̄cedit
 queam Ita p̄cipuū et
 fere necessariū eis est q̄
 ipsarū mansio sit p̄ locum
 quo aqua influat. Unde et
 bibere et ubi lauare possit.
 Perinde em̄ hie volucres
 sūt vt aut varro
 Optimū est q̄ d̄ oim̄d̄ḡm̄s
 q̄s̄beat eis vt sit firmū
 faba minuta motu titula.
 vicia. orobus. milia. ordeū
 spelta lolū. et cetera grana
 vt dicit qd̄ libentibz appetit
 Et id̄ p̄cipue datur eis vt
 audius ibi morantur et plu
 ues parant
 Paladius ait. q̄ fetus frequen
 tant. si ordeū torrefacit vel

hordeū vel fabam sepe sumat
 dicit eadē q̄ melis appetit
 nisi vt estare quia sola magis
 pinguescunt. triticū vel
 milia multa macand̄ semp
 accipiat Est autē multa
 aqua mellis In qua quāq̄
 grana mellis sūt estz d̄ta
 nō veredunt. et alias illuc
 ducit. vt a nō pauis affit.
 : Alij tunc dicit. nō v̄ferū
 sit mollia v̄sa vel non
 tū eis dat̄ aqua. datur in
 v̄peris potus q̄m̄ in mane.
 vt in die p̄uenit etiam
 sibi quereat. Et qui nō inde
 morit̄ extra. m̄tus indormiat
 Nā si daretur in manu. non
 pauent alibi indormi
 Sed tpe m̄tus debet man
 tibus ne exeat ad loca quibz
 capiūt. tū certū est nō posse
 alibi indormire
**De officio pastozis colu
 borū**

Pastoz columborū
 sepe debet m̄ddare
 ipoz locū et firmū
 reponē qui ad agriculturā
 est optimū Et si quē inde
 morit̄ volucritū auct. Si
 quē mortuū eriat

8

+

Si quis sit nimis ferus et
bellicosus. ut alios ledant. eos
mide r' moueat. et in aliud
locum secretum ab aliis se
ponat. ¶ Qui pulli sunt
videnci ad vidend' eos p' mar
t' ibi et potid' eis ad opus
erit sufficiunt' turbant. ¶
Qui solent saginas colid'
bos pullos quo plures
vident. secludat eos ad ia
sint pluma tecti. Labomq;
illos pane candido masti
cato vel molle. p' me hie.
¶ State ter. quolibz die. i. e.
mane. meridie. et vespe
eos v' qui iam p'nas h'ce
incipiunt relinquere in m'is
illis. x. fractis conuictus.
matribus nutriendis et im
pugnandis. ¶ Vel ex h'ur
de pens vmy. ile. Nam
qui ita educant' televius
impugnont' qm' ceteri. ut ait
varro. ¶
Sterid' debet eos curare et
tueri ab omnibus nocument'
Ledunt' em' et capiunt' ab
Anaxipre Nilus falcone ac
ceteris quibusd' auibz rapa
cibus. quos occid' p' duabz
vulgulis viscatis in terra de
figis int' se curuatis. cu' m'

pas posuerit aut obligand'
sic em' ea facile det' p' pt. ¶
Paladius dicit q' a muschis
tute fiat si m' eas vetus pi
ciatur spartea qua aialia cal
ceantur. ¶ It' dicit oport'
ruth' ramulob. plurib' locis
suspend' totu' aialia imm'ia
It' ledunt' a faynis muschis
et gattis et ceteris pluribus
aialibus q' de v'itu aia' viuat
¶ Coni' que debet custos ostid'
et oia' loca vnde intrare possit
oportune claudere. et stasus
tutad' quaz emittetes p'ruar'
ne quid' sup'ius in parietem
repperire possit. ¶
It' ledunt' ab auibus tam diu
nis qui videturis. rapacibus.
Contra quas claudat' custos
in nocte fenestram. ¶
Vel si ea apta intrauerit auis
rupag. et n' audiat sp'entem
et strepitum colubarum. Intret
audacter in eam ad lumine
auemq; capiat et occidat.
ne tueri de exitu colubaz.
¶ Auib' aut' diurnas visto
vel pua roticula capiat. et
occidat. ¶
Fenestram aut' de subellis
tuncellet et claudat' ut colubi
intrare valiant et egre.

Non autē auis rapax que solū
modo intrat alis apertis
Itē molestatur pulli plerūq;
separatibus: qđ custos mōnat
et mōdo abiciat. aliūq; mōdo
ponat

Itē nascitur eis dāvli cura
oculos. qui expectant eos, magis
de mense augusti Itē dāvli
sūt aut comēdendi / cū solo
capite sūt infecti

Itē recedunt aliqñ quia non
habent qđ edunt. Contra
qđ turbat eis

Del qua nimis ab animalib;
rapacibus infestant atq; tēnt.
Tōm que iuvet ipōr custos
ut dixi

Itē moriunt ex senectute /
Nam ultra octo aīos nō mōve
mōtur in colubariis dūare vt
dicit expositi

Itē debet custos sepe ad eos ac
cedere. Et quotiens in colu
baria intrat aliquid estam
modicū sed portare tpe con
tēna. eosq; semp aliquo rō
et consueto mōdo vocat. vt
magis domestici fiant

Itē debet custos tegulam
figuli pro aqua tenere q
assidue habeat sup se aliquid
elevata. habente multos et

spissos pedes. qñ aque ad se
ventes. mō quos possunt
caput ponere. et aquam
humore ne de in vas intrat
vt aqua mōdo pmaneat

De utilitate colubaru

Nihil columbis se
cūdius vt ait dōvvo
Nam diebus .xl.

contibit. parit Incubat et
educat Itē hoc fere p totū
ānu facit. tōmodo mō dūallat
a bruma ad equinoctiū vernale
Pulli nascuntur bini. qui cū
simul accrevit et habent
robur. et cū maturus parit
: Sed expositi mō ipōr m
mōrē partibus dicit. qñ post
mēses sēp parit. et non
ante et dōmōt dūit

Quatuor diebus. quinq; ut
sēp et amplius facit pullos
in aīo. si estam habeant
abundant Itē si mōdū
turbat eis. ter ad minus
pariunt. s. estate

Pulloz carnes ad esū sūt
valde bonae ac delectabiles
et libent emuntur

Itē ipōrū fūmus est optimū
omnibus plantis et seminib;

Et potest spargi quocumque tempore
cum quocumque aliquid fuerit
cum ipso semine. ac etiam postea
quocumque.

Item una quaeque corbis ipsius
equivaleret firmi omni quod dicitur
omni plastro. Nam ex. ex.
corbis satis comode. Et
ordo bene. et ex. pro
optime impingatur tubulca
frumenti. si manibus per
quod spargatur equaliter.
et cum ipso grano tunc facto

vertatur.

Et nota quod tria parva colu-
boze faciunt corbem firmi in
aero. si colubaria intrinsecus
modis habet. Et quanto
magis cibantur in ea. tanto
plus firmi recipietur ab
eis. quia diutius morantur
in ipso. quoniam si semper coguntur
extra querere victum.

Item est alia utilitas. ut
generaliter predicatur. quod
possunt pro videns cum
luis pubis ala vel cauda ligate
ad loca longinqua transmitti.
si de loco ad quod destinant
delati sunt ad locum unde
mittuntur.

Item refert paladius quod
inducit alios si ciminio

pastant assiduo vel si viti
alazq balsami liquore tangat

Atti
opio
pauca

De sedibus apu et loco
ipis rognio

De apibus tracta-
turus. dicitur pmo
De eazu statione.
sue sedibus. De quibus dicit
paladius. q locari debent in
aliqua parte orti secreta
et aprica et calida. et a ventis
remota. Nam ipi phibent
pabula ferre domu. ut ait
Virgilius. Non longe a
dmalibus domibus ut furi
et huius periculis accessus
sumoueat. Vbi sit abunda
floru. quos vel in herbis ut
fructibus aut arboribus paruet
industria. Dicit aut arbores
a septentrionali parte dispoite
fons vel riuus sit. qui formet
quodam in seundo lacunas.
Varro aut dicit idem. s. q
uix villa dicitur. sed potissimu
vbi no resonent. vngues
i. voces echo. Nec em
sonus fugit estimat esse pteru
item esse debere dicit in
aere tpatu. neq estate frigidu
neq yeme no aprico ut spectet
potissimu ad yberios. i. in
ea pte in qua yeme sol orit
que ipse se loca habeant ca

154.
vbi pabula sit frequens in
aqua pura.
Virgilius vō addit. q ante
iparu hospicia frondentes
arbores esse debent.
Itē dicit q in aqua que ibi
stabit mers seu pfluat. debet
conici trāuersē salicis et fida
sapa ut pontibus crebris
possint consistē et alas pandē
ad estuū solem.
Itē ait paladius q podia
tuis alia pedibus subirent.
et opē albario leuigentur.
pnt lateritiorū aluorūq aialū
noyam. quibus est motus
uicē. Et sup q podia
aluariorū collocent. ita q
vmbre penetrari nō possunt.
spaciolis int se distantibz
segregata.
Itē ut Virgilius ait. A loco
apu abesse debent oues et
hedi qui floribus insultant
Itē vacce. ne rore depluant
et surgentes atterant hbas.
Itē abesse debent stelliones
et lacerte ac pūdines. ceterūq
aure noctur. q insidiant et
uocent eis.
Absit etiā gnis odor ceni
et verū quauitabit alioz.

Alucaria meliora sunt
ut paladius ait
que cortex format
et maxime ruptus ex suber
quia transmutat vinum frigidum
et calidum. Possunt etiam ex
ferulis fieri si heri desint
salicibus viminibus faboret
vel lignis caute arborum aut
tabulis. **A**
Fictilia detrima sunt. que et
venie exstant et estate feruescunt
Angustus in aditus emittit
examina pro frigidis iuvia et
calidioribus. **A**
Dane ventis frigidioribus
paries altus obstat. **A**
Aditus oes soli opponat
hiberno. qui in uno cortice
duo vel tres esse debent
ea longitudine que apes magis
nitidum non possit egredere
Sic etiam uoxibus alalibus
ingressu respicit angusto
vel si apes voluerint obsid
egredere alio vitem egressu
Nam si aditus non sit an
gusti ut ait Virgilius
frigore mella cogit. et con
stet. peris. eademque calor
liquefacta remittit. utraq
vis parit apibus mellea est.
: Sed pro magna parte

homines in tempore uno solo medio
cui suus magno videtur forma
melle infra media alium parte
: **A** et debent alucaria esse
magna pro magno examine
et parva pro parvo licet in
parvo sepius examine emittat
quia duo examina in parvo
simul esse non possunt. **A**lucaria
seu longa. sicut uno pede et
dimidio vel duobus. **A**
lata circa duos semisses
aut modicum plus vel minus
: **A**ur eppertissima michi
asserunt. quod meliora sunt
alucaria quadrata ex tabulis
constructa quam rotunda et
mellea quam iacent anterioribus
parvis et clivis quam erecta
quorum commodum per acies una
super alteram collocari. **A**
Et heri alucaria fundi ab
utroque capite habere debent
taliter disposita. quod inde possit
facile remoueri cum opus
erit ut de melle tollatur.
Fundus anterior habere debet
duo foramina parua. et
posterior vnum in parte extrema
per que ab utroque parte
ingrediantur et egrediantur
apes. **A**detulit etiam se melle
melle eas melius laborare cum

facias aduertendū. et loca
quo tūsseris ydonea pūdendū
Tempore. ut verno potius
qm̄ yberno. Nam yeme et
difficili. consuefaut tūssati
manere. **I**tem fugiat ple
rūq. si ex bono loco tūssere
Et vbi ydonea pabula nō
sūt. fugiatue fiam **I**
Ex vicina potius qm̄ lon
gūqua regione tūssere
sūt ne tūssant aeris
Si vero sūt longius adue
hendū. collo nocte portent.
Nec collocat nec aperit
alucaria debem. nisi vespe
instante **I**
Speculem dēnd post tridū
ne de foras uinuas exire
diatur examen: hoc em̄ signo
fugā assūmē mēditantur.
Non tñ ardent fugē. **S**i
stertus p̄moxem vniū alli
manus oribus vastulorū
ut paladius ait **I**
Dicit em̄ idē. q̄ mense
aprilis locas aptus apes
queremus. ac p̄mo qm̄
longe sūt aut p̄re explore
mus **R**ubricā liquida
uel quid aliud tingens breui
vasculo gerimus infusim
et obfueim⁹ fomes aut

aquas yromas. tūc dorfa
apud tingant illo liquore
tincta festuca. et ibidem
moremur **S**i cito euefist
fuerit quas tūssim⁹. hospina
eore p̄p̄ia ipis estmang
Si tardē spaciū longuū
submota. qd̄ pro mora ipis
ūputamus **I**
Ad p̄p̄ia finale venes
ad longūqua hoc generū
p̄dūeris **E**t ante vniū
mēdūm ac suis v̄fandis
articulis. et in latere ap̄icis
ibi mel op̄gūm mittis. et
iuxta fonte pones **S**i ad
id p̄uenit apes atq. m̄ssē
fuerint post ordmē. foram
pollice apposito claudis. et
vna tñ p̄uacis exire
Eius fugā p̄sequere. ea tibi
p̄te dēmonstret hospiciū
Et id ea ceperis nō videt
totūm emittis alteram
et sequaris **I**te singule
submēd dūmisse te faciam
usq. ad locū v̄p̄anis p̄uenit
Aliqui circa aquas mett
breuissim⁹ ponit in vasculo
de quo ad apes d̄gustauerit
ad cor pabulū p̄gens alias
exhibebit. quare frequētia
submēd. circūferente. notata

volanciu parte vsq ad epamia
psequere
**Qualit' tunc de apamia
de sup**

Astos apu pua
re debet. ut cu
eaz locu sit abu
danciu floru. quos vel in
hibis uel fructibus uel ena
arboribus pauer. indastu
Herbas natura organu
thymu. satueriam spilla.
violas. Amara. iacintu q
uris et gladiolus dicit. crocu
nissid. ceterasq qvbas
suau odore et flore
In fructibus quoq. sint rose
lilia rosmarinis. edu
In arboribus. Amygdalus
piscus. pirus. pomifer ar
boris. quibus nulla amaritud
videt flores uel succi
Dulcissima vero. glandifera
voluua. lupus. terebinthus
lentiscus. cedrus. alia ylex.
minor. Simus et tapyru
venouant
Supradicta em dulcor mel effi
cunt. cetera sapore. Dulcia
mellis ut paladus ait
Ea pexpur su serenda. si
pabula naturale no est. ut

ut parvo
sequit' apes ea su. Rosa
Derrilla. apiastru. papau.
faba. lens. pisa. ozimu.
cipru medice maxie curid
reversu qd valentibus vtilis
simu est
Item ab equortio
verno floret incipit. et p
numet ad alteru equortiu.
autupnale
Sed apu
ad sanitare optissimu est ad
medicinu tyru
Hic aqua liquida unde bibat
esse oportet. eamq pinguu
que no fluat vel in aliquo
loco influat ita ut ne pfinda
vltia davis vel tres diguis
In aqua carant teste vel la
pelli sup quibz assid' et
bis possint. In qua dulcor
pinda thura ut aqua sit pua
qd ad bonu medicinu vtili
ment' pdest. Et qua no ois
tempestas grandinu et plu
uiaz. aut venti et frigore
eas pad pustu longius poru
longius patit. pparandus
est hys tubis. ne meli solo
rogant viu aut veltiquu
eximantos alios
Igu
firova pinguu avit' de
ponde detoquit in aqua con
gys p. quas qvrtas m offas

ape apponit. **A**ly aquam
nullum in disculis ut sint
ape curant inqz addit lana
pura p qua fugant vno tpe
ne potu nimia impleant aut
medant in aqua. et singula
vasta ponit ad alucos. **A**ly
viam passa et facta cu
pistauerim affundunt in sappa
Atqz ex eo factas offas appo-
nit ibi ad quas veni ad
pabulo pcedi possit. **V**erno tpe et estivo fere ter
in mense. mellarius inspicit
debet fugans lenit eas. et
aspectibus purgare alucos
et vermiculos eicere. **P**reterea ut aiaducitat in
regi plures existant. vti-
les em sunt p seduciones.
Max duo sunt genera dicitur ut
mendocates et vnguluz scilicet
Niger. et varius. qui melior
est. **D**ebet ergo mellarius
in facta mgetu. qui alteri regi
seducosus est et corrumpit alucos
eo qz fugiet. aut cu multitudine
fugiet. et sic sedabit apum
pugna ut vngulus scribitur.
: **M**ense may ut ait paladus
incipit augeri eximia. et
in extremis favore partibus
maiores vocantur apiculis. quas

aly reges putant. **S**ed greci
cestrus vocant et necuri iubet
quia reges concucunt quiescent
exanimis. **M**ax papilionos
abundant quos necare debent
: **I**te circa initium nouembri
a sedibus liberandi sunt aluci.
quia tota hinc eos mouere
aut aperiri no possumus. **H**oc
die aprico et tepido fa-
ciend est. **V**t pennis. max
quid magnare que habent
vigore vel alio silo oia in loca
mudant que manus no valent
attingere. **T**unc vniab oes
q sunt extrinsecus luto et fimo
bubalo mixtis limamus. **E**t insup
genestas et alios teguntur
ad porticus plurimum opiam
ut a frigore possint et restare
defendi. **B**onus custos **M**ense septembri
debet alucaria vetusta cog-
noscere et plena et gria que
in ea estare no diderit exa-
nima. **A**ut apes occide et fac
mel et ceram. eo modo quo
infra suo loco dicitur. **I**te
debet custos ut experti af-
firmant. tene in estate aluca-
ria cu subtilibus fruguetis
tabularum paululu leuata. q
apes ingredi et egredi possit.

sed no laterale ¶ In yeme
ob cu fimo bubalo poptime
obtuur

¶ Itē cu nimis depauperant melle.
quod cognoscat visu. si subter
inspicat. uel pond. uel melius
farto sup parte media puo fo
ramē. ac p ipm mēda vngula
utrouissa exhibeat eis mel
uel pullid assatu. aut alias
carnes

¶ Itē dicit si alucis pmissus
est. dimittat yeme sup pedibz
suis. Si macer reponatur in
domo in loco obscuro parato
ne mouebz obsint

**De norumetl apm et
cazu nra**

Providendum est. ut
aut varro ne infu
miores a valencioribz
opprimat. eo em minuit fructu
Itaqz imbecilliores. secretas
eazqz vege occiso subiciunt albedo
vegi. qz crebrus mē se pugna
bunt. Aspergi oportet aqua
multa. quo farto no modo de
sistit pugna. s; etiā confertur
se limgentes. eo magis si multo
sint asperse. quippe odore
auidius applicant se. atqz obstu

pestant potantes ¶ Si ex
alucis minus frequentes euadit
ac subsidit aliqua parte sub
frigidz et ppe apponendū aliqd
bene olentū herbūū / maxz
aprastrū et tymū

¶ Prouidendū vestimet ne p
estū ac frigus qd vno accidit
ut decipiamz guttis offensi
rarent pstrare. colligendz eas
in vas aliquod et vponendz
in tecto loco tepido. et bono
tine plus calido qm tepido
curandz sup eas. et concuandz
leni vas. ut eas manu no
tangas. et ponendz in sole
quo veniuiscent iuxta suos
alucos. ut ad domicilia vedant

¶ Si vō egre sint. quod tps
cognoscat signis ut vngulz
aut qz rotine est egre aluc
color. horrida macies. multū
deformant. corpa mortuozū
extra effeunt. Alie pedibz
concep ad limina prouidit
aut intus in edibus omnibz
certant ignaue qz fame sut
et contracte frigore pigre
¶ Tunc sonus audis grauior
et susurrat ut in siluis
murmurat auster / et vt
mare frident vefluntibz
vudis. et vt clausis fornicibz

zapidus estuat igne ¶

Sunt galbancos mende odres
et in carnalibus ariditas
mella cythrus ¶ Et prodeur
si galle contrite saporum
admixtas. aut amentes zopas
aut frusta carnis assata
pbeas. aut vna passid aut
ricopid tynd vel centaurea
aut radices sperbe que a
rusticis vocatur amello.

Pone in odorifero barho et
in canistris ad fores apum.

¶ Herba cognoscitur quia
in pratis oritur et tollit
stipite uelud silia. et eius
folia pluvina curu fundit.

Eius flos est aureus et asper
et in ore sapor ¶

Fugemus etiam ut ait palady
laxitas et vanas et cetera
aialia que se apibus vnicia

Dues etiam crepitacul tucano

Mense martij morbo. cythrus
solet morbus incidere ¶ Na
post pberna uimna. titimalli
et vlm amari floribus qui
pibus nascuntur. audub appetit
soluone ventris intereuit
nisi affuerit voluntate dmedy

¶ Prebebis qd malignanti cu
austero vno giana contrita
et in vasculis refrigerata po-

nant. ¶ ¶ Si gorvid vi-
dent atqz contracte corpore
silencio et mortuoz corpora
frequet afferre. ¶ Carnalibus
ex carni factis. mel cu galli
pulvere uel rose sicte coctid
debebis infund ¶

¶ Illud autem ad expedit ut
putres partes fauoz. uel
vacuas reuab. quas aliquo
casu exant ad paritatis ve
dactid no valbit ipseve ve
cidab acutissimis ferramentis
subtilit. ne pars alia mota
fauoz cogat apes dmiralia
conculsa reser ¶

¶ Si qd habundancia flouid de
melle tm sed de prole nil co-
gitant et viduis nimis etate
mellis interiectis tms diebus
clausd foramine no eas pariat
exire. ita ad generandose
conferem ¶

¶ Nunc cura faloudab oport
curandi sut aluci. ut omne
purificata tollant et pordo
quos tps contraxit pbernu
¶ Vermicul. tmece. et aramee
quibus corrupunt. qdus fauoz
et papiliones qui sterore
suo vermes facit ¶

¶ Modus aut occidendi papi-
liones hie est ut palady ait

Vasculu enca altu et angustu
 vespe me alucaria collocem
 et eius fundo lina ponam
 accensu. Illuc papilionis co
 uerit et circa lina volita
 bit. et angusta vasculi ab
 istuc pppimo interire cogent
 tu finis stercore columbi
 fieri adhibet. qui aptus est
 apu saluti. que purgatio
 frequens usqz in autumni tpe
 celebratur

Hec oia ceteraqz efficiunt
 custos castus. et pdrus. et
 alium a balinis et a cibis
 affus. et odoribz inuidi atqz
 omnibus falsaminis

**De moribus et industria
 apu et caru vita**

Apes non snt soli
 taria natura vt
 aquile. sed ut hoies Nam
 in his est pcurtas opoid et
 edistioze In his vario atqz
 ars. Jirus pascunt. Jirus
 opus faciunt Nulla harid
 affidit in loco inquinato. aut
 eo qui male oleat
 Et si quomd in acve dispsse se
 ymbalis et sems se reducat
 in locu vnu

Regem suu sequunt quocunqz
 ierit. et fessu subleuant
 et si nequit volu subcollat
 qd cu huare volunt. ne
 ipe sut mopantes. nemo
 odit inertes Itaqz ipe tu
 fauente a se eiciunt furos
 qd hi magz adiuuat et mel
 consumit quo vociferantes
 plures psequunt et pauci
 : Preter ostiu aluri obu
 rant oia quibus venit ma
 fauos spub

Omnes ut in exortu viuunt
 atqz altis horis dormiunt
 et opus faciunt pariter
 Et ut in colomas mittit
 Nazidqz Dures facit queda
 ad verem vt imitatione
 tub. tur id facit cu inter
 se signa pacis ac belli habent
 : Ex malo punice et as
 pagto. cibid caput solid. ex
 olia arbori mel sed non
 bonu
 Duplex msteriu
 pbetur. ex faba. apuastro
 cucurbita et brasica. cera
 et cibid. Idem ex malo
 et puvib silustribus
 Ex papauu cera et mel.
 ex uice greca triplex msteriu
 fieri dicit. et ex lapsans.
 cibid. mel et cera

Item ex alijs floribus ita capiunt. ut alia ad singulas res sumat alia ad plures. **I**te ex alia ve farunt liquidum mel ut ex fisco flore. **E**x alia eorum spissum. ut roze marino. **D**ic ex alia ve mel insuave. ut ex fisco. curio bono. ex tunc optimi ut ait Varro.

Pretia Virgilius ait. qd npe aulab et cerea regna fingit. **S**epe ena erant in duris coribus obreunt alas. vltroqz aiam sub fasce. x pondera dedit. **T**antus et amor floris et generandi gloria mellis. sic sunt brevis vita nam vltra septennia no vivit quavis eand genus maneat in mortale. **C**laudio **q**ualis et qre exenat examma et quo pstat carid exilis

Examen equis solet ut Varro scribit ad apes nate ppe sut multe. et ppe in toto ma mitte volunt. ut olim crebro Sabini fecerit pot multitudin liberor. qd duo solent pve signa.

Vid. qd superioribus diebus maxie vesperis. multe ante foras ut vix alie ex alijs pendunt conglobate.

Alterid qd iam volatue se aut eia mepervit consonant vrgement. ut milites et pte facit ad castra movent. que pmo ad exerunt in respectu volitant. reliquas que non exerunt expectantes domet oes coueriant.

Virgilius ait scribit. qd aliq exerunt ad pugna. Na sepe duobus existantibus rogibus magna discordia oritur inter eas et eaz sequitur. qd cog nosat. qua tuc in aere sonat magnis ad modum tubaz audiri. **S**ed trepidi me se coeunt pennisqz choruscant. spirulaz exatuit rostris. aptantqz lactos et circa reges miscent. **D**empserunt magnisqz boant clamoribus hostem. tuc eripit et concuiritur. et impet glo merantur. magnis fit somis precipitosis cadunt depressiores grandine et glande cadunt. **I**psi reges p medias aere ingenti animo inter se bellant fulgentibus alis. ac pugne cadunt. **S**ed fuga ista at illa

Victor dare terga coggerit
 In motus animoz. hie
 horrens strepitus. et hec
 tanta certamina iactu modica
 pulveris conquiescit ¶
 Veru cu ambos ductores et
 acies reuocatus. detruore
 ne amplius obsit. ded. neci
 et meliore rypone in aula
 Na duo sut gromia. melior
 est aureus. alter horridus
 : Itē expeunt aliqñ ob iamem
 delictatione ut idē virgilib
 scribit. dñd. cognoscat. qd
 p aera volando tādunt. qd
 facile phibet. ¶ Et ipd
 em dñt. regibus alas. ne
 in alio volare possint ¶
 Paladius aut scribit. qd futū
 fuga sui exptus epaminis
 pñatur. qm per bidū aut
 tridū ante arrius tumultuāt
 et murmurat. qd apposta
 frequēt. aue cognoscat.
 Quālit exama fut
 colligenda et mcludēda

Ad custos apu
 vidit epamen ex
 iuisse. atqz in acce
 pmanere. statim dñt pul
 uerem in eas curere. et aliauz

rei somtu fare fortem. ut territe
 longe nō eunt. sed se in aliquo
 propinno loco suspendunt ¶
 Et ad videtur vbi se ponere
 volunt. herbas uel ramulos
 arborū in quibus delictant.
 ad pñca bene ligatos ibi ap
 ponat. ut sup ipis se suspendit
 Et ad omnes vbi conuenit
 eas in terram dponat. ut
 aliquid sup eas collocet. Inque
 intrabunt ¶ In pñuo loco vbi
 stans dñt. vespē collocand
 Del paruid. aliquid odorifero
 vno conspñd qui aluavolus
 vocatur ad pñca ponat in
 ea loca vbi se suspendunt
 vel se intyre suspendunt
 In quo p se uel fumo ingre
 diuntur ¶ Et ad omes intra
 uerit dponatur sub vno
 scampus sparose forato. et
 nouis alucis opte purgatis
 et odorifero vno apposus.
 et femulis vridibus. aut
 alijs odoriferis herbis pñi
 catus sup eā apponatur.
 Remoto superiori fumo al
 uedi ut in noua. p se. uel
 bnficu sumi domū intrent.
 ad qua vespē in suo loco
 ponatur ¶
 ¶ si iam in aliquo vno

fr alucos 3

se suspendant. incidatur. acui-
tissimo ferro et suavit' depo-
natur. et sup' eu collocet
nouus alucis ut p' dicitur /
¶ Vel sup' eas collocetur sal
uolub. et fiat ut dicitur ad
m herbis uel ramis se sus-
penderint. ad p'tia anepis /
¶ Si examen integrum
colleg' no potes. ¶ In duabus
uel pluribus iam collegas
¶ Et qualibet p'te ab aluco
poteris collocare ¶
¶ Si contingit te uige-
re ad una p'te habere omnes
aluc' p'terib' ad eu uerent
p' serpas ¶
¶ Et si iam in aliqua arbore
p'forata intrauerint. Ad
locu unde intrant et exiit
ad moueat alucolub. ¶ Et p'
aliquid magnum foramen sub
apibus factu nouus mittat
fumus ut in alucolub fugiat
de sup' collocand. ¶ uel in
ramis uel ibi postros si al-
uolub no habetur. ¶ Et p'
m' plures dies poterunt
omnes haberi ¶
¶ Vel eadem arbor si p'balis
est ad sawa uidetur acuta
de sup' atq' infra. ¶ Et uel
muda tropta tollatur. et

in nouu alucid expellat. uel
p' se in sedibus collocet ¶
¶ Aut ex ipa arbore expel-
lantur in totu ¶
¶ Et ad se in aliquo ramo sus-
penderint ut suspendere
uoluerit. fiat ut dicitur est
de sup' que sponte uerantur
: Si aut suspendimus
se in herba uel frutice uel
alio loco sup' que nouus
alucis poni possit. ¶ No
est aliud agend. nisi qd
in eo trapiant et super
pedys uel p' collocatur /
: Item si se suspendant
in aliquo loco alto uel repto
de quo p'dictis modis haberi
no possunt. expuriam. ¶ In
gustibus partur. ¶ ut in t'ra
cadant uel se in congruo
loco ponant ¶
¶ Custos aut' ad talia parant
ut ait paladius. ¶ Et est
p'urus ab omni imudicia et
odore alioy acridinis. uel
alterius mali saporis liber /
: se pollentibus et attentus
habent sp' alucaria noua
pata quibus utipiat epa
minu uel ibi iuuentus. ¶
¶ Na nouello ap' uagantibus
uicinis. nisi fuerint effugiet

excursu in aditus suos morantur
vno aut duobus diebus. quo
statim novus alveus utiprimum
sunt.

Observabit aut custos assiduus
vsq; in octava et nona hora
postquam de mense Junij. Et in
semana future fuge pendet
quia post dictas horas non
facile fugit aut emigrare co-
sueverit. quibus aliquo statu
et pced et abire no dubitent

: Itē ad ad pugna exierint
et se in ramis ut alio loco
suspendunt pulvis vel alia
ve compulsi. insperat. Et si
vniuersis vbi. educatione pon
debet. noscat aut vnu velle
esse vniuersis. aut vniuersitatis
omnibus manu concordiam.

Si vō duo vel plura vba
suspendens se populi imitat
et discordes esse et tot rages
quot vba confitent.

Obi globos apu frequentiores
vident. vnta manu furto mell
ophelli vel apij. reges dicitur

Sunt aut paulo maiores et
vblongae qm ceterae apes. et
vrectioribus curibus. neq;
grandioribus pennis. pulchrior
vel et mitidi. hinc sine pilo
misi fronte pleniores quasi

capilli ferunt in dentur.
quo tamen no videntur ad
vltimū.

¶ Sunt alij fusi atq; vesuti
quos oportet extingui et
pulchrioribus relinqui. qui
si frequenter vagant ad qua
mibus suis alis seruentur
creptis. hoc em manente
nulla discedit.

¶ Si nulla nascat exima
duozq; vel plurimū pte vascu
lorū possumus in vno con
ferre. dabi tñ liquore cōpessas
apes atq; inclusas tenebimus
apposito cibo mellis. vq; sua
tñ respiciamur veluquam
in cella.

¶ Si velis alvearium cui p
aliquā peste multatudo sub
ducta est pte advectione.
reparari. considerabis in
alys abundantibus ceras
fauozq; et vperimitatib; q
pallios habent. et vbi sig^m
nascitur regis indemur
ad sobole sua venid. et
id in alvearium ponas.

¶ Est autē quoy regis futuri
signū int cetera formica
que pullo hnt. vnu mag
ac longius velut vber ap
paret. Sed tūc infferendi

sunt quando evasib coopculis
ad nascendu maturo capita
nitunt exhibere. Nam
si imaturos instulens inte
ribur

Di aut se subito leuabit
examen. strepitu erit
terreatur ac fistale. tunc
ad alucatur rediet. aut
in propoma frond pendeb.
Et nix in nouu vas hinc
consuetis et mille copru
manu attrahat. uel trulla
Et ad in eo loco id quicuerit
vespe in alia collectur
**Quando si qualis potest
apibus de melle capi**

Mense Junij scdm
paladum alucaria
castrabunt. que maturo
esse ad mellis redditu signis
plurimis instruemur
Prima tunc plena sut apu
subite murmur audimus.
Nam vacue sedes fauoru
velut conuua edificia. vobis
quas uterperunt. in maius
extollit. quare cu murmur
sonus magnus auditur et
vaucus agnosco no esse
pdoneas ad metendu cunctes

fauoru
Item cu fauos. qui sut apes
maiores grandi intentione
ptur bant. maturo mella
testantur

It scdm barrore signu regi
mendze fauoz est. si intus
faciat globu
It si fauoru foramina ob
ducta sunt. qd membrans
quia tunc plena sut melle.
Castrabitur aut alucaria
apertutinis horis cu torpore
apes nec calidibus exant
Fumus admoventur
galbano et arido fimo bubulo
que in pulmentario siccis
cubombus educunt exant
Quod vas ita figuratu
sit. ut angusto ore fumus
possit emitte. atqz ita vcc
dentibus apibus recidentur
mella

Ad examis patulu hoc tpe
pars quinta fauoz dimittit
Dane putres et viciosi
fauu. & alucarys auferunt.
Mense etia octobris alucaria
castrabunt. modo p dicto
que tunc oportet inspicere.
et si abundancia est. amere
Si mediocritas. pte media
pro vermibus inopia vlingu

Si vero medietas appareat in
 cellis. nil profus auferre
Sed varro scribit. si pars
 tertia fauore tinnio tollatur
 et reliquid p. veme. vdmq. tur
 licet plena sint alucaria
 melle. **V**erū si metuas
 dura ventura veme nil profus
 auferre vt buzgulus scribit
 : Viri autē in d. tps valde
 expti in talibus affirmat q
 mel debet eis accipi tantū
 semel in anno. et hoc a fine
 Augusti vsq. ad mediu mense
 septembris. **S**ed circa cor
 rupta tū. et ante q. n. d. g.
 auferri p. **I**
Ite q. mel debet auferri p. e
 ius multū. habito oportu
 ad paucitatem ut multitudinē
 xpansis nutriendi. d. d. m. vlt
 quartū partē aluc. in tollit
Modus autē accipiendi d.
 alucis similibus est. vt clau
 datur ad sp. ba forame vnu
 ut plura sunt. ne apes exire
 possint. **S**ed de sub. ad p. h. o
 molli uel pal. a fiat funis
 et ad p. tem supiorē ascendam
 et pl. uo. aluc. in d. m. a.
 fau. ad acuro. c. u. l. l. o. f. q. u. e. m.
 in aqua posito / ne r. r. e. ad h.

vent. et ne v. m. n. e. n. t. e. s. f. u. i.
 ledantur. **S**
Si vero alucis iacet
 fau. incipit fieri in p. te
 postrema assidi supior
 an. e. s. et h. y. p. r. i. m. o. m. e. l. l. e.
 v. p. l. e. n. t. **V**ltimo in ante
 riori parte laborant. ibiq.
 morant. **O**mnē **A** d. o. q.
 seque fundus posterior
 aperiri p. t. / qui sic dispo
 situs esse debet ut facili
 aperiat. **E**t fauis
 mellis furtive subtrahit
 reponat fundus in loco
 suo. **A** pes autē ad hoc
 cognouerunt. o. e. s. acc. d. u. t.
 ad vacuū locū replendū
Et ad v. p. a. n. u. e. r. i. t. et o. u.
 repluerunt. ad p. te ant. d. i. e.
 rediunt. ibiq. morantur.
 ex quo apte fieri p. t. q.
 locū vacuū repluerunt
**De melle et cera
 sufficienti**

Mel ex fauis sue
 apibus fit
 hoc modo **I**
Ex fauis anteqm p. m. a. n. t.
 tollunt. **S**i que sunt p. t. e. s.
 corrupte et pullos habet

qua malo sapore mel cor-
 rumpunt. **E**t conquassata
 in munda cista ponantur
 et sic dimittantur. donec
 paulatim se fluxerit mel
 vel eam aliquo pondere p[ro]p[ri]o
 quod fluxerit est mel
 crudum pulcherrimum. **D**einde
 coquat mel cum
 cera ut infra dicitur.
Et quassatis et distis
 apibus. fit h[oc] mod[us]. **M**ense
 septembris accipiuntur alicuaria
 quia vetusta que parviti
 estate no[n] ediderunt opa-
 mia et sup[er] fundit et
 flama[m] p[ro]p[ri]am alucis
 modicum tenent. et apes
 super fugant. vel p[ro]bi
 alas roburant. **D**einde
 voluc[er] cooptor[um] aluci
 sup[er] tenent. et cum van-
 getta ferrea inide ba-
 culos. **E**t in aluco
 et optime ad mel
 et ceram et apes con-
 quassa. **D**einde voluc[er]
 alucis et cooptor[um] inuoc[er]
 p[ro]p[ri]as alucis sup[er] stangetta
 mastelli m[ol]lissimi ponit
 cum vangetta fac in mas-
 cella desiccat mel et

cera que postea in forti
 testula pone. qua cum liga-
 ueris fortiter comprime
 aliquo modo stangendi. **V**el
 cum vite magroze ligamus
 vel mo[d]o duas assiduculas
 portas in duabus stangent
 in capite inferiori ligatis
 vel in una conta posite
 asside ac pondus sup[er]
 ma testiceta. **V**el duos
 duos baculos quos duo
 tenant. **E**t it[er]um
 p[ro]tem sup[er]ma testiceta forte
 torquent. **E**t quod fluxit
 est mel crudum. **E**t si plu-
 ries duplicetur testiceta
 inibus coprimetur. **D**einde
 do quod a testiceta
 aduansit. ponatur ad ignem
 lentum in cucurbita. et sine
 feruore calefiat. **E**t sp[er]
 tene manum in vase. ceramq[ue]
 minutata op[er]as. donec mel
 et non cera erit integro
 liquefacta. **E**t cum mel
 paululum ex calore aperit
 pungit manus. o[mn]ia in testu
 repone. ut videt p[ri]mo ut sup[er]
Nec est dampnosum si non
 p[ro]matur accu[m]ine. ut de
 melle aliquid inuocant. cere
 admissa ad longe minus valent

ferrea

z

z

mel qm cera. Et hoc quod
 mfluxerit. mel coctum vōtur,
 quod in vasculis debet poni
 hinc qz apertis partibus dicitur
 haberi. atqz in summitate puri
 gravi. dicitur musti vōtur
 vno calover. & hinc. ¶
 Mel notulub illud est
 quod ante expulsum fidam
 mfluxerit velut sponte. ¶
 Cera que post fluxum mell
 in tassa immisit. sine apert
 admittas habent. sine non
 ponatur in carabo mudo. In
 quo sit aqua tinnā uel plus
 ut cera extat. ¶ Hinc ad
 igne tenatur donec sit
 integrū liquefacta. ¶ Erumpit
 tū spatula uel alijuo banulo
 agitur. et in dicta tassa
 grossa ponat. et fortissim
 comprimitur. ut in citulum
 uel catinū habent aliquid
 aque cadat. ¶ Hinc sit donec
 sit optime congelata tum
 eluct. et ab omni pōdine
 que sit int' cerā et aquam
 malletur et hinc. ¶
 Et si placuerit ut pulchōr
 adhuc fiat. sine aqua iterū
 lique fiat. et in vase aqua
 mada. cuiusqz forme pla
 cuerit iterū comprimitur. ¶

Quicquid in tassa immisit
 abinatur. et ipa in aqua
 calida lauetur. et ad furnū
 ponat. et sit valde durabit.
De omni utilitate apud

In apibus utilitas
 magna consistit.
 Et locū idoneū habent
 et prudēt ac solliciti pā
 vent. Nam ex partibus hui
 tpe multa exania sunt.
 nisi pōstis magna eis obstat
 Nam in adu pōnal. bis. ¶
 et plerūqz ter parvū et
 exanie emittit. Et sine
 magis expens et labore
 tenetur. licet no sint tōlō
 negligend. ¶
 Ex quibus ad augmentū
 verpōtū vōtūta quinqz
 vel sex anoz que parv
 defurur. itur magno pō
 qua multā habent ceram.
 vōbre potō et noua
 suare. ¶ Inuenit cerā
 cerā que magis mōca est
 regibus 2 plarib et qbus
 adz pōnis ut notū est
 omnibus. que satis magno
 pōno vendit. Et qz om
 plus est die noctūqz honorē

exhibet sumo deo ¶
Ite facit mel in maxima
quantitate quod valde utile est
tam ad cibum quam ad medicamina
insuata ¶

Ad ipsam virtutem plurimum
refert Varro duos fuisse
milites in hispania fratres
ex agro falsico locupletatos
quibus ad a patre relicta
esset parva domuscula et
agellus. non sane maior iugero
vno. circa domum totam aliam
via fuisse et ortum habuisse
Et reliquum locum ac spacia
tymo et cithiso semine ope
ruiisse acceperunt. Hoc mirum
mirum ut per quatuordecim
dena milia septemdecim ex
melle itaque esse solent ¶
De leporario et lepori-
bus ceterisque feris ani-
libus includendis

Leporarium est
locus clausus
quo includuntur
leporos. caprioli. cervi. capre
et cuniculi ceteraque animalia

non in parva fere in ¶ De
antiquitate appellatur. eo quod
leporos proprie includuntur
in eo ¶ Sed omni istorum custo-
dia necesse est et pastus apte
instatur sicut idcirco breuius ex-
plicanda ¶

Itaque septem ex mureis circa
locum magnum vel parvum sed
oportet vel possibiliter ¶ Sed
fiat adeo alta et copiosa quod
neque lupus neque alia bestia
intrare possit neque desuper
transire ¶ Hinc oportet et
lucubratis in virgulis et
herbis vni leporos in dolo
delitescant. et arbores pa-
tulit ramis. que aquile co-
natus impediat ¶ In qua
si leporos mares et feminas
paucos intermisceris breuius
locus implebitur. tanta est
fecunditas huius quadrupedis
Deper enim catulos habent
verentes. alios in ventre
reperit habere ¶
Itaque qui scire volent masculum
a femina discernere ut archadius
ait. nature foramina dicit
inspicere. Nam sine dabis mas-
culus vni. femina duo movent
habere. si caute et subtiliter
inspiciatur ¶

Sed lepore tria genera
 fore sūt. Vnde yfalicū /
 pedibus primis quadribus
 posterioribus albis, superior
 pte. i. dorso brisa. ventre albo
 auribus longis. q̄ lepus dicitur
 in p̄cipuans sit tū concipe /
 : In gallia transalpya et
 macedonia. sūnt p̄magni /
In hispania et yfalia in diors
 ite in gallia h̄pūit alij
 alterius generis toti candidi /
Cerū generis est. qd̄ in
 hispania et puincia et in
 partibus lumbardie sibi
 cognominibus nascuntur p̄lis
 nro lepore ex quada parte
 sed quadris. que cumiculum
 appellant //
Lepus dicitur eo q̄ leui ped
 ambulat // **C**uniculi eo q̄
 cumculos sub terra facit solit
 ubi latrant in agris et nemo
 vibus. pratis et vnicis /
 : Apres h̄c posse in lepore
 capuolos et ceruos non est
 dubiū // **D**icitur aut̄ v̄ro
 q̄ ad esset in quodā loco
 qui vocat̄ ager laurenti.
 in quo trictimū erat in emi
 nenti loco ubi tembarur
 magistratus fieri vidit //
Nam filia erat sup̄ quāqua

fuita iugera mactina sc̄pta
Dicitur fuit quidā qui ad
 stola et cythara vsuit /
 et ad cantare iussus esset
 inflavit buccina, et subito
 curūfuit eū et retroz
 tanta multitudo ceruoz
 aproz et alioz quadruped
 qd̄ valde sibi apparuit spec
 tarulū //
Lepore in vtilibus magna
 est et delectatio maxima
 nū ex paucis aialibus in
 clustis breui tpe habentur
 multa. quoze carnes esū
 copetū et habent̄ sicut
Pelles aut̄ pro vestimento
 et coringis oportune /

Expliat liber nonus,

815. 7

